

ODSEVANJA

revija za leposlovje in kulturo

N 4660/2000

ODSEVANJA

300 str

33

NA PLATNICAH

© Tomo Jeseničnik

© Tomo Jeseničnik

ODSEVANJA - revija za leposlovje in kulturo

Izdajatelj: ZKD, Literarni klub Slovenj Gradec in CERDONIS, d.o.o.

Izdajateljski svet: Helena Drev, Helena Horvat, Jernej Kožar, Liza Krpač, Franček Lasbaher, Sonja Lavrinšek-Pepelnak, Marjan Linasi, Jože Potočnik, Brigita Rapuc, Draga Ropič, Marjana Štalekar, Tone Turičnik, Alenka Valtl in Milena Zlatar

Uredniški odbor: Silvija Borovnik (esejistika), Sonja Lavrinšek-Pepelnak (glasba), Miran Kodrin (poezija), Andrej Makuc (dramatika), Blaž Prapótnik (gl. in grafični urednik), Tone Turičnik (proza) in Milena Zlatar (likovna umetnost).

Naslov uredništva: CERDONIS, d.o.o., Stari trg 208, 2380 Slovenj Gradec, telefon: (0602) 43 143, 501 841, fax: 43 100.

Založila: Založba CERDONIS, d.o.o., telefon: (0602) 43 143, 501 841

E-mail: cerdonis@km-z.si, <http://www.studio-s.si/odsevanja/>

Prelom in grafična priprava: CERDONIS, d.o.o., Slovenj Gradec. Oblikovanje: Blaž Prapótnik

Tisk in vezava: Tiskarna Grešovnik, februar 1999. Naklada: 800 izvodov. Cena: 800 SIT.

Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije sodijo ODSEVANJA med proizvode, za katere se plačuje prometni davek po stopnji 5%.

ISSN 0351-3661

Kazalo

Alojz Pogorevc	KULTURA JE NAČIN ŽIVLJENJA NARODA	4	UVODNIK
Blaž Prapótnik	TISKANI MOZAIK	5	
Mitzi Blue	KRISTALNA REVOLUCIJA	6	POEZIJA
Blaž Prapótnik	3 SONGI IN BALADA	7	
Marjana Vončina	PLODOVI SANJ	8	
Franček Anželak	VOLKOVI	8	
Nina Bricman	ZVEZDNI OTROCI	9	
Neznanec	PRAVA PESEM	10	
Lua Saturni	NA ROBU	11	
Janez Pernat	IZ CIKLA BELI GALEBI	12	
Anita Hudl	NEKEGA LEPEGA POPOLDNEVA	13	PROZA
Slavka Dragolič	MAČEK MURI	14	
Jani Rifel	NEVIHTI	16	
Vinko Ošlak	RICPA, AJAJEVA HČI	18	
Draga Ropič	POGLED KOT OBJEKT ŽELJE	22	ESEJISTIKA
Helena Merkač	MILENA CIGLER: MAUČICE	24	RECENZIJE
Andrej Makuc	VORANC: Silvija Borovnik - Študije in drobiž, Vinko Ošlak - Obletnica mature	25	
Helena Merkač	DR. FRANC SUŠNIK 1898-1998, zbornik ob stoletnici rojstva	27	
Miran Kodrin	ALEKSANDRA STERMEC PEROVEC	28	PESNICA
Marko Košan	TOMO JESENIČNIK, fotograf	32	LIKOVNI PORTRET
Tone Turičnik	BERNEKERJEVA NAGRADA IN PLAKETE	34	KULTURA
Tone Turičnik	ZALJUBLJEN V LJUBITELJSKO GLEDALIŠČE Pogovor z Mičem Mičovičem	37	
Andrej Makuc	TISNIKAR V UJETIH PODOBAH TRENUTKOV	40	
Franc Berhtold	IMELI SMO GA RADI...	46	
Niko R. Kolar	NA ROBU ZELENEGA GRIČA	47	
Bogdan Borčič	MOJE PRVO SREČANJE Z JOŽETOM TISNIKARJEM	47	
Peter Hergold	KROKAR	48	
Marko Košan	PRISOTNOST ONKRAJ MINLJIVEGA	50	
Vinko Ošlak	KO SVEČE POGORIJO, KO CVETJE POSPRAVIJO...	52	
Tone Turičnik	VRČEK PIVA	58	
Janez Komljanec	V SPOMIN IN SLOVO	62	
Drago Plešivčnik	SVETAL SPOMIN NA JOŽETA TISNIKARJA	62	
Karel Pečko	ZELENO-ČRNO UPANJE	63	
Barbara Rotovnik	SREČANJE TISNIKARJA IN HEIDEGGRA	64	
Franček Lasbaher	KAJ POVEZUJE HUGA WOLFA, HERBERTA VON KARAJANA IN SLOVENIJO?	66	
Brigita Rapuc	ITA RINA	68	
Milena Zlatar	STANKA BLATNIK, performance - likovni dogodek	69	
Tone Turičnik	SPOMINSKI KONCERT	70	
Andreja Gologranc- Fišer	KRONIKA NAJPOMEMBNEJSIH KULTURNIH DOGODKOV	72	
Nina Vožič - Makuc	BIBLIOGRAFIJA ODSEVANJ 1-30	75	BIBLIOGRAFIJA

Kultura je način življenja naroda

Ob Prešernovem prazniku

UVODNIK

Naše življenje je predvsem prizadevanje, da si razrešimo vprašanja soljudi in nas samih. Spoznavati in spoznati vrednote je dolgotrajen življenjski proces. Biti in ne samo imeti!

V teh dneh je pred 150 leti naš največji slovenski pesnik dr. France Prešeren v spoznanju, da je po dolgotrajni in mučni bolezni napočil tisti trenutek, ko se človek mora posloviti s tega sveta, dal poklicati tri ugledne meščane in napravil ustno oporoko in si nazadnje zaželel, da bi umrl v veri svoje matere. Drugi dan je njegovo trpljenje doseglo vrhunec in naslednjega jutra, dne 8. februarja 1849. leta je ob 8. uri izdihnil, spravljen z najbližjimi in samim seboj.

Umrl je človek, pesnik, borec za slovenski jezik, za slovensko literaturo in kulturo. Umrl je buditelj slovenskega naroda, na katerega so v tistem času z vseh koncev strahovito pritiskali, da bi ga utišali.

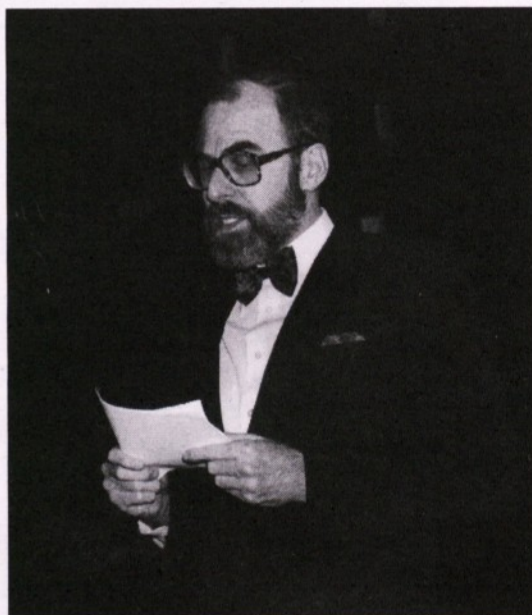
S svojo poezijo in načinom življenja se je postavil po robu z najmočnejšim orožjem proti potujčevanju, to je z materinim jezikom, in napisal vrhunce slovenske poezije; dokazal je, da se slovenski jezik lahko enakovredno postavi ob bok romansko-germanskim jezikom. V življenju ni imel sreče, srečo imamo Slovenci, da smo ga imeli in da imamo naše neiztrohnjeno srce.

Kakor je bila pred 150 leti, tako je Zdravljica tudi danes sodobna in pesnikovi vroči klici veljajo tudi nam: postala je himna samostojne države Slovenije, naše slovenske domovine.

Morda se zdi nerazumljivo, da ob obletnici smrti tako velikega moža naše zgodovine in literature praznujemo, se veselimo in nazdravljamo. Smisel in nesmisel hkrati. Vendarle je to vsekakor smiselno in praznično.

Naše življenje je predvsem prizadevanje, da si razrešimo vprašanja soljudi in nas samih. Spoznavati in spoznati vrednote je dolgotrajen življenjski proces. Biti in ne samo imeti! Imamo samostojno državo, lastno domovino Slovenijo, o kateri so naši veliki možje kulture in literature le sanjali, vendar vanjo verjeli, dočakal pa jo je naš današnji rod. Ivan Cankar je že zdavnaj zapisal: Dolga, temna stoletja smo blodili po močvirju, s potrtem srcem, s plaho dušo, brez upanja, brez vere v svetlobo in življenje, zakrknjeni v svoje ponižanje, v svojo sramoto in bridkost.

A planil je silen vihar, razgnal je oblake, ugledali smo sonce in ugledali pot. Kako velik zgodovinski in kako veličasten narodno-kulturni dogodek, ki pa se ga, žal, še vedno premalo

Lojze Pogorevc

zavedamo!

Marsikdo je pripravljen, danes še posebej, zatajiti duhovne vrednote, nekateri tudi materin jezik. Po naših mestih, pa tudi že na podeželju, je vedno več javnih napisov v tujščini, ki tako strahotno maliči podobo naših mest in naččenja našo lepo in slikovito slovensko pokrajino. Še bolj zamisel, naj bi v nekaterih osnovnih šolah otroci imeli pouk nekaterih predmetov kar v tujem jeziku, da bi se mladina, ki se je komaj ločila od materinih prsi in ki še zelo potrebuje toplino materinega naročja in nežne besede, navadila na tako imenovano mednarodno terminologijo. Znanje da in čimveč, ne pa potujčevanja na škodo lastnega jezika! Še bolj kot doslej se bo treba zavedati, da je jezik poln in ustvarjalen le, če živi. Da ga ni mogoče nikjer opustiti ali nadomestiti z ničemer, kar bi pomenilo nasilje nad njegovo celoto, in da je učenje tujih jezikov toliko bolj učinkovito, kolikor bolj živimo z lastno besedo. Zaradi snobovskih želja, da bi bili na tekočem s sodobnimi kulturnimi tokovi, smo pripravljeni sprejeti ponižanje in žalitev dostojanstva - in za to še plačati.

Ali je Primož Trubar pred 450 leti zato napisal prve slovenske knjige? Je dr. France Prešeren pred 150 in več leti svojo poezijo zato napisal v jeziku, v katerem je takrat znalo pisati in brati komaj nekaj tisoč ljudi?

In zakaj si je naš prvi slovenski svetnik,

sodobnik Prešernov, škof Anton Martin Slomšek, ki je iz Šentandraža v Labotski dolini prestavil sedež lavantinske škofije v Maribor, v tistih časih tako vneto prizadeval in opozarjal na vrednoto slovenskega jezika: "Sveta vera bodi vam luč, materin jezik pa ključ do zveličavne omike." Včasih so nam trgali jezik drugi, danes pa si ga kar sami zaradi hlastanja po Evropi, kamor naj bi šli. Tujec, ki hoče streti narod, najprej udari po jeziku! Slovenci smo v Evropi že od nekdaj. To naj ve in se končno zave tudi Evropa in nekateri naši politiki in kulturniki!

Ali ni predsednik Republike Slovenije, gospod Milan Kučan, v Generalni skupščini OZN maja 1992 leta po sprejetju Slovenije v to organizacijo, govoril slovensko? In ali nam ni papež Janez Pavel II., svetovna eminenca, ob obisku pri nas leta 1996 govoril v našem slovenskem jeziku, ki se ga je prav za ta obisk in za nas naučil? V našem materinem jeziku nam je dopovedal, da naj bomo ponosni na to, kar smo in s tem pokazal na pravo človeško dostojanstvo. Dal nam je zgled in opomin: ko so mu mladi za rojstni dan hoteli zapeti v angleščini, jih je postavil na realna tla, ko je dejal: "Nisem vedel, da ste Amerikanci, mislil sem, da ste Slovenci!"

Ne tako redko se dogaja, da moramo sredi Ljubljane, naše metropole, poslušati na nekaterih strokovnih simpozijih referate v tujem jeziku. To se dogaja v srcu naše kulture, od koder nas vseprek nekateri politiki in tudi kulturniki poučujejo, kaj je prav in kaj ni, kaj moramo in česa ne smemo. Tu gre za slovenski jezik, naš narodni ponos in simbol. Tako se sami ponižujemo in potujčujemo! Evropa pa se naši pretirani ponižnosti lahko samo smeje!

Kultura ni samo slikarstvo, ni samo literatura, ni samo glasba, kultura je način življenja naroda. Je etika in estetika in je ponos. Je ponos naroda, ki se je skozi stoletja zaradi svojega načina življenja, svoje kulture obdržal in prebil do lastne države. Kultura je tudi premagovanje sebičnosti, z ljubeznijo dajati, s hvaležnostjo sprejemati, kar je dobrega. Plemenito deliti okolje, v katerem živimo, ga varovati, ohranjati, kar je slovenski narod lepega ustvaril. Pravico imamo do kulture, ob njej pa tudi odgovornost, da jo ohranjamo, da spodbujamo njeno rast in jo potrjujemo - našo domovinsko pravico, našo kulturno dediščino, krona katere je največja vrednota - naša slovenska beseda.

Nalijmo si čistega vina in si nazdravimo!

Lojze Pogorevc

Tiskani mozaik

Ustvarjanje je pomirjevalo za ustvarjalni nemir.

Zbiranje, izbiranje, urejanje, lektoriranje, oblikovanje, tehnično urejanje, postavljanje, prelamljanje, izpisovanje, korigiranje, rastriranje, osvetljevanje, razvijanje, tiskanje.

Delo opravljeno, plačilo obljubljeno. Nova dvojna številka revije za leposlovje in kulturo Odsevanja 33/34 je tu. Vonjate ta duh po sveži tiskarski barvi?

Prejšnja številka je prinesla številne vsebinske in oblikovne spremembe, ki so bile pri bralcih in sodelavcih lepo sprejete. Nekateri novosti bomo, v duhu kreativnosti, usmerjene k boljšemu, dodajajali sproti. Evolucija še traja, tranzicija tudi, vse se spreminja, torej...

V študentskem časopisu Ibržnik nam je bilo v raziskavi o koroških medijih poočitano, da v Odsevanjih nimamo strani »zgodnja dela«, rezervirane za »mlada pisa« . Gledano z zornega kota uredništva: doslej nismo posebej izpostavljali prvih literarnih iskanj, razen leposlovja z natečaja mladih pesnikov in pisateljev. Čeprav v Odsevanjih tiskamo besedila priznanih avtorjev, je revija namenjena tudi afirmaciji snovanj in stvaritev (predvsem) koroških piscev: tako članov Literarnega kluba (Kulturno društvo Slovenj Gradec), Društva slovenskih pisateljev z avstrijske Koroške, kakor tudi vseh drugih avtorjev.

Pri vrednotenju in izboru za objavo upoštevamo literarna estetska merila. Starost avtorja (tako slabe kot izvrstne) literature je irelevantna, kakor tudi ni pomembno ali je bil avtor mojstrovine pijan pred, med pisanjem ali po njem (če grobo parafraziram pesnikove besede, da je treba biti nenehno pijan: od kreposti, od poezije ali od vina). In pustimo vnamer banalne komentarje, ki (tudi ob kulturnem prazniku) profanirajo največje avtorje slovenske literature.

Človeški spomin je slab sopotnik skozi čas. Zapisano je namenjeno nam in zanamcem, časovna distanca sicer lahko vpliva na čustveno obarvanost, dejstva pa morajo ostati nepotvorjena. Kompromis z resnico ni mogoč. V literaturi se morda tudi zato znova uveljavljajo dnevniški zapisi.

Velik del tokratne številke Odsevanj je v besedi in sliki posvečen pokojnemu Jožetu Tisnikarju, slikarju, umetniku, človeku... Nekaj objavljenih fotografskih portretov Tisnikarja je z razstave fotografij v Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu; fotografijo za naslovnico in platnice pa je prispeval naš izvrstni fotograf Tomo Jeseničnik, ki ga predstavljamo v rubriki likovni portret.

Ob letošnji 20-letnici Odsevanj bo v pomoč pri vrednotenju naših kulturnih prizadevanj tudi bibliografija prispevkov, objavljenih v vseh dosedanjih številkah; obsežno delo je opravila Nina Vožič - Makuc.

Ti uvodni fragmenti so podobni sušenju tiskarske barve na papirju. Majhne posušene ploskve na površini se večajo, bližajo in ko se sklenejo, je celotna površina suha. Duh sušeče se tiskarske barve zame ni le vonj, je prisposoba odkrivanja in obvladovanja sveta. Mozaik bo popoln, ko bomo posamezne delce povezali in jih dojeli kot celoto. Takrat se srečata črna ptica na polju skupne zavesti, ubesedeni vran in naslikani krokar lani umrlih umetnikov: angleškega pesnika Teda Hughesa in slovenskega slikarja Jožeta Tisnikarja.

Skrivnostno sporočilo med vrsticami krakajočega dialoga je namenjeno nam.

Blaž Prapótnik

UVODNIK

Vonjate ta duh po sveži tiskarski barvi? Duh sušeče se tiskarske barve zame ni le vonj, je prisposoba odkrivanja in obvladovanja sveta.

Mitzi Blue

kristalna revolucija

LEPOSLOVJE

kristalna revolucija

*tisoč steklenih oči -
razbit porcelan iz riža,
notranjost razpoke nima meja,
kristus mi pomežikne s križa.*

ta svet bo razpadel in prišel bo nov -

ob mesečini

*sanjam svoje-tuje sanje,
da bi postal nekdo,
da bi postal vsaj vonj po alkoholu,
zvok zavijajoč
otožnih psov, ki jokajo v mesec.*

*ne rad bi bil bogat,
ne rad bi bil reven.
ne rad bi bil sit,
ne rad bi bil lačen.*

*sanjam svoje-tuje sanje,
sanjam jih na trdih tleh,
jutri ne verjamem vanje,
ostane mi samo še smeh.*

pustite otroku igro

*pustite otroku igro,
pustite pijancu noči.
pustite bolniku bolečino,
če si želi, da ga boli.*

*prašek v moji duši
je prašek iz vaših fabrik,
psiho-mehanik mi ščije po suši,
mesec izgublja svoj lik*

*tiho, tiho skalpel drsi,
plastično kožo razpara,
možganski popravek se hitro celi,
lastna misel me vara.*

odhod

*vzel je prgišče sanj
ter se odpravil na pot.
to je bila vsa njegova prtljaga.
niti ideje ni imel,
zakaj bo šel in kod*

*vse življenje se je spraševal
zakaj, od kod in kam
a danes je s prgiščem sanj v oranžnem kovčku
stal na križišču,
kot da ni od tam.*

*in vendar je dolgo živel
na tem razpotju.
danes pa mu je bilo vse tuje,
ceste, ki jih je dolgo pretehtaval
so bile nove: drugačne, spokojne, brez nuje.*

*kar na slepo je izbral pot,
ne da bi računal, analiziral
ter dvigal oslinjen prst.
korajžno je stopil v blato do dna,
četudi je vedel, da je na suhem pesku križišča
pustil kos svojega srca.*

pa pride cajt

*pa pride cajt,
ko porumeni listje in zobje
ter začno odpadati*

*pa pride cajt,
ko začneš risati vse drobne spomine
po sivi skorji možganov.*

*takrat vedi,
da je zima blizu
in da bo voda v tvojem potoku zmrznila.*

Blaž Prapótnik

3 songi in balada

Slaba vest

*Na obrobju velemesta
z neba zasije Rimska cesta,
dol pogleda na ljudi
milijarda drobcenih oči.*

*V temnih parkih na klopeh
jasno sanjajo v nočeh,
svetlobo daleč od luči,
samotni v množici ljudi.*

*V mraku se prikrade vtis,
da tam leži star časopis
in ko gledam, se mi zdi,
da v parku prav nikogar ni.*

*Ne poznamo teh ljudi,
doma so v črni kroniki
na dnu življenja in strani,
kot novica brez podpisa;
njihova smrt je slaba vest
iz časopisa.*

Naj govorijo

*Kdo si želi biti normalen,
in enolično živeti vsakdan?
Groza me je tele vizije:
puste maske topo zrejo v ekran.*

*Težko se odlepiš z vrha krivulje,
poln strahu, da bi padel, se ubil;
a skozi luknjo v času-prostoru
glas ti prišepne, da, prav si storil.*

*Naj govorijo, kar se jim zdi,
kar govorijo, prazno zveni*

*Vedno letel bom na svoji višini,
strmo se vzpenjal, nikoli pristal,
na ravnino vsakdanje rutine
ne bom strmoglavil in
obležal.*

Kdo je svoboden

*Črne ovce v beli čredi
nosijo ponosno svoje runo.
In volkovi v krdelu -
tulijo vsak že v svojo luno.*

*Iz množice brezimnih števil
že štrlijo brihtne glave,
ne potlačijo jih več nazaj:
ne obroki, ne predstave.*

*Kdor beži, še ni svoboden,
kdor beži, še ni prost.*

*Homo sapiens si zastavlja
filozofska vprašanja:
Kdaj je ugoden trenutek?
Ali je večnost pravi čas
za dejanja?
Vedno bolj ga zanima, kdo
je svoboden in rad bi vedel,
kdo je res prost.*

Balada o njem

*Rodil se je ob nepravem času
in izbral si je napačen kraj,
zavrgel je svet in svet njega,
a nihče ne ve zakaj.
Od takrat je rasel iz protesta
in ni zaupal več ljudem,
začel je mislit' s svojo glavo,
ker ni nasedal več lažem.*

*Pazili so, da ne bi se pokvaril,
a kaj, ko pokvarjen je že bil,
želeli so, da ne bi bil v slabi družbi,
pa se je v taki že rodil.
Vsega naveličan se je počutil bedno in prekleto;
od vseh družabnih iger je igral najraje
rusko ruleto.*

*Življenje ga je zbil na kolena,
ugasnil mu je up v očeh,
vedel je, da ni rešitve in v ustih je zamrl smeh.
Ko je zadnjič gledal proti nebu,
je bilo obarvano škrlatno,
s koščeno roko preko trupla
smrt je vrgla črno platno.*

LEPOSLOVJE

Marijana Vončina

Plodovi sanj

LEPOSLOVJE

Osamljeno drevo

*Nisem
osamljeno drevo,
ki se z vetrom maje.*

*Ko se oklepam
tvojih ram,
se mir od tebe
seli vame.*

*Ne bom
osamljeno drevo,
dokler bo
tvoja dlan toplo blaga
tudi zame.*

Plodovi sanj

*Plodovi bežečih sanj
so polepšani spomini.*

*Posušeni dehtijo
tudi v pozni zimi.*

*Z odmikajočim časom
postajajo še bolj živi.*

*Hranim jih na svoji
srčni njivi,
da bi ostali neminljivi.*

Šepet noči

*V gluhosti noči
slišim svojih misli
šepetanje.*

*Sama vase jih šepečem,
da bi ohranila
v besedah jih poznejših
kot čudovite
v dan zazrte sanje.*

Franček Anželak

Volkovi

Volkovi

*Pod preperelo plahto
se je naselil mežavi mrak.
Korošec prisega krajcu blede lune,
iz volčjega sedla sanja mesto,
v brazdah jokajo se z njim bregovi.
Skali zapustili sta satje stene
in razgradili kmete pred volkovi,
mavrične so proge pod stenami kristalov,
bliža se ločnica do slepih dni
za ledene može ozka plast časa.*

Računica

*Spočij se računica
na poljih seštetih barv,
ob tirnici iz orlovega gnezda,
na pečini s tigrovimi očmi,
tam sem se grel,
rad bi pogostil
še oči na snidenju
tam, kjer lokomotiva
opoldan še kadi.*

Med srčnimi listi

*Sežem med plahtice mladosti:
morda zate
ob svitu zame
iz zrn kalčki bodo
v ozkosti zadnji bratje.*

Zvezdni otroci

Čarobnost zime

*Kako lep je lahko prvi sneg.
Prozorni miniaturni kristalčki,
vsak posebej odleti v zlat dih
sončne svetlobe.*

*Kako lepa je snežinka,
ki poplesuje po nebu,
se ziblje, pluje, cinglja,
kot cingljajo zlati zvončki,
pripeti na našo jelko.*

*Le koliko časa potrebuje botra Zima,
da ustvari na milione belih,
svetlečih se miniaturnih zvezdic,
ki s svojim plesom razveseljujejo otroke
in ustvarjajo brezsveteljni svet belega snega?*

Tako hladen, a vendar tako topel je sneg.

*Hladen,
ko se ga dotaknem s prsti,
poskusim z jezikom
in se mehka čarovnija spremeni
v hladno vodo.*

*Topel,
ker čuva, greje življenje pod sabo
in pazi na ves Svet,
kot pazi babica na svojega najmlajšega
in najljubšega vnučka.*

*Kako lep je sneg,
ko ga vsrkam v svojo dušo
in mi njegov lesket polni oči.*

Zvezdni otroci

*Mrak se sklanja nad gozdom.
Prej vesela, zelena pokrajina
je postala temna temna, mračna
in otožna.
Vse je preplavila siva modrina.*

*V daljavi se že prižigajo luči.
Svet mi je čisto tuj,
ko mi mesec odvzame luč iz oči.*

*Tudi v svetu vesolja se že prižigajo luči.
Zvezde so se ena za drugo prikazale iz teme,
kot se plahe srne prikažejo iz tihega objema
gozda,
in ustvarile mlado noč
za tihe otroke.*

*Ena je padla na Zemljo.
Hitro, zaželi si nekaj!*

*Koliko sveta ja tam zgoraj.
Vsaka zvezda je otrok,
ki išče nekoga, da si ga zaželi.*

*Še ena je padla med nas!
Naravnost meni v naročje.
Res je otrok!
Dojenček z zlatimi lasmi,
zlatimi očmi in nasmehom,
ki je kot primrznjen na njegov mehki,
dišeči obraz.*

*Vrnila sem ga v zbirko.
Zdaj spet sveti na nebu
in dela to mlado noč bolj svetlo
za tihe, žalostne otroke matere Zemlje.*

Neznanec

Prava pesem

LEPOSLOVJE

Prava pesem

*Prava pesem je solzica poeta,
ki nastane iz bolečine.*

*Nekje na dnu morja
rojeva oster kamen v školjki hude muke.
In kot mati svojo hčer privije k sebi,
zvezdni blišč tako objame biser,
da olajša bolečino.*

*Trn je zapičen v mojem srcu,
ki se v pesmico ovija,
da blaži mi bolečino.*

*Prava pesem je solzica poeta,
ki nastane iz ljubezni.*

Neznanec

Ena drobna, nežna roka

*Kot veter nežno se je dotaknila,
globoko v meni radost uročila,
krog srca se mi ovila,
ena drobna, nežna roka.*

*Pazim te kakor otroka,
ki se z ljubeznijo igraš
in z mislimi sočutno trepetiš,
ena drobna, nežna roka.*

*Kje te gube si dobila,
kdaj si v času se razbila,
saj sva večno se ljubila,
ena drobna, nežna roka?!*

*Kot sneg s stopinjami prekrita,
mrzla, blede, poteptana,
kot najhujša srčna rana,
ena drobna, nežna roka.*

Neznanec

Déja vu

*Se še spominjaš, stari ata,
ko si bil še živ?
Ti na citre si igral
in jaz na ves glas vpil.*

*Potem te grda je bolezen
v posteljo vklenila.
Takrat na citre si igral
in skupaj sva prav glasno vpila.*

*Prišel takrat je dedek tvoj
in je na citre zaigral.
Medtem ko on igral je,
si ti na ves glas vpil.*

*In vidiš, tako tud danes jaz
nemočen v postelji ležim.
Igram na tvoje citre
in z vnukcem na ves glas kričim.*

Neznanec

*

*Tišina. Zbranost.
Zatopljeni obrazi.
Le kaj je v njih?*

*Pomoč topline,
uspeh zaželenega -
idila sveta.*

*Nasmeh - začetek.
Oči - ljubezenski vdih.
Poljub - dejanje.*

*Severna stena -
premagana ovira.
Vrh - objem neba.*

*Odšel si daleč,
v brezmejno veselje.
Prosim, vrni se!*

Mojca

Kaos

Vseh vrst ljudi;
vsi sanjači,
vsi uživači,
vsi pehači,
tudi ti...
Stojiš tam.
Stojijo vsi...
Sama...
tako neznatna
v neizmernem
kaosu življenja.

Balada o kraljici noči

Črn žamet noči
z belim pajčolanom meglic
tiho na nebu visi,
nanj zvezd nasul nebeški je stric.
Spokojnost...
nežno se v mojo dušo prikrade
opojnost...
in višek nebeške naslade
ekstaza...

Jutro se tam pri potoku umiva.
Sončevi žarki vsiljivi so,
počutim se tako ranljiva,
v nemir zavito je moje srce.
Svetloba slepi!
Počasi, na tiho vene črn moj cvet,
v njem moja duša leži -
kako boli, boli...

Preklet bodi, svetel dan,
tempelj noči je izdan!
Prekletstvo...
Prekletstvo...

In v vrvežu sončnega dneva
utrnila zvezda se je,
nihče je videl ni,
bila je veličastna, edina,
a ne večna.

In kot urok se razprši,
umrla je temna kraljica noči.

Najina romanca

V sedlu ljubezni,
ujeta v galopu tvojih pogledov,
dirjam skozi čas.

A vseeno ostajam,
ostajam pri tebi.
Z mislimi božam tvoj obraz.

Kolo sreče

Rosa na jutranji veji.
Krajec na zenitu visi,
s kolesom sanj se vrti.
Ko dolina se kopa v zimski odeji,
vse spi, vse spi.

Na lahno se vetrič po nebu podi,
v srce pokuka...
tam misli temne,
črne...

Se krajec zasuše.
Rosa zbledi.
Zimska odeja radosti nasuje -
novo jutro se rodi...

Takrat oči zaprem,
ne slišim več,
ko vse zaživi -
morje težko srce zaspi.

Na robu

Strup v telesu.
Svet gori...
Strup v glavi.
Pogorišče...

Janez Pernat

Iz cikla **Beli galebi**

LEPOSLOVJE

Na ladji "Oldenburg"

*V jamborih cvili in stoka vihar.
Stresa jeklene vrvi...
Čez obzorje črne oblake podi
In riše v njih slike prečute noči.*

*Gluha in nema je naša resnica...
Sto mož je tišina objela.
Ko da bi srca hrepenela
po pragu domače vasi...*

*Predani penečim valovom
kljubujemo sili morja.
Na daljni mi plovem sever.
V mislih pa vsi smo doma...*

*Če z Arktisa več se ne vrnem,
teh belih ledenih ravnin,
mi Šmihelski zvonovi zapojte
na vernih duš dan v spomin...*

(29. avgust 1941)

Dan mrtvih

*Tvoj je bil
in moj ta dan...
Ko tiho tu v tujini
sam s seboj govoril...*

*Ni luči - dneva -,
da bi videl ti v obraz!
Pa mi je vendar ko takrat,
ko sva od staršev, bratov, sester,
ljubic - govorila...
Od vseh načrtov in bodočih dni
si mi bil - ko rodni brat!*

*In danes?
Le pregrada zemlje zmrzle naju loči,
kjer iz zameta tu štrli leseni križ.
Sem zadnja tvoja sled se je zgubila,
od koder te tujina - materi,
nikdar ne bo vrnila!*

(Parkina 43/75)

Vsi sveti v Parkini

*Vsem, ki spite tu v tujini...
Poje le veter vam nagrobno pesem...
Ne bo k vam svojcev dragih
v ta ledeni svet,
kjer pokopan koroške naše
je mnog mladostni cvet.
Da vžge vam luč, današnji dan
In krizantem bi šop izbran
dal vam na skupni grob...*

*Le v led - za vaš nagrobni kamen -
vklesal bo umetnik čas
svoj večni - Amen!*

(1. november 1942)

(Janez Pernat, rojen 1908, živi v Bistrici pri Pliberku)

NEKEGA LEPEGA POPOLDNEVA

Z dolgoletno prijateljico, ki živi nekoliko odmaknjeno, se že vsa leta poznanstva dvakrat ali trikrat tedensko pokličeva in na kratko izmenjava najnovejše, vsakih štirinajst dni pa si vzameva uro ali dve, da se ob kavi o vsem podrobneje pomeniva. Saj veste, o svojih boljših polovicah, otrocih, sosedih in še o čem.

Pred časom, ko so imeli najini najstniki še smrkavčke pod noskom, sva se z vsem vriščem, pleničkami in stekleničkami obiskovali tako izmenoma, enkrat pri meni, drugič pri njej. Ko pa so naju prerasli, je postalo predolgočasno sedeti v dvojce, zato sva klepet ob kavi preselili v mestno kavarno.

S tem sva ujeli kar dve muhi naenkrat, ker sva takrat poleg klepeta opravili še večje nakupe. Edino, kar mi je nekoliko kvarilo razpoloženje pri teh zmenkih, je bila prijateljčina bolna in neozdravljiva netočnost. Zgodilo se je, da se je prikazala šele uro pozneje.

Tako je bilo tudi tega popoldneva. Čeprav sem tudi jaz zadnje čase prihajala petnajst minut čez dogovorjeno uro, pa še vedno štirideset minut prekmalu. Ponavadi je bila kavarna v tem času skoraj prazna, tega popoldneva pa tako napolnjena, kot bi stregli brezplačno. Nekoliko razočarana sem skozi meglo dima in različnih vonjav z očmi iskala prazen stol. Pa nič. Že sem hotela oditi, ko sem tam, čisto zadaj, le zagledala odrešenje. Stol, prazen, in ne samo eden, kar dva. Z veliko naglico, da bi me ja kdo ne prehitel, se prekomolčim do tja, vprašujoče pogledam v štiri kratko pristrizene dekliške glavice in ko mi prikimajo, zadovoljna sedem. Samo da pride, si rečem, potem pa lahko pogledava kam drugam. Saj to ni edina kavarna v našem mestu in kdo bo verjetno tudi še v popoldanskem času v službi ali kako...

Naročim kavo in se prepustim čakanju. Z njo mi tako postrežejo, s prijateljico pa... no ja... Predajam se razkošju dišeče tekočine in z očmi tipam proti edini tišini v tem prostoru, mojim sosedam. Troje skuštranih dekliških glav gimnazijskih let pričakujoče strmi v četrto, ta pa zasanjano vrti polprazen kozarec soka in se skrivnostno smehlja.

Kar nekaj časa je tako, nato pa prva glavica nestrpnostno tleskne z roko po mizi: "No, in... ali boš kaj vrgla ven, ali naj te obrnem na glavo, da bo padlo samo?"

Priznati moram, da nisem čisto razumela vprašanja, le toliko, da ima četrta nekaj notri, torej v sebi, kar mora nujno ven, že sem hotela predlagati kozarec mlačne mineralne, ko se nagovorjena glavica očarljivo pretegne in z vso lepoto mladostnega glasu razpotegnjeno zapoje: "Su...pp....er."

Druga glavica z malo, res z zelo malo nevoščljivosti zapotegne za njo: "Co... oo....ll."

Za hip tišine, nato pa tretja glavica počasi,

razločno in odločno vpraša: "Ja, kaj je su...pp..er?"

"A ne veš, za vikend je bila na eni gajl žurki?" hitro odgovori Prva.

"S syojim ta novim frajerjem?" nadaljuje Tretja.

Druga zaničljivo razpotegne usteca: "Al si zarišana, s tistim pofulanim, ta je že pasé, šlus, aus, basta!"

Tretja vsa zaprepadena: "A je zdaj ta že tudi out, ja od kdaj, saj se komaj en teden poznata?"

Prva takoj za Tretjo: "O puzob! Od sobote!"

Hitenje pa tako, da jim komaj sledim, a je preveč zanimivo in žal bi mi bilo, če bi kaj zamudila, zato hitro preštejem na prste - sobota, nedelja, ponedeljek - danes je ponedeljek - še enkrat pogledam svoje, pod mizo raztegnjene prste - tri, tri dni, saj to je... no ja - kaj bi, živimo pač v času prehitavanja.

Tretja pa še kar naprej vrta in vrta, pri tem pa gleda v Četrto, ki se še vedno zadovoljno preteguje: "No, dajmo, dajmo, špuknita že, pa še danes, kateri pa je zdaj pri njej 'in'?"

Prva vsa prevzeta: "En ful super tip!"

Druga še bolj: "Eht ful gajl super!"

Tretja pozabi zapreti usteca: "A eht...? Cooooo!"

Potem pogleda na uro in se nervozno strese: "A je že tolik na cajgarjih, zdaj jo pa moram pofult, nekaj moram še biflat, zjutraj šribam mate, če bo spet finfar, bo doma nornhaus, pol sta pa zame dva tedna spet fuč, ker mi bo ta stari dal hausarest. Saj se še pohendijamo? Čao!"

Hitro se dvigne in se na svojih visokih čevljih, pri kateri ne potrebuješ lestve, če želiš pogledati preko Pece, nerodno prebija proti izhodu.

Tako pa smo ostale samo še me. Jaz in tri kratko pristrizene skuštrane dekliške glavice, ki se zopet postavijo v začetni položaj.

Prva in Druga vprašujoče strmita v Tretjo, ta pa se zasanjano ziblje na oblaku velike zaljubljenosti, prazno strmi v kozarec in vsake toliko razpotegnjeno zapoje "suuppeer".

Več pa tako v vsem tem času ni prišlo iz nje.

Še sama sem postala nekam čudno zamaknjena, pa me iz tega kar hitro vrže močan hrup poleg mene, sledil mu je zasopel prijateljčin glas: "Oprosti, ali si me dolgo čakala, vse ti bom pojasnila, samo prosim, pojdiva kam drugam, kjer je bolj prazno in mirno."

In že se z vso nakupljeno kramo preriva nazaj proti izhodu. Vzajem torbico in plašč, zadovoljno pomežiknem v sonce in si bogatejša za novo spoznanje veselo rečem: "Tako je, res je, več jezikov znaš, več vijaš!" To je full cool!

Potem pa kar se da sproščeno in samozavestno pogledam okoli sebe:

"Evropa!

Pripravljeni smo! Prihajamo!"

Slavka Dragolič

MAČEK MURI

LEPOSLOVJE

Sneg je odpihnilo čez noč. Sonce je dobivalo moč in vsako jutro bolj zagreto in živahno pokukalo izza Slivnice, se zrinilo na Križno goro, se okopalo v jezeru in pristalo na Javorniku. Vsak dan je bilo bolj žive barve in topleje.

Zunaj je bila že skoraj prava pomlad, bilo je tako lepo, da se je Cerkniskemu Janezku zahotelo tega lepega dne. Zlezel je s krušne peči in zakoračil v prijeten dan. Sedel je na zidec kraj ceste in opazoval avtomobile, ki so hiteli mimo, kakor da bi jim za prvim ovinkom delili medalje za hitro vožnjo. Nikoli ni imel časa prešteti vseh koles. Vedno samo avtomobili. Ta večji, drugi manjši, vsi pa so hiteli in smradili, da ga je dušilo. Morda ga je žgečkala tudi svečka, ki se je obesila na koncu nosu, in se ni mogel odločiti, da bi jo obrisal. V rokav se ni upal, ponavadi ga je obrisala mama. Svečko je samo posmrkal nazaj pod svoj pegasti nosek, pri tem vneto vrtel s palčki svoj mlinček. Spet je s ceste prismrdelo in tudi svečka se je spet prikazala pod noskom, vse skupaj pa je žgečkalo, da je kihnil kakor velik in svečka je našla pot v jarek, ki je ločil zidec od ceste.

Prav takrat pa jih je zagledal. Prvi je stopal ponosno z dvignjenim repom sosedov maček Muri; črn kožušček mu je krasila ena sama bela pikica na ličku. Za njim je v gosjem redu korakala cela četica mačic in mačonov, zagledanih vase, nihče ni videl žalostnega Janezka. Potem pa se je le spomnil in vprašal: "Ja, ja, kam pa greste?"

Kot na povelje so vse mačke in mačkoni obrnili glave proti Janezku in zapeli: "V Ušiv k."

"Kaj boste pa tam delali?" je hitro mlel naprej Janezek in se zbal, da bodo odšli brez njega.

Petje je bilo ubrano, da je bilo kaj, samo danes jih ni imel časa poslušati: "Ljubili se bomo!"

"Grem lahko še jaz zraven?" Seveda je postal Janezek radoveden ter tudi že skočil z zidca, malce pa je le počakal, da so povedali svoje.

"No, pa pojdi zraven!" se je ozrl maček Muri in pri tem pogledal v četici vsakega posebej. Takoj za njim je bila sivoprogasta mačkica, ki so se ji oči svetile srebrno. Za njo je šla bela muca z veliko rdečo pentljo in ves čas skrivnostno pogledovala nazaj preko vseh drugih, prav na konec četice, kjer je šel ponosno Zeleni Jurij, mačkon s črnimi

brki in njegova svilena dlaka se je res svetila zeleno, kot da bi se pravkar skopal. Za vsemi pa se je postavil še Janezek in ni prenehal mleti mlinčka.

Pri prvem kozolcu je za hip postala muca Pika, ki je imela po sebi sive proge, obrobljene z rjavimi ali obratno. Z iztegnjenim jezikom je najprej podrsala po zgornjem delu tačke, pri tem jo je malo zaneslo, da je povescila pokončen košati rep ter zamijavkala: "Bomo šli pod Cibov kozolec?"

"Tja pa že ne! Tam imajo tisti kup kravine in jaz si ne bi hotela porezati mehkih tačic!" je prhnila črna mačica, ki je imela belo liso med ušesi in na levi prednji tački, da so jo lahko takoj ločili od Murija. Klicali so jo Maca. Janezek je pohlevno koracal za njimi in mlel mlinček ter se ni zmenil za njihovo pomenkovanje.

Pri naslednjem kozolcu je postal Zeleni Jurij in se skoraj zapletel Janezku med noge: "Kaj ne bomo šli pod Klopčarjev kozolec?"

Nobenemu se ni zdelo vredno odgovoriti, ker so vsi hiteli naprej, naposled pa se je le bela mačica, ki je imela veliko rdečo pentljo, oglasila z nežnim mijavkanjem: "Mijav, ne, mav, imajo premalo sena in slame, pa preveč je nametanih lojtrnic in koles. Ne bom si mazala kožuščka med tisto ropotijo!" Muri se ni zmenil za ničesar, stopal je naravnost naprej med vsemi tistimi kozolci, ki so stali ob poti kot v špalirju in kazali lastnikovo zanimanje zanje, kot da je bila pot začrtana že vnaprej. Pri Kramarjevem kozolcu pa Muri ni iskal poti, temveč jo je ubral kar čez travnik in krtine, ki so se bohotile kot majhni hribčki v kozolčevi senci. Vsak v četici je še bolj dvignil glavo, spoznal namero in se kot tekmovalec zaletel v razdaljo do kozolca. Rante jim niso delale težav, ker so bile prazne, mačke in mačkoni so mimogrede pristali na odru, kjer je bilo sena za vso družčino dovolj. Samo Janezek je pred kozolcem za trenutek postal in pljunil v roke, tako kot je videl očeta, ko je sekal drva, in se spoprijel s prečnimi rantami ter tudi končno pristal na odru, kjer so mačke že imele zabavo.

Janezek ni mogel tako hitro skakati, kot so to delali mačkoni in se sukati med žgečkljivim senom, kot so to delale mačice. Poizkušal je stresati zadnjico tako, kot je videl Murija, ki je stresal

še rep, vmes pa je bilo najbolj slišati mijavkati Maco: "Mav, mijav, enmav, bi djav, premav!"

Bilo je zabavno in Janezek je bil v svojem elementu, skakal je z odra na oder ter spet lezel nazaj na svislji, se valjal sem in tja, oponašal mijavkanje, kar mu ni preveč uspevalo, ter upehan obležal v senu. Kar naenkrat je zaslišal mačkona, ki je imel rdeče-rjave in črne pike ter so ga klicali Piki: "Bi šli še malo na Šemičev kozolec?"

"Seveda!" je zažgolela bela muca in rdeča pentlja se ji je povescila in ji silila mad prednje noge. "Dovolj imam tega kozolca. Še tam bi rada kaj doživela!"

Spustili so se na tla in Janezek je bil spet zadnji. Gručica mačk se je zapodila čez cesto pod veliki kozolec, ki je bil verjetno najstarejši. Hoteli so mu dodeliti tudi nekaj ljubezni. Janezek je spet lazil navzgor in se še ni spoznal na tako starost, videl je le, da so nekatere rante stare in obrasle z rumenimi lišaji, druge pa že nove. Zakaj tako, pa ni vedel.

Mačice so lazile čez kupe sena na slamo in mačkoni jim niso dali predaha. Nežno so jih lovili, vsi skupaj zavijali svojo štimo, v duetu je Janezek vedno pomagal. Nazadnje pa je obsedel v kotu z žalostnim pogledom.

"Kaj pa je Janezek, ti je dolgčas?" se je oglasil Muri, ker sta se še najbolj poznala.

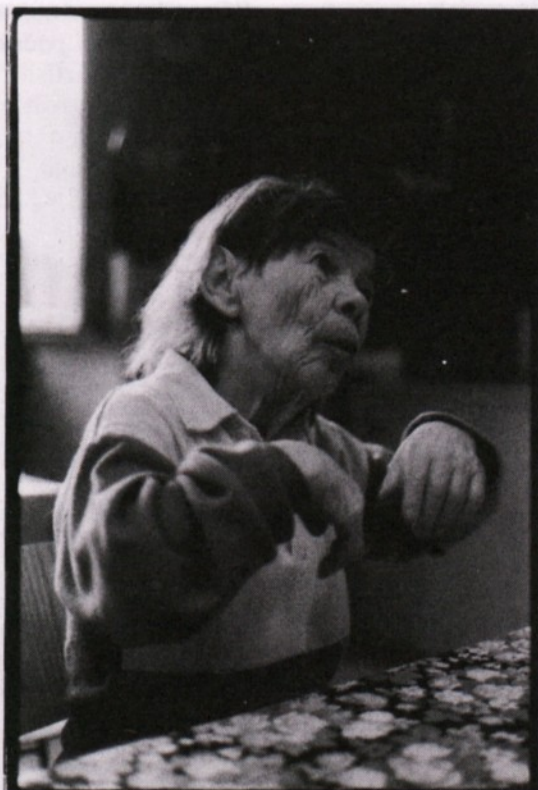
Janezek ga je žalostno pogledal in komaj iztisnil: "Mijav, domov bi rad, mijav, ker me zebe enmav!"

"Nič lažjega!" In čredica mačk se je zapodila proti Peščenkmu in čakanje Janezove mame na pragu njihove hiše ni pomenilo nič dobrega. Mačke so se zagnale v tek in smuknile najhitreje, kar se je dalo, na desno, v kanal pod cesto, ter se na drugi strani pri Koprivčih razbežale po Peščenkmu. Samo Muri je zavil na levo, dvignil košati rep, kakor da mu je Janezkove mame malo mar in jo počasi mahal proti domu pod Sinjo gorico.

Janezkova mama je držala eno roko v bok, z drugo pa jezno mahala: "Kaj se klatiš? Ti bom že pokazala!"

Mali deček pa je že pripravljaval odgovor, vendar se ni mogel spomniti ničesar drugega: "Mijav, mijav, šli smo se ljubiti v Ušiv k, enmau!"

Nič ni pomagalo, mama je dvignila Janezkovo zadnjo plat in mu jih naložila: "Eno, ker ne ubogaš, eno, ker si iskal ljubezen v Ušivku, eno, ker mijavkaš, pa nisi maček, eno, ker lažeš, in eno, da bo ta pravljica imela svoj konec!"

© Tomo Jeseničnik

Nevihti

LEPOSLOVJE

Na nogometnem igrišču so postavili šotor, zgradili oder, napeljali elektriko. Nekateri so tam prespali. Tople, svetle, poletne noči so vabile pod okrilje odra.

Noč pred koncertom je bila najtoplejša. Proti jutru so pričele zvezde izginjati, nevidne zavese so prekrile tudi mesec. Oder je pokrila črna noč.

Sivo jutro na dan koncerta je v Franca, ko se je pretegoval doma v postelji, vtilo dvom.

Pa je ta koj po prvih sončnih žarkih, ki so se prebili skozi oblake, izhlapel.

Oblaki so mirovali na nebesnem svodu, ko je vanje izpod odra zažmirilo nekaj neprespanih oči. Šele blizu poldneva se je sonce spet prijazno nasmehnilo.

"Morda pa ne bo nič," je nekdo naglas izrazil misli ostalih. Tudi Franc je enako razmišljal. Spomnil se je, kako je Jaki in Jasni že kot najstnik tvezil o ravno takšnem koncertu, kot se bo zgodil čez nekaj ur. Menila sta, da kaj podobnega v Vogerčah ne pride v poštev, ker za to nikoli ne bo pobude pri ljudeh, še manj pa interesa izvajalcev, da bi kaj podobnega Woodstocku, pa čeprav zelo pomanjšanega, izvedli v Vogerčah.

"Saj niso z lune padli, da bi se tu šli "rock" predstave," sta večkrat zavračala njegove zamisli.

Zdaj se je ta utopija spreobračala v stvarnost. Le oblaki, ki so se kljub sončni pripeki spet pričeli grmaditi nad goro, so še potiskali njegove sanje v resničnost.

Oder je pričel dobivati končno podobo; mikrofoni in ozvočenje so pripeljali iz Kranja. Publika se je zbirala na nogometni tribuni. Uглаševanje inštrumentov je povzročilo zvok, ki je zagrmel z odra. Za njim je komaj slišno zagrmelo z neba. Najbrž tega drugega grmenja ni slišal nihče drug, le Franc, ki je z roba tribune vse bolj zaskrbljeno pogledoval v nebo.

"Najpomembneje je, da se koncert vsaj prične, pa tudi če ga potem ugasne nevihta.

Če se bo pričel, ga vsaj nekaj bo in nihče ne bo mogel trditi, da ga ni bilo. Če pa se sploh ne prične..."

Sonce mu je zasijalo naravnost v oči in mu pregnalo misli. Pogledal je po tribuni. Bila je že skoraj polna.

"Bomo pobrali vstopnino?" je dregnil vanj

glas predsednice.

"Na tribuni pokasirajmo. Bo vsaj nekaj stroškov povrnjenih. Kdo ima vstopnice?"

"Najbrž Marjeta. Ona in Tomaž bosta pobirala vstopnino. Pojdiva ju poiskat," ga je povabila. Ko sta ju našla, se je Franc spet vrnil na rob tribune. Zdaj je kazalo, da se bo koncert pričel. Na seznamu je bilo dvanajst skupin in posameznikov. Vsi so prišli.

Na odru se je že pripravljala prva skupina. Zadnja bo na vrsti vogerška, zdaj že najboljša v okraju.

Spet je zagrmelo iz ozvočenja. Za njim nekakšno nabijanje in nekaj akordov. Nebo je molčalo.

Po tej skupini je nastopil kitarist in pevec Toni.

"Bomo prenehali?" se nekdo oglasi blizu Franca.

"Zakaj?" odvrne Franc, še preden je opazil spraševalca.

"Kaj ne vidite?" mu je odvrnil predstavnik kolektiva za ozvočenje Modrina iz Kranja.

"Saj res, pozabil sem na oblake. Sploh nisem opazil spremembe. Kar naenkrat bo škljocnilo iz nebes, tokrat ne bo šlo mimo. Dajmo, vseeno počakajmo še pet minut, saj še ne grmi," je iztisnil zadnje upanje Franc.

"Prav, pa poskusimo. Verjamem pa ne, da bo še pet minut miru. Oprema je kolikor toliko zavarovana s polivinilom, drugi se bodo že znašli," je Modrinar sprejel predlog.

"Nima smisla, nima več smisla," so se pričeli s prvimi kapljami dežja vlivati glasovi po tribuni.

Zagrmelo je in z odra so se hitro, z inštrumenti vred, pobrali "rockerji" iz sosednje vasi.

Franc je ves moker planil v bližnjo gostilno. Tam je bilo že nekaj udeležencev in organizatorjev potopljenega koncerta. Obstal je ob točilni mizi.

"Bomo pa naslednje leto mi poskusili," je za bližnjim omizjem zaslišal neznanca z bolj tujim naglasom.

"Morda bo kje drugje več sreče," je gostu molče pritrdil Franc in se obrnil k predsednici, ki je nazdravljala s predstavniki Modrine, ki so pristali na znižanje cene ozvočenja in prispevali k ublažitvi posledic te naravne nesreče. Ko so odšli, je posijalo sonce.

"Dve deževni uri sta mi pokvarili skoraj ves dan. Še sreča, da ga bo ostalo vsaj nekaj v

lepem spominu," je razmišljal Franc, ko se je vračal domov. Spomnil se je nevihte, ki ju je s profesorjem glasbe ujela tik pod goro. Kako se je takrat smejal njegovemu strahu.

Profesor glasbe mu je namreč ravno ta dan razlagal, da je dosegel takšno duhovno stanje, da zunanji svet nima več moči nad njim in da je z vztrajno vajo prišel do stopnje, ko ga tudi grožnja smrti več ne iztiri.

Pa je zagrmelo pod vrhom in pričelo treskati okrog njiju in iz profesorja je v hipu ušel "nesmrtni" duh. Vpil je, preklinjal, stokal, se jezil nad Francem, ker ga je ta kljub slabemu vremenu speljal iz varne kočice pod goro. Franc pa je le zamahnil z roko in ga skušal pomiriti, rekoč, da sta lahko vesela, ker ju ni dobilo na vrhu, kjer ni drevja, da so tu vsaj smreke in da v vse le ne more udariti. Sedel je pod deblo in odprl konzervo ter ponudil grizljaj profesorju. Ta ga je jezno odklonil: "Pri vsem tem bi se pa že lahko zresnil, takšnega te doslej nisem poznal. Motil sem se glede tvojega značaja, imel sem te za bolj ..." Tresnilo je.

Udarilo je v električni drog kakih dvajset metrov pod njima. Zdaj je profesor povsem podivjal. Vpil je nad Francem, naj za božjo

voljo pusti malico, ki privablja strele, in naj vendar že kaj stori.

Ta mu je odkimaval in mu skušal pojasniti, da se trenutno ne da ničesar storiti. Lahko pa se umiri s požirkom žganja. Ponudil mu je stekleničko, vendar jo je profesor - še bolj jezno ko prej malico - odklonil.

"Že dobro, da je udarilo tja in ne sem," ga je tolažil.

Profesor pa je še kar naprej krilil z rokami in zdaj vpil na ves svet.

Nevihta jo je potem odkurila proti drugim vrhovom, onadva pa sta mokra in zasopla, ko da bi bežala pred novim udarom, hitela proti koči. Tam sta pojedla in popila zalogo. Profesor si je naročil še dvakrat žganje in pivo. Preden sta šla spat, se je povsem umiril in zatrdil, da ga pravzaprav sploh ni bilo strah in ugotovljal, kako ima tudi nevihta svoj čar.

Zjutraj je bil prečudovit razgled.

"Ja, profesor je imel prav. Tudi nevihta ima svoj čar, svojo skrivnost. Bog ve, zakaj nam jo je včeraj zagodla. Morda se bo kdaj v prihodnosti prikazal odgovor," je pomislil in se pokril z odejo.

Vso noč se mu je sanjalo o nevihtah.

© Tomo Jeseničnik

Vinko Ošlak

Ricpa, Ajajeva hči

LEPOSLOVJE

Podlaga za roman je svetopisemska pripoved z naslovom David izroči Savlove sinove Gibeóncem v drugi Samuelovi knjigi (2 Sam 21, 1-15).

Četrto poglavje

Kraljevi svet ni bil sklican že tri leta. Savel je menil, da tu in tam potrebuje pomoč strategov in mojstrov za utrdbe in oblegovalne naprave, ki si jih je novačil vse od Perzije do Egipta, ni pa veliko dal na državniške nasvete mož, ki so sedeli v svetu deloma še iz Samuelovega časa sodnikov, deloma pa jih je imenoval sam. Svet je navadno sklical tedaj, kadar se je iz državniških razlogov imel pregrešiti zoper postave in je iskal širših in pomnoženih ramen, ki bi pomagala nositi krivdo.

“Modri možje Samuelci,” je kralj nagovoril svetnike z imenom, ki je spominjalo na sodnika Samuela, ki se je bil, še preden je Izrael postal kraljestvo med drugimi kraljestvi, še preden mu je s korobačem, kakor je ljudstvu napovedal Samuel, ki je vladal z dosti manj bolečim bičem, zavladal kralj med drugimi kralji, domislil sveta modrih ali vsaj zelo razumnih mož, ki jim ni bilo početi nič drugega, kakor da so premišljali o rečeh, ki se jih je dotikala glava vladarjevega žezla, “danes sem vas sklical v zelo kočljivi zadevi. Na uho mi je prišlo, da je sin že zapustil svojega očeta in svojo mater, pozabil na svoje brate in svoje sestre in odšel po svoji poti, ker ni mogel premakniti in spodmakniti očetove zvestobe kralju in očakom.”

Noab, ki je sedel najbližje pri kraljevih nogah, je skrivaj obstrelil s pogledom vseh enajstero drugih svetnikov, da bi zaznal, ali se je katero oko vsaj za hip ustavilo na njem. Ugotovil je, da so njihovi pogledi prav tako iskali kakor njegovi. Je mar šlo za pravi eksodos sinov iz hiš, ki so se odlikovale po zvestobi kraljevi hiši?

“Kraljeve žitnice so še polne. V tempeljskih hramih je še dovolj vsega za Izraelove otroke. A kakor pravim,” je Savel s kretnjo vladarske zaskrbljenosti razklenil svoje roke, “za Izraelove otroke, ne pa tudi za otroke iz telesa tujke. In tujka v Izraelu rojeva danes hitreje in bolj zdravo, bolj trdoživo in obstojno kakor Abrahamova hči. Kaj, ko bo sedem rodovitnih let mimo in se bo faraonu sanjalo sedem suhih krav in sedem praznih žitnih klasov, ko bodo

suhe krave požrle rejene in bodo prazni klasi izrinili polne, kakor je bilo v času našega očaka Jožefa, Jakobovega sina, ki je povzdignil naš rod, da je sedel pri faraonovi mizi, dokler ni zavladal drug faraon, ki se Jožefovih del ni več spominjal in nas je spet naredil sužnje. Faraon je poslušal Jožefa in Egipt je bil rešen lakote. V Izraelu pa ima kralj, ki ga je mazilil vaš sodnik Samuel, ne enega modrega, kakor je bil Jožef, temveč dvanajstero modrih, iz vsakega rodu po enega: iz rodu Rubenovega po enega, iz rodu Simeonovega po enega, iz rodu Levijevega po enega, iz rodu Judovega po enega, iz rodu Zabulonovega po enega, iz rodu Isaharjevega po enega, iz rodu Gadovega po enega, iz rodu Aserjevega po enega, iz rodu Neftalijevega po enega, iz rodu Jožefovega po enega, iz rodu Efrajimovega po enega, iz rodu Benjaminovega po enega. Kako tedaj kralj ne bi poslušal vašega sveta, ko je častilec kač in krokodilov poslušal Jahvejevega izvoljenca!”

Savel je nehal govoriti. S sokoljimi očmi, ki jim ni mogel uiti niti najmanjši trzlaj na starčevskih obrazih njegovih svetovalcev, je zatipal zdaj v tega, zdaj v onega izmed njih, ki so sedeli pred njegovimi nogami. Ni jih toliko poslušal, kakor so menili zamišljeni možje, kolikor jih je gledal, razbiraje z njihovih obličij pravi pomen njihovih besed in njihovega molčanja.

“Kraljeva visokost je dovolj poučena o tem, v kako pogubo so vedno bili Izraelu tujci, posebej pa še tujke, s katerimi so se naši sinovi vedno znova spečali.” Noab, sedeč tik ob Savlovih nogah, je to povedal skorajda z neko naveličanostjo človeka, ki vse življenje zaman ponavlja isto misel. Ko je svoje povedal, je spet sklonil glavo in umaknil pogled s kraljevega obličja, kakor je velela dvorna etiketa, ki so jo sestavili še Samuelovi ljudje, zgledujoč se po hiši kralja kraljev v Perziji, da bi se tako nekoliko bolj ločili od egiptovske hiše.

“Kraljeve visokosti,” je povzel besedo na eno oko že slepi svetovalec Alon, sedeč na blazini s skrajne leve strani. Sivolasi, nekoliko čemerni, a večkrat tudi na moč duhoviti svetovalec je bil znan po tem, da je vestno zapisoval življenjske primere, pri katerih je bilo mogoče ugotavljati veljavnost Mojzesu narekovanih sinajskih postav, kar je potem najraje prebiral še čisto majhnim otrokom, za katere je trdil, da so njegove pripovedi in razlage edini razumeli. “Kraljeve visokosti ni treba še posebej poučevati o tem, kako je Bog Izraela, Bog

Abrahama, Izaka in Jakoba, tudi bog tujca in tujke. Sami smo bili tujci v Egiptu, kakor nas opozarja prekok, in v spomin na izhod skozi Rdeče morje nam je ravnati s tujci, kakor je modri in dobri faraon ravnal z našim očakom Jožefom, ko ga je poslušal in približal svoji mizi in prestolu, kakor ni poslušal in ni približal in povišal Egipčana. Če bo prišlo nad nas sedem suhih krav, jih bo Gospodova palica odvedla na sočne pašnike, ker se bo Gospod ozrl na Izraela, ko ta ni skamenel svojega srca pred tujčevo stisko, in bosta dojenec Izraelke in dojenec tujke pila iz polne dojke njegovega usmiljenja. In če se bo znašlo v naših hramih sedem suhih klasov, jih bo Gospodova moč napolnila z zrnjem, da bodo Izraelovi hlapci in hlapci tujih rodov opravljali svoje delo s polnimi želodci kruha iz Gospodovega usmiljenja, ker je Izrael izpolnjeval njegovo voljo."

Tedaj se je dvignil glas Hadada, mlajšega člana kraljevega sveta. Bil je mojster za lovljenje vetra, kakršen je kdaj vlekel po stebrišču kraljeve palače. Včasih je dal prav tistim, ki so sedeli desno od njega, včasih pa onim, ki so sedeli levo. A vedno, skoraj vedno je bila stran, ki ji je s svojim mnenjem pritegnil Hadad, zmagovita stran. Kralj sam, ki ga mnenje sveta sicer v ničemer ni obvezovalo, temveč naj bi mu samo pomagalo pri odločitvi, je bolj kakor na to, kje je večina svetnikov, gledal na to, kje je trenutno Hadad, čeprav mu je bil sicer kar se da zoprni.

"Kraljeve visokosti," je začel vetrolovec, "si ne bi drznil z ničemer poučevati, pa naj bi imel za sabo še toliko svetih let. Hudi časi se napovedujejo, ko začno služabniki dvora poučevati kralja. Jaz pa vam pravim tole," je Hadad s skrito tehtnico v očeh skušal stehtati, koliko zlatih zrnec vladarjeve naklonjenosti je ob teh besedah padlo v njegovo skodelo, "da je vse te stare zgodbe mogoče razlagati na sto načinov in da z nobenim ni mogoče in ne bi bilo prav vezati kraljevih rok. Kralj se v svojih odločitvah ozira na blagor vsega svojega ljudstva in se ne more trapiti z nekakšnimi razlagalci sanj. Če je Izraelec izvoljen, in postava mu pravi, da je izvoljen, potem ima tudi nesporno prednost, ko gre za to, kdo bo v hudem letu ostal živ, ker bo imel ključke do kraljeve kašče."

Vse oči so se obrnile k Savlu. Kaj bo storil Samuelov maziljenec, komu bo pritegnil kralj?

"Kaj praviš na te razumne Hadadove besede, Alon? Tvoji prijatelji pravijo, da vidiš več, kakor vidijo tisti, ki vidijo, ki s telesnimi očmi vidijo. Kaj meniš o tem, kar je pravkar povedal tvoj brat Hadad?"

Svétniki so se spogledali. Je pomenilo to kraljevo norčevanje iz slepega modreca več in nekaj

težjega, kakor bi bila neposredna vladarjeva zavrnitev?

"Tvoje visokosti, moj kralj in gospod," je tedaj Alon poprijel besedo, "nisem hotel poučevati, saj nisem učitelj, temveč svetovalec v tvojem kraljevem svétu, ki si ga sam sestavil in sklical in v katerega si poklical tudi te službe nevrednega nadležnega in betežnega starca Alona, ki ne more drugače, kakor da ti brez slepomišenja – slepci še posebej ne moremo slepomišiti – pripovedujem o tem, kar se takole mota v moji glavi in pogreva v mojih usahljenih prsih. In kar zadeva pisma, bi si jih še manj drznil preobračati in napak razkladati, kakor bi si drznil varati tebe, moj gospod in moj kralj!"

Hadad je nastavil uho, da bi bolje slišal starčeve besede, od katerih – ali bodo naredile na kralja obvezujoč ali pa zavrnljiv vtis – je v veliki meri odvisna njegova dvorjanska usoda. A tudi Noab je po svoje nastavil uho, ker je hotel prav tako uganiti, kam bo to govorjenje nagnilo kralja. Alon pa je z rahlim, nekoliko tresočim se glasom nadaljeval:

"Kraljeve visokosti, a tudi vas, moji dragi bratje v kraljevem svétu, gotovo ni treba posebej spominjati na to, da še tako hudi časi in težavne okoliščine ne odvezujejo od Gospodove postave. Prav nasprotno, bi rekel: večja ko je zunanja stiska, močnejša mora biti zvestoba postavi. Manj imamo deliti, bolj pravično moramo odmerjati vsakogaršnji delež."

Kralj je dvignil obrvi, a tako, da se ni vedelo, ali v hotenju bolj tanko slišati ali pa v odklanjanju povedanega in v jezi na pripovedujočega.

"Tujci, moj kralj in gospod," je nadaljeval svojo misel Alon, "kolikor pri Gibeoncih, ki so se postavili pod nevidne Mojzesove table, lahko govorimo o resničnih tujcih, saj le sprejemanje postave in ravnanje po postavi dela človeka domačega, in odklanjanje postave ali prestopanje postave dela človeka zares tujega, ne pa njegov govor ali voda, ki teče mimo njegovega šotora, v katerem ga je rodila njegova mati, tujec, pravim, čeprav Gibeonec ni niti pravi tujec, saj ni vrgel svojega zlatega obroča v talilnik, da bi se vlilo zlato tele, kakor je Izraelec svojega vrgel; tujec, pravim, ni le tujec, temveč je tudi Gospodov oglednik in odposlanec. Zavrniti tujca ali mu celo biti gorak, mu kaj hudega storiti, bi bilo ne le oskruniti svetost gostoljubnega zakona, ki nas ga je naučila puščava, v kateri je ta zakon tako potreben kakor voda, ki privre iz globine izvirk. To bi pomenilo tudi skruniti zakon, ki ga je našemu voditelju iz suženjstva, v kateri smo mi sami in vsi brez izjeme toliko časa bili faraonovi tujci, na Sinaju narekoval Najvišji."

Alonovi bratje v kraljevem svétu so se

spogledali. Potem pa jim je pogled zapovrstjo ušel k Savlovemu obrazu. Kako bodo gube njegovega obraza, tiste ob očeh in one ob kotih ust, ki izdajajo, kar sicer ni povedano, odgovorile na to, kar je v svoji nezaslišani predrznosti izrekel Alon. A v veliko Noabovo začudenje in še večje začudenje in zgrozitev Hadada je kraljevi obraz razodeval nekaj, kar se je dotlej zdelo docela neverjetno: skoraj navdušeno strinjanje. Hadad je videl, da mora začeti reševati svojo kožo, saj se je v presoji kraljevega mnenja o zadevi krepko uštel. Prijazno je pogledal proti starčku Alonu, rekoč: "Saj, dragi brat Alon, če pogledaš zadevo s te strani, potem imaš kajpada prav in sva pravzaprav istega mnenja." Savlu je trznila mišica ob levem koticu ust, vendar svojega studa nad prilagodljivim lisjakom ni hotel glasno izraziti. Alon ni niti obrnil glave v Hadadovo smer, iz katere je prišlo to nenavadno odobravanje, in je mirno nadaljeval:

"Izvoljenost, o kateri je prej govoril naš brat Hadad, seveda ni izvoljenost požeruha, ki bi imel pravico prvi skočiti k loncu in odriniti vse druge, ki bi prav tako radi iz njega zajeli. Izraelovo prvenstvo je eno samo: je prvenstvo v poslušanju postave in v nošenju in varovanju skrinje zaveze. Izrael je izvoljen v dolžnosti in strogosti do samega sebe pred Gospodovim obličjem. Izvoljen je v strahu Gospodovem. Kadar pa gre za pristopanje k loncem, ki hranijo naša življenja, naj da vsakdo, ki je pod Mojzesovo postavo, prednost tistim, ki so zunaj postave in jim Gospod govori po postavi narave, kakor je pred Sinajem govoril tudi Izraelovim sinovom."

Savel je pomenljivo prikimal, Hadad le hip za njim prav tako. Alon pa je govoril dalje:

"Še nikoli ni bilo slišati, da bi Gospod pozabil na svoje ljudstvo, da ne bi uslišal Izraela, ko se je znašel v stiski. Le spomnimo se: ko je bila puščava najbolj suha, je Mojzes po Gospodovem naročilu udaril s palico po skali in je dala vodo. Ko je zmanjkalo prepelic in vsega drugega, iz česar se je prehranjevalo Mojzesovo ljudstvo, je začela padati mana. Ko so strupene kače s svojimi piki izvrševale Gospodovo kazen nad nehvaležnimi, ki so godrnjali zoper Mojzesa in se mu upirali, mar ni Gospod naročil vliti veliko bronasto kačo in jo dvigniti na drog, da se je mogel rešiti vsakdo, ko je pogledal vanjo, ki je bila Gospodovo znamenje za rešitev? Spomnimo se, bratje, in naj se spomni tudi tvoja visokost, moj kralj in gospod, da se vseh štirideset let izhoda v obljubljeni deželi ni zgodilo, da bi enkrat samkrat imeli prav nehvaležneži, ki so godrnjali in govorili zoper Arona in Mojzesa in ščuvali k uporu. Prav so imeli tisti, ki so zaupali v Gospoda, pa naj jih je vodil po trdih ali po blagih tleh, v obilju ali pomanjkanju, v veselju ali žalosti. Zato si drznem svetovati tvoji visokosti, moj kralj in gos-

pod, ki si maziljenec Samuelov in si položil roko prisege na skrinjo zaveze, da sedmero suhih krav in sedmero praznih klasov, ako imajo priti, ne pričakamo z grehom zoper postavo in zavezo, s kakim hudim dejanjem zoper tiste, ki so se nam pridružili v sprejemanju postave, ali tudi s krivico in silo zoper tiste, ki so zunaj postave in živijo in se ravnaajo po postavi narave, kajti Gospod bi se zavzel in vojskoval zanje, kakor se je vedno zavzel in vojskoval za Izraela, kadar je ta poslušal njegove vodnike in preroke."

Hadad je bil prvi, ki se je dvignil in je stopil mimo vseh drugih k staremu slepemu možu in ga je objel in poljubil, da je videl kralj in vsi njegovi svetovalci.

Ko je Savel odpustil svoje može svetovalce in le Alonu ni dopustil, da bi se pred njim priklonil, temveč je sam stopil slepemu starcu naprotu in ga je z vso spoštljivostjo objel in poljubil, je nato pomignil svojemu zaupniku Noabu, naj še nekoliko ostane.

"Noab," je kralj nagovoril svetovalca, "tvoja hiša mi je bila vedno v vsem do zadnjega zvesta, zato bi ti rad nekaj rekel."

"Na mojo ramo lahko vedno položiš svojo težko roko, moj kralj in gospod, in se ne bo umaknila," je rekel Noab.

"Vem, da je tako, Noab, a tudi ti vedi, da moja roka nikoli ne bo pritisnila na tvoje rame. Tole bi ti rad povedal. Slišal si, kar so tvoji bratje govorili. Nagnili so kraljevo srce, da ne bo dvignil roke zoper Gibeonce in se ne bo pregrešil zoper Gospoda. A ti poznaš vladarske zadeve in vladarjeve sovražnike. Kak častnik v moji vojski, ki bi se rad dvignil nad svojega gospoda, bi utegnil z uporniškimi oddelkom sam in mimo mojega ukaza iti nad Gibeonce in jih poklati, da bi tako ljudstvu rekel, kako je rešil deželo, ki jo je Savel zanemarlil in skoraj pogubil. In če bi imel tak poveljnik premalo svojih vojakov, bi šel in izpustil iz ječ razbojnike in tatove, morilce in nasilnike, ker bi ti še z večjo vnemo klali Gibeonce in onečaščali njegove žene in hčere in požigali do tal njegove šotore in plenili njegovo imetje. Kolikor bi se imelo zgoditi kaj takega, ko bi ušlo kraljevemu očesu, ki ne more videti vsega, kolikor bi šlo mimo kraljevega ušesa, ki ne more slišati vsega, tedaj te prosim in rotim, moj zvesti Noab, da vzameš najbolj izbrane in izurjene može in privedeš h kraljevim nogam zvezane in razorožene upornike, da jih zadene vladarjeva jeza in pravica in se opere vladarjevo ime vsake krivde in gibeonske krvi, ki bi bila prelita."

Ko je Noab to slišal, je zagotovil kralju svojo čuječnost in je vedel, kaj mu je storiti.

© Tomo Jeseničnik

Draga Ropič

POGLED KOT OBJEKT ŽELJE

ESEJISTIKA

Tudi kadar se
filma spominjamo,
nam namesto
zgodbe navadno
pride na misel
tisto, česar nismo
videli, in nam torej
prav podobe zunaj
zgodbe zamejujejo
iskustvene
dogodivščine.

"OBSTOJAM ZATO, KER ME GLEDAŠ:
ČE BI TI SVOJ POGLED OBRNIL VSTRAN,
BI JAZ PRENEHAL OBSTAJATI."

(Nikolaj Kuzanski)

Edino vid med čutilnimi organi omogoča zaznavo, ki ima značaj celovitosti in je tisti čut, ki povzema druge. Podoba, ki jo daje oko, predstavlja materialni dvojnik, ki ga oko registrira in ohrani. Jean Paris je skušal kritiko vizualne umetnosti utemeljiti na pogledu, na načinih, na katerih se pogled vsili, izmenja, zavrne... Tudi oko se slika. Tudi umetnina nas opazuje. In kje se bolje dojame skrivnost slikarja kot v pogledu, s katerim le ta obdari stvaritve, tako da ga večno pošilja na druge.

Problematika, ki ji bomo sledili v pričujoči razpravi, je pojmovanje pogleda, ki vsezkozi uhaja, se prenaša in je kot tak neujemljiv, je hkrati v rečeh in za očmi. Kot vmesnik med zunaj in znotraj označuje prehod iz nevidnega v vidno.

OD NEGIBNIH H GIBLJIVIM SLIKAM

Eden izmed prvih, ki si je zastavil vprašanje: Kaj pomeni "videti" oz. kako lahko "videnje" ustvari nov svet, je bil Nikolaj Kuzanski, ki je na prehodu iz sholastike k norveški filozofiji z negativno teologijo močno zaznamoval renesanso. S skrivnostnim pogledom se je Kuzanski proslavil v svoji razpravi, znani kot "*De visione dei sive icona liber*" (Knjiga o božjem pogledu oz. sliki). V razpravi izpostavi najprej Boga, čigar vednost je vizualna (vedeti je videti in narobe), Bog ve, vidi vse in ve, vidi vnaprej. Izpostavi tudi psalmista in njegovo nerazumevanje takega Boga. Kuzančev Bog zaobjema vse možne različne načine videnja na neomajen način. A kar ga odlikuje, ni tematizacija božje vednosti, pač pa zanimanje za možnosti človeške vednosti o Bogu. Njegov projekt je projekt enosti, ki jo razume kot ujemanje nasprotij, saj se morajo, z njegovimi besedami, vsi napori človeškega duha usmeriti v to, da se povzpne, do enovitosti (eden v vsem, vse v enem). Nevidno je moč doseči s pomočjo vidnega, predstavljivega sveta, ki nam edini omogoča dostop do resničnega.

Eno izmed temeljnih Kuzančevih izhodišč se glasi, da med končnim in neskončnim ni razmer-

ja. Obstoječa realnost namreč ni cela, saj v njej obstaja prav tista meja, ki jo kot tako vzpostavlja.

Tako v vsem bivajočem leži konstitutivna nezadostnost in je zato treba neskončno proučevati simbolično. Za Kuzanskega ima vizualno izkustvo intenzivnost kombinacije opazovanja in intuicije. Opazovanje se razvije v nenasitnem opazovanju vsakdanjih zanimivosti, intuicija pa je skoncentrirana v jasnost videnja duha.

Ti dve obliki videnja se nenehno križata. Točka njunega ujemanja je lik, v katerem pogled ujame nevidno, ki je dejavno v liku.

Kuzanski razvije razpravo na podlagi presežka, ki ga v gledalcu proizvede podoba obraza, ki s svojo iluzorično močjo deluje nanj tako, da se mu zdi, da le-ta gleda vse naokoli. Od slike zahteva, da omogoči gledalcu videti več, kot je upodobljeno na njej.

Naslovnikom razprave ponudi "vajo videnja" glede podobe Vsevidnega (konkreten primer je slika Rogierja von der Weydna). Podobo Boga naj gledalci namestijo kamorkoli in se okoli nje postavijo v enaki razdalji ter jo opazujejo. Vsak opazovalec bo izkusil, da slika gleda le njega, kar med opazovalci izzove začudenje. Gre za poskus opisa, kako se neskončnost prikaže partikularni končnosti. Vsevidni božji pogled je zreduciran na točko in ta točka je pogled. Točko Kuzanski opredeli kot skoraj nič, ki je hkrati skoraj vse. Videnje se - skratka - spreminja s spremembo gledalčevega položaja in se usmerja na način, ki ga, po Lacanu, splošno poimenujemo funkcija podob. In če ostanemo v Lacanovi terminologiji, je prav geometralna možnost videnja, ki ne izčrpa tistega, kar vidno polje ponuja, točka pogleda, madeža.

Madež sam po sebi ne predstavlja nič določljivega, pomen mu dajejo kvečjemu razlage vprašanih subjektov, ki osebnost projecirajo na tisto, na kar jih madež spominja. Kot tak dobi madež skrajno simbolno vrednost, saj je simbol tisto, kar pravi, da vidi.

Prav ta madež poganja gibanje v tek.

Z razpravo O božjem pogledu nam Kuzanski ponudi spoznanje, da je božji pogled, ne glede na opazovalca, vedno enak in tako postane objekt, s katerim subjekt zamejuje lastno slabost. S tem se pogled razume kot nedoumljiv in nespoznani. Pogled, usmerjen na gledalca, ima kulturno vrednost čudeža in ustvari labirint pogledov, ki se srečujejo. Prav nepredstavljenost pogleda pripelje preko verjetja drugega do področja nevidnega in resničnega; do tega, da uvidimo več, kot vidimo. Bog je zase vedno prisoten, za nas pa le, kadar se

nanj obrnemo. Vsak obraz, ki gleda v božji obraz, vidi v njem svojo resnico, saj si Boga vsak zamisli po svoji podobi. Šele partikularni pogled vzpostavlja tisto globlje motrenje, ki seže onkraj čutil. Kar na sliki fascinira, je naš lastni pogled. Kar pritegne pozornost, je madež, kot madež pa je v sliki prav naš pogled. In vse je odvisno od opolzkosti pogleda.

Tako je tudi pri filmu.

Ko gledamo film, se naša osebna zgodovina križa s filmsko zgodbo. Tudi kadar se filma spominjamo, nam namesto zgodbe navadno pride na misel tisto, česar nismo videli in nam torej prav podobe zunaj zgodbe zamejujejo iskustvene dogodivščine.

Filmski gledalec v kinu sedi znotraj povečanega polja svojega dojemalnega aparata in gleda prav svoj pogled. Gledalec sedi v temi dvorane, gleda na ekran z željo, da vidi, kaj se dogaja na platnu in postaja vizualno zadovoljen s tem, da vidi. Filmski teoretiki ponujajo razlago, da do tega zadovoljstva pride zaradi narcistične identifikacije z osebo na ekranu. Kino je nasploh podoben zrcalu na zrcalnem stadiju človeka in daje gledalcem sliko celote in polnosti. (V zrcalni fazi otrok prvič občuti celovitost svojega telesa, privid fizične pohabljenosti pa mu priključuje fantazmo o razkosanem telesu.)

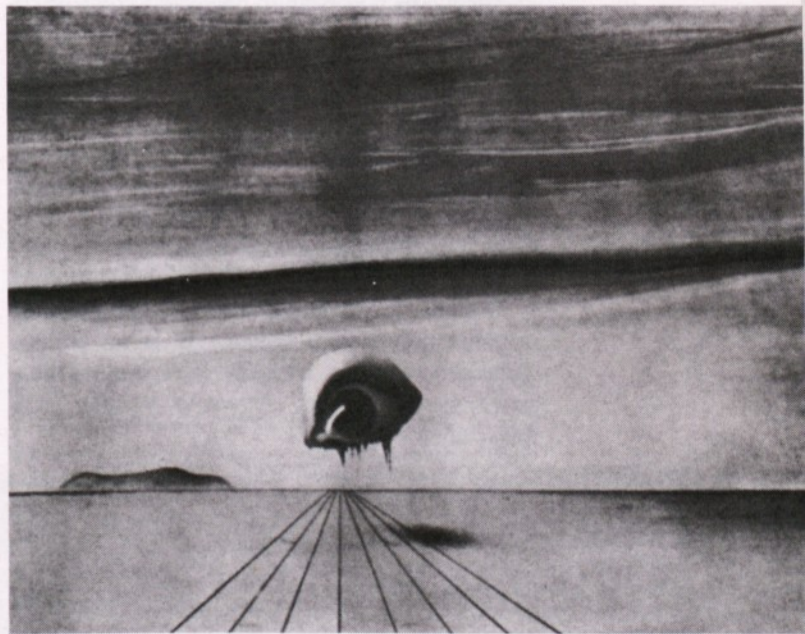
Filmsko gledanje je vselej dvojno. Gledamo, kar gledamo, in gledam, da gledamo. Če pogledaš naravnost v projektor, vidiš le svetlobo. Če pa pogledaš na platno iz slehernega kota kinodvorane, vidiš podobe. Ta pogled odpira oči. Kinematografska slika zagotavlja, da je gledalec subjekt pogleda. Podobe na filmu so gledalčeve lastne upodobitve na ekranu. Mi se torej vidimo, kako gledamo, in to s posredovanjem objekta. Ta objekt je pogled sam. Ta objekt ni tam, kjer ga pričakujemo, torej na platnu, pač pa je zunaj njega in torej ni gledani predmet, ampak je pogled kot eden izmed objektov želje, kar pogled pokaže kot ujet.

Morda se je na tem mestu dobro dotakniti tudi Hitchcocka, ki je v film vpeljal mentalno podobo in ga prav zato filmski teoretiki označujejo kot avtorja subjektivnega pogleda in filmarja relacij. Hitchcock je iz same realizacije naredil predmet podobe. Vemo, da v njegovih filmih navadno ni pomemben avtor akcije, niti akcija, pač pa množica relacij, v katero sta oba ujeta. Poleg akterja in akcije (morilca in žrtve) je v filmih vedno še tretji, ki ga konstituira sama relacija. O relacijah pa priča edinole kamera oz. gibanje le-te. Razmerje avtor/film se tako pri Hitchcocku obogati še s 3. članom - gledalcem, ki je prvi, ki ve za relacije. Tako rekoč - Hitchcock se v filmih dotika problematike pogleda skozi odsotnost objekta.

Pogled je bil v filmski teoriji teoretiziran šele po letu 1970, ko so francoski in angleški kritiki začeli v filmsko teorijo vpeljavati psihoanalitično pojmovanje opozicije ekran/gledalec, da bi na Freudovi teoriji libida in Lancanovi teoriji zrcalnih podob pokazali, kako film oz. kino ustvarja prostor nezavednega oz. da deluje na nezavedni ravni. Filmska teorija je v svoje študije uvedla subjekt in s tem vključila Lacanovo psihoanalizo, saj je njegova teorija subjekta relevantna filmskim študijam. Nezavedno konstituira enost. Gledalec je v odnosu do filmskega teksta razdvojen subjekt, film pa nam projicira idealno sliko in daje občutek resnične enosti. Projicira naše želje na ekran in funkcionira kot osvoboditev našega potlačene nezavednega. Skrajni cilj videnja je podoba, objektivnost pa je, sledeč Lacanu, pripisana samemu pogledu, ki madeže pušča tako na strani očesa kot na strani podobe. Tako odsotnost pogleda pomeni, da smo v stvari razvili gledišča, zato vidimo isto stvar vedno na drug način. Pogled prinaša nekaj, kar od znotraj ruši imaginarno realnost in v njej odpre luknjo - praznino. Subjekt se najprej identificira s pogledom in tako spozna sebe, nato šele spozna podobe na ekranu. V filmski teoriji je pogled vedno točka, na kateri poteka identifikacija. Pogled, ki ga srečamo, je pogled, ki si ga jaz imaginarno zamišlja v polju drugega, in je tako način, kako nas to gledanje drugega zadeva.

ESEJISTIKA

Filmsko gledanje je vselej dvojno. Gledamo, kar gledamo, in gledam, da gledamo. Če pogledaš naravnost v projektor, vidiš le svetlobo. Če pa pogledaš na platno iz slehernega kota kinodvorane, vidiš podobe.

Salvador Dalí - design za film *Spellbound*, režija: Alfred Hitchcock, 1945

Kadar začnemo v filmu gledati z očmi drugega, se znajdemo na mestu, ki ga nobena simbolizacija ne more zapolniti. Gre za nezavedno verovanje (dobro vemo, da S ni morilec, a verjamemo, da je, ker si tega želimo). Fascinantnost filma je prav tako v tem, da je gledalcem vedno na

Milena Cigler: MAUČICE

Če novo pesniško zbirko Milene Cigler, izšla je lani v samozaložbi, najprej preletiš le po naslovih, te lahko pri pesmi *Mauko je rekel* zgrabi fiksna ideja, da imajo maučice zvezo z Marijanom Maukom (Mauko - maučice). On je namreč Ciglerjevi rekel, kot nato beremo v pesmi, naj vendar napiše serijo pesmi, »ni važno, če so vmes bedarije, nekaj uporabnega bo že«. Torej zame maučica ni regratov cvet, pač pa pesem za vsako ceno, četudi bedasta, bedarija.

Toda takoj je treba reči, da Mauko Ciglerjevo predobro pozna; ve, da izpod njenega peresa ne prihajajo bedarije. V zbirki jih sicer prav z užitkom iščeš, pri marsikateri pesmi že tudi meniš, da si jo odkril, a ko jo še enkrat prebereš in malo pomisliš - spet ni maučica; pregloboka spoznanja ponuja.

Če mi je dovoljeno še naprej izhajati iz Maukovih nasvetov avtorici, lahko sklepam: pri Ciglerjevi (v primerjavi s prvo pesniško zbirko *Regratov cvet*, 1991) ni več, kot je bilo, zato naj ji bo pisanje psihoterapija. Ona uboga in nastajajo pesmi. Toda če je v *Regratovem cvetu*, kot zapiše recenzent Maučić Andrej Makuc, »Eno samo čisto dvojninsko zvenenje. Svet harmoničnega predajanja, plemenitega čustva in razkošnega čutenja.« (zaradi Tonija), pomenijo Maučice »prehod iz zanosne radoživosti in čustvene razigranosti v hladno razumsko streznitev ter sprijaznjenje s Tonijevim odhajanjem. Še dočerajšnji dobri coprniki ni nič več ne muza ne božanski navdihovalec ne mag pesmi. Zato pesem ne diši in tudi vznemirjeno ne trepeta več; napaja se iz strahu, stiske, samote, obupa.«

Zame je v tej zbirki najboljša tista pesem, ki ni čisto takšna, pač pa se glede na to, da je »ljubezenske dvojine s Tonijem« konec, začne zavedati, da bi vse lahko bilo še slabše in torej ne obupuje. Kot takšna začne spominjati na poezijo vsakdanjega dne Ervina Fritza, poezijo dne, ki sam na sebi nima nič poetičnega, a je zaznamovan z neznanskim spoznanjem iz *Rim na i*: »Da sem, da svet je, da vse je! To se ne rima na i, je pa razkošno! Sem. In vse je!« Pri Ciglerjevi se to bere takole: »ni mi treba hirati v cukrarni, okrog mene bori in smreke, srne z belimi zadki, torej naj bo, kot je, če tako piše v zvezdah« in »ter spomladi požene prelepo sončno glavo, ki mi vse poletje sveti in jo lahko občudujem in me ob tem ne boli drob.«

Te tolažbe so zame tudi razkošje, s katerim se v zbirki Maučice lahko ponaša Milena Cigler.

In seveda mi, če jih znamo videti.

Helena Merkač

voljo stališče, ki ga zavzamejo. Lacan je pogled opredelil kot objekt - petit A - vzrok želje, ki povzroči željo željenega objekta. Da nam film postane razumljiv, se moramo z njim identificirati (običajno s kako osebo iz zgodbe). Oko hoče zapolniti manko, a film mora poskrbeti, da le-ta ni dokončno izpolnjen, saj le tako lahko preživi želja po gledanju.

ESEJISTIKA

Film mora posegati v realnost. Le-ta je v filmu zaslepljena z dveh strani: od kamere proti publiki in od kamere proti subjektu. Pogled verjame, da se pogloblja v globino polja...

Film mora posegati v realnost. Le-ta je v filmu zaslepljena z dveh strani: od kamere proti publiki in od kamere proti subjektu. Pogled verjame, da se pogloblja v globino polja, ki je montaža in ki s svojim realizmom podeli dopolnilno moč iluziji. Montaža tudi skonstruira točko zunanje notranjosti, kjer je slika tista, ki nas gleda, ali drugače povedano - ustvari točko pogleda kot objekta. Pretvorba realnega v filmsko realnost daje preostanek in prav to je pogled kot objekt. Na ta kontingenten košček realnega se vedno obesi želja in le-ta steče, ko jo (ne)kaj kot njen razlog utelesi. Ta (ne)kaj je objekt, ki se pokaže, kot bi rekel Žižek, "pogledu s strani" - zainteresiranemu pogledu, ki ga prežema želja - objektu a, ki ga vedno vidimo popačenega, kajti zunaj te popačenosti sploh ne obstaja. Obstaja le kot presežek, ki ga želja vnese v t.i. objektivno realnost. Gledalci pa smo kot subjekti z željo zmeraj že ujeti v film in je zato naš pogled na film zmeraj že pogled s strani.

Slepilo med očesom in pogledom skuša prikriti ideološko simbolno realnost spontanega učinka prepoznavanja. Vedno nam pozornost pritegne nekaj, kar je spodletelo in prav tja se kot gledalci vpišemo in moramo ta manko prezreti, da lahko umetnino ali film sploh zadovoljivo doživimo. In če hočemo, da ima film vrednost, potem moramo nujno verjeti v realnost dogodkov, čeprav vemo, da so le-ti ponarejeni in niso realni.

Vednost je vsa povnanjena in se ne opira na notranje prepričanje. Mogoča je le na podlagi neutemeljene vere v Drugega, ki si jo v vsakdanjem življenju vsekozi zakrivamo, v filmu pa ji tako zlahka verjamemo.

LITERATURA:

HAYWARD, Susan:
Key concepts in cinema studies, Routledge, London, 1996

KUZANSKI, Nikolaj:
O božjem pogledu, Družina, Tretji dan, Ljubljana, 1997

LACAN, Jacques:
Štirje temeljni koncepti psihoanalize, CZ, Ljubljana, 1980

PELKO, Stojan:
Pogib in počas, Studia humanitatis, Ljubljana, 1997

ŽIŽEK, Slavoj:
Pogled s strani, Imago, Ljubljana, 1989

VORANC pa, hvala bogu, ne jenja

(za vse dobro v letu 99 je namenil Borovničine Študije in drobiž ter Ošlakovo Obletnico mature)

Docentka za slovensko književnost na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru dr. Silvija Borovnik očitno ohranja odlično bralsko-analično-pisno kondicijo, saj je v branje ponudila svojo (že) tretjo knjigo študij, esejev ter knjižnih ocen *Študije in drobiž* (Založba Voranc, Ravne na Koroškem 1998); pred njo še *Slovenija, moja Afrika*, Voranc 1990, ter *Pišejo ženske drugače?*, Mihelač 1995. Za utemeljitev gornje trditve o odličnosti njenih zmogljivosti je treba k zapisanemu prišteti še avtoričino novelistično zbirko *Strašljivke* iz 1990 in seveda prevode iz nemščine: Handke, Süskind, I. Bachmann pa Antologija sodobne avstrijske kratke proze.

Knjiga *Študije in drobiž* je, kakor že nagovarja naslov, razpolovljena na dva po obsegu enaka dela. V razdelku *Študije...* je zbranih osem avtoričinih natančneje raziskovalne pozornosti vrednih in tematsko silno različnih razmislekov o ustvarjalcih/kah leposlovja, ki jim je skupno pravzaprav samo to, da so ustvarjali v 20. stoletju.

Znanstvene literarne fokusacije so v zbranim gradivu pod drobnogledom različnih metodoloških pristopov deležni:

- Drago Jančar ter vloga nemščine v njegovem pisateljsko-dramatsko-esejističnem književnem snovanju od novele *Krištof* (1973) do *Razbitega vrča* (1992);
- Florjan Lipuš in umestitev njegove *Stesnitve* (1995) med postmodernistične zgodovinske romane;
- humor, ironija in groteska v kratki prozi Janka Messnerja (*Skurne storije, Gorše storije, Badgesteinski protokoli in Koroške razglednice*);
- avtobiografičnost v leposlovju Vinka Ošlaka (*Saj ni bilo nikoli drugače, Hagar ter Človeka nikar*);
- samorastnice v *Samorastnikih* - na kar je odmevno (za pretežni del literarne publike šokantno) v duhu drugačnega in drugega branja (polisemije) ter prevrednotenja vrednot pokazala že v Kotljah leta 1990 na simpoziju ob 110-letnici rojstva Prežihovega Voranca;
- upornica zoper ženske stereotipe Alma Karlin (ki jo Slovenci šele spoznavamo, odprta Evropa pa ve o njej že skoraj vse, čeprav je naše gore listka);
- Božidar Borko in njegova kratka proza ter
- književnice v slovenski literarni produkciji (tema, ki jo je razkošno zastavila in razprla v svoji doktorski dizertaciji, lansko leta pa bila s tej temi zavezanim kritičnim razmislekom najodmevnejša referentka na slovenističnem zborovanju v Murski Soboti).

Kaj pa ...in drobiž?

Vreden je triindvajset po obsegu drobnejših tekstov, sicer pa je bil tudi namen Borovnikove kritično-krokijski - nekaj drobiža je nastalo kot popotnica literarnim besedilom, nekaj kot informacija bralstvu o kateri izmed knjižnih novitet, nekaj tudi kot že kar literarnih ocen. Kljub skromnejšemu obsegu pa jih gotovo ni mogoče odpraviti kot marginalije (ne kritičnih razmislekov in seveda tudi ne introspekciji podvrženih tekstov), saj se je z nekaterimi izmed tu predstavljenih besedil Borovnikova soočala ali kot predsednica žirije za podelitev nagrade kresnik (najvrednejše slovensko priznanje za domači v minulem letu izšli roman) ali kot predsednica komisije za književnost pri Prešernovem skladu Ministrstva za kulturo.

Med drugimi so bili kakršnekoli že avtoričine pozornosti vredni: *Ptičja hiša* Berte Bojetu, *Somrak idolov* Aleša Debeljaka, *Ponoreli kompas* Jožeta Pogačnika, *Zvenenje v glavi* Draga Jančarja, *Milovanje* Nine Kokelj, *Balerina* Marka Sosiča, *Navadna razmerja* Brine Švigelj Mérat in Petra Kolška, *Dvojno življenje* Gottfrida Benna... in še petnajst drugih.

Odlika ne le *Študij in drobiža*, pač pa literarne kritičarke Silvije Borovnik nasploh je gotovo v tem, da si ni dovolila udobnega vazalstva na svojem fevdu (slovenska besedna umetnost in vloga pisateljic, kjer je fevdalni gospod literatura, vazalska podrejenost pa njen ženski princip), ampak da sta njena znanstvena pozornost ter človeška senzibilnost široko odprti: od novega branja (polisemičnosti) déjà vu literature do živega besednega srčnega utripa za še včeraj, če ne že kar za zdaj.

*

Pisalo se je leto 1987. Bil je 7. oktober, sredo, ko je v celovski restavraciji Volkskeller okoli 20.43 60-letni brezposelni profesor in lastnik umetniške galerije v Borovljah, Franc Rieser, streljal z revolverjem kalibra 7,65 na predsednika koroške deželne vlade ter hkrati predsednika koroške socialistične stranke, 58-letnega Leopolda Wagnerja.

Tako zgodovina oziroma dogodeno.

Vinku Ošlaku, ki je pisatelj, pa je nerazumljivi dogodek služil kot vzgib za pozornosti vredno literarno ob(pre)delavo.

Namreč, zapriseženega kapitana Južnega Norika Richarda Kolarja, frontmana stranke

RECENZIJE

SPSN, ponemčenega Slovence, v atentatu hudo rani sošolec Alfred Bastian. Preživelega vodjo in prebolevnika doživeti šok zaznamuje z delno amnezijo - rekonvalescent govori le še materinščino, jezik svojega otroštva. Slovensko. Nekoč davno zavestno pozabljen jezik, v najbolj temno kamro njegove zavesti spravljen idiom, freudovsko v id zabetoniran nebodigatreba je naenkrat brezprizivno v njegovi (za)vesti in ustih. Kaj je lahko še strašnejšega za državo in njene podanike, ki se napajajo in vzpostavljajo ravno z mehanizmom nasilja nad drugače (slovensko) govorečimi, kot če se odpre živa rana njihove zgodovinske determiniranosti!? Richard Kolar, ki zaradi uresničitve svojega strankarskega "zgodovinskega poslanstva" Slovencev skoraj vsega svojega pol veka ni smel ne videti ne slišati, zdaj marnja in razume le še v jeziku, ki ga pravzaprav ne bi smelo biti. Še več - prav v tem idiomu se je dolgo tega že (kot otrok) človeško vzpostavil, z zanikanjem le-tega pa zavihtel v leadersko sedlo. Zdaj je zaradi narave stvari same na kocki usoda države, stranke, njega samega.

S kapitanom se more pogovarjati le še nižja medicinska sestra Sandra Hriboushek, za ponoven uk oziroma prebuditev njegovega B-jezika, nemščine, pa mu poiščejo dvojezičnega slovenskega profesorja Ištvana Cerkovnika. Profesor svojo nalogo in priložnost s pridom porablja tudi za to, da začne kapitana gnesti, osveščati, človečiti. To seveda ponuja naratorju fabule obilo možnosti za igrivost, duhovitosti vseh sort in za sladko hahljanje, česar vsega se seveda nalez tudi bralec. Lekcije iz nemščine se namreč dogajajo v naslednjih navezah: "Ich bin ein Kapitän... Wir sind Antifaschisten... CIA ist verbrecherisch!... Der Kapitalismus hat auch den Geschlechtverkehr in eine Handelware umgewandelt... Ich bin ein deutschsprachiger Demokrat..." (str. 69)

Je z ozdravljeno rano in grenko skušnjo razsvetljeni kapitan Južnega Norika Richard Kolar na svojem prvem poprebolevniškem govoru na shodu svojih uspel odkleniti devetkrat zaklenjeno pamet?

"Po navajenih korakih so (brambovci) dvignili puške, jih prislonili k ramenu in namerili poševno v zrak. Alois Puschign ni meril v zrak. Ni meril dovolj visoko v zrak. Ko je počilo, je kapitanu na srajci vzcvetela rdeča vrtnica, ki je postajala vedno večja, njegova drža pa vedno bolj majava." (str. 88)

Obletnica mature je literarno besedilo, v katerem se je avtor dokončno odpovedal romanisirani avtobiografičnosti, kar je bila podstat v njegovi prozi *Človeka nika* ter romanu *Hagar*. Ni pa izstopil iz prepoznavnega poigravanja z zemljepisnimi imeni, torej geografsko lociranostjo upodab-

ljanega (v *Hagar Selo* - Prevalje, enako štorija o v jezeru utopljenih treh grofovih hčerah; v *Človeka nika* Črna baba - soteska Huda luknja, Venetovo - Slovenj Gradec, Maršalovo - Titovo Velenje...). Tako se tudi v *Obletnici mature* pisatelj še z dodatnimi pojasnili pomuja, da bi bil bralcu geografski kolorit v romanu ja prepoznaven: Klavdiforum - Klagenfurt/Celovec, Labakum - Ljubljana (obe mesti z zmajem kot razpoznavno-zaščitnim znamenjem, pa Južni Norik - južna Avstrija/ avstrijska Koroška nasproti obmejni Carniolum itd. itn. Očitno se Ošlaku zdi tovrstna zasidranost besedila ena od ključnih determinant njegove literature.

Stalnice v romanu *Obletnica mature* ostajajo tudi nekatere izmed pripovedovalčevih odličnosti v že doslejnjem pripovednem opusu: humornost, ironičnost in satiričnost, ki pogosto prehaja v sarkazem. In ošlakovska je neizprosnost v razkrievanju moralnih, etičnih in vrednostnih defektov sploh, pri posameznikih in narodih, pri obojih pa na obeh straneh stene: pri Slovencih (manjšincih) in Avstrijcih (ešalonih domovinskih brambovcev v rjavih oblačilih).

Južni Norik - avstrijska Koroška, kjer se srečujeta dve kulturi, dva naroda, vsaj dva jezika in kjer večinski narod pogoltno žre po čemerkoli že prepoznavne staroselce, ta prostor torej pisatelj izrabi za poligon, na katerem odzrcalja slovensko-avstrijsko realnost brez vsakega make-up.

In dejanskosti so skurne. Za pokušino prilagam slovarček.

Demokracija. "Pravi politik in demokrat je prepričan, da v njegovi deželi ne prisluškujejo, a nekaterih stvari ne pove po telefonu." (str. 25)

Avtonomija. "Misliš pri *Skrivalniku*, ki se ima za dvojezično gostilno?" (str. 75)

Svoboda. "Drugačnih Slovencev v Južnem Noriku skoraj ni; so bolj ali manj samo taki, ki bi se vsi lahko pisali *Skrivalnik*, *Ponižnik*, *Pokveka*, *Sramotnik*, *Grbač*, *Vijužnik* ... Drugih kakor da ni." (str. 75)

Ideologija. "Vsi protipožarniki Južnega Norika z vso protipožarno odločnostjo obsojamo gnusni napad... na našega ljubljenelega kapitana in vzornika pri našem delu... Ranjenemu kapitanu in državnemu poglavarju vzklikamo svoj protipožarni - Srečno!" (str. 35)

Matura je zrelostni izpit. Koincidenca med dogodkom in sporočilom romana seveda ni naključna: v romanu so v svojem dozorovanju na preizkušnji narod, jezik, človek, spoštovanje, tolerantnost... Kako smo se odrezali? (Pre)berite!

Andrej Makuc

DR. FRANC SUŠNIK 1898 – 1998

ZBORNİK OB STOLETNICI ROJSTVA

Urednica zbornika Majda Kotnik – Verčko postavi v uvodnih besedah dr. Franca Sušnika ob bok koroškim soustvarjalcem kulturne zgodovine slovenskega naroda: pisatelju Prežihu, narodopiscu in literarnemu zgodovinarju dr. Francu Kotniku, slavistu in leksikografu dr. Janku Kotniku, glasbenemu narodopiscu in prirejevalcu ljudskih pesmi Luki Kramolcu ter politiku in znanstveniku dr. Alojzu Kuharju. Z ustanovitvijo gimnazije in študijske knjižnice na Ravnah je prav on največ storil za kulturni razvoj Koroške v povojnem obdobju.

V uvodniku tudi izvemo, da je zamisel o Sušnikovem zborniku nastala že leta 1985. Najbolj sta bila zanj zagreta Pavle Žaucer – Matjaž in Bogdan Pogačnik. Po Žaucerjevi smrti je pobudo za zbornik prevzela ravenska knjižnica – kot dokaz, »da se v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika spoštljivo in odgovorno spominjamo svojih začetkov in svojega ustanovitelja ter njegovega neprecenljivega deleža v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti koroške krajine«, kot zapiše Kotnikova. Uredniški odbor, v katerem so bili urednica, Janez Mrdavšič, Silva Sešel, Franc Juričan, Franc Fale in Miroslav Osojnik pa se je strinjal, da ostane tudi zasnova takšna, kot so si jo že zamislili in kot jo je izrazil Bogdan Pogačnik (»Beseda. Ki je dr. Sušniku toliko pomenila, naj bi v zborniku predstavljala vez med Sušnikovo besedo in besedo o Sušniku.«), preciziral pa Tone Sušnik.

Tako je zbornik razdeljen na štiri enote. Prva je izbor del dr. Franca Sušnika, druga so besede o njem, tretja literarne in četrta likovne upodobitve človeka, ki mu je zbornik posvečen.

Izbor Sušnikovih del je v zborniku takšen, da kar najbolje predstavi slavljenca kot literarnega teoretika, učitelja, govornika, literata – mojstra vsakršne besede v besedilih ob 100-letnici Goethejeve smrti, ob Prežihovi smrti in ob 135-letnici Slomškovega rojstva; o duhovnih osnovah naše narodove kulture, o koroškem deležu v slovenski književnosti, o spominih na soboško gimnazijo, o ravenski gimnaziji in o cretju. Odličen izbor odličnega opusa!

Odličen izbor pa velja ponovno zapistai tudi za drugi del zbornika, za izbor ljudi, ki pišejo o dr. Sušniku: Anton Trstenjak, Mirko Osojnik, Bruno Hartman, Janez Mrdavšič, Janko Sušnik, Jože Lodrant, Valentin Inzko, Vilko Novak, Lojze Kozar, Zorko Simčič, Stanko Janežič in Bogdan Pogačnik. Njihovi zapisi so tako poglobljene študije o Sušnikovem delu in življenju kot zgolj le

spomini nanj; npr.: »... pogosto mislim na prof. Sušnika in na srečanja z njim. Njegova podoba živi v mojem srcu in bo v njem sijala za vedno.« (Stanko Janežič) in »... še danes v meni zvenijo njegove besede.« (Bogdan Pogačnik)

O tem, da je osebnost, kot je bil dr. Sušnik, navdihovala tudi literate in likovnike (kar 11 bolj ali manj znanih imen se je ukvarjalo z njegovo podobo), nas prepričata tretji in četrta del zbornika. Kot literarna oseba (gotovo po potrditvah avtorjev) je Sušnik Dolenc v Kolarjevem Praznem nebu, Sušek v Ošlakovem Človeku nikar, Prušnik v Kamenikovih Sledih preklanih sivin in Močilnik v Mrdavšičevem Skozi soteske.

Brez dvoma – vsem, ki so se pri snovanju zbornika trudili, se je skupna želja uresničila: Sušnikov lik so predstavili v tisti žlahtnosti, ki se je mnogim neizbrisno vtisnila v spomin, in s tistimi razsežnostmi njegove osebnosti, ki so povzdignile ves kraj – če tudi na koncu parafraziram urednico Kotnikovo. Sušnik bi bil takega zbornika vesel, mogoče bi, esteta, kot je bil, imel le konstruktivno pripombo na oblikovno podobo knjige. Ta ima patino kakšnega srednjeveškega spomenika – Sušnik to ni; še kako živi med nami.

SUŠNIKOVE ŠENTURŠELJCE

Prispevek k stoletnici dr. Franca Sušnika je tudi izid njegovih prvič avtoriziranih in v knjigo povezanih domačijskih zgodb Šenturšeljce. Takšno ime ima v okolici Uršlje gore rododendron. Z duhovitimi podobami Antona Repnika so se za natis odločili pri Kulturnem društvu Mohorjan na Prevaljah.

»To so raztegnjene anekdote iz kmečkega življenja. Duhovite in razigrane. V javnosti nikjer ni naveden avtor. Doma se je vedelo in ve za ime avtorja: dr. Franc Sušnik. Te svoje drobne zgodbe je objavljajl v Kmečki ženi. Objavljajl jih je v letih 1939 do 1940. Prisluhnil je pripovedovanju domačih zgodb. V velikem zvezku je zapisoval: mati so mi pripovedovali..., Maučka mi je povedala..., stara Ravnica je vedela za usode na Suškem..., Tončka (namreč žena) je bila leksikon kmečkih usod. Tako so zorele Šenturšeljce. Namige je dobil pri tirolskem pisatelju, njegovih zgodbah: Lustige Geschichten vom Reimichl, lična knjiga s preko dvajsetimi zgodbami.«

Tako je o Šenturšeljcah zapisano v predgovoru h knjigi, temeljito pa je delo predstavljeno v Koroškem fužinarju iz decembra 1998; avtor Miran Kodrin.

H. M.

RECENZIJE

Izbor Sušnikovih del je v zborniku takšen, da kar najbolje predstavi slavljenca kot literarnega teoretika, učitelja, govornika, literata – mojstra vsakršne besede.

ALEKSANDRA STERMEC PEROVEC

"Mar nisi vedel, kako te ljubim?"

PESNICA

Rodila se je 15. 8. 1968 v Slovenj Gradcu. Odraščala je na Ravnah, kjer je maturirala na gimnaziji. Diplomirala je na Pravni fakulteti v Ljubljani. Po pravosodnem izpitu se je zaposlila na mestni občini Slovenj Gradec kot svetovalka za premoženjskopravne zadeve in pravna vprašanja. Ustvarjati je začela med študijem, sodelovala je na srečanjih mladih pesnikov in pisateljev, leta 1995 je bila nagrajena za zgodbo *Umor v Ljubljani*. Objavljala je v *Odsevanjih*, *Tribuni* in v *Celovškem zvonu*.

Delo - pesniški zbirki: *Podobe v temi*, 1993; *Gola in sama*, 1997

Naslov prvenca spominja na Cankarjevo poetično prozo v zbirki črtic *Podobe iz sanj*. Lirski subjekt skozi skoraj dnevniške zapise (omenjeni so trije datumi) pred bralci iskreno razgali anatomijo nesrečne ljubezni, gradnikovsky povezuje eros in tanatos ter ustvarja atmosfero čakanja odsotnega ljubimca. Zbirka ima moto in tri povezane cikluse: I. Momenti... II.... globokih III.... čustev, tako da lahko beremo eno samo ljubezensko izpoved. Podoba moškega, ki mu je že v motu pripisana slepota ali norost, ker ne sprejema ljubezni, je izrazito kontrastna: "daješ svetlobo" - "diamant slepeči"; "moj lepi moški" - "ti nisi idealni moški"; "moja ljubezen" - "ne boš več moj"; "gibalo upanja" - "nočna mora"; "gladiator po srcu" - "moj piton"; "moja najljubša stvar" - "kamen blazni"; "svoboden" - "sanje nedosanjane"; "človek neznani" - "otok nedostopni". Njegovo podeseterjeno ime je razberljivo v edinih oštevilčenih pesmih. Karakterne poteze ženske "nemočna, strta, iznakažena, nisem pogumna" opozarjajo na notranjo stisko zaradi moškega ignoriranja njene duše. Na zunaj pa jo manifestira obraz, ki je le še maska, pa tudi njena podoba je disharmonična: "podoba zlomljene ženske / z zlomljenimi čustvi / z zlomljenim življenjem" "nočem biti ženska na robu živčnega zloma", "potrebujem te" - "osvobojena sem". Njuna zveza je preimenovana v "nikoli najin čas" ter "zamu-jene priložnosti". Tudi tu je prisotna dvojnost: "Zapustila sva se. Še isti dan sem zbolela na možganih."; "Ne morem te kriviti, da ne bova skupaj."; "Morda se vidiva spet v nekem drugem svetu... Midva sva eno."; Da naju ne bom videla taka, / kot sva pač bila - / izmišljena / priložnostna ljubimca.". Kontrasti so stalnica v tej poeziji: "Mar nisi vedel, kako te ljubim?" - "Ne poskušaj

me ljubiti"; "hotela sem podaljšati trenutke, spleta sem si iz njih življenje" - "ne poskušaj iz užitkov življenja narediti"; "umoril si me v duši" - "morala te bom ubiti v meni"; "zastrupil mi je srce z neznanim hrepenenjem" - "hrepenenje načenja pamet"; "Smisel ni v krogu in jaz se vrtim.". Erotična nevarna razmerja so tako zapleteno prepletena, da so meje med realnim in fiktivnim zabrisane: "on ni ti, ti si jaz"; resničnost je groteskna podoba mojega obraza v oknu... je ogenj, / je strah, / je tableta, / je obup, / je tragedija", je skrajnost, ki ne prinaša olajšanja, morda ga daje maščevalna fikcija, ubesedena v pesmi *Zlomi mi srce*. Lirski subjekt izraža vseobsegajočo fanatično erotično pripadnost, razdiralno obsedenost, bestialno hlastanje po izpolnitvi trenutkov, strašljivo izpraznjenost, nemoč in izgubljenost zaradi moškega, ki je osvetljeval noč, a ker je bila njegova svetloba podobna ogorku, je dogorel; zato lirski subjekt ustvarja podobe v temi, ki z jutrom sicer izginejo, a ostanejo podobe v srcu in spomini teh podob so trenutki: zgodba / o bežnem srečanju; utvare: zgodba / o velikih pričakovanjih ter preobrazba, ki omogoča preboj iz začaranega kroga: "Ljubezen do tebe je še živa. / Ne morem pa biti več javna ženska. In ne znam ti biti prijateljica."

Goran Schmidt je v mnenju na zavihku zbirke *Gola in sama* lirski subjekt primerjal s "sodobno mestno Medejo"; ugotovil, da "v jedru poetičnega ubesedovanja ostajajo intima, telo in čustvo kot eksistencialne vrednote" in omenil lirsko podobo, "ki je polna energije in redko čutene strasti". Tone Pavček je v spremni besedi avtoričine pesmi prešernovsko razpel "med up in strah, strast in obup". V njeni poeziji je izpostavil: "užitek od občutenja telesa", "krik in prošnja za ljubezen", "silost in silovitost sle", "moro čakanja", "skepso in ironijo", "skopost izraza" in "detajl". Tudi v drugi zbirki pesnica pogumno in odkrito razkriva agonijo ljubezenske zveze in razveze. V obeh knjigah se motiv trenutka pojavlja v izhodiščnih besedah, prvič "Trenutki s tabo" v množinski, drugič "Trenutek je minil" pa v edninski obliki. V zbirki sicer ni motiva krutega maščevanja zavržene in osmešene antične junakinje (je pa v proznem besedilu *Umor v Ljubljani*), saj lirski subjekt motiv otroka nadomesti z živaljo, ljubici svojega moškega pa privoščiči zlobno voščilnico. Pesnica ima kot pravica oprava s suhoparnim, eksaktnim in zgoščenim izražanjem, zato v njeni poeziji ni gostobesednosti, pač pa ji uspeva z malo besedami povedati veliko. Jezik pa je lahko tudi

sredstvo zamegljevanja, olepševanja in tudi laži. V njenih verzih pa gre krvavo zares, v njih je neprizanesljiva tako do sebe kot do drugih, upa se soočiti z dejanskim stanjem gole stvarnosti, znajde se na spolzkih tleh, kjer je vse krhko, drobljivo, izmuzljivo in nevarno. Po popolnem ljubezenskem razsulu ji uspe vrnitev k sebi in to s smehljajem na ustnicah, s samoironijo. Opazno stilno sredstvo v poeziji A. Stermec je raba zanikanj: "ni te", "ne bo te", "nikogar ni", "ne morem več igrati", "nisem ženska s slike", "vse je manj kot nič / brez tebe", "ničvredni nevedni bedak", "sta najini telesi sklenili / pogodbo / brez obveznosti", "nikoli ni dovolj tišine", "nikoli v resnici tvoja / nikoli popolnoma sama / svoja / rada pa bi bila nikogaršnja / ali pa bi bila / ženska vseh moških tega / sveta", "do nerazpoznavnosti / sem se zjokala". Čar ljubezni, motren z distance, ki je lirski subjekt sprva obremenjeval, počasi drsi in izginja v nepovratnost. Ko lirski subjekt spregleda, ugotovi "resničnost je drugačna" in jemlje minljivost kot usodo "naključja se ne ujamejo". Nekatere pesmi v drugi knjigi so ponovitve pa tudi različice iz prvenca. Predstavljeno ljubezensko skušnjo bi se morda dalo ponazoriti z remijem v šahovski igri, saj sta se na gladki površini šahovnice spopadla enakovredna partnerja vsak s svojo izvirno možnostjo pri otvoritvi, ali pa s prvenstveno alpinistično smerjo, v katero sta plezalca prišla v navezi, iz nje pa sta odšla vsak zase po svojem izstopu. Z zadnjim verzom v zadnji pesmi "Ni variante." je avtorica dokončno razčistila z nekim obdobjem in o njem ne bo več pisala na takšen način.

Miran Kodrin

*Podoba v temi.
Okno na stropu.
Čez stol obešen plašč,
z ihto odvržen.
Samo ogorek daje svetlobo.
In ti.*

*Zleknjena na cesti
ali
zleknjena na postelji,
saj je vseeno,
samo da si to ti,
ki mi praviš,
da je za vedno.*

Aleksandra Stermec Perovec

(foto: A. Ocepek)

PESNICA

Jezik je lahko tudi sredstvo zamegljevanja, olepševanja in tudi laži. V njenih verzih pa gre krvavo zares...

*Objemi me, o piton
ovij v svoj smrtni prijem moje grešno telo
naj čutim tvoj neznani pritisk
tvoje mišice na mojem gladkem vratu
zavij me v ledeni spanec
Naj mi pojenja sapa
Naj diham samo še tebe
Naj za vedno čutim tvoj dotik
Naj bo to zadnje, kar bom kdaj čutila
okleni me
ne izpusti me
Pritisk povečaj
Zoži mi vrat
zlomi me
Stisni, stisni me
Naj se mi obrnejo oči kvišku v grozi bolečine
Naj se mi ulije kri
O piton
Moj piton
Ljubi me
Bodi zadnji, ki me ljubi*

Podobe v temi...
 z jutrom izginejo
 Tesnoba v srcu pa ostane
 In spomini
 Nikoli nisem vedela,
 da bo tako
 In nisem vedela,
 da trenutki minejo
 kot da jih nikoli ne bi bilo
 In ostanejo podobe v srcu
 In spomini
 kadar prihajaš
 k meni
 je kot da bi vzšlo sonce
 čeprav leživa v temi
 tako je soba svetla
 v tvojem objemu je tako toplo
 kot na pregretih skalah
 julija na morju
 kadar prihajaš v meni
 je samo to
 nočem vedeti kdo je kdo in kaj je rekel
 v drugem dnevniku
 vse je enostavno
 če si z mano

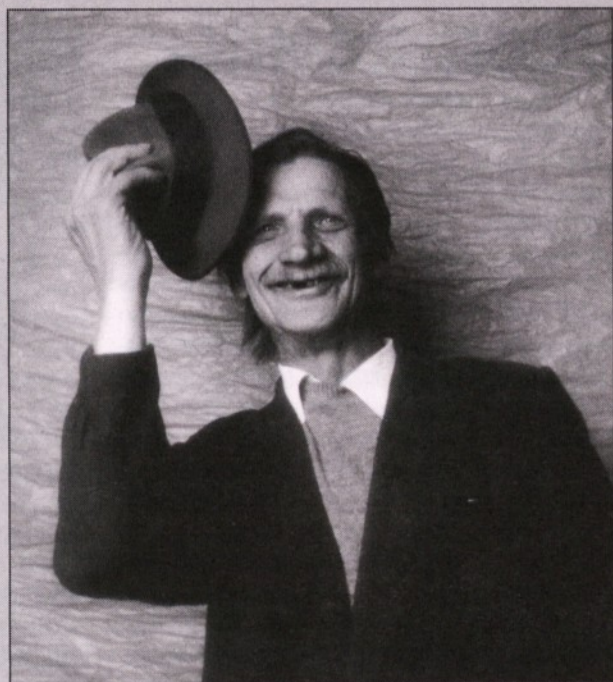
danes drugače pada večer
 ni te
 v moji sobi pa drobne stvari čakajo
 nate

ne puščaj me same v tej sobi
 znorela bom od bližine
 ki je ne znam več čutiti

bila je pomlad
 ko sem hodila okoli vsa topla
 žareča
 pripravljena
 pomlad, ko sem te srečala
 jokala sem od sreče
 od pozabljenega hrepenenja
 od bolečine ugodja
 dregetala sem od nečesa neznanega
 bilo je v mojih žilah
 in takrat sem vedela
 tudi v prejšnjem življenju sem bila ženska
 prava pokvarjena pohotnica
 ki je samo čakala
 da bo skozi moje telo spet živela

gola in sama
 v devetem nadstropju balkona
 ko te čakam me ugleda
 droben golob
 razgaljena pred svetom
 spodaj in zgoraj
 pišem po oblakih
 smejem se
 pozdravljam snežinke
 spogledujem se z betonom
 daleč pod sabo če te ne bo,
 za hip pomislim,
 se zavihtim čez ograjo z lahkoto
 in bo, kar bo

ne govori mi o dežju
 o svobodi bivanja
 o lahkosti življenja našega
 ne govori mi o ljubezni
 o prevarah
 o potrebah
 o ničemer mi ne govori
 utihni
 zdaj sem jaz na vrsti

© Tomo Jeseničnik

© Tomo Jeseničnik

TOMO JESENIČNIK

fotograf

LIKOVNI PORTRET

**Analfabet
prihodnosti ne bo
tisti, ki ne bo znal
brati, marveč tisti,
ki ne bo znal
fotografirati.**

Samostojne razstave: 1995 - Likovni salon Ravne na Koroškem, Galerija Krnes Črna na Koroškem, Savinov likovni salon Žalec; 1996 - Fotogalerija Stolp Maribor, Tabor Maribor; 1997 - Galerija Krnes Črna na Koroškem, Občina Dravograd; 1998 - Galerija Krnes Črna na Koroškem, Terme Zreče; 1999 - Galerija likovnih umetnosti Slovenj Gradec.

Skupinske razstave: 1995 - TR 3 Ljubljana, Avditorij Portorož, Kulturni dom Nova Gorica; 1996 - Lienz Avstrija, Kulturni dom Nova Gorica, Galerija Metro Middenwaard Nizozemska, Geelong Art Gallery Geelong Avstralija, Cerdanyola del Valles Španija, Barcelona Španija, Vittoria Španija, K in Nemčija, TR 3 Ljubljana, Fotogalerija Stolp Maribor, Kulturni dom Škofja Loka.

Nagrade: 1995 - Slovenska fotografija leta - posebna nagrada žirije; Natečaj "Utrip mesta Ptuj" - prva nagrada žirije; 1996 - Častna diploma FIAP BLUE Ribbon - Herrhugowaard Nizozemska, Bronasta medalja FIAP za kolekcijo - Salon de Muntanya Barcelona Španija, Mednarodna razstava "Mleko 96" Maribor - prva nagrada.

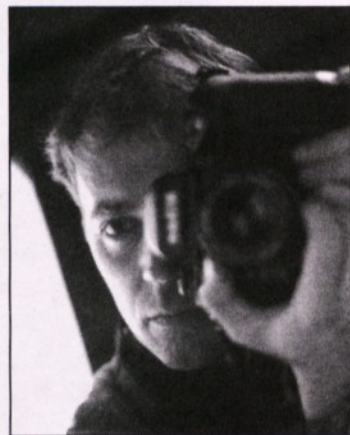
"Analfabet prihodnosti ne bo tisti, ki ne bo znal brati, marveč tisti, ki ne bo znal fotografirati", je v znamenitem eseju Mala zgodovina fotografije povzel Walter Benjamin in pristavil: "A mar ni manj kot analfabet tisti fotograf, ki ne zna brati lastnih podob?"

Fotografija je najbolj demokratičen medij občutljivega avtorskega odzivanja na okolje. V našem času bržkone ni človeka, ki ne bi občutil slasti režiranja resničnosti, kot se odvija v

vidnem polju iskala fotografskega aparata. Tehnična izpopolnjenost kamere namreč omogoča, da se z njo lahko spopade slehernik in samozadovoljno izživlja trenutke kreativnega navdiha. A ko se amater vrača domov z množico izvernih "umetniških" posnetkov, je podoben lovcu, ko se s kupom divjačine, neuporabne za hrano in premalo ugledne za trofeje, vrača s polnočnega pogona. Kaj torej loči umetniško fotografsko podobo od povprečne vsakdanje fotografije, s katero zabeležimo nepozabno doživetje in izpopolnimo družinski album?

Odgovor seveda ponujajo številne zajetne monografije z reprodukcijami del velikih mojstrov - od pariškega pionirja Nadarja do Cartier-Bressona, Kertesa in Diane Arbus, Richarda Avedona, Roberta Mapplethorpa in Helmuta Newtona. Enako zgovorno in natančneje pa nam razliko med izdelkom, ki je le potrdilo o navzočnosti in iskriva premočrtna beležka dogodka, ter zamrznjeno podobo realnosti, ki ustvarjalno omreži poglede, predoči srečanje z motivi, ki so "pobrani" v domačem okolju in "sneti" z obrazov znancev, ki smo jim že zlezli pod kožo.

V vseh obdobjih kratke zgodovine fotografske umetnosti je bilo med Korošci malo pravih mojstrov s kamero. Pravzaprav bi kot takšnega lahko prepoznali le pred kratkim odkritega in predstavljenega Maksa Kunca, samotnega prisluškovalca tenkočutnega utripa flore in favne v okolici domače Mežice in z ločjem poraslih mrtvice reke Drave. Velikansko zapuščino nadvse dragocenih podob časa je v Koroškem muzeju na Ravnah ohranil še neumorni koroški

Tomo Jeseničnik

kronist Maks Dolinšek. A šele Tomo Jeseničnik, njun kar dve generaciji mlajši naslednik, je imenitno združil občutljivost za avtentično dokumentarnost in likovno prepričljivost prvega ter sposobnost nevsiljivega odzivanja na izzive iskrivih trenutkov vsakdanjega življenja drugega.

Tomo Jeseničnik je zrasel med gorami, zato je prve ambicioznejše fotografske poskuse navezal na planinsko in hribolazniško motiviko. Kot vsak gornik se je zaljubil v prvinsko pojavnost neukročene in mogočne narave, pri čemer pa njegova pozornost ni veljala zgolj monumentalnim kamnitim skladom in slikovitim ledeniškim grobljam, temveč tudi v svojo glorio potopljeni ranljivi bilki s skromnim cvetom in rahločutni pajčevini, v katero se je ujela jutranja rosa. Z rahločutno zvedavostjo se je njegova kamera že od vsega začetka zazirala v likovno fenomenologijo najbolj drobčenih in neznatnih naravnih pojavov. V teh prvih sklenjenih ciklih ga je tudi kulturna krajina zanimala v prvi vrsti le kot izraz kongenialne simbioze z občutjem krajinskega ambienta, kakršno predstavlja starosvetna lesena arhitektura, stisnjena ob strme koroške berge, skladovnica razsušenih polen, skrbno naložena pod kap uborne hribovske kajže, ali vijugasta kača v zeleno reber zarezanega podeželskega kolo-

voza. S prefinjenim občutkom za likovno kvaliteto motiva in značilnim koroškim sentimentom, ki zna prisluhnuti domačijski toplini, so na podobah raje kot kičasti slapovi pelargonij vzcvetale ledene rože, vendar niso ilustrirale ostrega mraza koroških zim, temveč prijaznost zapečka za majhnim razsvetljenim oknom v večerno tihoto zapredene osamljene kmetije.

Nenehno stremljenje k tehnični popolnosti posnetka in dokončna profesionalizacija fotografskega dela sta Tomu Jeseničniku v zadnjih letih razširila polje delovanja. Ukvarja se z reklamno in portretno "pin-up" fotografijo (serija koroških lepotic na naslovnica Prepiha), sodeluje z mnogimi kulturnimi institucijami, njegovi izdelki so tudi izhodišče za izdelavo tiskanega gradiva turistične promocije koroške regije. A tudi v komercialnih projektih zna ohraniti prepoznavno osebno noto, ki se zrcali v poetični kopreni, s katero rahlja trden kompozicijski skelet premišljenih studijskih izdelkov.

Jeseničnik je fotografski

pozitivist: s pomočjo naravne in vedno bolj mojstrsko tudi s pomočjo umetne svetlobe skuša ujeti auro predmetnega sveta v svoji najčistejši pojavni obliki. Zanima ga natančna odslikava tekstur raznorodnih elementov tihožitja, a tudi dinamična faktura zabrisanih kontur v gibanju motiva pred kamero. Najboljši pa je bržkone še vedno takrat, kadar svojim fotografijam vdahne lirični značaj neprisiljene in nepretenciozne prostodušnosti, kar je tudi sicer značilnost njegove osebnosti. Več kot izvrstno se mu je to posrečilo v seriji portretov gojencev Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem.

Z njimi se je prvikrat odrekel estetizirani igri svetlobe in sence v pridušenih registrih barvne harmonije. S klasično črno-belo fotografsko tehniko je upodobljenec kot izključnim nosilcem podobe podelil neposrednejšo izrazno moč, poudaril dokumentaristični verizem ter se osredotočil na brezkompromisne vsebinske in kompozicijske rešitve. A Tomo Jeseničnik je fotograf, ki ne hlasta za sen-

zacijami. Njegov pristop k fotografskemu kadriranju se uresničuje z rahločutno in nevsiljivo kreativno "akcijo" iz namišljenega "drugega" plana. Izvrstna serija razgibanih portretov dokazuje, da se je Jeseničnik izvrstno vživel v spontane in neposredne reakcije svojih modelov. Ujel jih je pri dnevnih opravilih ali v trenutkih skrivnostnega, vase pogreznjenega sanjarjenja. V podobah ne moremo zaznati nikakršne patetične sentimentalnosti ali svetohlinskega pomilovanja, zato nas niti za hip ne obremenijo z mučnim nelagodjem ali nezavednim samoobrambnim odvrčanjem pogleda.

Tomo Jeseničnik zna prisluhnuti komaj slišnemu pozvanju podob, ki nas obkrožajo. Tako kot je fotografskim utrinikom iz vsakdanjega življenja gojencev v zavodu uspel pritakniti koščke alegorične brezčasnosti, tako je pri delu na terenu in v studiju vselej rutinirano na lovu za iskrico naključja, s katero dejanskost prežari neponovljivost trenutka.

Marko Košan

LIKOVNI PORTRET

Tomo Jeseničnik zna prisluhnuti komaj slišnemu pozvanju podob, ki nas obkrožajo.

© Tomo Jeseničnik

BERNEKERJEVA NAGRADA 1999

KULTURA

V skladu z javnim razpisom in na predlog Zveze kulturnih društev Slovenj Gradec ter Komisije za odlikovanja, nagrade in priznanja je Svet Mestne občine Slovenj Gradec na seji 21. januarja 1999 sklenil, da prejme Bernekerjevo nagrado 1999 Pihalni orkester Slovenj Gradec za več kot polstoletno poustvarjalno vztrajnost, strokovno rast in odlične tekmovalne dosežke.

Pihalni orkester Slovenj Gradec

Pihalni orkester Slovenj Gradec deluje nepretrgano že 52. leto: skupine pred njim, segajoče do Wolfovega hišnega orkestra pred več ko 130 leti, so položile temelje, na katerih je zasnoval široko in kvalitetno rast današnji slovenjgraški pihalni orkester.

Leta 1947 so zanesenjaki, ki so igrali že pred vojno v mestni godbi in Salonskem orkestru, sklenili obnoviti pihalno godbo: najprej je to bila sindikalna godba Tovarne meril, od 1960 do 1978 je nastopala kot slovenjgraška delavska godba, od tedaj naprej pa kot pihalni orkester, ki se je organiziral kot samostojno kulturno društvo - Pihalni orkester Slovenj Gradec. Tak status ima še danes.

Pihalni orkester Slovenj Gradec je več ko pol stletja z zavzetim, vztrajnim in strokovnim delom ter neomajno ljubeznijo širil glasbeno kulturo v mestu in občini, si ustvaril velik ugled in nepogrešljivo mesto v slovenjgraškem kulturnem utripu.

Iz zgodovine orkestra povzemamo, da je prva generacija - okrog 20 godbenikov - bila domala brez

glasbenega znanja, not skoraj niso poznali, poznali pa so vztrajnost in trdno voljo, da bodo igrali in zmogli premagati ovire, poroča tedanji dirigent Jože Stropnik. Po Stropnikovem odhodu so vodili orkester: Mirko Weiss, Darinko Krebl, Valentin Semeja, Rudi Pust, Mirko Weiss, Marjan Valenti, Viktor Poplaz in Julijan Burdzi, glasbeniki, ki so ga vsak na svoj način pomagali oblikovati, skrbeli za njegovo rast, mu zastavljali zahtevnejše naloge in dosegali vse odmevnejše uspehe.

Danes šteje slovenjgraški pihalni orkester več kot 60 godbenic in godbenikov, med njimi so učenci, dijaki, študenti, ki se šolajo na glasbenih šolah in akademijah, študenti drugih usmeritev, tehniki in inženirji, sodelujejo profesorji glasbe itd. Že več kot deset let ga vodi Peter Valtl, glasbeni pedagog: godbeniki so pod njegovim vodstvom dosegli kakovost in uspehe, o katerih ustanovitelji niso zmogli niti sanjati. To je bilo mogoče le ob neupogljivi delavnosti vseh članov, s poglobljenim znanjem, rednimi vajami in pomlajeno zasedbo. Letnih nastopov ob najrazličnejših priložnostih ima orkester vsaj sedemdeset-od proslav, pogrebnih svečanosti do prazničnih in samostojnih koncertov doma in na tekmovanjih: seštevek delovnih ur priča, koliko trdega dela in ljubezni je spleteno v zvočnih melodijah, ki jih vedno radi poslušamo, še posebej, ker je njih izvedba profesionalno zlahčna.

Številne materialne težave je Pihalni orkester reševal z denarno pomočjo občanov, občine Slovenj Gradec in mnogih sponzorjev, ki so s širokim razumevanjem spoštovali tradicijo sožitja materialne in duhovne kulture v Slovenj Gradcu in jo še spoštujejo na temelju medsebojne pomoči in soodgovornosti.

Da je slovenjgraški pihalni orkester dosegel visoko strokovno in izvajalsko raven, dokazuje bogata zbirka priznanj in nagrad.

Med najzlahtnejša sodijo: štirikrat prvo mesto na festivalu slovenskih godb v zabavnem programu v Ormožu ter zlate plakete na tekmovanju v 3. kakovostni skupini slovenskih godb (1985) in 2. kakovostni skupini v letih 1989, 1994 in 1998. Ob vztrajnih naporih je lani uspel izpolniti normo, da bo letos tekmoval v družbi najboljših, se pravi, v prvi kakovostni skupini slovenskih godb. Tekmovanje bo meseca maja.

Med drugim je pihalni orkester dobil tudi nagrado občine Slovenj Gradec (1967), Gallusovo značko (1972), Srebrni znak sindikatov Slovenije (1979), plaketo občine (1994) itd.

Pihalni orkester Slovenj Gradec še posebej s spoštovanjem vrednoti skrb za ohranjanje dosežkov

in popularizacijo tovrstne glasbe med ljubitelji: doslej je namreč izdal tudi tri kasete z izbranim programom, kar uveljavlja njegovo prisotnost v slovenskem prostoru in hkrati budi zanimanje za strokovni napredek in uspehe.

Trajno dokumentarno vrednost pa ima almanah, ki je izšel ob 50-letnici nepretrganega delovanja: ta z besedo in sliko pripoveduje zgodbo o ljubezni do glasbe in trdem delu za zastavljene cilje.

Pihalni orkester je danes nepogrešljiv del kulturnega in družabnega življenja v Slovenj Gradcu in Mislinjski dolini. Doma in drugod predstavlja zlahtnost glasbenih dosežkov in strukturira kulturni utrip, ki ga Slovenj Gradec živi (in ga je živel v zadnjih desetletjih): tako prepričljivo uveljavlja ugled svojega dela, našega kraja in občine v slovenskem prostoru in tudi (že) v tujini. Bernekerjeva nagrada pa bodi potrditev teh prizadevanj in spodbuda!

BERNEKERJEVE PLAKETE 1999

V skladu z javnim razpisom in na temelju predloga Komisije za odlikovanja, nagrade in priznanja je Svet Mestne občine Slovenj Gradec na seji 21. januarja 1999 sklenil, da prejmejo Bernekerjeve plakete za leto 1999 naslednji kulturni delavci:

* **Milan DREU** iz Starega trga za poustvarjalno in organizacijsko delo v ljubiteljski kulturi (predlagatelj Kulturno društvo Stari trg),

* **Peter HERGOLD** iz Radelj ob Dravi za inovativne likovne postopke in razstavo INTERIM v letu 1998 v Galeriji likovnih umetnosti (predlagatelj Šolski center Slovenj Gradec in Galerija likovnih umetnosti),

* **st. iz Slovenj Gradca za dolgoletno strokovno in organizacijsko delo pri uveljavljanju dosežkov filmske umetnosti v Slovenj Gradcu (predlagatelj Kulturni dom Slovenj Gradec),**

* **Ivan RIDL** iz Šmartna za organizacijsko in poustvarjalno delo v pevski dejavnosti (predlagatelj: Kulturno društvo Šmartno pri Slovenj Gradcu, Primestne vaške skupnosti Šmartno, Legen in Turiška vas ter zborovodja Janez Kolerič) in

* **Mira STRMČNIK** iz Šmartna za organizacijske dosežke pri razvijanju ljubiteljske kulturne dejavnosti med mladimi (predlagatelj Kulturno društvo Šmartno pri Slovenj Gradcu).

Gospod Milan DREU st.

se je rodil leta 1931 v Starem trgu. Kmalu po končani osnovni šoli se je pridružil ustvarjalcem ljubiteljske kulture v domačem kraju in postal član kulturnega društva v Starem trgu: domala že pet desetletij tvorno pomaga organizacijsko in poustvarjalno oblikovati podobo kulturnega življenja v domačem kraju.

Med najbolj prepoznavna prizadevanja vsekakor sodi delo v igralski skupini: odigral je vrsto karak-

ternih vlog v zahtevnih predstavah. Med uspešne sodijo: tajnik državnega kanclerja Piccolomini v drami Celjski grofje, angleški novinar v Carskem slu, gostilničar v Divjem lovcu, stric Dolef v Desetem bratu itd. Nikoli ni spraševal, kako naporna bo naloga, pač pa, kaj je potrebno še storiti, da bosta nastop in predstava najučinkovitejša.

Med organizacijskimi prizadevanji velja posebej omeniti, da ima gospod Milan Dreu velike zasluge za ustanovitev pevskega zbora Fran Berneker (razvil se je iz kvarteta »4 partizani«), v katerem aktivno sodeluje, pa pripravo pustnih sprevodov, ki razveseljujejo že več kot dvajset let občane Starega trga, Slovenjgradčane in druge na vsakoletno pustno nedeljo, nezamenljiv je bil njegov delež pri adaptaciji stare kulturne dvorane in zidavi nove, predvsem pa je neomajno zavzeto skrbel za ureditev prostora za gledališke nastope na prostem. Nemalo nalog je prevzel kot pobudnik in sodruženik, da je starotrška cerkev dobila nove orgle.

Vsekakor je delo gospoda Milana Dreua vidno zaznamovalo kulturna prizadevanja Starega trga v preteklih desetletjih, več, razvoj starotrške ljubiteljske kulture je trajno povezan z njegovimi poustvarjalnimi dosežki.

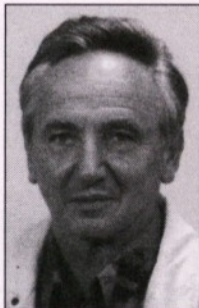
Gospod Peter HERGOLD,

rojen leta 1966 v Slovenj Gradcu, je po gimnaziju v Mariboru študiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani in diplomiral leta 1996. Po vrnitvi v domači kraj (v Radlje) si je tam uredil atelje in se zaposlil na Šolskem centru v Slovenj Gradcu, kjer poučuje likovno in umetnostno vzgojo. A ves čas so ga kot akademskega slikarja vznemirjali novi izzivi v likovni umetnosti, predvsem konceptualni projekti. Odmevna je bila razstava INTERIM v začetku lanskega leta v slovenjgraški galeriji, z njo je gostoval v Mariboru in ljubljanski galeriji Equrna. Sicer pa je sodeloval še na številnih skupinskih razstavah po Sloveniji. Posebne pozornosti je vreden projekt Fill rouge: letos ga je predstavil v Radljah. V tehniki akrila je upodobil vedute Dravske doline in Pohorja in požel nemalo priznanj.

Razen likovnega ustvarjanja namenja gospod Peter Hergold veliko časa organizaciji likovnih prireditvev v osnovnih šolah in kulturnih društvih, snema avtorske filme o kulturnih prireditvah in zanje (recimo, film o Petru Murku in Jožetu Tisnikarju v sodelovanju z umetnostnim zgodovinarjem Jernejem Kožarjem), vsekakor pa je eden izmed najbolj delavnih in ustvarjalnih slikarjev v Slovenj Gradcu in na Koroškem. Posebej je bil metodično in pedagoško zanimiv šolski projekt Ptiči pridejo po semena: izvedel ga je skupaj z dijaki slovenjgraške srednje šole ob Grošljevi razstavi v Galeriji likovnih umetnosti.

Gospod Peter Hergold je doslej prejel za likovno tvornost že nekaj nagrad, med njimi Študentsko Prešernovo nagrado (1989), 2. nagrado mednarodne

KULTURA

Milan Dreu

Peter Hergold

žirije za projekt Pericarežeracirep na mednarodni razstavi Umetnik in urbano okolje v Slovenj Gradcu (1997) ter nagrado Občine Radlje ob Dravi za umetniške dosežke (1998).

Stvaritve akademskega slikarja Petra Hergolda predstavljajo pomemben prispevek h kulturni podobi Slovenj Gradca, vse več pozornosti pa jim namenja tudi likovna stroka v slovenskem prostoru.

Gospod Franc MURKO st.

se je rodil leta 1917 v Gaberlingu v Avstriji. Oče je padel na soški fronti, mati se je ponovno poročila in družina se je preselila v Slovenj Gradec (1927). Po osnovni je hodil v meščansko šolo. Že tedaj je pomagal s posebnim veseljem vrteti filme Albertu Puncerju, začetniku kinematografske dejavnosti oz. kina v Slovenj Gradcu. Kmalu se je družina selila v Bosansko Krupo, zatem na Brač pa v Osijek in spet v Bosansko Krupo. Leta 1934 je gospod Franc Murko opravil izpit za kinooperaterja v Banja Luki in prve filme samostojno zavrtil v Bosanski Krupi. Leta 1942 se je vrnil v Slovenj Gradec, kmalu dobil delo v kinu, najprej honorarno. Leto 1953 je bilo prelomno leto za kino Slovenj Gradec: razvoj je pospešila odločitev, da bodo filmske predstave vsakodnevne, kar je terjalo veliko naporov vseh članov maloštevilnega kolektiva, še posebej tedaj, ko so organizirali potujoči in letni kino. Izjemno zanimanje so med obiskovalci vzbudile slovesne premiere slovenskih filmov, za katere se je trudil Abel Leštan, tedanji upravnik Kina Slovenj Gradec. To je bilo zlato obdobje zanimanja za filmsko umetnost in Franc Murko je moral obsežnim in zahtevnim strokovnim nalogam namenjati tudi veliko svojega časa, da je kino uresničil vse zahteve po predstavah - šolskih, mladinskih, večernih.

Gospod Franc Murko starejši je tako vse življenje do upokojitve (1983) živel za kino in s kinom v Slovenj Gradcu, skrbel za tehnične naprave in nemotene predstave in pomagal uspešno reševati težave podjetja ob sušnih in siceršnjih proračunih z iznajdljivim dogovarjanjem s sindikati, delovnimi organizacijami in šolami.

Prav ob jubileju - 70. obletnici Kina Slovenj Gradec - je še posebej primerno, da se s priznanjem ozremo na razviden delež gospoda Franca Murka k uveljavljanju tovrstne kulturne dejavnosti v Slovenj Gradcu.

Gospod Ivan RIDL

je kot organist in zborovodja nasledil Ivana Krpača, ki je s širokim delovanjem utemeljil pevsko in glasbeno poustvarjalnost v Šmartnu. Ob pevskem zboru šmarške nadžupnije je gospod Ivan Ridl vodil še moški in mešani pevski zbor, ki sta nadaljevala pevsko tradicijo zborov Ivana Krpača. Zbora sta redno sodelovala na občinskih pevskih revijah, moški pa je odmevno nastopil tudi v oddaji RTV Ljubljana Od jutra raste dan. Oba zbora sta programsko redno

sodelovala z dramsko sekcijo, dopolnjevala in bogatila dramske predstave ter samostojno nastopala, tudi zunaj naše občine. Nekaj časa je vodil še moški zbor Lovske družine Podgorje, ki je ohranjal predvsem lovsko in koroško ljudsko pesem.

Gospod Ivan Ridl je z veliko zavzetostjo organiziral in oblikoval spevoigri Kovačev študent in Slovenski božič: obe postavitvi sta terjali mnogo naporov in bili toplo sprejeti tako v domačem kraju kakor na gostovanjih.

Ob njegovem vztrajnem in požrtvovalnem delu organista in zborovodje je zrasla generacija dobrih pevcev: in zdaj že njih sinovi in hčere z veseljem prepevajo v štirih zborih, ki sodijo med najbolj delavne skupine Kulturnega društva Šmartno.

Kljub letom gospod Ivan Ridl še vedno mladostno vztraja v ljubezni do petja in prenašanju izkušenj na mlajše rodove: prepričani smo, da bo Šmartno tudi v prihodnje ostalo eno izmed pomembnih kulturnih žarišč, natančneje, pevskih središč v Mislinjski dolini.

Gospa Mira STRMČNIK

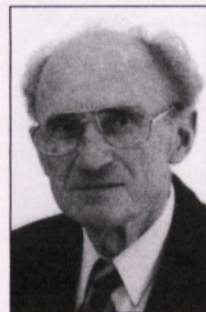
rojena leta 1946 v Slovenj Gradcu, profesorica razrednega pouka na Osnovni šoli Šmartno, je več kot 30 let vztrajno dejavna članica KUD Šmartno.

Z zavzeto ljubeznijo in voljo organizira ali pomaga pripravljati šolske in krajevne proslave, skrbi za ohranjanje kulturne dediščine, zastavlja visoke cilje kulturnega delovanja v kraju in šolski skupnosti, še posebej s povezovanjem šolskega dela in kulturnih nalog, ki jih zmorejo opraviti učenci.

Nekaj podatkov: zavzeto je zastavila naloge kot soorganizatorica gledališko-lutkovnega maratona v Slovenj Gradcu (1995) in etnoloških razstav Obrti skozi čas, Iz loncev naših babic, Gospodinjski pripomočki nekoč in danes, Iz babičine skrinje (1996 oz. 1997), veliko časa in naporov so terjali kulturno-raziskovalni projekti Kruh je življenje, Od zrna do kruha in Od lanu do platna (1998) itd., kar pomeni specifičen prispevek k ohranjanju kulturne dediščine. Ob vsem šolskem in drugem delu redno pomaga še pri organizaciji pustnih karnevalov v kraju, ureja glasilo Šmartin ter sodeluje v različnih TV in radijskih oddajah.

Gospa Mira Strmčnik je oživila delo folklorne skupine oziroma navdušila zanjo mlade pesalce; ti so že uspešno nastopili v Cankarjevem domu v Ljubljani, lani pa se uvrstili na področno revijo folklornih skupin v Velenju: skupina tudi redno sodeluje na krajevnih, občinskih in medobčinskih prireditvah.

Gospa Mira Strmčnik je dobila za nesebično in požrtvovalno kulturno delo številna priznanja, med najvidnejše pa sodita dve Vrunčevi plaketi in medalja dela, in to s poudarkom, da z vsem delovnim hotenjem ves čas povezuje šolsko kulturno delo z okoljem in zna z veliko voljo in prepričljivostjo pritegniti tiste mlajše in starejše ljubitelje, ki želijo soustvarjati kulturno podobo domačega kraja.

Franc Murko

Mira Strmčnik

Ivan Ridl

Zaljubljen v ljubiteljsko gledališče

Kramljanje z Mićem Mičovićem, ljubiteljskim igralcem in režiserjem, dobitnikom zlate Linhartove značke 1998

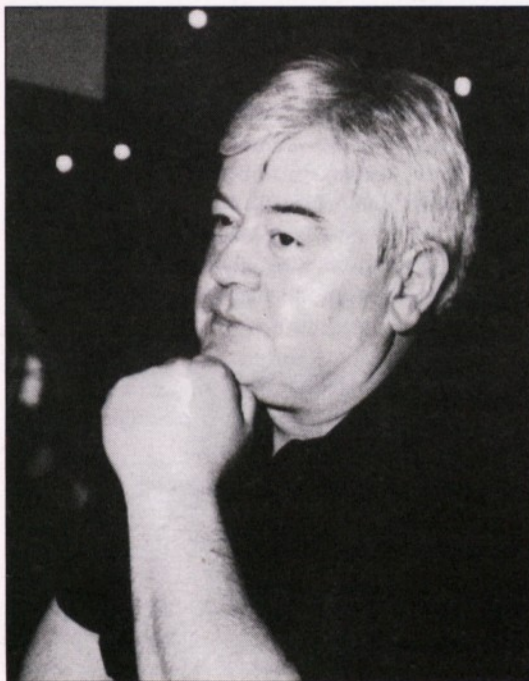
KULTURA

Gospod Mićo Mičović bo spomladi srečal Abrahama. Rodil se je v Ratkovu (Vojvodina) v kmečki družini: starša sta bila Črnogorca. V domačem kraju je končal osnovno, v Novem Sadu pa srednjo medicinsko šolo. Po vojaščini je našel delo v Ljubljani - na Mikrobiološkem inštitutu je delal dobrih sedem let, se potem z ženo preselil na Koroško in pred 22 leti začel delati v laboratoriju slovenjgraške bolnišnice. Tam je še zdaj.

Toda nemirnega mladeniča je vseskozi spremljala velika želja nastopati, nastopati in igrati. Prve spodbude so bile doma, saj je že oče bil član vaše igralske skupine, potem še brata. V šoli je sodeloval v recitacijskem in igralskem krožku, uspehi so ga navduševali. V Novem Sadu so na srednji šoli organizirali abonmajske gledališke predstave in imeli igralsko skupino, ki mu je omogočala uresničevati mladostne sanje, še več pa mu je pomenilo, da je profesorica materinščine uvajala v pouk moderne metode - posamezna poglavja iz domače in tuje književnosti so dramatisirali in igrali. Usmeritev je bila za strokovno šolo nekaj posebnega. Tak pouk je nepozaben in odločilen za razvijanje ljubezni do umetniške besede. Naučiti so se morali tudi nekaj slovenskih pesmi v slovenskem jeziku na pamet. Recimo: Prešerna. Morda, pravi, bi še danes zmoželi povedati katero. V slovenščini so brali Cankarja, ki ga je silno prevzel. Slovenski jezik mu je zvenel blago in zvočno: zato tudi pozneje ni imel velikih težav, da se ga je naučil. Danes je njegova vsakdanja govorica prepletena s posebnostmi koroškega narečja in slovenjgraške izgovarjave.

Tudi kot vojak (v Karlovcu) je sodeloval v kulturni skupini. V Ljubljani ni bilo časa za ta hotenja, saj ga je preveč okupiralo strokovno delo in izpopolnjevanje, sprostitev so bili le obiski gledališč. Šele ko je prišel na Koroško, so se razprle možnosti, da je lahko začel uresničevati zatajvane želje in spodbujajoče sanje.

Ljubiteljsko delo je obrodilo uspehe, ki so segali čez domače obzorje: bolnišnična igralska skupina je merila dosežke (štirikrat) na medobčinskih tekmovanjih SV Slovenije (v različnih krajih), sodelovala s koroškimi Slovenci, pripravila več otroških predstav, še posebej pa so vsi člani ponosni, da so trikrat gostovali na Andričevih dnevih kulture v Andričevem rodnem Travniku v Bosni, pripoveduje s svetlimi očmi in ponosno besedo navdušeni ljubiteljski gledališki igralec in režiser.

Miće Mičović

Še posebej pa so mu pri srcu spodbudne ocene gledaliških strokovnjakov. Z veseljem jih pokaže, recimo, kakor članek Janeza Karlina - režiserja, organizatorja ljubiteljske gledališke dejavnosti v Mariboru in dobitnika prve zlate plakete Sklada RS za ljubiteljske kulturne dejavnosti za najodličnejše dosežke na ljubiteljskem kulturnem področju (1999) - v Večeru z naslovom Gledališki utrip ljubiteljev; avtor je ocenil predstave 37. območnega srečanja gledaliških skupin Slovenije na Ptuj (1995). Tam med drugim beremo:

»Gledališka skupina KUD Splošne bolnišnice Slovenj Gradec je zabavala gledalce s komedijo Fadila Hadžića Orhideja, iz peripetij cvetličarske delovne organizacije. Režiser Mićo Mičović je komedijo aktualiziral in ustvaril lepo tekočo predstavo z uglašnim, prikupnim igralskim ansamblom. Sceno je zasnoval Ivan Leskovšek.«

Miće Mičović je za bogato kulturno in ljubiteljsko gledališko delo oz. dosežke dobil Bernekerjevo plaketo (1989), za vlogo Fičurja v igri Liliom (na predlog selektorja Alena Jelena) pa lani zlato Linhartovo značko: podelili so mu jo na Linhartovih dnevih v Slovenj Gradcu. V utemeljitvi piše, da je Miće Mičović »upodobil dobro protiigralsko utež glavnemu junaku s pre-

mišljenim karakterno večplastno izdelanim likom provokativnega, pregnanega in nezanesljivega Fičurja.

- *Vaša ljubezen je gledališče - že od otroštva naprej. Kako to, da se je ta strast razživila šele po stalni naselitvi na Koroškem, recimo, najprej na Ravnah, dokončno pa v Slovenj Gradcu?*

- Res, gledališče in gledališka igra sta me spremljala ves čas od mladih nog. Rad sem nastopal in rad sem hodil v gledališče. Toda delovne naloge in pridobivanje strokovnih izkušenj mi je jemalo veliko časa, pa tudi po srednji šoli pravih možnosti ni bilo. Ko sem prišel na Ravne, sem se pridružil Kulturnemu društvu Bratstvo, ki je bilo prav tedaj najbolj delavno tovrstno društvo v Sloveniji. Še posebej sem doživel prijazne spodbude v Slovenj Gradcu. Široke možnosti je zastavilo novo ustanovljeno Kulturno društvo Splošne bolnišnice Slovenj Gradec (1985): zasnovano in delo je močno podprl prim. Drago Plešivčnik, doktor medicine in ravnatelj bolnišnice. Organizirane so bile tri sekcije - gledališka, likovna in pevski zbor. Možnosti so bile odprte. Najprej kot igralcu. Pozneje me je zamikalo tudi režisersko delo. Za to ima največ zaslug pokojni mag. pharm. Simon Dobernik, prvi predsednik društva, poznavalec in ljubitelj poezije, dramatike in glasbe, velik humanist, nesebičen sodelavec in svetovalec: skratka, menil je, da si moramo izobraziti svojega društvenega režiserja, če hočemo uspeti. Veliko strokovnih spoznanj sem pridobil na režiserskih tečajih, drugo so dodale izkušnje. Prvo delo, ki sem ga režiral, je bila igra Rusimira Agačevića Laboratorij - Jajce na oko (1985). Kljub okornostim in nerodnostim smo kar dobro nastopili. Vsaka naslednja režija pa je bila še bolj odgovoren izziv in izkušnja. Morda se mi je posrečilo kar največ pridobljenega znanja in izkušenj povezati pri postavitvi Držičeve

komedije Tripče de Utolče, na prostem smo jo predstavili, v Starem trgu. Delo smo pripravljali s posebno vnemo in voljo prikazati mediteransko komedijo mediteransko. Mislim, da smo zadelo lahkotnost renesančnega ozračja in igrivo temperamentnost komedijantstva in likov!

- *Kako torej oblikujete odrski lik? In predstavo?*

- Težko vprašanje!

Ko berem besedilo prvič, se »zgodijo« oprijemljive točke - slišim zvok besede, vidim kretnjo, izraz, korak, predvsem pa tehtam, kaj pravzaprav oseba hoče, v kakšnih odnosih je do drugih, zakaj naj tako ravna in ne drugače, da bi dosegla cilj, ki si ga zastavlja. Prvi vtisi, bi rekel, so odločilni. Ob ponovnem branju in potem na vajah dopolnjujem zamisli tudi ob režiserjevih pripombah in navodilih, a temeljno ogrodje ostaja: potem sledi iskanje, kako prikazati zamišljeno najučinkoviteje. Pomagajo izkušnje, intuicija pa domišljija. Seveda, režiser to potrdi ali pa terja spremembo, ublaži, razširi - pač v skladu s celoto, idejno usmeritvijo, sporočilom.

Včasih opazujem ljudi, kako v posameznih položajih ravna. Drugič mi pomaga kakšna zgodba, tudi šala. Včasih kar značilnosti kakšne osebe. Ne, posnemanje je najslabša možnost: igrati moraš iz sebe, vse drugo je le pripomoček, da hitreje prideš do cilja. Morda sem prav pri osebi Fičurja v igri Ferenc Molnarja Liliom uspel uskladiti ta hotenja. Režiser: Peter Militarev iz Ljubljane. Lahkotna radoživost z veliko dogodki je za igralca pravi izziv.

A največja nagrada je, ko te »nosi« ozračje predstave, ko čutiš, kako je fluid odra preplavlil dvorano, kako poslušalstvo živi z dogodki in zgodbo, tedaj veš, kako ljudje čakajo besedo ali kretnjo in jo prijazno, hlastno in hvaležno sprejmejo, podoživljanje je več kot polno: čutenjsko spoznavanje se preseli na drugo, neoprijemljivo neracionalno raven in je najgloblje. To je pravo doživetje za publiko in igralce - tedaj vsi odhajajo iz dvorane bogatejši v človeški bližini in občutenju veličine bivanja.

Drugo pa je seveda režija: to pomeni uskladiti vse prvine v zaokroženo zgradbo. Prepuščam se doživetju in impresiji dela, ta mi je vodilo - tako pri razreševanju konfliktov, tempu predstave, poudarkih, pri komedijah pa predvsem moči komike. Dolgočasju se pač nihče ne smeje, v njem nihče ne uživa. Svoj delež dodajo kostumi, scena, predvsem pa ustrezno izbrani igralci, tako po glasu, postavi kakor gibanju, temperamentu: včasih je treba upoštevati še poklicne ovire. Igralcem vedno skušam dopovedati temeljno sporočilo, ki povezuje celoto, naravnost oseb v medsebojnih odnosih ali konfliktih, predstaviti cilje, ki jih hočejo ali morajo posamezniki doseči, predvsem pa, da je najprej potrebno obvladati

Trije vaški svetniki

KULTURA

Ne, posnemanje je najslabša možnost: igrati moraš iz sebe, vse drugo je le pripomoček, da hitreje prideš do cilja.

tekst in jezik: če ni tako, je »štof« predstave prazen, vrednost se izgubi, predstava se ruši. Zdi se, da smo se prav glede tega z našo skupino poustvarjalno ujeli in da je najvidnejši uspeh bil viden v igri *Veter v vejah sasafrasa* (1986). Avtor: Rene de Obaldia. Nekako nevidno ozračje je objelo vse igralce in ovilo tudi publiko. Morda bi pri *Tripčetu* - če bi imeli še malo več časa - lahko dosegli še bolj usklajeno predstavo.

Izbira? Delo izbiramo nekako v dogovoru, saj je potrebno upoštevati veliko prvin - od igralcev, njihovih sposobnosti - tu naj povem, da radi sprejmemo vsakogar, ki želi sodelovati - do zahtevnosti besedila pa tudi pričakovanja ljudi, ali bodo delo sprejeli ali ne.

Osebo imam rad komedijo: uživam, ko jo pripravljamo, še bolj, če jo je publika sprejela z odprtim srcem in odobravanjem.

Med predstave, ki smo jih dobro zaigrali, štejemo: komedijo *Večna lovišča* Mire Štefanec (1987), komedijo (v precej spremenjeni priredbi M. Mičovića, op.p.) *Orhideja Fadila Hadžića* (1992), *Komedijo o ljubezni* Noela Cowarda (1993), komedijo *Cvetje hvaležno odklanjamo* (avtorja: Norman Barash in Carroll Moore), ki nam je morda še posebej uspela (1994) itd.

Vsekakor ima danes režiser več težav, kakor jih je imel pred leti: zdaj je treba vsako reč plačati. Sponzorji in pokrovitelji z veliko naklonjenostjo pomagajo reševati te težave, a imajo tudi sami omejene možnosti. Pa še nekaj: kakor je nekoč sodil Simon Dobernik, vse bolj mislimo na to tudi mi - porabiti domačo pamet in jo izobraziti. Gre za naloge, brez katerih predstave ni: razsvetljavo, zasnovo in izdelavo kostumov, pripravo scene, maskiranje itd.

- In načrti? Recimo v letu 1999?

- Nalog je kar nekaj! Pod vodstvom igralca Roberta Waltla, domačina, ki sicer dela v Ljubljani, pripravljamo v njegovi režiji socialno farso *Gorgyja Schwaide* z naslovom *Himna*, kjer so mi naložili zahtevno vlogo »antijunaka«, ki do kraja zaplete že tako zapleteno socialno zgodbo.

Nadalje se ukvarjam z režijo psihološke drame F. G. Lorce Dom Bernarde Albe, pripravlja jo gledališka skupina mestnega kulturnega društva. Tudi v Pamečah bomo poživili kulturno delo - za kulturni utrip v domačem kraju mora biti človek še posebej občutljiv in tudi kaj storiti za dogajanje - zdaj tečejo dogovori, kaj in kako. Nekaj se dogovarjam še s Starim trgom za poletne predstave!

Druga stran medalje je predsednikovanje bolnišničnemu kulturnemu društvu: načrtov je veliko, uresničitve pa bodo seveda odvisne tudi od denarnih možnosti. Z razumevanjem nas podpira uprava ustanove: direktor gospod Vladimir Topler, doktor medicine, naklonjeno spodbuja naše delo in kulturna prizadevanja.

Vse sekcije intenzivno delajo - gledališka, likovna, pevski zbor. Likovna pripravi letno od 6 - 8 razstav: tudi letos bo tako. Tehtamo, da bi se lotili srečanj, morda nekoliko drugače zasnovanih, kakršna je v 80. letih vodil prim. Nado Vodopija, doktor medicine, tedaj tudi predsednik društva. Razmišljamo (na temelju lanskih in predlanskih izkušenj), da bi poglobili ljubiteljsko gledališko sodelovanje na Koroškem, združili moči na tej in oni strani meje in uresničili kakšen pomemben gledališki projekt. (Prvi poskus je ugodno odmeval: v Šentprimozu na avstrijskem Koroškem so leta 1995 v organizaciji Gledališča ob Dravi v komediji *Cvetje hvaležno odklanjamo* zaigrali tudi nekateri člani bolnišnične igralske skupine: Sonja Škrabec, Nada Temnikar, Ivan Leskovšek in Mičo Mičović, op. p.). Reči tudi moram, da se mladi radi vključujejo v igralsko skupino, ki tako ni več samo bolnišnična, da prihajajo iz krajev od

Mičo Mičović v Komediji o ljubezni Noela Cowarda (1993)

Mislinje do Prevalj in žrtvujejo čas za to zlahko poustvarjalnost, veseli so, da se lahko družijo in skupaj slavijo uspehe, več, da želijo biti opazni sooblikovalci kulturnega utripa v domačem kraju. Vsekakor so to dobra znamenja, da se tudi na tej ravni kulturnega nehanja vendarle nekaj spreminja. Zato je posebna dolžnost nas starejših, da tem močem omogočimo prodor in uresničitev.

Srčno upam, da bomo uspeli zbrati gradivo in v počastitev 100-letnice bolnišnice, kakor smo že lani načrtovali, izdati publikacijo, ki bo dokazovala, kako je ta ustanova kulturno, športno in še kako živela s krajem in z njim z roko v roki ustvarjala širok ugled in ime živahnega kulturnega središča.

Vsekakor so to zahtevne naloge: z dobro voljo in sodelovanjem jih bomo zagotovo zmogli!

Tone Turičnik

Tisnikar

v ujetih podobah trenutkov

Jože Tisnikar, star petnajst let.

Vojak v JNA (med drugimi kraji tudi v Pirotu). Opravil je sanitetni kurz in se po dveh letih (1948) vrnil domov.

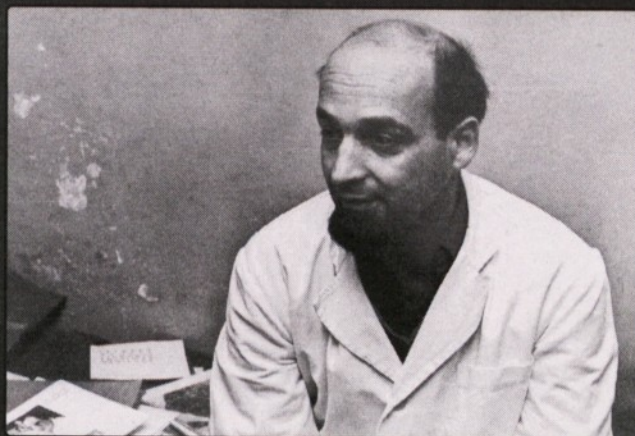
V slovenjgraški bolnišnici se je zaposlil 1951. Najprej kot bolniški strežnik na oddelku za hudo bolne, nato v prosekturi kot obdukcijski pomočnik. Danes fotografija iz leta 1958 simbolično prepoveduje oz. odsvetuje vstop z visokimi petami v njegov resnični in umetniški svet.

Leta 1963 pred bolnišnico z ženo Marijo in sinom Robertom.

Preddverje prosekture. V tem prvem ateljeju je začel slikar Jože Tisnikar zase in za nas ustvarjati svet obujenih mrtvecev (fotografija iz 1965. leta).

Dr. Stane Strnad je bil prvi, ki je v Tisnikarju prepoznal slikarski talent ter zaslutil ali že kar ugledal umetnika. Po dvajsetih letih (1972) je bil primarij slovenjgraške bolnišnice govorec na otvoritvi retrospektivne razstave v Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec.

Jože Tisnikar je gotovo slikar, ki je ustvaril največ avtoportretov. Na fotografiji je pred enim izmed njih leta 1974.

Gostilna je le tu in tam v oddih na poteh, ki jih ubiramo vsak po svoje, zagotovo pa vsi k istemu cilju.

Tisnikarjev dokončen vstop med velike, kulminacija priznanj, je bilo 1978. leto. Na fotografiji so (z leve): Tatjana Jakac, Karel Pečko, Božidar Jakac, slavljenec in žena Marija.

V stari (Gollovi) slovenjgraški kinodvorani na premieri filma *Smrt še ni konec* (režija Nebojša Tomašević in Nenad Jovičić).

Tistega 1978. leta je izšla tudi že druga umetnikova monografija: *Tisnikar - svet obujenih mrtvecev* (v petih jezikih). Na tiskovni konferenci v Slovenj Gradcu so jo predstavili (z leve): Niko R. Kolar - koordinator uredniškega odbora in prevajalec v slovenski jezik, dr. Miodrag Đorđević - fotograf, Karel Pečko - akademski slikar, avtor Nebojša Tomašević, umetnik in Kosta Rakić - urednik monografije.

23. januarja 1983 je Jože Tisnikar v palači Združenih narodov generalnemu sekretarju OZN Perezu de Cuelarju predal Vrček piva (olje, papir); na slikarjevi levi Ignac Golob, naš takratni veleposlanik.

S Kavko pred blokom na Gubčevi (najbrž poleti 1983).

Perez de Cuelar je 7. 7. 1985 z obiskom osebno počastil umetnika Jožeta Tisnikarja in mesto Slovenj Gradec.

Jože Tisnikar, Tone Pavček, Janez Boljka in Niko R. Kolar po otvoritvi Boljkove razstave (17. 2. 1987) v galeriji slovenjgraške Mladinske knjige.

Tisnikarjeva v krogu ožjih prijateljev (levo Turičnikova, desno Kolarjeva).

Slikarjeva 60-letnica. Na posnetku v GLU desno od slikarja Tisnikarja: Svetlana Makarovič, Ivan Bošnik, Tisnikarjeva žena, Rihard Kozjak in Marko Košan.

GLU SG. Janko Čeru, Bogdan Borčič, Karel Pečko, Jože Tisnikar, Adi Šmon.

O Tisnikarjevi izjemnosti in veličini priča nenazadnje tudi to, da se ni nikoli ženiral zastaviti besede o svojem mentorju Karlu Pečku. Sicer pa ju je dolgo dolgo družilo spoštovanje, prijateljstvo in umetnost.

S slikarske kolonije na Sinjem vrhu 1996. Na umetnikovi desni slikar Franček Berhtold, na levi likovni kritik Iztok Premrov.

V mariborski stolni cerkvi se je Jože Tisnikar 19. 5. 1996 srečal s papežem Janezom Pavlom II. Poklonil mu je sliko Žalovanje. Z njim so še bili Karel Pečko (delno zakrit), Janez Komljanec in Drago Plešivčnik.

Leta 1997 v slikarski koloniji - umetniška hiša Balžato (Šempeter pri Novi Gorici). V ozadju slikar Zvest Apollonio.

Tako smo slikarja Jožeta Tisnikarja spoštovali ter cenili Slovenjgradčani in drugi. Na fotografiji je ujet trenutek z otvoritve njegove retrospektivne razstave v GLU Slovenj Gradec ob umetnikovi 70-letnici (10. 7. 1998).

Na "delovnem" posnetku z retrospektive so v prvem planu: minister za kulturo Jožef Školč, pesnik Dane Zajc, govorka direktorica GLU Milena Zlatar, umetnik slikar Jože Tisnikar in akademski slikar Karel Pečko. 10. julij 1998.

Slikar v zasebni galeriji.

V likovno umetnost se je zapisal kot velik slikar.

V tiste, ki smo ga imeli srečo osebno poznati, kot blag, plemenit in pošten človek.

V tiste, ki jim je dano videti njegove slike, pa kot pretresljiv pričevalec naših rev.

Andrej Makuc

Imeli smo ga radi...

Jože Tisnikar je bil slikar z izjemno umetniško močjo. Kot človek pa preprost in plemenit, vendar tudi zelo duhovit in odrezav. Imeli smo ga radi, ker je svojo prešernost prenašal tudi na nas ostale. In marsikateri dan je bil zato lepši...

Franc Berhtold

NA ROBU ZELENEGA GRIČA

/Slikarju Jožetu Tisnikarju/

Ne. Ne reci tega.

Ne verjemi tega, niti ne poskušaj verjeti.

Ker ti veš. Nikoli ne boš pozabil. Nikoli.

*Strah kakor dim v tebi, že takrat si vedel,
da boš odšel tja dol pod sive strehe, med bele
zidove in na obronke zelenih gričev včasih.
Bistra domača reka ti je pljuskala v zavest.
Ostani.*

*Nesrečen, ko si se oddaljeval,
nesrečen, ko si zapuščal stopinje v rjavem prahu.
Nobenega sonca.
Samo bliski. V počrnelih razjedah
so se rojevali in izginjali nenadoma.
In črno jutro ni poznalo svežih kapelj dežja,
ko si prišel.*

In bila je dežela nekoč.

*Strupeni netopirji so se ti zaganjali v obraz.
In bil si žalosten. Žalosten.*

*Mrzel kamen vsakdanji. Dotikanje vlažnih dlani
in ostrih šil po telesu. Jezik zlepljen in vrtinčasti
kolobarji izpod oči so se umirili. Iskal si srce in
bil razočaran. Bilo je mirno in tiho. Nobene
mesečine. Nikogar nikjer.*

*Le iztisnjen vrh nemih oči, nepričakovano
sovrtašvo in karton na podplatih.
Ostajal si sam.*

In bile so podobe nekoč.

Podobe, ki si jih moral ustvariti.

*V neskončnih, nemih vrstah so prihajale mimo.
Drsele so solze iz potemnelih jam, oči, pretkane z
bolečino očetov in mater in sinov in hčera, drsele
v tvoje misli, ko si odgrinjal izživete ljudi.
Še prstan za vdovo.*

*In dolgi, dolgi sprevodi. S pesmijo na razsušenih
ustnicah, z jato vran nad dolino in prižiganjem
sveč v črnih nočeh.*

*Podobe si uresničeval, na slikarskih
popotovanjih, v gostilnah in cerkvah.
Bilo je veselo in igrivo. Sončni opoldnevi.
Vsepovsod ljudje.*

*Na obronku zelenega griča si nepričakovano
sanjal o van Goghu, o razstavah in o življenju,
ki bo nekoč.
Nič več sam.*

Visoke trave rastejo in se dvigajo v brezvetrje.

Niko R. Kolar

/Pesem Na obronku zelenega griča je Niko R. Kolar prvič prebral na otvoritvi razstave Tisnikar-Sedej leta 1972 v Mestni galeriji v Ljubljani/.

MOJE PRVO SREČANJE Z JOŽETOM TISNIKARJEM

Srečanje je bilo pred dobrimi tridesetimi leti. Pravzaprav je to bilo srečanje z njegovo sliko na društveni razstavi v spodnjih prostorih Moderne galerije v Ljubljani. Na veliko platno je Tisnikar naslikal ptiča - krokarja. Velikega, kot je bilo veliko platno. Ta ptič je v nadnaravni velikosti učinkoval kot spomenik in me gledal s prodornimi očmi. To je bila zanesljivo najbolj ekspresivna slika na razstavi.

Vedel sem za Tisnikarja po pripovedovanju o njegovem boemstvu, a ko sva se prvič srečala osebno, sem bil impresioniran nad skromnostjo in neposrednostjo tega slikarja - rojenega slikarja.

Tako se je začelo najino znanstvo, ki se je pozneje izoblikovalo v prijateljstvo. Spomnim se ga z otvoritve slovenske društvene razstave v Beogradu, ko se je pojavil mimo društvene delegacije na otvoritvi, v svečani temni obleki. Postal je takoj osrednja osebnost zaradi duhovitosti in umetniške prepričljivosti svojih slik.

Najine poti so se srečevale bolj pogosto, predvsem na skupinskih razstavah. Vedel sem tudi, da v Ljubljani včasih po večdnevni potepanji dobiva nove prijatelje. Zato sem bil toliko bolj vesel, ko me je po mojem prihodu v Slovenj Gradec sprejel v krog svojih prijateljev in sem ga lahko obiskoval v njegovem ateljeju - v kleti na Gubčevi. V tem ateljeju je slikal samo pri umetni svetlobi. Vsa okna je imel zastrta. Pojasnil mi je, da pri taki svetlobi najraje slika, ker je konstantna in ji gibanje zunanje svetlobe ne spreminja barv. Tako »štimmung« si je ustvaril tudi v novem ateljeju v kleti hiše, ki so jo Tisnikarjevi zgradili ob Homšnici.

Jože je slikal s staro tehniko polmastne tempere. Imel je najkvalitetnejše pigmente, ki jih je mešal z emulzijo. To si je sam pripravljal po receptu iz knjige Radivoja Hudoklina, ki je bil tudi moj profesor na ALU. Jože je bil zelo podkovan v tehnologiji. Zelo rad je o tem razpravjal, tudi z menoj, in v praksi eksperimental. Spreminjal je svoje prvotne postopke, posebno pri zaključnih premazih, pa tudi pri grundiranju platena.

Pri vsakem obisku v njegovem ateljeju sem lahko opazil neverjetno energijo, s katero se je loteval pod-slikav in nadaljnjih faz slikanja. Občudoval sem njegovo paletno in zabojsko s kasetiranimi predalčki, v katerih so bili pigmenti. Delal je na treh slikah hkrati. Tu je bilo platno z barvnimi podslikavami, nato platno z definiranimi gmotami figur in končno na štafelaju platno, na katerem je z razpoznavnim konceptom in z njemu edinstvenim in določenim barvnim skladom dajal končno obliko sliki.

Pri teh obiskih v njegovem ateljeju mi je bilo vedno znova žal, da mesto in galerija nista pravočasno priskrbeli sredstev, s katerimi bi lahko vsako leto odkupili tiste najboljše slike, ki so zato večkrat romale za vedno v tujino, namesto v galerijo Jožeta Tisnikarja. No, kljub tej kritičnosti me je z zadnjo retrospektivo, ki jo je imel v Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu, navduševal, še prav posebej, ker sem lahko videl v tako velikem številu njegova zgodnja dela, ki so že nakazovala in dokazovala njegovo izjemno nadarjenost.

Bogdan Borčič

KULTURA

Vedel sem za Tisnikarja po pripovedovanju o njegovem boemstvu, a ko sva se prvič srečala osebno, sem bil impresioniran nad skromnostjo in neposrednostjo tega slikarja - rojenega slikarja.

KROKAR

KULTURA

Tisnikar je ljubil svoj medij. V umetnosti je našel moč, da je lahko izpovedal svojo neverjetno življenjsko zgodbo. To je zgodba, v kateri slejkoprej nastopimo tudi mi.

V tistem času, ko sva z Jernejem delala film o Tisnikarju, sem veliko razmišljal o tem, da bi si morala izmisliti neko pravilo, po katerem bi film oblikovala. Pomislil sem na rebus, na neke vrste enigmatško kodirano poročilo o pogovorih, ki sva jih med nekaj srečanji z umetnikom zabeležila na trak. Vse do montaže še nisva našla prave rešitve. V studiu pa je steklo kar samo od sebe. Nisva imela namena narediti dokumentarca, niti simulacije realnih dogodkov. Želela sva ustvariti nekoliko drugačno filmsko perspektivo, kot smo je navajeni. Perspektivo, ki morda ne bi bila aktualna v tistem trenutku, ampak šele za nazaj iz neke nedoločene točke v prihodnosti. Zato sva filmski zapis, ki je ustrezal toku realno potekajočega dogajanja, med montažo na preprost način transformirala. Sprva enotno avdiovizualno perspektivo sva ločila na zvočno in slikovno in ju ponovno zmontirala tako, da v novi povezavi potekata v nasprotujočih si smereh. Nastala je navidez absurdna situacija, kot nekakšna zrcalna projekcija realnega dogajanja. Spominjam se, da je bilo po montaži govora o tem, da sva naredila neke vrste antifilm glede na prevladujočo filmsko produkcijo. Rad bi opozoril na nekaj pomembnih značilnosti tega filma, ker se mi zdijo ključne za osvetlitev nekaterih stvari, ki so se zgodile kasneje. V slikovnem delu filma je poudarek na prikazovanju detajlov Tisnikarjevega telesa, predvsem področja trebuha in rok, ki jih lahko opazujemo v dolgih upočasnjenih posnetkih. Tega je več kot tričetr. Proti koncu se pojavita še dva posnetka, ki pokažeta njegovo glavo in posnetek z natakaričo, ki se zamišljena kratkočasi za šankom v baru, kamor je Tisnikar pogosto prihajal na klepet s svojimi kolegi. Zvočni del filma vsebuje njegovo pripoved o svojem življenju in delu. Zvočni zapis je posnet od zadaj naprej, zato je našim ušesom nerazumljiv in nedostopen. Rezultat je, priznam, precej abstrakten. Ker sem na račun tega o filmu slišal nekaj negativnih kritik, sem kasneje celo razmišljal, da bi ga morala narediti ponovno. Na srečo se to ni zgodilo. Tako je ta verzija ostala ohranjena v svoji izvorni obliki, jaz pa sem na vse skupaj počasi pozabil.

Pred kratkim pa sem se spomnil na film ob razmišljanju, ki ga je vzpodbudila morda popolnoma naključna in čudno zanimiva podobnost v povezavi z nekaterimi prav tako čudnimi okoliščinami dogodka, ki nas je pretresel zadnje jesen. Priznati moram, da ne verjamem v parapsihologijo in podobne okultne vede, čeprav kdaj pa kdaj vendarle pomislim, da bi lahko bilo v tem nekaj malega resnice. Tokrat sem zopet pomislil na

nekaj podobnega. Začel sem se vpraševati, ali ni vse skupaj le plod moje domišljije, da sem žrtev lastnih špekulacij in miselnih konstruktov, da je vse to skregano z zdravo pametjo. Kakorkoli že, misel mi ni hotela dati miru in tu je del tega, kar se mi je spletlo v glavi.

Nekateri se morda še spomnijo stare pesmi, balade o ulični svetilki. Govori o metulju, ki ga privlači njena svetloba z magično močjo. Nevedoč, da ga čaka zanesljiv konec, da ga bo ta bleščeča svetloba ubila, leti metulj naravnost proti njej. Ljudje smo velikokrat podobni temu metulju. Ena izmed najljubših magičnih svetilk našega časa je televizija. Tako se znamo zatopiti vanjo, da pri tem pozabimo nase in na vse ostalo okoli nas. To je medij, ki nas najlažje zaslepi. Kot metulji smo, ko smo prepričani, da nam je skozi medij dano videti resničnost samo. Ne zavedamo se, da gledamo samo koščke za nas izbranih, montiranih posnetkov, da gledamo nekaj, da bi ostalega (drugega) ne videli. Nekaj ostaja vselej prikrito, se nam izmika in je neulovljivo. Temu nenehno iznikajočemu se lahko rečemo Resnica ali Bog, ki pa se nam razkriva le v tolikšni meri in po tistem, kar smo sami sposobni razbrati iz svojega vedno omejenega subjektivnega pogleda. To ni značilno samo za gledanje televizije, vsak gleda "svoj film" celo svoje življenje, ne da bi to vedel in pri tem uporablja svoj medij. Medij ima magično moč, da nas premami in potegne vase. Tisnikar je ljubil svoj medij. V umetnosti je našel moč, da je lahko izpovedal svojo neverjetno življenjsko zgodbo. To je zgodba, v kateri slejkoprej nastopimo tudi mi.

Neizbežnost smrti je resnica, s katero se človek kot posameznik težko sooči in sprijazni. Ta poslednja resnica mu vzbuja odpor in strah, zato se je rad izogiba tudi tako, da se priklopi na kakšen razvedrilni program, ki mu pomaga k samopozabi in ga nenehno odvrča od resnice o svoji končnosti. V tej pasivni predaji pa je skrita nemoč, sprejeti realnost lastne biti, kjer se moraš kot Hamlet odločiti med biti ali ne biti. Permanentno izkušanje tega notranjega boja nedvomno priča o Tisnikarjevi heroični življenjski drži. V njej sta se istočasno družili dve različni, v preteklost in v prihodnost obrnjeni perspektivi. Eni je spremljevalec Eros in drugi Tanatos. Iz dneva v dan je bil reden gost grotesknega mrtvaškega plesa. Med kupi razpadajočega mesa, kjer se je lahko samo še nažlampan upiral silni tesnobi, ki se mu je hotela kot kača oviti okoli srca. Videl je tisto, kar si mi v večini ne želimo vedeti; da je tam pokrajina pusta in prazna, kjer ni zvezdic na nebu, ne mehkih plišastih igrač, ne rdečih oblakov in ne avtomobilov, ne srnic na jasi in velikega potrošniškega blišča, kjer ni niti enega izmed tisočih nasvetov za vsaj eno malo zadovoljstvo v človeškem pehanju za srečo. Vse to bi bila cenena dekoracija in znak strahu pred praznino v grmeči tišini trupla.

Zdi se, kot da je ples smrti v njem samo še stopnjeval slo po življenju in to do neslutelih razsežnosti. Spomnim se njegovega glasu in nekaterih njegovih besed, ki jih še zdaj slišim odzvanjati v ušesih: "Fukaš kaj?" Kot da te s tem izživa, da se odzoveš in opredeliš. Če si živ in če ti je kaj do tega, potem tudi ljubiš in fukaš in kakšnega popiješ. Ja, bilo je zabavno in sproščeno. Natakariča je bila v nekaj zasanjana, da sem kar pomislil: ne bodi tako scagana, poglej se, živo, mlado dekle, s toplim telesom in dehtečo sparino med nogami. Poduhal bi jo in se napasel življenja kot čebela medu. Kmalu pride zima in z njo hlad, ko bom v otrplih rokah začutil hrepenenje po vročični omotici potnega telesa.

Hreščee hripav krohota je prežagal ozračje, tako domač in znan, neponovljiv glas, ki ga nisi mogel zgrešiti, saj je neverjetno spominjal na krokarjev glas. Pozornemu ušesu ni mogel uiti nek poseben zven tega glasu. Kot da bi se odbijal od telesa, iz katerega je prihajal, kot da bi bilo telo samo neke vrste prevodnik, prenosnik vibracij iz metafizičnih prostranstev onstran tega nam še dojemljivega sveta.

Iz svojega otroštva se spomnim nekaterih neprijetnih občutkov, izvirajočih iz zle pretnje, ki se je skrivala za prestrašenimi opozorili, naj nikar ne hodim vzvratno, s hrbtom naprej. Kot da nad tem početjem visi neko skrivnostno preklestvo z nikomur znanimi vzroki in posledicami. Ukleščenemu od strahu mi ni nikdar prišlo na misel, da bi si poskusil pojasniti ta instinktivno zaznani strah pred neznanim. Poskušam si predstavljati, kaj se dogaja, kaj vidim, ko se obrnem nazaj in se hkrati pomikam v nasprotno smer. Naenkrat začne vse bežati od mene in izginjati v daljavi. Izginjajo drevesa, oblaki, ptice in ljudje, izginjaš ti, ki brezkrbno nabiraš travniške rožice, izginjam tudi sam in to naravnost v požrešen Kronosov gobec. Ko se v naslednjem trenutku obrnem, se vse čarobno spremeni. Pred mano se eden za drugim odpirajo zastori in za vsakim neznan in nov trenutek življenja. A v delčku zavesti ostane skrito nekaj tistega od prej, kar vznemirja gladko površino lepega videza in jo prekvasi z grenkobo ter napihne v milni mehurček, na katerem odseva nova podoba perspektive. Spačena do nerazpoznavnosti se razblini in izgine.

Včasih pomislin, ali mi bo le kdaj uspelo ustvariti nekaj tako pristnega, kar ti seže najglobje do srca in predrami človeško dušo. Tisnikarju je uspelo, da je s svojimi deli ustvaril izvirno pesnitev življenja.

Umetnik, ki s svojimi deli uspeva ohranjati v spominu vsaj del tega, kar je videl in doživel, se v ustvarjalnem procesu nenehno obrača v preteklost. S tem se zoperstavlja neizprosному toku realnega časa. Situacija, v kateri se znajde, je absurdna in spominja na Sizifov mit. Tudi Tisnikarjeva zgodba vse bolj dobiva mitološke razsežnosti.

Tega, kar se je dogajalo tistega usodnega jesenskega jutra, ne ve nihče. Ostajajo nam samo domneve in nezanesljive špekulacije. Morda se je Tisnikarju zgodilo nekaj podobnega kakor tistemu metulju. Morda je bil zatopljen v svoj najljubši medij, v slikarstvo, in se je znašel v tisti metafizični perspektivi, ki ga je zaslepila za realno dogajanje. Tam je bil fizično prisoten, a kje je bil z duhom, ne vem. Morda ni videl ali ni bil viden. Kdo ve. Sta bili nevidnost in nevidljivost v tistem trenutku zaslužni za to, da tudi njega nihče več ni mogel videti, da ga nihče ni mogel prepoznati in ne razumeti njegove strašne usode. (Čeprav tokrat ne govorim o filmu, me tu nekaj močno spominja nanj.)

Le kam je izginila duša, kaj je ostalo za tem, ko je zgrmel med ostre robove trde pločevine. Izginil je v beli praznini in se prepustil neznanemu toku. Še je čutil, kako ga je zagrabil in povlekel vase. Ni vedel in ni uspeval slediti vsem bizarnim transformacijam oblik. Zdelo se je, da je hitrost prevelika. Le kaj se dogaja. Morda na površino zavesti priplava še nekaj drobcev podob, nerazločnih detajlov, ki se samovoljno sestavljajo v naključne in nesmiselno povezane oblike. Morda iz nje še vznikne želja odkriti čarobno nit, s katero bi razbite črepinje povezala v smiselno celoto in se izvila iz vrtinca časa, ki jo neusmiljeno požira ter ji dokončno izbriše še zadnji pogled proti svetlim obzorjem.

Po mračni in megleni noči so se v jutru že začeli delati obrisi, ki so nakazovali, da bo nov dan lepši. Bil sem dobre volje in prepričan, da mi razpoloženja nič ne more pokvariti. Kadil sem cigaret pred blokom, ko me je ogovoril sosed in mi povedal novico o nesreči, ki je vzbudila mojo pozornost zaradi njenih grozljivih posledic. Nekemu starcu je na cesti dobesedno oddrobilo glavo. Kot da bi povozilo mačko, sem pomislil na glas in si poskušal iz glave pregnati misli in predstave, ki so se mi ob tem porajale. Včasih je težko brzdati misli, da ti ne zbežljajo in se poigravajo kot poreden otrok.

Bil je petek. Veselil sem se tega, da bom lahko užil nekaj zasluženih trenutkov miru in tišine, v katero se potuhnem kot lovec in čakam na plen na že davno zarisane podobe, ki vse bolj zabrisane in nerazločne izginjajo v daljavo odtekajočega časa. Nisem želel, da bi me kaj vznemirjalo. S slabimi novicami nas radi pogosto in redno zalagajo. Zato se ne čudim, če si kdaj zaželim, da bi slišal kaj drugega. V tej želji morda tiči vzrok za to, da kar nekaj dni nisem zares mogel dojeti tega, kar se je zgodilo.

Ko sem tisto nedeljo zjutraj pogledal skozi okno, sem na drevesu onkraj ceste zagledal velikega črnega krokarja. Še zdaj čutim, kako me je prekril s svojimi temnimi krili in me boleče kljunil v srce.

Peter Hergold

KULTURA

Umetnik, ki s svojimi deli uspeva ohranjati v spominu vsaj del tega, kar je videl in doživel, se v ustvarjalnem procesu nenehno obrača v preteklost. S tem se zoperstavlja neizprosному toku realnega časa.

Prisotnost onkraj minljivega

Tipanje izvirnega bistva v slikarstvu Jožeta Tisnikarja

KULTURA

Tisnikar je bil v očeh večinske publike pač "odštekani" posebnež in takšno so, logično, videli tudi njegovo umetnost. Kot nekakšno bizarno dopolnilo in čudaško opravičilo ...

V majhnem ateljeju Tisnikarjevega slovenjgraškega doma so iz dneva v dan, neprenehoma, skoraj štiri desetletja vstajale na platna podobe, ki so številnim piscem o sodobni likovni ustvarjalnosti ponujale vedno nove izzive. Bržkone ni pomembnejšega slovenskega umetnostnega publicista, ki ne bi vsaj bežno zapisal sodbe o sugestivnem umetniku izpod Pohorja in njegovem nenavadnem slikarstvu. Rezka in premočrtna humanistična sporočilnost Tisnikarjevih slik je bila vselej mikavno izhodišče za vsakovrstne interpretacije, zlasti še v zadnjih desetih ali petnajstih letih, ko se je po obdobju hlastajočega modernističnega odkrivanja novih svetov življenjski slog ljudi na poti k obratu tisočletja vrnil k izvirnim vrednotam kulture in tradicije. Prepoznavanje arhetipskih vzorcev civilizacije in poduhovljeno prisluškovanje odmevom včerajšnjega sveta sta se v našem času vrasli v razprto dožemanje zgodovinskega časovnega loka, napotkov za lagodno popotovanje skozi labirinte skupne usode pa morda bolj kot kdajkoli iščemo pri posvečenih posameznikih, ki posebej idejo neobzdrane svobode in izkazujejo držo romantično vihravega umetnika. Robna eksistencialna preizkušnja in morbidnost ambienta bolnišnične prosekture tako nista uročili zgolj Tisnikarja samega in za vselej določili formalni in vsebinski okvir njegove likovne skušnje, temveč sta s hipnotično močjo pritegnili tudi številne občudovalce te samosvoje umetniške izpovedi, kakršni v Evropi in svetu skoraj ni najti para.

Ekscentrične anekdotične zgodbe iz Tisnikarjevega burnega življenja, pred mnogimi leti skorajda usodno zavoženega, kasneje pa ovenčanega z zasluženim priznanjem, so bile povzdignjene do razsežnosti nacionalnega mita in v enaki meri, če ne celo bolj kot likovna izpoved, vzpostavljale fenomen Tisnikarja - umetnika. Slike, od katerih so pred tridesetimi leti mnogi posmehljivo odvrčali poglede, so postale slovenska kulturna dobrina parexcellence, imeti Tisnikarjevo podobo na steni domače dnevne sobe (nikoli v spalnici!) pa snobovski prerogativ, ki povzpetniškemu povprečnežu zaokroži tako željeno, z nacionalnim sentimentom podloženo intelektualno pozo. Jože Tisnikar je edini med slovenskimi likovniki umetniki funkcioniral kot zvezda, kot ikona, kakršne ponavadi vzniknejo v popularni kulturi. Skrivnost uspeha umetniške poetike, ki je nekoč davno še provokativno izzivala nepripravljene poglede, pa se mi vendarle kaže dvoplastno: neprestano soočanje s senčnatim svetom prividov, vstalim iz tabuiziranih globin slehernikove podzavesti, bržkone vznemirja že od antične tragedije dalje znani paradoksalni vzvod človeške nature, s katerim se v katarzičnem sproščanju zžečkljivo spopada s temami, ki v

prvi vrsti prinašajo nelagodje, na drugi strani pa je Tisnikarjeva neverjetno tenkočutna duša pred gledalca nanizala galerijo čustveno zavzetih podob, ki se v spontanem in prostodušnem podajanju resnic o človeškem bivanju izogibajo nepotrebne in utrujajočega intelektualiziranja ali celo moraliziranja. Neobrušeni "primitivizem" sicer nagovarja silovito in neposredno, a je hkrati tako oseben, da tudi v realizacijah, ki se povzpnejo do simbolnih višav absolutne Resnice ohranja prostor za udobno distanco in "umni" komentar. Tisnikar je bil v očeh večinske publike pač "odštekani" posebnež in takšno so, logično, videli tudi njegovo umetnost. Kot nekakšno bizarno dopolnilo in čudaško opravičilo hkrati so zato izzvenevale brezštevilne le delno resnične in napol izmišljene zgodbe, ki so jih okrog Tisnikarja venomer spletali premnogi samozvani prijatelji in znanci ter umetnikovo naivno prostodušnost izkoriščali za napihovanje lastne "pomembnosti". Kot odvečna meglica so prekrivale resnično bistvo njegovega slikarstva, ki je bilo brez preostanka narojeno iz globin rahločutnega intimnega doživljanja sveta v ekstremnih življenjskih okoliščinah, pa naj bo to travmatična izkušnja težkega otroštva, prepad alkoholne omame ali pa bližina razgaljene človeške ničevosti na delovnem mestu. Slikanje je Jožetu Tisnikarju pomenilo očiščevalno terapijo, s pomočjo katere je celil rane svojih frustracij. Hkrati je iz preprostih in premočrtnih občutkov razbrzdane notranjosti stkal osupljivo pomenljiva univerzalna sporočila o bistvu človeške eksistence. Z njimi je vzpostavljajal most do etablirane družbene stvarnosti, istočasno pa - nehote in nezavedno - rušil svetohlinske zidove ponarejenih vrednot malomeščanskega napuha. In prav ta neprisiljena dvomnost, po kateri vselej prepoznavamo resnično umetnost, je eno izmed najmočnejših orožij Tisnikarjevega slikarstva.

V ozadju vsake od naslikanih podob tiči utrinek ali zgodba iz življenja. A z leti, ko se je Tisnikar trudil za prepričljivejši izraz surove snovi, ki jo je nakopičil v zgodnjih nebogljenih delih, so se te pripovedi ob vedno bolj pretanjeni likovni formulaciji preobrazile v zapletena likovna sporočila, razprta v pahljačo neskončnega bogastva ikonografije in motivov, sugestivne asociativne vsebine in navidez nadvse poglobljenega filozofskega diskurza. Z vedno enakim, pridušenim, irealnim in tesnobnim vzdušjem so se napolnile tako upodobitve ambientov iz prosekture kot gostilniški prizori sedmine, ki pa so kot stalno prisoten tisnikarjevski "Memento mori" prav takšni tudi, kadar ponazarjajo veselje ob krstu otroka. Z enako srhljivim, a neizrekljivo plemenitim občutkom smo poslej zrlji tudi v izpraznjene pokrajine, poseljene z liki, iz katerih je že zdavnaj odteklo radoživo življenje.

Izgubljena in nemočna, hkrati pa grenkobno presvetljena z žarkom upanja, ki se obupno prebija skozi koprenasto nebo, se je v zamolčko barvno lazuro vtisnila senca slehernika, potopljenega v obzorje zemeljskega sveta. Pošastno osamljena in izgubljena sta se znašla v praznem, domala hermetičnem prostoru večnosti moški in ženska - nekakšna apokaliptična Adam in Eva, ki sta bila na začetku in sta na koncu, z otrokom v naročju - morda znamenjem njunega greha, ki pa je hkrati tudi nedvoumen simbol prerojenja ter zaupanja v neuničljivo moč življenja in hotenja.

Čar premočrtnega pojmovnega bogastva je odprl pot številnim natančno detajliranim in zniansiranim tolmačenjem. Kritiški zapisi so bili vselej zasnovani esejistično, vključevali pa so poudarjeno literarno analizo Tisnikarjevega motivnega sveta v smislu humanistično obarvane izpovednosti. Kot da bi nekaj štela zgolj osebnostna mitologija in duhovna vsebina naslikanih del. Formalne analize so praviloma manjkale, kot da bi bilo analitično poglobljanje v čutne učinke izjemno kultivirane in premišljene likovne forme in materije v Tisnikarjevem primeru preveč profano in bi lahko ogrozilo fantazmo mitične predstave o "uročenem" umetniku. Ob tem pa smo skoraj pozabili, da likovno delo "stoji in pade" s čutnim učinkom fizične snovnosti, ki ga vzpostavlja. In v primeru Tisnikarjevega slikarstva (ali pa še zlasti pri njem) ni prav nič drugače.

Lanskoletna retrospektivna razstava v slovenjgraški Galeriji likovnih umetnosti, ki je vključevala dela iz različnih obdobij ustvarjanja, je to natančno pokazala. Formalna nebogljenost zgodnjih slik, ki so žarele v brutalni ekspresiji nalomljene fakture in izvajske slučajnosti, je nezavedno krepila izpovedni potencial podob. Disproporci, zvrnjene perspektive interierjev, surova barvna tekstura in primarna ekspresija neposrednega doživetja so bili izrazi likovnega diletantizma, ki so se v Tisnikarjevih slikarskih poskusih kot po nekakšnem čudežu zlili v enkratno likovno doživetje izjemne umetniške prepričljivosti. Eksplozivni vsebinski in oblikovni naboj je hkrati s prvimi uspehi ter priznanji, ki so mu vlili samozavesti, sicer kultiviral in umiril, istočasno pa se je zavedel največje likovne kvalitete svojih slik: simbolno učinkujoče tonske skale "ubitih" barvnih registrov, ki jih je sprostil preko celotne površine smelo povečanega formata in s tem okrepil intenzivnost likovne čutnosti. Tako je v sedemdesetih letih nastala cela vrsta monumentalnih kompozicij, v katerih je instinktivno, a suvereno izpeljal najmočnejša in najboljša dela. V naslednjih letih je svojo podobo zavestno gradil v dialogu med gledališko inscenirano figuro (v prvem planu nikoli celopostavno, le v izrezu, s čimer je okrepil vtis fizične prisotnosti naslikane vsebine) ter brezbrežno praznino, umaknjeno v ozadje, na horizont, ki je nagovarjala s čutno in simbolno energijo goste barvne opne. Brez natančnega poznavanja likovne teorije se je zrel Tisnikar zavedal neizpodbitne energetske soodvisnosti

med zunanjim in notranjim območjem likovnosti, ki se najpoprej kaže v paralelizmu čutnosti in duha.

Še vedno obdan z nenavadnim delovnim okoljem, a že na pragu velikega, tudi mednarodnega uspeha, je Tisnikar tudi v osemdesetih z veliko delovno vneto kopicil vedno nove domislice, ki so se vsaka zase osupljivo organsko pridružile prepoznavni motiviki, potopljeni v brezbrežno zelenino modrikastega obzorja, odslej zaščitnega znaka v eksterierju zasnovanih podob. Šele naslednja leta so s ponavljanjem motivike, kar je bila neizbežna posledica komercialnega uspeha, Tisnikarja mimo njegove volje pripeljala v neko vrsto manierizma, pri čemer pa nikoli ni trpela kvaliteta izvedbe. Nekoč monumentalne, samozadostne figure so se zmanjšale in pomnožile, ekspresivnost se je na račun s prakso pridobljene manire skrhalo. Še vedno so nastajala tudi odlična dela, vendar jih je bilo ob enaki produkciji manj. A Jože Tisnikar je nevarnost, ki je zapretila kvaliteti njegovega ustvarjanja, nagonsko premostil z intenzivnim posvečanjem risbi, ki je sicer ves čas spremljala njegovo oljno slikarstvo, vendar jo je ljubosumno skrival, češ da je preveč preprosta in zato manj vredna. Pred nekaj leti jih je šele prvokrat tudi razstavil, s čimer je občudovalce, a tudi sebe, presenetil z močjo čistih in skopih rešitev v obliki drobnega krokija in likovnega zaznamka, pa tudi kompozicijsko povsem izpeljanega risanega osnutka. S tem se je v zadnjih delih vendarle povrnil k izvoru svojega unikatnega likovnega izraza: prvinski, neobrušeni ekspresiji, vtisnjeni v rokopis utripajočih risb, dopoljenih z laviranimi nanosi razredčene barvne emulzije, ki predstavlja formalno vez z zgodnjimi slikami, ki jih javno sicer ni preveč maral, a se je v resnici vendarle zavedal, da predstavljajo "izvirni greh" ene izmed najbolj samosvojih in najodličnejših likovnih avantur slovenske likovne umetnosti v dvajsetem stoletju.

Tragična smrt je slikarstvo Jožeta Tisnikarja brzkone zaustavila na točki vitalnega vzgona, ki je obetal učinkovito izpeljavo nekaterih zastavljenih načrtov v smeri čistih likovnih rešitev. Impozantna zapuščina pa kljub temu deluje kot zaokrožena celota, ki mimo štirih monografij in velike količine prelitega črnila še vedno čaka na celovito in trezno presojo, ki bo nedvomno razkrila celo vrsto svežih ter poglobljenih interpretacij. Brzkone pa bo kot vsaka čista umetnost zadnjo neizrekljivo skrivnost zadržala zase. Ekskluzivnost umetnikove odtujenosti od vsakdanjih banalnosti namreč naredi umetniško delo v svojem bistvu neresnično. Umetnik na svojevrsten način ustvarja svet, ki ne obstaja. To je svet prikazni, iluzije. Toda prav ta in samo ta preobrazba resničnosti v iluzijo se zdi subverzivna resnica umetnosti. Zgolj slutnja sveta, kot ga doživljamo v sublimiranih izrazih zavestnega in podzavestnega umetniškega hotenja, odstira tančice s poslednjih skrivnosti bivanja, zavedajoč se, da so katastrofe v življenju posameznika ali v življenju vsega sveta relativne, resnične so le naše bojazni.

Marko Košan

KULTURA

Jože Tisnikar je nevarnost, ki je zapretila kvaliteti njegovega ustvarjanja, nagonsko premostil z intenzivnim posvečanjem risbi, ki je sicer ves čas spremljala njegovo oljno slikarstvo

Ko sveče pogorijo, ko cvetje pospravijo ...

KULTURA

*(Odlomki iz zapisa o Jožetu
Tisnikarju, 1928-1998)*

Jože Tisnikar je bil v šestdesetih letih del razgibane »umetnjakarske scene« v mestecu, ki bi bilo hudo provincialno in nepomembno, ko ga iz te nepomembnosti ne bi vleklo in včasih naravnost metalo nekaj ljudi...

Kakor ob odprtju razstave skoraj ne vidiš razstavljenih slik, ki so sicer smisel vsake razstave, in se moraš k razstavi vrniti pozneje, ko je v galeriji komaj še kaj ljudi, ko si s slikami sam, ko si ne ogleduješ drugih in si drugi ne ogledujejo tebe, tako tudi ob pokopu ne vidiš umrlega. Vidiš žalujče, vidiš pogrebce, govornike, duhovnika, ki vodi obred, ministranta, ki streže duhovniku, k umrlemu samemu se vrneš pozneje, ko se pogrebci razidejo, ko sveče pogorijo, ko so rože na gomili pospravljene.

*

Jože Tisnikar je bil v šestdesetih letih del razgibane »umetnjakarske scene« v mestecu, ki bi bilo hudo provincialno in nepomembno, ko ga iz te nepomembnosti ne bi vleklo in včasih naravnost metalo nekaj ljudi, kakor so bili dr. Strnad, tedanji primarij bolnišnice, profesor Pečko, tedaj še učitelj likovnega pouka na osnovni šoli, a že tudi ravnatelj Umetnostnega paviljona, kakor je bil mestni župnik Soklič, čigar kulturnega in človeškega pomena so se protagonisti slovenjegraškega javnega življenja nekoliko pozno začeli prav zavedati in jim ga je prej – pa naj bo iz še tako politično spekulativnih razlogov – objel nasprotnik njegovega stanu in vere, a tudi v tem z več formata kakor njegovi landsknehti, maršal Broz, preden so se ga spomnili sami. Ko rečem "umetnjakarske scene", s tem njenim udeležencem ne želim odrekati resničnega umetništva, pač pa ga želim jasno razlikovati od poze, ki jo tudi resnični umetnik velikokrat zavzame, posebej še na začetku svoje poti, in tudi sam nisem bil brez te poze, čeprav je ta drža karikatura resnične notranje umetniške narave človeka in ji nikoli ni v prid, marsikdaj v škodo. Ker bom ta izraz še večkrat uporabil, želim tu povedati, da to nikoli ne bo pomenilo zanikanja tega, kar je v nastopajočih res umetniško, temveč jasno razločevanje karikature od resničnega portreta.

Tisnikarja kajpada nisem spoznal – tedaj dijak, na sredi svoje srednješolske poti, ekonomske srednje šole – v zgornjem nadstropju slovenjegraške kulture, temveč v njeni kleti, ne v prispodobni, temveč v resnični kleti, čeprav ne izkopani v zemljo, pač pa nameščeni v pritličju

hiše v Meškovi, "Pri Dalmatincu", kjer so prodajali vino "čez cesto", kjer je na enem sodu sedel Tisnikar, na drugem njegov tedanji umetnjakarski tovariš in zdaj že desetletje pokojni kipar Rade Nikolič, na tretjem kak naključni literat iz Ljubljane, Peter Božič ali Smiljan Rozman, na četrtem kak muzik, recimo Štuhec iz Maribora, na petem kak novinar, kakor že prav tako pokojni Peter Breščak – in sem smel na kak sodček, ki je ostal nezaseden, sesti tudi sam, z velikansko potrebo šestnajstletnika po alkoholni, kulturniški in umetnjakarski inicializaciji, kakršno je bilo tedaj mogoče dobiti "Pri Dalmatincu". Sam sem likovni dvojici Tisnikar-Nikolič skromno dodajal zametek slovenjegraškega literatstva, ki se je tedaj začelo prebujati prav na šoli, ki sem jo obiskoval, ker je to šolo vodil in na njej poučeval slovenščino ter s pravim pedagoškim erosom nadobudneže spodbujal k literarnim poskusom in pozneje k pravemu lastnemu literarnemu življenju z literarnim klubom in literarno revijo, ki izhaja še danes, najprej Odsevi, potem Odsevanja, človek, ki je znal spregledati nered pri vejicah, kadar je pri kom zaslutil živost in red korenin; četrti med temi, ki so iz mesteca trgovin in okrajnega sodišča naredili tudi mesto kulture in izbrane umetnosti, profesor Turičnik.

Na tistih sodih smo izživljali vsak svojo slikarsko, kiparsko ali literatsko jezico nad svetom, ki nas ni hotel razumeti in priznati, nad goljufi in prevaranti, ki so silili med nas in hoteli prav tako veljati za umetnike, čeprav jim je očitno šlo pri vsej umetnosti le za to, kar samo najsrečnejši izmed resničnih umetnikov morda dobijo čisto na koncu svojega velikega truda in žrtvovanja: veljavo in denar.

*

Kaj me je moglo vezati na človeka, ki ni imel kaj početi s filozofijo, ki je preferenca mojega življenja? Kako mi je mogel biti zanimiv človek, ki je za svojo izobrazbo sicer presenetljivo veliko bral, čeprav so pozneje knjige, ki so mu jih poklanjali literatski prijatelji in znanci, sicer v ljudno sprejmal, a so ostale velikokrat neprebrane. Kaj sem mogel iskati v družbi človeka, ki mu je bila vsakršna religiozna vera tujka iz latinskega slovarja in je vprašanje človekove presežnosti in nesmrtnosti odpravil z lahkomiselnostjo miselno in duhovno nezahtevnega titovsko formiranega človeka: Ko crkneš, crkneš... In nazadnje: kaj me je moglo navduševati pri človeku, ki mu ni bilo mar skupnega

in javnega življenja in ga je zanimala samo njegova slikarska reč; ki je bil tako hudo apolitičen, da je brez vsake notranje usmerjenosti in pripadnosti za nekaj let nekako ponevedoma, iz gole politične neprisebnosti, kakršna je značilna za apolitičnega človeka, ki potem prav po svoji apolitičnosti postane bolj političen, kakor bi sam hotel, postal član Zveze komunistov – in ga je tudi tega, po njegovih besedah sklepajoč, vendarle nevšečnega članstva, rešilo zgolj nekaj, kar ni vrlina in ni značaj, neplačevanje članarine in neudeleževanje sestankov, ne pa kak zavesten upor krivičnosti in neumnosti, kakor bi si moje pričakovanje želelo, ko sem sam prepričan, da brezbržnost do skupnih reči, do občestva in polisa, ni znak moškega značaja in razumnosti in se rada spridi v igračo oblastnikov, ki znajo z "apolitičnimi" zelo politikantsko manipulirati.

*

Res je, Tisnikar ni imel pojma o filozofiji in ga ni skušal imeti in te besede nikoli ni uporabil, a je vendar glede na marsikaj, na veliko stvari pravzaprav, živel kakor moder človek, kakor bi pričakovali od pravega filozofa, ne od zgolj profesorja filozofije. Bolj kakor večina ljudi je po meri philosophiae perennis – večne filozofije, ne modne, ne ljubljansko barjaste, ki niha med nacistom Heideggerjem in nihilistom Lacanom, prav stehal težo in prav ocenil pomen stvari. Pridobitev velike nove hiše in preselitev vanjo nanj ni naredila večjega vtisa, kakor nalitje novega kozarca vina. Kdo kaj takega zmore, razen človeka z vrojenim instrumentom modrosti? Ne s teorijo modrosti, šolsko filozofijo, ta pri tem ne pomaga, ta lahko pri tem celo ovira, pač pa z instrumentom prave modrosti, ki ima jasno izčrtano skalo vrednosti za stvari tega sveta.

Uspeli, priznanja, denar, pohvale, ugledni obiski, ko je on obiskoval največje uglednike, ko so največji ugledniki njega obiskovali, od generalnega tajnika Združenih narodov do "generalnega tajnika" združenih kristjanov, rimskega škofa, papeža vesoljne Cerkve; vse to je naredilo nanj enak vtis, kakor če ga je obiskal ali srečal sosed ali vinski tovariš iz sicer že pozabljenih let. Komu je lahko tako malo do slave in blišča tega sveta kakor pravemu filozofu življenja, v resnici modremu človeku? Čeprav ni bil že od vsega začetka deležen priznanj in razumevanj, ga nisem nikoli slišal, da bi se pritoževal zaradi nerazumevanja ali nesprejetosti ali premajhne sprejetosti, še manj, da bi drugim, ki so bili tedaj bolj v ospredju, to ospredje zavidal in ga primerjal s svojim.

Čeprav ni bil že od vsega začetka imovit in z vsem potrebnim dobro preskrbljen, temveč je, prav nasprotno, začel pot v revščini kakor iz

Dickensonovih knjig in je tudi svoj zakon in svojo družino – dober in z leti vse bolj srečen zakon in dobro in z leti vse bolj srečno družino – začel v nepredstavljeni skromnosti in pomanjkanju, in se mu je šele zadnji del življenja prevesil v normalno imovitost in preskrbljenost, kakor gre njegovemu poštenemu delu v prosekuri in kakor gre njegovemu rang v umetnosti, nisem nikoli v življenju slišal ene same pritožbe zoper stvari in okoliščine, kakršne so pač bile.

Čeprav njegovo telo ni bilo manj dovzetno za utrujenost in bolečino kakor telesa, pravzaprav trupla tistih, s katerimi je imel poklicno opraviti v prosekturni hali, čeprav je zadnja leta svojega življenja z vsemi potegavščinami svoje igrivosti in humorja prikrival neprijetnosti in bolečine, ki mu jih je počasi, a vedno huje pripravljalo telo, nisem nikoli slišal iz njegovih ust ene same besede pritožbe zoper telesno počutje. Tudi ko mu je razbolela noga hotela povleči usta v kremžo nevzdržne bolečine, je hotenje razbolele telesnosti preprečil in z uvidom in voljo svoje vrojene, čeprav ne šolsko formirane modrosti, preoblikoval v drugačno kremžo, v potegljaj značilne vedno dobrovoljne in neškodljive, žlahtno ironične norčavosti in hudomušnosti. Kdo zna tako prestreči bolečino in stisko telesa, kakor človek, ki je resnično moder? Mogoče je potegniti intelektualca, še kako mogoče je tega potegniti, a nemogoče je potegniti lastno telo. Njegovega krika ni mogoče prestreči z blufom, prestreči ga je mogoče samo z resnično modrostjo.

Tisnikar ni bil šolan filozof, kakor pravim, niti te besede ni imel v ustih in ni mogel vedeti, kaj naj bi sploh pomenila. In vendar je imel vsaj dve značilni navadi pravih filozofov. Prva je zadevala njegovega duha, druga njegovo telo.

Ni se vznemirjal zaradi stvari, ki jih tako ali tako ni mogoče spremeniti ali odstraniti – bolezen skoraj vseh živih ljudi razen nekaj srečnih resnično modrih posameznikov – in jim je pripisoval težo in vrednost, pomen in trajnost, ki so jim namenjene od vsega začetka. Videl in jemal jih je bežne, naključne, nebistvene, neusodne, nevredne daljšega zaposlovanja z njimi. Naj spet pokličem za pričo dobrega starega cinika iz Anglije, Oscarja Wilda: "Nič, kar se dejansko zgodi, nima niti najmanjšega pomena." Tisnikar zanesljivo ni bral Wilda, a je bilo, kakor bi bila stara znanca, ki sta se drug od drugega učila. Marsikdo je to njegovo držo doživljal kot nezainteresiranost za "resen" pogovor. A zanj denar, hiše, avtomobili, potovanja, oblasti, vplivi, moči, slave, uspehi, priznanja, kariere, zunanja sreča in zunanja nesreča niso bile "resne" stvari, s katerimi bi se mu ljubilo tratiti čas in moči. Z njimi je navadno opravil na svojo

KULTURA

Naj spet pokličem za pričo dobrega starega cinika iz Anglije, Oscarja Wilda: "Nič, kar se dejansko zgodi, nima niti najmanjšega pomena."

**Resnični
Tisnikarjev
svetovni nazor
in resnična
Tisnikarjeva vera
sta se izražala v
njegovem vsak-
danjem življenju,
v njegovem
ravnanju, v njego-
vem odnosu do
drugih ljudi**

značilen način, ki so ga površni obiskovalci jemali kot umetnjakarsko čudaštvo, ko je bil v resnici izraz njegove skrite - a samo skrita je prava - modrosti. In kaj je modrost nazadnje drugega, kakor "vedeti" za težo in pomen stvari, kar vedno pomeni vedeti v nasprotju s tem, kako to "ve" svet.

Druga njegova navada je zadevala telo in mu je vsekakor nadvse koristila in ga ohranjala neverjetno živahnega in okretnega, kljub vse bolj oglašajoči se bolezni, vse do njegovega nenadnega odhoda. Redno je hodil na sprehode in od tega ga ni moglo odvrti nič, niti obisk dobrega prijatelja. Če si ga srečal sredi njegove napotitve, ko si se namenil k njegovi hiši, te je prostodušno poslal na kavo k vzgledno gostoljubni soprogi Mariji, sam pa se bo pridružil, je imel navado reči, čez kake pol ure. To sveto navado, za katero ni poznal izjeme, sem videl in doživel suspendirano enkrat samkrat: dva tedna pred smrtjo, ko se je, prestrežen na mostu čez Homščico, napoten na svoj sprehod, brez besede obrnil in šel z menoj v hišo, da sva govorila o smrti in morebitnem življenju po smrti.

*

Res je, da Tisnikar ni kdove koliko bral. Ni res, da čisto nič ne bi bral. Za človeka, ki mu je usoda namenila tako težak začetek, tako malo možnosti za šolanje, tako ozko grapo, skozi katero mu je bilo stopiti v svet, je pravzaprav veliko bral, in marsikaj od tega, kar je prebral, ni bilo tako slabo in nepomembno. Vsekakor pa ni bil človek črke, ni bil velik bralec in ljubitelj knjig, še toliko manj sam zapisovalec, v resnici nezmožen, da bi sam kaj napisal in nam s tem mogoče pomagal odstrniti kako pregrinjalo z njegovih slik, in teh pregrinjalo ni tako malo, čeprav se zde njegove slike tako jasno preproste in tako malo potrebne vsakršne razlage in pojasnila. Po vsej logiki bi mi torej moral biti vsaj s te plati nezanimiv, saj sam nisem toliko čez vsako mero ogret za slikarstvo, kakor je bil on indiferenten do napisanega.

In vendar štejem Tisnikarja med pomembne besedne umetnike. Malo literatov poznam, ki bi imeli tak dar pripovedovanja in tudi tako veselje do pripovedovanja, vselej pa neverjetno zanimivega in duhovitega, kajkrat prav wildovsko ironičnega in sarkastičnega pripovedovanja, kakor ga je imel Tisnikar. Čeprav morda ni bil zmožen napisati poštene prošnje za službo, a saj mu je ni bilo treba, ko ga je priporočala izjemna službena vnema in poštenost, tako neznačilna za umetnike, je bil sposoben zabavati poljubno številno in poljubno kvalificirano družino ljudi, ko jim je pripovedoval anekdote iz svojega življenja ali iz

svojega kraja, na prvi pogled tako pusto nezanimivega, po njegovi pripovedi pa vendar tako upodobitve, tudi literarne upodobitve vrednega. Bil je v resnici eden zadnjih še živečih umetnikov ljudskega slovstva, bil je več kakor večina slovenskih literatov, ki vlečejo svoje puste eksperimente iz glave, ker njihove noge nikoli niso stopile na makadam resničnega življenja, bil je pravi ljudski rapsod, ki se ni znal igrati le z zgodbo, temveč tudi z jezikom samim. Besedne igre, kakršnih je slovenska sodobna literatura povečini tako suha, so vrele iz njega kakor gejzir in je poslušalec komaj dohajal prikrite pomene.

Njegov pogovorni jezik je bil sicer dokaj boren, pred televizijsko kamero ali radijskim mikrofonom kar groteskno neroden in iz zadrege umaknjen v frazo. A že po nekaj stavkih njegovega sproščenega govora pred ljudmi, od katerih ga ni ločila membrana mikrofona, ko mu jezika ni vezal kabel električne naprave, je iz kmečko dni-narskega mislinjskega narečja zažuborela pripoved, ob kateri poslušalec ni več slišal omejenosti mislinjskega slovarja, temveč se je predal neomejenosti domislic in presenetljivih obratov Tisnikarjevega pripovedovanja. Da je imel kljub svoji jezikovni nešolanosti, morda njegova nešolanost nikjer ni bila tako izrazita, kakor prav v jeziku, v resnici izreden jezikovni dar, priča tudi njegova izredna sposobnost posnemati, kajpada šaljivo in norčavo posnemati druga narečja, izdatno in v našo neizmerno zabavo seveda prav narečje svoje soproge Marije, ki v tem smislu tudi ima kaj ponuditi.

*

Resnični Tisnikarjev svetovni nazor in resnična Tisnikarjeva vera sta se izražala v njegovem vsakdanjem življenju, v njegovem ravnanju, v njegovem odnosu do drugih ljudi, še prav posebej pa seveda v njegovih delih, na njegovih slikarskih platnih in grafičnih listih.

Najprej je to njegova vsakršna človeška dobrotnost. Ob vsem tri desetletja trajajočem druženju z njim nisem nikoli zaznal, da bi kogar koli sovražil, komur koli zavidal ali mu želel kaj hudega. Velikokrat pa sem bil priča ne le pregovorni gostoljubnosti njegovega doma, o kateri je banalno premišljati, ker je bila tako naravna in tako samoumevna, da si oba dobrotnika te gostoljubnosti, on sam in njegova soproga Marija nikoli nista iz tega spletala kake moralne avreole. Bila je tako samoumevna, da tega celo uživalci nismo več dojemali kot izraz kake posebne moralne odločitve ali moralnega napora. To je bil preprosto reden način življenja in funkcioniranja Tisnikarjeve družine, da je lahko pri njej kdor koli in kadar koli zaradi česar koli potrkal ali pozvonil

© Tomo Jeseničnik

in se mu je vedno odprlo in je bil sprejet kakor med svojimi. A Tisnikar je imel srce tudi za tiste, ki jim ni odpiral svojih gostoljubnih vrat, ker so bili v svoji revi daleč od njega, anonimni, ki zanj niso vedeli in on ni poznal njihovih imen. In vendar ni bilo leta, ko ne bi prispeval kake svoje slike v ta ali oni dobrodelni sklad za prav tiste, ki v svojem ubogem svetu nikoli ne bodo mogli vedeti za Tisnikarja in njegovo slikarstvo.

*

Kakor je banalno govoriti o Tisnikarjevi gostoljubnosti, tako je banalno govoriti tudi o njegovi krotkosti in nenasilnosti, na kateri ni mogel nič spremeniti ali skvariti niti alkohol, ki sicer iz toliko ovnov zna pričarati volkove. Kakor je bilo Tisnikarjevi soprogi po eni strani težko vztrajati ob človeku, ki je bil v vseh rečeh tako hudo drugačen od vseh drugih, in ta drugačnost ni bila že od vsega začetka občudovana in honorirana, kakor je nazadnje vendarle postala, pa ji je bilo po drugi strani le tudi lahko vztrajati ob njem, saj je bil drugačen od drugih tudi v svoji brezkompromisni krotkosti in nenasilnosti, na katero se je lahko vedno zanesla in je prevagala vse to, kar utegneta začetno pot in temu po naravi stvari pridruženo popivanje narediti v človeku neprijetnega in težavnega. A Tisnikarjevo umetnjakarstvo

se je kmalu usulo, saj je bil umetnik v njem tako izrazito premočen nad umetnikovo spako umetnjakarjem, tako pogosto spako med Slovenci, tako vse preveč subvencionirano, z vsakim novim kulturnim ministrom bolj nekritično subvencionirano in z državno potuho podpirano spako. To pozo je Tisnikar kmalu odložil, ker mu je postala nepotrebna, kakor ni mogel tako kmalu odložiti kemičnega hranitelja te spake, alkohol, ki ga je potreboval za pomirjanje nečesa globljega in močnejšega, kakor je pomirjanje površne kulturniške umetnjakarske afektacije. A naj je bila Tisnikarjeva izgubljenost v tej slovanski drogi kdaj še tako huda, nikoli ni priklicala iz njega skrite zveri, kakor se največkrat zgodi, saj te zveri v njem nikoli ni bilo.

*

Slog Tisnikarjevega slikarstva, ne samo upodobitev Križanega, temveč vseh upodobitev česar koli, v kakršnem koli formatu in v kakršni koli barvni paleti, je groteska. In groteskni Kristus je dobil vizum za vstop v Socialistično republiko Slovenijo, kakor je realistični ali kako drugače stilizirani Kristus ne bi mogel dobiti. Slaboumnost oblastnikov ni mogla predvideti, da upodobljeni po slogu groteske ni bil žaljen ali celo onečaščen, temveč je prav v tem izrazu prišla tesnoba njegovega getsemanskega boja še bolj do izraza. Tisnikar se iz svojih motivov ne norčuje, čeprav jih prikazuje z izrazom groteske, kakor se iz njih norčuje za nekaj nadstropij preprostejši in lahkotnejši Repnik. A tudi Repnik svojih upodobljencev v svojem norčevanju ne ponižuje in žali, kakor to delajo za umetnost se skrivajoči obsedenci danes. Tisnikar, čeprav govori jezik groteske, upodobljence globoko spoštuje, jim podeljuje monumentalnost, izraženo v kompoziciji, barvi in izrazu. Tisnikar je z genialnostjo, ki ne more priti od človeka, zgolj od človeka, še posebej ne od človeka, ki nima o tej zgodovinski in nadzgodovinski postavi skoraj nikakršnega pojma, mučenjem rimskih vojakov dodal še mučenje sodobnega človeštva, kar je izrazil s pohabo njegovih udov. Za tako misel mora biti človek globok teolog in velik umetnik hkrati – ali pa mora biti nezavedno orodje Motiva samega, in Tisnikar je bil natanko to in nič manj kakor to.

*

Samo Motiv, ki si je poiskal svojega slikarja in ga vodil, ne da bi ga begal s podrobnostmi tega vodenja, je mogel pripeljati Tisnikarjevo življenjsko, umetniško in mistično pot do takega razpleta, kakršen nas je osupnil in nam za hip vzel dih. Doživeti fantastično retrospektivno razstavo pod geslom MEMENTO MORI in nekaj dni pred zaprtjem te razstave, ko so se vse krivulje življenjskih uspehov in osrečitev srečale v svojem zeni-

KULTURA

Slog Tisnikarjevega slikarstva, ne samo upodobitev Križanega, temveč vseh upodobitev česar koli, v kakršnem koli formatu in v kakršni koli barvni paleti, je groteska.

tu, biti poklican k zadnjemu nerazložljivemu spre-
hodu in potem posoditi lastno telo za zadnjo
strašno grafiko, ki si jo je zamislil Slikani sam – če
to ni sestop Neba na zemljo, da bi videli, ki še
niso mogli ali hoteli videti, da bi razumeli, ki še
niso mogli ali hoteli razumeti, kaj je potem vse to?

*

Zato samo hierarhizem omogoča in utemelju-
je resnično estetiko, kakor tudi resnično etiko.

*

V tej točki je bil Tisnikar absolutno hierarhič-
na duševna struktura. Tu sva se ujemala, kakor
sva se sicer ujemala samo še v najinih norčijah, ki
sva jih uganjala tudi še v letih, ko človek ne uga-
nja več norčij in kakor jih nikoli več ne bova uga-
njala, ker je v najine norčije posegla najvišja in
nepreklicna norost bivanja sama, smrt, ki jo je
samo druga Božja oseba lahko vprašala: Kje je
tvoje želo? – in mi odvzela tovariša v igri. Tudi ko
je njegova Partija, ki ji je nekaj časa nekako po-
nevedoma pripadal, zaukazovala popolno hori-
zontalizacijo v umetnosti in kulturi, vztrajala pri
"ljudski" in še bolj pri "delavski" umetnosti in kul-
turi, je Tisnikar postal disident. Tudi ko je vsa
Slovenija norela od kardeljevske umetnostne
uravnilovke in s Slovenijo kajpada tudi Slovenj
Gradec, ko so v tem mestu samo še kaki trije ljud-
je ohranili treznost, profesor Pečko za slikarstvo,
profesor Turičnik za literaturo in profesor
Leskovar za glasbo, a nobeden izmed njih ni imel
v rokah moči in pooblastil, da bi lahko uveljavljal
to treznost in pometal pijance iz templjev lepega
in vzvišenega, iz hramov umetnosti, je Tisnikar,
kakor da v nekakšni politični senci ne bi vedel, kaj
je vsebina in narava zadnjega ukaza iz Ljubljane,
bolj iz Ljubljane kakor iz samega Belgrada, kajti
Ljubljana stoji na močvirju, Belgrad pa je postavl-
jen ob široki reki, prostodušno vztrajal v vseh
mestnih lokalih pri svojem hierarhizmu in se po-
smehoval kardeljanskemu horizontalizmu.

*

Poleg Križanega in njegovega reduciranega
stvarstva, zastopanega – po kom vendar – če ne
po glasnikih velikega pretresljivega sporočila,
kakor jih pozna človeško izročilo, vranih, konjih,
mačkih, v nova skoraj pošastna bitja predimen-
zioniranih mačkih, vseh v drži nekega brezupnega
opozarjanja in svarjenja, vse na Tisnikarjevih
slikah opozarja in svari, predmeti in prostorja
prav tako kakor živali, in te prav tako kakor ljudje,
in ljudje prav tako kakor Križani, je glavni pred-
met Tisnikarjevega slikanja smrt. Vsi obupni in v
svoji intelektualni rudimentarnosti kajkrat prav
groteskni poskusi "rešiti" Tisnikarja pred očitkom,
najpogostejšim in najglasnejšim, a tudi najbolj
slaboumnim očitkom naše dobe, da je v svojem

prikazovanju smrti in smrtnosti mračen in pes-
imističen, turoben in tako neprimeren za okraše-
vanje meščanskega stanovanja. Za nebogljeno
prismuknjenimi poskusi svetlejšje interpretacije,
češ da je Tisnikar vendarle slikar življenja in ne
smrti, je za tistega, ki sliši in hoče slišati, odmeval
krohoh bogov.

*

Veličina učitelja – in kdo bi mogel biti boljši
Tisnikarjev učitelj, kakor slovenski genij dobre
pedagogike profesor Pečko – je bila, da svojega
učenca ni skušal spreminjati v nadaljevalca lastnih
načrtov in mu ni zavidal tega, kar izjemoma dvi-
gne učenca nad vse učitelje, nepridelane in neraz-
ložljive genialnosti. Sprejeti dejstvo, da je tvojega
učenca dvignilo za red ali več višje, ker deluje v
njem in iz njega dajmon genialnosti, je več, kakor
da bi sam bil dvignjen v isti red, je samo zase prav
tako genialnost, genialnost na pedagoškem in
moralnem področju. Veličina učenca pa je, da se
vselej, kakor zahteva tudi Hipokratova prisega od
učencev zdravilstva, in Tisnikar je vendarle bil
tudi nekoliko učenec zdravilstva in tako tudi neko-
liko zavezan Hipokratu, s hvaležnostjo spominja
svojega učitelja in zanj po potrebi tudi skrbi. Ne
poznam zlepa koga, ki bi se tako hvaležno spom-
injal in častil svojega učitelja, kakor se je
Tisnikar spominjal dobrega uka in vpliva profesor-
ja Pečka, in čeprav je morala biti med njima nar-
avna napetost dveh slikarjev na tesnem prostoru
majhnega, še za enega slikarja premajhnega
Slovenj Gradca, ga je vse do zadnjega prijateljsko
obiskoval in nikoli ni zamolčeval njegovih zaslug.

A zbiralci in častilci "naključij" in zgolj na-
ključij, lahko navržejo še eno, veliko, odločilno:
da je dolina, ki je dala učitelja, profesorja Pečka,
dala tudi življenjsko družico, ne le v običajnem,
temveč v vsakršnem pomenu zvesto, tudi v
najtežjih in brezupnih trenutkih zvesto sprogo
Marijo. To isto "naključje" je hotelo, da je bila ta
žena brez posebne humanistične izobrazbe zmož-
na s svojo zdravo pametjo razumeti stvari, ki so
akademikom tako rade nereazrešljiva uganka, in
da je bila večča nemščine, jezika, ki bo Tisnikarju
odprl pot v Evropo in svet, saj ga je nemško oko
najprej odkrilo, po domačem slovenskem, se zanj
najbolj navdušilo in ga razumelo.

*

Smrti ni mogoče uiti s sprenevedanjem, njeno
želo je mogoče zlomiti samo s sprejetjem. Ko
smrt sprejmemo, umre tudi smrt sama. Smrti ni
mogoče umoriti, smrti lahko samo dovolimo, da
umre sama, in to storimo tako, da jo sprejmemo,
kakor utaplajoči, če je razumen in če ga ni zme-
dla panika potapljanja, hvaležno sprejme roko
svojega reševalca.

**Smrti ni
mogoče uiti s
sprenevedanjem,
njeno želo je
mogoče zlomiti
samo s sprejetjem.
Ko smrt
sprejmemo,
umre tudi smrt
sama.**

S Tisnikarjem bi lahko prijateljeval, čeprav ga ni zanimala filozofija in ni o njej vedel nič, saj je v resnici živel tako, kakor učijo filozofi: prezirajoč to, kar ne šteje veliko, čeprav za svet šteje veliko, in v igri pred Gospodovim prestolom, kakor Salomon označuje modrost: "Igrala sem se na njegovem zemeljskem krogu in moje veselje je bilo pri človeških otrocih." (Prd 8, 31)

Z njim bi se lahko trajno družil, čeprav mu je bila literatura tuja umetnost, saj je, ne da bi to sploh vedel, ustvaril več pripovednih umetnin kakor večina teh, ki pišejo in objavljajo svoje tiske.

Še najlaže bi ostajal v njegovi bližini zaradi njegovega nezavednega in prav zato toliko bolj pristnega krščanstva. Ni slikal Budhe, ni slikal slovanskih ali germanskih božanstev, ni slikal sodobnih človeških božanstev, slikal je Kristusa, ne v času in okoliščinah, ko bi bilo to prilično, temveč v času in okoliščinah, ko je bilo to neprilično. In kakor koli že je bila njegova zavedna religioznost neartikulirana in zasuta s tem, kar je nasipaval njegov čas, so bili najini zadnji pogovori pred smrtjo vendar pogovori o poslednjih stvareh. Imel sem vtis, da gajenja to bolj vznemirjati, kakor če

bi šlo za ceneno senzacijsko radovednost. Začel se je nagibati k mnenju, da bi mogel imeti Shakespeare prav: da je med nebom in zemljo več, kakor pa si naša pamet utegne misliti. Okoliščine njegovega odhoda so dale vrsti ljudi, tudi sicer lahkomišelnih ljudi, misliti, kakor je malo prej začel misliti sam, misliti kakor Shakespeare... In civilizacija, ki je utemeljena na Shakespearju, z njim pa na antiki in krščanstvu, na Vergilu in Danteju in šele potem na Shakespearju samem, je vendarle za nekaj nadstropij višja in globlja od civilizacije, ki je utemeljena na Marxu in njegovih še veliko bolj intelektualno minornih apostolih, kakor je recimo slovenski Kardelj, tudi ob tem bi se veljalo zamisliti. Tudi tu smo, kakor bi rekel Haecker, hierarhisti.

In vendar nobeno od teh soglasij, kakor jih nazadnje ugotavljam, ni bilo odločilno za najino druženje in prijateljevanje. Veliko drugih je, s katerimi imam več filozofske, literarne ali verske bližine, pa z njimi nisem v prijateljstvu. Zakaj sem bil v takem razmerju z Jožetom Tisnikarjem, ne vem in najbrž na tem svetu ne bom nikoli vedel.

Vinko Ošlak

KULTURA

Tisnikar je, ne da bi to sploh vedel, ustvaril več pripovednih umetnin kakor večina teh, ki pišejo in objavljajo svoje tiske.

Jože Tisnikar

(foto: Tihomir Pinter)

Vrček piva

ali o tem, kako je bil Jože Tisnikar svečenik umetnosti in glasnik slovenjgraškega kulturnega snovanja (odlomek)

KULTURA

Vse Tisnikarjeve osebe izražajo eksistencialno napetost, ki se intenzivira skozi avtorjevo osebno tragiko - zato v bistvu slika le sebe.

3

Ob Tisnikarjevi sedemdesetletnici je Galerija likovnih umetnosti počastila avtorja z največjo njegovo retrospektivno razstavo, sploh je to bila ena najveličastnejših razstav v tem letu. Tisnikar se je je ponosno veselil, vsak dan je pohitel med slike kakor v svetišče, se čudil, koliko je naslikal v več kot štiri-desetih letih, čeprav je bila razstavljen le srčika ustvarjenega njegovega opusa. Užival je praznik po napornem delu, a že je snoval v nov delovni dan.

Retrospektivna razstava - umetniške postaje z umetnikovega križevega pota?

"Vse Tisnikarjeve osebe izražajo eksistencialno napetost, ki se intenzivira skozi avtorjevo osebno tragiko - zato v bistvu slika le sebe. Tudi trpeči Kristus je on sam: trpeč in zmagovalen hkrati. (...) Vse, kar je naslikal, se je v trenutku spremenilo v neko vzvišeno stanje..." *6

Podobe v zeleno-modrem in črnem, podobe bolečin, stisk, groze, kriki strahu, križi, simboli trpljenja, bežna žalostna veselja gostilniške sreče, osamljenosti, obup in umiranje, minevanje in smrti, žalost žalujočih. Postaje umetnikovih travm, pretresov, prepadov, vsega, kar je neizprosno oralo vsak dan v živo tkivo blago čutečega umetnika, več, upodobitve, kako se v življenju in samoti strmo merita živo in mrtvo - največkrat na poslednji postaji še tukaj, na njegovem delovnem mestu. Še tu in zdaj: kajti, ko rajnega odpeljejo iz secirnice, je pot samo še do groba.

Memento mori.

- Secirnica je poseben ambient - navadiš se, mrtvi ti postanejo prijatelji... (...)... veš, da je del njegove smrti tvoja skrivnost in da bo do konca tvojih dni. Oglasil se je na tvoji, poslednji postaji: ko bo odšel od tod, ga nikoli več ne bo! se je spominjal in ponovno kakor nekoč razmišljal za zapis ob sedemdesetletnici. Kakor ni pozabil s prijazno mislijo očrtati, kaj so mu pomenili nasveti, spodbude in strokovno usmerjanje slikarja in mentorja Karla Pečka in še nekaterih dobrotnikov.

Rojstvo - ljubezen - smrt: večni trikotnik živega!

Rojstvo je milost, je dar: novemu bitju iz telesa žene in moža rojenemu je dana rast, vsak dan znova, v razkošno mladost, v zrelost polne moči, zatem se prevesi v usihanje, umiranje. A sta groza in bolečina, ko narava ne zmore izpolniti v genih zasnovanih zasnov in upanje sreče je brezup bolečin. Mrtev ali iznakažen otrok. Pa odraslih nagla smrt. Nesreča. Nasilje. Neozdravljiva bolezen. Bolečina poko-

jnikovih svojcev je Tisnikarjeva bolečina, a kako naj ga doumejo, ko od njega hočejo "resnico": ta skrivnost je samo njegova, molče dogovorjena z mrtvim. Lahko jo samo naslika, lahko le tolaži - lejte, vsi smo na isti poti, eni pridejo tja prej, drugi malo pozneje. Smrt ni nikomur odpisana, nobenemu živemu bitju!

Vzemite, to je njegovo!

Boleče sočutje, pretresena človečnost, tiha zaveza rajnemu je globoko spoštovanje: nobenega vreza preveč v negibno telo, ne premajhne truge, da bo pokojniku udobno, še posebej otroku, v dostojnem oblačilu naj se poslovi. Otrok, odrasel, starec! In podoživlja zgodbe vseh, ki so zapisani v njegovih seznamih: segali so po sreči in sanjah, se okorno snubili, bila je ohcet in rajanje, vzgon novega življenja. Kakšna himna - rojstvo: ob mrtvih sem slikal, pravi, tudi tiste, ki bodo nadaljevali življenjsko pot! Prvinska podoba: otrok v varnem materinem naročju! Pa objokana mati: dajte mi še poslednjič v naročje moje komaj rojeno mrtvo bitje, da ga pritisnem na prsi, preden bo odšlo - in mu nameni vroče poljube na mrzlo čelo - kako te, molče temno pripoveduješ, ne bi zadelo v dno duše! Nesreča: ah, tako izmaličen, moj mrtvi sogovornik, nisi mogel preživeti! Podobe križanih - do blaznosti stopnjevana trpljenja: na križ povzdigne tudi v trpljenju umrlega prijatelja ali celo sebe. Pa v prazno zagledani in ugasli pogledi umirajočih ali tavajočih v osamljenost, ko ostanejo brez ljubeče skrbi. Pa od žalosti zlomljeni s krsto odhahajoči svojci. Pa kolone beguncev, ki jih je surova volja človekovega zla pahnila na obupno brezupno pot: kolone gorja, bede in trpljenja! Ali groza nedolžnih, ki jih zverinsko mučijo in pobijajo: od davna do danes - za imeti in vladati!

- Ljudje božji, slišim Tisnikarjevo besedo, prisluhnite svoji uri, ki tiho tiktaka in neomajno odšteva - meni, tebi, njemu, vsem! Glejte, vsi na teh podobah so nekoč bili, vsem nam je odmerjen čas!

Tisnikar je v rani mladosti občutil brezna revščine in spoznaval mučni boj za košček svetlega neba dobrote, doživljal materino žrtvujočo skrb in nežno ljubezen za veliko družino po zgodnji očetovi smrti, pa surovost in nečlovečnost, nasilje in gorje vojne, ki je oplazila tudi domači kraj - le srečnemu naključju se je imel zahvaliti, da ga niso ustrelili - pa bedo in revo poraženih in bežečih, razposajenost zmagovalcev. Eksistencialni strah mračnih podob: v atomski vojni ne bo nikomur prizaneseno! Ustavimo norost, dokler je še čas! Sprevedi - kakor da se pomikajo trpeče postave iz ene večnosti v drugo. Pogrebni, poročni, praznični.

- Ja, največ se srečujemo na pogrebih. Pogrebni sprevodi s pogrebno muziko so mogočna žalost. Če sem le mogel, sem šel - na pogreb znancev, sosedov, tudi bolj oddaljenih sorodnikov. Počastiš spomin rajnega, pa s kom pokramljaš. Lažje je.

In umetnik z bolečino podoživlja ključne trenutke, poslednje slovo, še posebej užaloščenih:

- Hladno je bilo, in ko je sprevod prišel na pokopališče, se je zmračilo. Nekdo je prižgal svetilko, saj je bilo že pretemno za pokop. Stal sem ob strani in gledal, kako na licih mladeničevega očeta trepeta svetloba z brlivke. Užaloščen je zbujal žalost tudi v meni, žal mi ga je bilo, saj je bil to njegov edini sin. *3

Že davno je bilo, a še mi zveni zvok Tisnikarjeve govornice, počasno resne, kratkih sporočil, prepoznavne v podtonu žalosti, včasih odprtega optimizma, klene, redkobesedne, pod tančico komaj opazno odrezavo občutene in tople besede, češ, glej, tu izročan prstan. Prstan, ki je združeval - ljubezen, razumevanje, srečo:

- Ženski, ki sem jo poznal, je umrl mož. Prišla ga je pogledat. Vse življenje sta živela lepo in v sreči. (...) Ko je vstopila, sem potegnil z moževega obraza platno, da bi ga videla, snel sem mu prstan z roke in ji ga dal: 'Vzemi ga za spomin. Dala si mu ga, naj ostane s teboj.' *3

- Glej, po pokojnika so prišli z vozom: včasih so ga peljali domov in so ga naparali v hiši in mu bedeli, zdaj ga navadno odpeljejo v mrliško vežo. Nič bedenja čez noč, vežo ponoči trdno zaklenejo. No, pa ga bodo po starem, v krsti, ali po novem, v žari, izročili v večern počitek materi zemlji. Vem, marsikoga hitro pozabijo, borno premoženje pa jih požene na nož.

- Ko sem bil na oddelku, sem včasih bil edina uteha z dobro besedo ali prijaznim stiskom roke tistim, ki so od domačih pozabljeni umirali. Bile so jih velike oči z vročo solzo! Včasih žalosti, včasih jeze, vedno pa občutka zapuščenosti. Ja, prah si in v prah se povrneš, pa čeprav si še taka mogočnost. Ali pa revnost. Globoko me gane gorka solza, nemi krik, strah pred bedo živih, tisto brezupno osamljenostjo, ki človeka požene do prepada in čez.

- Moža in ženo, ki sta živela sama - otroci so odšli v mesto in poredko prihajali na obisk - so nekega dne našli mrtva. Obdukcija je pokazala, da je žena umrla zaradi bolezni, mož pa naslednjega dne zaradi žalosti in samote. Starejšim ljudem se to pogosto dogaja. Prav hitro umrejo drug za drugim, če takrat ni v bližini nikogar, ki bi poskrbel zanje in jim dopovedal, da jih še vedno kdo potrebuje in da jih ima rad. *3

A v najzlahnejšem vznemirjenju vztrepeta Tisnikarjeva očetovska občutljivost in se nežno razpira tam, kjer kakor matere čuti najglobljo zavezanost živemu in življenju: - Najbolj žalostno je, kadar prinesejo otroka, ki je umrl zaradi prepozno odkrite srčne napake, otroške bolezni ali pa nezgode. Kadar gledam ta majhna bitja, pogosto jočem. Na začetku

življenja so bila, niso se utegnili poigrati kot otroci, pa že ugašajo. Otroci brez otroštva, nikoli odrasla bitja, otroški angeli. Pri njih sem zmeraj bolj obziren in nežen. Vzajem jih v naročje in prav počasi odnesem. Odprem, kar je naročeno, zmeraj pa jim povem veliko nežnih besed, da bi jim bilo lažje, tem drobčenim bitjem. Pogosto jim dam kakšno poljsko cvetlico, da bi dišalo po travnikih, kjer bi morali tekati. Ko pa pridejo matere in očetje in babice, se vsa žalost sveta spremeni v jok. *3

Koliko je bilo takih trenutkov, kdo bi vedel? Dan za dnem, teden za tednom. Leto za letom.

- Ko jim sporočijo pretresljivo novico, grejo in se napijejo. Mogoče jim je potem lažje. Nekateri molčijo, drugi jočejo. Mene je zmeraj najbolj pretreslo, kadar je prišla po svojega moža kakšna ostarela žena ali mati po svojega otroka. *3

Žive bolečine dramatičnosti so Tisnikarja pripeljale na rob. Ugonabljala ga je žalost, težilo breme, smrtne sence je jel utapljati v omami, tedaj, ko so se mu zavozlali vsi vozli (menda je mislil tudi na samomor!). Pijanost je beg, odtujevanje: prvič se je napil, ko je odhajal od doma, pozneje neštetokrat, do onemoglosti. Mati ga je rotila, naj ne hodi po očetovih stopinjah! A zdravniki terjajo, naj z mirno in hladno roko z ostrim rezilom zareže v negibno in nemočno telo prijateljevo, ki se je z njim še malo prej veselil razkošja življenja, ki sta mu nazdravljala in verovala vanj! Kakšna teža krivde!

In davne sence:

- Ja, že v šoli so me zapostavljali, bili smo revni, bilo nas je devet otrok, oče delavec. Navduševala me je glasba, tako malo je je bilo, le v gostilni ali ob kakem pogrebu. Rad sem občudoval ptiče in njih gnezda - kako mladi kljuni čakajo hrano! Imel sem rad zimo in pomlad! Ko sem delal v bolnišnici, so me ljudje postrani gledali, pač zaradi poklicnih mojih dolžnosti.

- S črnimi zgodbami ni nikogar obremenjeval, domačih najmanj. Neomejen sončen svet je bila umetnost - ta je vabila v pogovor, tedaj se mu je odprlo na široko srce, tedaj je bil zgovoren, se spominja žena Marija, ki je pogumno pomagala nositi težak križ njegovega življenja. V gostilni je vriskal, pel in prepeval, doma molčal, ni bil nasilen ne grob, bil je dobričina v najlepšem pomenu besede.

- Le redki prijatelji in žena so me preprosto jemali takega, kakršen sem bil oziroma sem, tudi takrat, ko sem bil popolnoma na psu. In mi nesebično pomagali iz prepadov! Ja, v deliriju so me zalezovale in grabile pošasti. Pa me je stisnilo, pritisnilo ob zid - Jože, si ali nisi! Hudičeva, a nebeška izkušnja! Zdaj me sicer še kdaj tudi zanese, a bolj mimo-grede! Ja, pekel je bil to peklenski. Nekaj slik opominja na tisto uničujočo bedo!

A sredi razstavne dvorane je v sosledju drugih tudi podoba Vrček piva. Podobna domuje pri de Cuellarju. Vrček piva za žejo. Utrujenemu za

Najbolj žalostno je, kadar prinesejo otroka, ki je umrl zaradi prepozno odkrite srčne napake, otroške bolezni ali pa nezgode.

Kadarkoli pridem v Mislinjo, rad nekaj časa posedim v gostilni. Tukaj srečam rojake in prijatelje, popijem kozarec pijače, včasih pa tudi zapojem.

poživitev. Plašen pogled, zgrbljena drža. Morda si naslikani zmore privoščiti komaj vrček piva? Bo malo posedel, se odžejal in zgarano odtaval naprej? Proti domu? Lepim ali tegobnim trenutkom naproti? Prijazna je domačnost prostorov znane mislinjske gostilne. Spomin na mladost, na beg v omamo, na nesrečnega prijatelja?

- Kadarkoli pridem v Mislinjo, rad nekaj časa posedim v gostilni. Tukaj srečam rojake in prijatelje, popijem kozarec pijače, včasih pa tudi zapojem. *3 Zato več svetlobe, kljub okornosti sproščenost, prijaznost trenutkov, kakršne je Tisnikar doživljal v domači gostilni. In pivca pozna in njegov vsakdan!? Vrček piva - za zdravje na zdravje! Sam pije darove trt. Ah, kje je sončna, čeprav težka mladost?

Velika je zavezanost rodnemu kraju, kjer použiva toplino objema starožitnosti: zato se je zmožgel veseliti z mladostnimi prijatelji po več dni skupaj, z omamo prekrival težka doživetja, vriskajoč ob harmoniki in s harmoniko, ujet v petje in domačo glasbo, poskočno ali otožno, sanjavo in igrivo, in preživeti ob kozarčku razviharjeno sproščenost in nebrzdano vesele trenutke življenja. To mu je bil sveti svet in zatočišče!

Vran je Tisnikarju prijazna družba v tihoti in zbransti slikanja: med mračnimi podobami in upodobljenimi trpečimi obrazi v ateljeju je živ nemir - kadar se preteguje v kletki ali kadar obletava slikarja in se mu prilizuje. Vrani napovedujejo zlo, so znanilci smrti. A Tisnikarjev je živo veselje v njegovi samoti, spremljevalec in sogovornik, prijatelj in otroški naivnež, terjajoč ljubezen, opomnik k upanju. Nazadnje model.

Vrani (krokarji) so na nekaterih podobah veličastni, stoje gospodovalno, iz radovednih oči vede hlad, prezirajo smrt, zdi se, kakor bi zanje ne obstajalo ne prej ne poslej. Oznanjajo usodo? Pomirjeni in do kraja samosvoji. Kakor ljudem jim tečejo dnevi. In prihaja smrt. Pa se Tisnikar naslika z njim: dvojica, ki ni več samota. Že dolgo ga ni več, tega vrana, pri hiši. Zamenjale so ga mačke, prebrisane in prsne, kar tri: oba z ženo sta jih razvajala, a njemu so bile bližina živega, priljudnega, samosvojega, mehkega, ljubkega, gibkega, ljubeznivega. Kakor na sliki se je njihova pot tragično končala! Morda molče, morda s predirljivim krikom pod kolesom. Ni jih bilo več! In žalost je bila velika! Pa podobe drugih živali - njihova zamejenost je bolečina in tragika kakor ljudi.

Kljub veliki slavi, enostavno rečeno, je Tisnikar ostal skromen, preprost in ljudski, več, kljub neštetim mrtvim, ki jih je obduciral, je ostal optimist, iskrič, zadnje čase sproščen, srečen, domiselni, rad se je šalil, predvsem na svoj račun, premodroval napete trenutke v anekdote. Recimo: kako je v rožicah dokazoval mariborskim policistom, da sta s Pečkom, ki je tudi malo dobre volje in vozi, de Cuellarjeva prijateljica - a sploh veste, kdo je de Cuellar? - ali kako

natreskan "ne prepozna" žene, ki ga na ulici sprašuje, kam sta namenjena s kiparjem Nikolčičem - kdo pa ste vi, gospa, da me poznate? - itd. Nič žalivega, nič pikrega, pač pa iskričivo, lahko za dobro voljo. (Lepo število jih je objavil prijatelj Janko Čeru v Koroškem tedniku!) Ne slava ne denar ga nista zasvojila - denarne zadeve je prepuščal ženi kakor gradnjo hiše ali skrb za urejanje okolice doma. Ostal je ljudski, zavezan rodu, radostila so ga srečanja s sorodniki in prijatelji v Mislinji, če je le mogel, je pohitel na materin in očetov grob, ljudem je bil blizu in rad je poslušal zgodbe o znanjih, ki jih je poznal, a so že umrli. Kadar mu je stekla beseda, se je veselil in šalil: iskrič in duhovitosti mu ni zmanjkalo nikoli, temu večnemu popotniku v neznanu, po trnjevi življenjske poti in poti umetnosti. Bil je mož, ki se ga je živo dotaknilo minevanje in ki mu je roko podajala smrt. Mož blagega in velikega srca in srčne dobrote!

"Tisnikarjeve interpretacije motivov Smrti so bile samo navidez prepolne obupa in robne tesnobe, še manj so bile nihilistične ilustracije nič in brezupa. Slike so natančne, domala zrcalni odsev njegovega plahega, v današnjem času brezobzirnega hlastanja za minljivimi dobrinami nepojmljivo prostodušnega značaja, ki je brez trohice metafizične spekulativnosti ter z osupljivo preprostostjo in iskrenostjo sestavil neverjetno galerijo sugestivnih upodobitev končnega kot del nezaustavljivega življenjskega krogotoka, znamenovanega morda zgolj z igro usode, nepredvidljivim krmarjenjem v hoji za križem ali mimo njega." *7

Ob občasnih srečanjih se je ob pozdravu zmeraj otroško pristrčno in prešerno nasmehnil, pohitel z vprašanjem, kako in kaj - družina, zdravje, delo?

- Tako pa tako!

- Ne hodim k zdravniku: manj si pri njih, manj boleznih imaš! Rdeče je proti sladkorju! Veš, dobil sem čestitko... pa je zanosno poročal, kdo čestita za kaj ali kaj je kaj novega. Za prijaznimi besedami, kratkimi mislimi, širokimi svetlimi očmi, v otožnost naravnanim pogledom, doumevam, je nekaj zagonetnega, kakor pod tančico drugačen svet, ki je vanj pogreznjen, posvečen, mu zavezan, umetnikov svet ustvarjalne energije, svet, v katerem kraljuje sam in je samo njegov, njegova resničnost, kajti zunanja mnogokrat površno hiti mimo njega. Morda se še prestopi - če kramljava na ulici - in še reče kakšno, pa že hiti naprej, saj ga čakajo pri Tejčiju slikarski kolegi, med katerimi se dobro počuti. Značilna srednje velika postava z baretko na glavi, sivečo košato brado, s sklenjenimi rokami na hrbtu, redkeje potisnjenimi v žep, v temni obleki nevsiljive pozornosti - se pože ne naprej in s kakor nagajivo hojo pohiti k dogovorjenemu omizju. Še posebej ob prekipevajočem slavju ob uspehu veličastne in odmevne njegove jubilejne raztave! Ah, trpki in nepozabni spomini!

Ko nam je tisti petek - 30. oktobra - vzel Tisnikarja, sta stres in črna žalost ovili dolino: kako

in zakaj se je v hladno jutro tako zgodaj znašel prav tam in pod kolesi - nikoli ni bil šofer, v "mesto" je vedno prihajal peš, na številne prireditve drugam ga je prevažala žena ali prijatelji - in kako je v hipu ugasnilo njegovo življenje, bo ostala večna skrivnost. Na secirni mizi, ob kateri je steklo njegovih več tisoč delovnih ur, ob mizi, ki mu je vedno tovariševala smrt in sta bila prijatelja in si gledala iz oči v oči in ki ga je opominjala, kako smo krhki, prah smo in tja se končno in dokončno povrnemo, mizi, ki je mislil, da ne bo nikoli njegovo ležišče, bal se je tega, a se je zgodilo: tja so ga položili in poklicali sina, da ga je prepoznal. Kakor je kdaj polagal cvet komu na pregrinjalo, en sam cvet, je zdaj zanj v imenu mnogih podobno storil dolgoletni njegov ravnatelj, prim. Drago Plešivčnik: tja je položil droban cvet, iz ljubezni za veličino, s katero nas je zavezal - in v spomin.

Pa kakor iz dalje v pogrebni zbranosti zaslišim Tisnikarjev glas:

- Življenje je globoko ko morje, človek izplava iz njega, odigra svojo vlogo, nekaj malega se povesele in odide - prihajajo pa drugi.

In zdaj odhaja on, Tisnikar! Naš Jože Tisnikar!

Zvonovi v Starem trgu so odpeli, v tišino so pojevali zvoki žalne harmonike, jesenski večerni mrak je legal na slovenjgraško pokopališče: kakor v poslednji pozdrav, kakor bi se prišel posloviti - je utrujeno v svoji višini preletel pogrebce ob odprtem grobu - osamljen vran. Odletel je v večerni mrak proti

Staremu trgu in se izgubil v žalujoči večer.

Nekaj dni pozneje je žena Marija pokazala v slikarjevem ateljeju avtoportret, stal je še vedno tam, kjer ga je Tisnikar odložil, zadnjo podobo, ki jo je dokončal: umetnik pestuje mrtvega vrana, prepoznavna figura in temno ozadje, nič svetlih senc, nič žarkov upanja, rahle svetlobe, obraz kakor doslej še nikoli - izmučen v tik pred solzo - ne, nikoli še ni naslikal take osebne žalosti.

- Ne, najboljše slike še nisem ustvaril, je zatrdil ob jubileju!

Je morda mislil na to podobo?

Tone Turičnik

KULTURA

Življenje je globoko ko morje, človek izplava iz njega, odigra svojo vlogo, nekaj malega se povesele in odide - prihajajo pa drugi.

*1 Tone Turičnik, Tisnikarjevih petdeset let, Večer, 27.2.1978, str. 4

*2 Janez Mesesnel: Tisnikar, MK, Lj. 1986, str. 190

*3 Nebojša Tomašević: Tisnikar, JR in DZS, 1978, str. 28/29, 29/30, 93 in 92

*4 Marijan Tršar: Tisnikar, ZO Maribor, 1974, str. 122/123

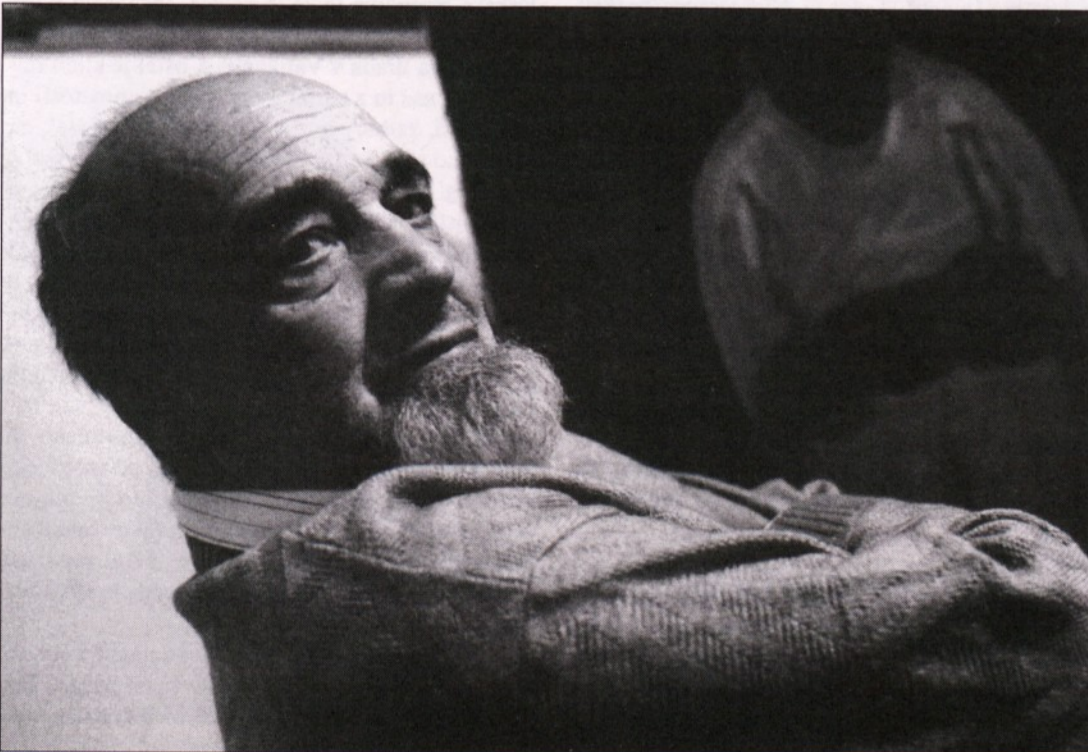
*5 Milček Komelj, Jože Tisnikar. Risbe. Založba EWO, zbirka Arkade. Ljubljana 1996

*6 Milena Zlatar: Jože Tisnikar, slikar, rojen leta 1928 v Mislinji, živi in ustvarja v Slovenj Gradcu; razstveni katalog ob retrospektivni razstavi Jožeta Tisnikarja, Galerija likovnih umetnosti, 1998

*7 Marko Košan: Jože Tisnikar (1928-1998), Večer, št. 254, str. 17, 3.11.1998

*8 Bogdan Pogačnik, "Za Ameriko pa le ne bi bil", Delo, 5.2.1983

*9 Bogdan Pogačnik, Delegacija za mir in sožitje, Delo, 13.7.1987

Jože Tisnikar

(foto: Tihomir Pinter)

V SPOMIN IN SLOVO

KULTURA

Kajti bil si eden izmed tistih, ki so pomagali mesto zapisati med izbrana mesta, ki jim je bilo podeljeno častno ime - mesto glasnik miru.

Noč je preganjalo jutro, megla se je trudila, da dolino ne bi prehitro obsijalo sonce in razkrilo prečudovit svet jesenske barvitosti. V razbohotenem jutru se je skrivala skrivnost, ki je žalostila sinjino nad našim mestom. To jutro nam je vzelo našega Jožeta - Jožeta Tisnikarja.

Koračil si proti domu v meglenem jutru ob vznožju Pohorja, ki ti je bilo zibelka, in Uršljo goro, ki je krasila tvoje mesto. To je bil tvoj dom, to je bil tvoj vsakdanji svet. Živel in čutil si drugače. Tvoj svet je bil širok, velik kot neskončnost, tajinstven, nam drugim komaj prepoznaven. Jemal si iz magične moči in ustvarjal opus, ki je priča tvoje ustvarjalne moči.

V preprostosti in skromnosti si postajal velik in slaven. Daleč po svetu si ponesel ime našega mesta in mesto se je označilo s Tisnikarjem. Mnogim je bilo jasno, kje je Slovenj Gradec. Tam, kjer je doma Tisnikar. Še naprej bo tako. Kajti bil si eden izmed tistih, ki so pomagali mesto zapisati med izbrana mesta, ki jim je bilo podeljeno častno ime - mesto glasnik miru.

Ponosni smo na tvoje delo. Kadar smo predstavljali mesto, smo predstavljali tudi tebe. Zadnjikrat je to bilo na Dunaju. Tedaj ni bilo časa za počitek: odhitela sva domov, da bi bil pravočasno na dogovorjenem srečanju v galeriji.

Na zadnjo razstavo si bil neizmerno ponosen. Malo te je že utrujala, ker bi bil rad slikal: načrti so kar vreli in ustvarjalne moči so klicale na delo. S kakšnim veseljem si sprejel zamisel, da narediš podobo - dekoracijo - za državno proslavo ob dnevu Združenih narodov, veliko risbo, verjetno največjo, ki si jo kdajkoli ustvaril, in hkrati zadnjo, ki si jo dokončal. Upodobil si trpljenje, ki pesti toliko ljudi in narodov na tem svetu. S posredovanjem moderne tehnike so jo občudovali po vsej Sloveniji.

Vsako dopoldne si se sprehodil v mesto, se srečal s prijatelji in se oglasil v galeriji. A vabil te je tvoj nočni atelje, platno in barve. Tam bo poslej le tišina in spomin na neštivilne prečute ure ob slikarskem platnu.

Dragi Jože, postal si ugled našega mesta in mestne občine in njiju glasnik: hvala ti, naš častni občan, v imenu nas vseh za ustvarjalna dejanja in velika dela, hvala ti za veličastni likovni opus, ki bo naša zaveza in odgovornost zanj. S spoštovanjem in v tvoj spomin!

Janez Komljanec

SVETAL SPOMIN NA JOŽETA TISNIKARJA

Na tem kraju nas danes družijo huda bolečina s tesnobo, ki močno stiska. Družijo nas pa tudi svetel spomin na dobrega očeta in moža, na dragega prijatelja Jožeta.

Družijo nas svetel spomin na špitalskega Jožeta, marljivega bolničarja in prosektorskega asistenta več kot 27 let v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec. Tam se je ob bolniški postelji vsakodnevno srečeval s trpljenjem ljudi. V zatišnosti prosekture pa je ob truplih in odprtih telesih spoznaval skrivnosti življenja in stiske tistih, ki so ostali. Pod takimi vtisi je prvič zaznavno potegnil čopič in se izpovedal. Njegova izpoved je postajala vse bolj silna, karizmatična in edinstvena. Zato je postal izviran in najbolj odmeven glasnik našega mesta in sebe.

Družijo nas svetel spomin na Jožeta Tisnikarja, velikega slovenskega slikarja in človeka, ki je s slikarskim platnom postal razumljiv znanilec prebitih meja čustvovanja za ljudi vsega sveta: smrt je skrivnost, smrt ni konec.

Ob izidu njegove II. monografije in ob njegovi petdesetletnici smo z veseljem oznanili:

- Špitalski Jože odhaja v svet!

Ta je njegovo genialnost sprejel z odprtimi rokami. Tudi iz največjih kulturnih središč po svetu, kjer je razstavljal, so prihajala vse bolj laskava priznanja in še iz palače Združenih narodov v New Yorku, iz Palače narodov v Ženevi in papeževnega urada v Vatikanu. A ostal je kljub rastoči slavi naš in z nami, v vsej svoji preprostosti in iskrenosti, vedno veder in iskrov, ker je vedel, da ga imamo radi, ker se je med nami dobro počutil.

Dragi Jože! Komaj si dobro obhajal v veselju 70. rojstni dan, smo morali s krikom tvojih zamolklih barv sporočiti znanecem in svetu, da zopet odhajaš, odhajaš v naročje zemlje. Tvoj gospodovalni in neizprosni krokar te je v meglenem jesenskem jutru - takoj po nasilju trenutka v prometu - nežno odel v perjanico smrti. A kljub odhodu ostajaš z nami!

Najino zadnje srečanje je bilo kruto, ko si ležal v drugem domu na secirni mizi, pokrit z belo rjuho. Nanjo sem položil samo en cvet. Samo en cvet zato, ker si tudi ti vedno naslikal samo en cvet v roki trpečega ali ljubečega, nikoli več. Da, nikoli več. Ironija usode tik pred praznikom mrtvih.

Naš ponos ob tvojem ustvarjalnem delu se preveša v globoko in trajno hvaležnost za vse, kar si nam dal in kar si nam zapustil. Velika hvala tudi za tvoje vdano prijateljevanje.

Drago Plešivčnik

Zeleno-črno upanje

V vsakdanji rabi zapišemo zeleno in črno z malo začetnico - kakor življenje in smrt. Čudno, ko vendar v trenutkih nemoči oboje strahospoštljivo povečujemo. Niti zdaj, po toliko desetletjih, odkar sva si prvič segla v roko, ne morem dognati, čemu se je z veliko začetnico zaobljubil kasnejši virtuoz zeleno-črnega upanja - Jože Tisnikar. Življenju ali smrti, občudujočemu BITI ali vzvišenemu NE BITI? O tem nisva nikoli govorila, zavedajoč se, da zadošča doumeti nepresežno izpovednost Danteja, Shakespeara in Goetheja. Trije veliki umi so za vekomaj in za vse rodove že zdavnaj ubesedili smisel neblogljenega bivanja in dokončnost ustvarjalnega duha, kakor so v uglasbitvah to razkrili tudi Beethoven, Hugo Wolf ali Gustav Mahler. S slikarstvom je tako nepresežnost do popolnosti doslej zmožel le Jože Tisnikar.

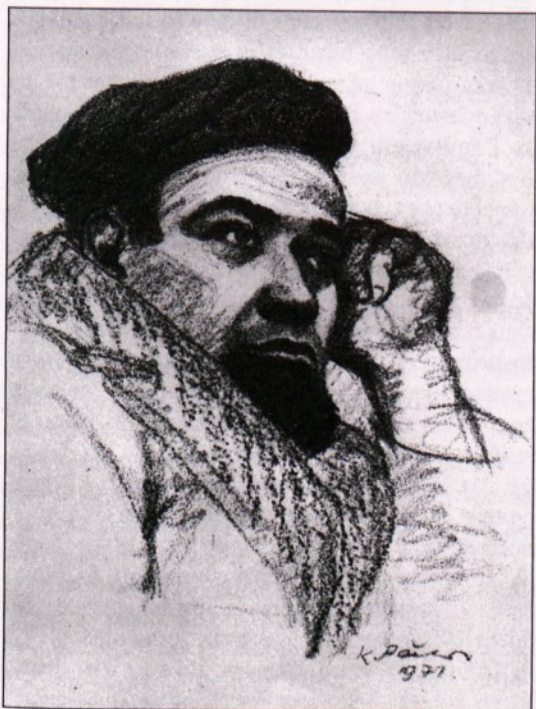
Še veš, mislinjski, slovenjgraški in čezmejni umetnik, kako sva s primarijem dr. Stanetom Strnadom pred več kot štirimi desetletji v tebi prebujala hotenje po likovnem občutju in premišljanju? Še veš, kako sta te utesnjevala gluha tišina in neizprosnost posvetnega kamnitega oltarja v tvojem delovnem okolju? Še veš, kako te je oblikovala umetna zeleno-modra svetloba v njem in kako sva to temino donegovala v ustvarjalni navdih, v likovni

slavospev spočetju in izginotju? Dosanjala sva visoko pesem zeleno-črnega upanja: v vseh sencah poslednjega slovesa, v vseh utopljenih mislih za točilno mizo, v vseh karizmatičnih odsevih kovinsko bleščečega vrana, v vseh žalovanjih za vsakim življenjem, v vseh upodobitvah tvojega jaza. In likovni svet je obnemel ob tej grozljivosti, skušal je odkriti primerljivosti s slikarskimi velikani in vsaj daljno sorodnost kogarkoli s tvojim umetniškim egom. Pa se ni dalo, moral ti je priznati prvobitnost in neponovljivost. Za vekomaj. S presežniki zaznamovan sloves te ni premamil, pravzaprav s svetovno avreolo niti nisi znal živeti. Bil si zasvojen le z življenjsko elementarnimi in pogostoma tudi z našimi skupnimi, slovenjgraškimi hotenji. Te smo usmerjali v hram plemenitosti in vrhuncev človeškega duha, v našo umetnostno galerijo, ki je ob domačih večkrat razgrinjala tudi planetarne mojstrovine. Ponosno, z rokami na hrbtu si se veselil, da se svetovni tokovi stekajo k nam in da zmoremo veličastje izkazovati tudi mi.

Svetovne umetnostne prestolnice Slovenj Gradca niso mogle več prezreti, niti mu pripisovati nedoletnosti, kar je v marsičem plod tvojega zanesenjaškega dopovedovanja, kod je tvoje poreklo in iz česa je vznikla tvoja umetniška veljava. Kdo ve, kdaj ti bomo izkazali za to pravšnjo hvaležnost. In za vse tvoje mojstrovine, ki si jih namenil slovenjgraški umetnostni galeriji v njeno varovanje in stalno zbirko. Pa za antološko dopolnitev zgodovine slovenske likovne umetnosti, zavoljo katere bomo Slovenci v svetu ostali neizbrisni. V tistem svetu, ki si ga spoznaval s pridržki in ga doživljal z otroško zvedavostjo, se mu včasih posmihal in pomiloval v njegovi ožini in majhnosti svobode. Zate je bil v duhu in umu premalo čist, preveč krut in nezmožen zeleno-črnega upanja. Pravo svobodo in brezmejnost duha si občutil le v rojstni Mislinjski dolini, pod pohorskimi obronki. V tej in taki svobodi se bomo še naprej srečevali, vendar poslej ob malce pritajenem in bolj milem zvoku frajtonarice.

Hvala ti, veliki mojster zeleno-črnega upanja, da sem lahko upal, sobival in soumetnikoval s teboj.

Karel Pečko

Karel Pečko, Portret slikarja Jožeta Tisnikarja, 1971, risba s kredo

Opomba:

Na žalni seji mestnega sveta je govoril o Jožetu Tisnikarju Niko R. Kolar, predsednik sveta, pred žaro pa še Marjan Križaj iz Mislinje v imenu mislinjske občine in občanov tega kraja oz. prijateljev in domačinov. Ker sta bila oba nagovora že objavljena, ju nismo ponatisnili.

KULTURA

In likovni svet je obnemel ob tej grozljivosti, skušal je odkriti primerljivosti s slikarskimi velikani... Pa se ni dalo, moral ti je priznati prvobitnost in neponovljivost.

Srečanje s Tisnikarjem in Heideggrom

KULTURA

Tisnikar in Heidegger govorita isti jezik ali bolje v jeziku filozofa in slikarja mi sporočata o istem.

Že dolgo občudujem Tisnikarjeve slike. Vseskozi sem vedela, da mi govorijo in da njihove govornice še ne razumem. Prav zaradi tega so me na poseben način privlačile. Nisem jih hotela opredeliti in zapečatiti s kakšnimi že standardiziranimi predikati o temačnosti, morbidnosti, naivnosti, podobah iz prosekture itd, ker sem čutila, da so sporočilno pregloboke, da bi mi v govoricah mojega takratnega sveta notranjega izkustva in reflektiranega spoznanja že govorile. Tako sem nezavedno čakala, vedoč, da je za vse, še posebej pa za razumevanje in uvid, potreben pravi čas. Grki so temu trenutku uzrtja dejali kairós, kar bi prevedli kot čas milosti.

Tisnikarjev plakat z retrospektivne razstave se je (takrat se je zdelo, da po naključju) znašel na steni moje študijske sobice v Švicarskih Alpah. Ko so me kolegi spraševali, zakaj ravno ta plakat, sem iskala razloge v tem, da me povezuje z domom in koreninami, saj gre za delo zanimivega umetnika iz naše doline. Tisnikar s plakata mi še vedno ni dal miru, čeprav nisem vedela ali znala izraziti, zakaj me v resnici privlači celo tako, da ima mesto v moji sobi. Nisem vedela, kaj uzrem, kadar ga zrem.

Zadelo me je ob študiju Heideggra (Sein und Zeit; Bit in čas): Tisnikar in Heidegger govorita isti jezik ali bolje v jeziku filozofa in slikarja mi sporočata o istem. V tistem trenutku je Tisnikar zaživel v mojem intimnem svetu, postal je več kot zrt, namreč uzrt. Sedaj je moje razumevanje Tisnikarja tesno povezano s Heideggrovo filozofijo in pričujoči članek je poskus soočenja obeh.

Heideggrova fenomenološka metoda se začne s čistim opisom, s čisto deskripcijo. Poziva nas, da bi stvari opisovali izogibajoč se vsakršnim vnaprejšnjim mnenjem, predstavam, teorijam, opisovali naj bi zgolj stvari same, kot in kakor se nam neposredno kažejo. Stvari naj bi preprosto sprejeli kot to, kar vidimo. Tisnikarjeve slike doživljam kot čisti opis, kot prikaz stvari, ljudi, dogodkov, kot se kažejo umetnikovemu pogledu. Smrt slika kot in kakor se mu kaže. Brez pretiranih čustev, namigovanja na onstranstvo, brez poudarjene tragičnosti ali olepševanja. Noče pretresti, sporočiti o pomenu smrti, ne daje ji niti religioznega pomena, prikaže jo preprosto tako, kot se mu kaže. Neposredno in pošteno opiše podobe, ki mu stopajo pred oči.

Stvar sama se v čisti deskripciji daje kot doživetje, stvar samo opišemo kot doživljen uvid. Prav gotovo je Tisnikar večino svojih podob

doživljal. Pravzaprav so njegove slike neke vrste psihični proces, z njimi pripoveduje o svojih notranjih doživljajih, ki so konec koncev edino, kar ostane. Prav tako pa tudi vse zunanje le malo pove, če ni iz notranjosti nobenega odgovora. Tisnikar prav gotovo odgovarja iz svoje notranjosti. Njegovi "opisi", puščeni na slikarskem platnu, so doživljaji kot dogodki. Umetnik nikoli ni neprizadet kritični opazovalec, nasprotno, njegov jaz je v dogodku sovklučen. Tisnikar riše kot nekdo, ki stvari zre neposredno in prizadeto. Zdi se spojen s svojimi podobami, ki ga neposredno zadevajo. Heidegger pravi, da ob dogodku kot doživljaju jaz ne izgine, je v njem pričujoč, eno z njim, dogodek ga posrka. Ravno zaradi tega imajo Tisnikarjeve podobe tako močan vtis na opazovalca. Včasih se zdi, kot da jih slika s srčno krvjo in znojem, ki ga ob srečanjih s temnim obliva. Ne govori nam kot znanstvenik, teoretik, nekdo, ki posreduje znanje in teorije. Njegova naravnost je umetniška, poetična, predmete njegove naravnosti zaznamuje tudi kako te naravnosti. Ta kako ob njegovih slikah doživljam kot prizadetost in sočutje. Heidegger nasprotuje primatu teoretičnega, teoretski svet je zanj le modifikacija življenjskega sveta in gospostvo teoretičnega je tisto, ki stvar loči od mene kot bitja tega sveta. Tisnikarjeve podobe pa niso ločene od življenjskega sveta in njega samega, zato so tudi meni kot opazovalcu tako blizu. Niso narisane z distance, odmika (saj je na večini celo sam prisoten), zato tudi opazovalcu neprizadetega odmika ne dovolijo. Tisnikar reči, ljudi in dogodke ne popredmeti, svet njegovih podob ni svet objektivnega, ampak subjektivnega, notranjega doživetja. Svet njegovih slik ustreza Heideggrovemu pojmu življenjskega sveta, kajti Tisnikarjev svet ni svet teoretičnega postavljanja in postavk, ni svet harmonije in logike, ampak svet doživljanja in doživljajev, svet absurda in kaosa. Zato pritegne, ker je iskren in resničen, ker so njegove slike empirične in osebnostne. Govori nam o trpljenju sveta, ki nas vidno in vsiljivo obkroža, o zmedih, strasteh, zlu, za kar se zdi, da ljudje s teoretično naravnostjo komaj opazijo in hočejo vselej razrešiti v harmonijo in razumljivost. Znanost prehiteva izkustvo, ljudje pa ne živimo v teoretični naravnosti do sveta, zato v svojem izkustvu iz daljne dežele nedolžnosti slej kot prej pademo v resničnost, v sijaj in krutost stvarjenja. Tisnikar slika to, kar doživljamo kot najgloblje resničnost, pa čeprav od tega doživljanja bežimo, kot bežijo včasih njegovi pijanci ali veseljaki v koroških gostilnah.

Heidegger kot fenomenološki princip vseh principov postavi simpatetično opazovanje, ki pomeni simpatijo do življenja in z življenjem. Gre za opazujoče doživljanje, ki šele omogoči razumevanje življenja. Oboje srečujem ob Tisnikarju: simpatijo do podob iz življenja in tako posredno do življenja (tudi ljudje, ki so ga osebno poznali, pogosto pravijo, da je imel življenje rad) ter neko posebno modrost, ki jo še posebej izžarevajo njegove velike sive oči z avtoportretov. Tisnikar ne razlaga ničesar, on razume. Zdi se, da vidi življenje in stvari take, kot so. Njegovo spoznanje se opira na instinkt ali na participation mystique na drugem.

Po Heideggru spada zavest o smrti in smrtnosti v samo bit človeka, k samorazumetju človeka. Heidegger človeka ne označi za mislečo žival, animal rationale, ampak za bivajoče, ki mu v njegovo biti gre za to bit samo, in sicer zaradi njegove lastne smrtnosti oz. končnosti biti. Človek je nenehno izpostavljen možnosti svoje nemožnosti, in ker gre človeku za lastno bit, do nje ne more biti v distančnem odnosu, se do lastne eksistence ne more obnašati kot neprizadeti opazovalec. Nasprotno, ker je človek vedno v skrbi za lastno bit, je neodpravljivo prizadet, neprenehoma prizadet zaradi nenehno pričujoče možnosti lastne nemožnosti-smrti. Za Heideggra je približevanje smrti edini način biti, saj za smrt, ki name preži iz prihodnosti, nisem nikoli premlad, smrt je kot moja najbolj lastna in neizbežna možnost vedno prisotna. Čeprav vemo za gotovost smrti, pa se pogosto obnašamo, kot da glede svoje smrti vendarle nismo povsem gotovi. Živimo, kot bi bila gotovost smrti v našem primeru negotova. Celo naša kultura smrt izriva, vedno manj je smrt in smrtnost del našega doživljanja- ljudje umirajo odmaknjeno in sami, ob mrliču se več ne bedi, pogreb je intimen dogodek najožjih članov družine, zunanjih znakov žalovanja tako rekoč več ni. Tisnikar pa je bil globoko vznemirjen spričo smrti in minljivosti, nebit, s katero se je srečeval, ga je spravljala iz ravnovesja, rušila zaupljivost do sveta, domačnost. Njegove slike nam govorijo o minljivosti in smrtnosti, kar je naša temeljna izkušnja, pa če jo še tako odrivamo, saj se vsak dan srečujemo z možnostmi naše eksistence, med katere spada tudi možnost nemožnosti eksistence. Na številnih Tisnikarjevih slikah je prisoten vran, ki se zdi kot nujna prisotnost smrti, ki preži na slehernega.

Ker biti v svetu pomeni biti v skrbi za lastno bit, je po Heideggru temeljno razpoloženje človeka kot tu-biti tesnoba pred smrtjo. Tisto, od česar v tesnobi bežim, ostaja nedoločno, naj se v tesnobi še tako oziram okoli sebe, našel ne bom ničesar, kar bi lahko bilo njen izvor, kajti tesno mi je zaradi eksistence kot eksistence oz. končnosti le-

te. V tesnobi se najdem pred ničem, Tisnikar je bil ogromnokrat pred tem ničem, zato lahko rečem, da je slikal iz te tesnobe. V tesnobi izstopi bit, bit razumemo, ne da bi jo razumeli - od tod razumevanje, ki ga izraža Tisnikarjevo slikarstvo. Ker izstopi bit, eksistenca, v tesnobi svet potone v nič - najdem se iz oči v oči pred svojo lastno eksistenco, potisnjen sem v neposredno soočenje s samim seboj kot eksistenco. Prav gotovo Tisnikarjeve podobe izražajo slikarjevo soočanje s samim sabo, ki je bilo zaradi bližine smrti izredno poudarjeno. Tesnoba pred smrtjo človeka potegne iz sveta, iz vsakdanje spoprijetosti s svetom in ga privede pred samega sebe, zaradi česar se človek v svetu nikoli ne počuti doma, je tujec. To pa je bil tudi Tisnikar: tujec, posebej, zaznamovan s posebno izkušnjo in pogosto sam, čeprav sredi sveta. Kot takega ga vidimo na slikah, kjer je postavljen pred platno, za njegovim hrbtom pa se dogaja svet, ali pa je del dogajanja, vendar napol obrnjen h gledalcu, zroč ga z velikim sinjim očesom.

Pomemben Heideggrov pojem je tudi samolasten, avtentičen način eksistiranja. V avtentičnosti se ne izmikamo tesnobi pred smrtjo, ne bežimo pred neprehtljivo in nedoločljivo možnostjo smrti, ampak pogumno prenašamo tesnobo pred smrtjo. Tisnikar je živel avtentično, prepoznavno, neprimerljivo, samosvoje in individualno in vsem tem oznakam zadosti tudi njegova umetnost. Heidegger zatrdi, da zmoremo zares avtentično eksistirati šele, če razumemo to možnost svoje nemožnosti, to skrajno mejo svojih bitnih zmognosti. To je Tisnikar gotovo razumel in menim, da je prav zaradi tega samo-biten, samostojen in samo-določen kot človek in kot umetnik.

Ljudje smo potopljeni v povprečno vsakdanjost, v vsakdanje povprečni in ravnodušnostni način eksistiranja. Tisnikar ni bil in njegove slike nas mečejo iz te ravnodušne povprečnosti. Mečejo nas pred vprašanje, kdo sem, in zaradi tesnobe pred ničem pred lastno bit. Tisnikar uprizarja srečevanje z lastno bitjo. S svojo lastno bitjo se lahko srečamo v samoti, vendar ta samota še ni osamljenost. Kajti v skrbi za lastno bit smo že prežeti tudi s skrbjo za drugega in šele skozi razumetje lastne biti lahko razumemo bit vsega drugega bivajočega v svetu. Sama sem še na poti do tega razumevanja drugega in pristni skrbi za drugega, ko gledam Tisnikarjeve slike pa vem, da je na tej točki ustvarjal - prizadet zaradi drugega in razumevajoč lastno bit in posledično bit vsega znotrajsvetno bivajočega (tudi živali, ne le ljudi). Njegova tesnoba in skrb pa omogačata še nekaj drugega, namreč "radost biti zaradi biti same", kot reče Heidegger. Zaradi srečanja s smrtnostjo je umetnik imel življenje rad.

Barbara Rotovnik

KULTURA

**Tisnikar
ne razlaga ničesar,
on razume.
Zdi se, da vidi
življenje in stvari
take, kot so.**

Dr. Branka Lapajne

Kaj povezuje Huga Wolfa, Herberta Von Karajana in Slovenijo?

KULTURA

Koliko je verjetnosti, da bi mogla dva svetovno uveljavljena glasbenika iskati del svojega porekla v isti majhni slovenski vasi?

Kako rodoslovje razrešuje zgodovinske skrivnosti

Prevod iz glasila Slovenske izseljenske matice Slovenija, uvod in pripombe: Franček Lasbaher

Uvodno pojasnilo:

Kaže, da je v domačem in tujem volfoslovju zavlado nekakšno zatišje. Dejansko je opazno že od leta 1990, torej od zadnjih velikih prireditev v Slovenjem Gradcu v počastitev 130 - letnice Wolfovega rojstva. Doslej ni izšlo še nobeno od treh takrat najavljenih knjižnih del: niti ne Dunajčana Leopolda Spitzerja (no, le-ta je vendarle medtem v glavnem zaokrožil izjemno zahtevno znanstveno delo - zbirko zbranih Wolfovih glasbenih del v skoraj tridesetih knjigah), ne tisto Američanke Louise McClelland, ki je leta 1990 celo obiskala avstrijsko - slovensko Wolfovo razstavo v slovenjegraški umetnostni galeriji prav z namenom, da si dopolni svoje podatke, niti ne velika monografija dr. Saryjeve, avtorice omenjene razstave, dasiravno je takrat bila že tik pred izidom.

Tako je, kot vse kaže, edina izjema knjižica Hugo Wolf - Mednarodni simpozij o življenju in delu skladatelja Huga Wolfa, ki jo je leta 1997 izdalo Društvo Huga Wolfa Slovenj Gradec. V kataložnem zapisu univerzitetne knjižnice v Ljubljani beremo, da sta prevode prispevala Primož Kuret (tu poleg tega objavlja prispevek Sprejem Wolfovih del na Slovenskem) in Marjan Mikic. Po drugi strani pa je v našem volfoslovju zaznaven vsaj droben, a zaradi tega nič manj vreden naslednji premik: V najnovejši izdaji Leksikona Cankarjeve založbe, izšel je leta 1998, v sicer vsega tri vrstice dolgem geslu beremo, da je Hugo Wolf avstrijski skladatelj slovenskega rodu. Vsekakor smo pri tem dejstvu čisto po slovensko še premalo dosledni, saj v 8. knjigi Velikega slovenskega leksikona v bistveno daljšem geslu (16 vrstic) zremo le, da gre za avstrijskega skladatelja. Težko verjamemo, da je ravno dr. Primož Kuret, v tem primeru zapišan kot sodelavec pri slovenski izdaji omenjenega leksikona za glasbeno področje, lahko spregledal (glej zgoraj!) zdaj veljavna dognanja o povsem slovenskem rodu skladatelja; očitno se je zgolj zadovoljil s prevodom v tem pogledu že napačnega nemškega izvirnika, kar je velika škoda, če že ne hud spodrsljaj.

Naslednja izjema je omenjanem zatišju (seveda pa lahko pričakujemo kaj večjega - morda tudi prvo slovensko monografijo o njem - že v letu 2000 ob 140 - letnici Wolfovega rojstva oziroma leta 2003 ob stoletnici njegove smrti) je v podnaslovu

napovedan prevod prispevka dr. Branke Lapajne iz 3. številke glasila Slovenija (1998):

Koliko je verjetnosti, da bi mogla dva svetovno uveljavljena glasbenika iskati del svojega porekla v isti majhni slovenski vasi? Koliko je možnosti, da bi dva takšna človeka dejansko bila v daljnem sorodstvu? Zelo majhna, najbrž celo neskončno majhna. Vendar vse kaže, da se je prav to zgodilo s po vsem svetu slavnim skladateljem samosppevov Hugom Wolfom in z nič manj slavnim dirigentom Herbertom von Karajanom. Preko njunih mater namreč oba izhajata iz vasi Mojstrana v severni Sloveniji.

Izvor Huga Wolfa po materini strani je bil sicer dognan najkasneje že leta 1940, ko je dr. Walter Rauschenberger raziskal Wolfov rodovnik za svojo zbirko 'Ahnentafeln berühmter Deutscher. Ahnentafel des Komponisten Hugo Wolf.' ('Rodovniki znamenitih Nemcev. Rodovnik skladatelja Huga Wolfa' (Leipzig 1940). V tej knjigi je Rauschenberger razkril, da je bil stari oče matere Huga Wolfa Katarine rojen kot Gašper Nussbaumer v Mojstrani v takratni habsburški vojvodini Kranjski. Nussbaumer je nemški prevod priimka Orehovnik, ki si ga je Gašper verjetno prisvojil, ko se je preselil v Wolfsbach pri Naborjetu na Koroškem; danes je kraj kot sestavni del Kanalske doline v Italiji in se imenuje Valbrunna pri Malborghettu. Priimek Katarinine matere Stank ali Stanko prav tako kaže na slovensko poreklo.¹

Dasiravno sta Rauschenberger in kasnejši Wolfov življenjepisec Frank Walker² navajala, da je Wolfov oče z vsemi predniki pretežno nemškega izvora, so novejša raziskovanja dokazala, da je Hugo Wolf popoln Slovenec tako po materini kot očetovi strani. Njegov ded po očetovi strani se je rodil kot Vouk/Vovk v Šentjurju pri Celju. Ko se je preselil v Slovenj Gradec (Windischgratz) v takratni avstrijski deželi Štajerski, je priimek spremenil oziroma prevedel v Wolf, kot je zapisano v cerkvenih rojstnih knjigah.

Medtem ko so prednike Herberta von Karajana izsledili v grški Makedoniji, odkoder se je bil njegov praded preselil v Nemčijo, njegovega izvora po materini strani v doslej obstoječih življenjepisih niso nikoli niti omenjali. Morda lahko to dejstvo vsaj delno povežemo z nepoznavanjem izvora priimkov. Doslej je le en življenjepisec istovetil njegovo mater kot Martho Kosmatsch (slovenska oblika Marta Kosmač).

Avtorica tega prispevka je prvič zaznala Karajanov slovenski izvor in letu njegove smrti 1989,

ko je bil v slovenskem dnevniku Delo o tem objavljen priložnostni spominski zapis. Iz nekakšnega nepojasnjenega razloga je bil pri tem spregledan natančen kraj izvora. Ponovno branje izreza v letu 1997 pred obiskom Slovenije je bilo opomnik. Ko je takrat zapazila ime von Karajanovega deda in rojstni kraj, jo je takoj prešinila misel o mogočem sorodstvu med tem slavnim dirigentom in pa skladateljem Hugom Wolfom.³

Že samo dejstvo, da imata oba moža prednike, ki izvirajo iz Mojstrane, je močno povečalo verjetnost, da sta si lahko v medsebojnem sorodstvu. Še danes prej majhna kot velika je imela župnija povezanih vasi Dovje in Mojstrana v letu 1827, torej dvanajst let pred rojstvom Karajanovega deda Mihaela Kosmača, 1018 prebivalcev. Leta 1755, deset let prej kot se je leta 1765 rodil praded Huga Wolfa Gašper Orehovnik, je župnija imela komaj 926 prebivalcev. Če se pomaknemo še daleč nazaj v leto 1501, ko je isto območje imelo samo 35 kmečkih gospodarstev in dvanajst kajzarjev, v Mojstrani pa je od tega bilo komaj pet kmetij, se nam možnosti za dejansko sorodstvo med Kosmačevo in Orehovnikovo družino v resnici močno povečajo.

Da bi ugotovili, ali obstaja skupno poreklo, je bilo potrebno raziskati krajevne cerkvene matične knjige in tako določiti družinska rodovnika obeh mož. V knjigi Status Animarum (=popis oziroma stanje duš, podatki o faranih), v kateri so farani vpisani po kmetijah, se je dalo takoj najti rojstna dneva in imena staršev Mihaela Kosmača. Njegov položaj nižjega upravnega uradnika v Gradcu in datum njegove poroke sta prav tako bila zabeležena. Rodovno deblo za pet do šest rodov se je skupaj z Mihaelovim dalo sestaviti iz obstoječih cerkvenih podatkov. Na nesrečo pa se ni dalo najti nekaterih podatkov o porokah, večina tistih pred letom 1710 pa sploh ni več dosegljivih, ker so bili z leti izgubljeni oziroma uničeni. Zaradi tega je - tako rekoč - nemogoče zasledovati nekatere ženske rodovne veje. Za Gašperja Orehovnika se je prav tako dalo sestaviti nekoliko krajše rodbinsko deblo. Medtem ko je bilo mogoče ugotoviti prvo poroko njegovega očeta, poroke njegovih staršev sprva ni bilo mogoče zaslediti. Ko sem jo navsezadnje le odkrila, je bil mož vpisan z imenom Tomaž Robič oziroma Orehovnik. Uporaba drugega priimka nam lahko pojasni, zakaj priimek Orehovnik v sredini 17. stoletja tako rekoč popolnoma izgine.

Proučevanje obeh družinskih debel je pokazalo, da je bil en določen priimek skupen obema. Gašperjeva babica po materini strani je bila neka Barbara Lautežar, rojena leta 1699, medtem ko je bila Mihaelova babica po očetovi strani neka Marija Lautižer, rojena leta 1766. Z nadaljnjim zasledovanjem obeh teh vej tako daleč nazaj, kot nam to do-

puščajo zapisani podatki, se je ugotovilo, da sta ženski bili potomki dveh sinov Johana in Magdalene Lautežar, od katerih se je Jakob rodil leta 1676 in Johan (=Janez, Janko, Ivan) leta 1679. S tem se je dokončno razkrilo sorodstvo med Hugom Wolfom in Herbertom von Karajanom. Po eni strani je bilo ugotovljeno, da sta oba imela najmanj eno vejo skupnih prednikov, po drugi strani pa je dejstvo, da je bila v župniji ena sama družina Lautižar; in to je že izključevalo kakršno koli možnost za napako. S preverjanjem knjig cerkvene desetine iz let 1659, 1625 in 1622 se je pokazalo, da pred letom 1659 v župniji Dovje Mojstrana ni bilo nobene družine Lautižer, kar nam pove, da se je družina priselila iz kakšne druge vasi, najverjetneje iz Kranjske Gore, kjer je ta priimek zelo pogost. Okoliščine tokrat še niso dovoljevale, da bi raziskali še tamkajšnje vire, ki segajo do leta 1640 - tako za poroke kot rojstva. Vsekakor pa zaradi ustaljene navade porok prebivalcev teh dveh župnij lahko domnevamo, da je manjkajoče datume in rojstva še vedno mogoče najti v Kranjski Gori.

Toda povezava med Hugom Wolfom in von Karajanom morda ne bi bila nikoli vzpostavljena, ko ne bi šlo za dejstvo, da je avtorica, strokovnjakinja za rodoslovje in zgodovinarica, tudi osebno povezana z Mojstrano, krajem porekla ene od obeh vej njenega družinskega debla. Še več, medtem ko bo njeno povezanost s Hugom Wolfom šele potrebno dokončno potrditi (videti je, da gre za eno ali dve možni rodovni zvezi), pa je z dokumentiranimi viri že mogla dokazati najmanj štiri ločene rodovne vezi z različnimi predniki Mihaela Kosmača in tistih od Herberta von Karajana, ki vključujejo tudi dva primera skupnih prednikov. Medtem ko življenjepisci podčrtujejo, da je von Karajan svojo glasbeno nadarjenost podedoval od svojega očeta, lahko ta sorodstvena vez s Hugom Wolfom kaže še na vir po drugi strani. Po čudnih poteh usode je tudi avtorica nekoč resno razmišljala o študiju dirigentstva na Mozarteumu v Salzburgu v Avstriji, preden se je odločila, da se namesto tega loti zgodovinskih študij.

Opomba prevajalca:

Zapis o Karajanu in Wolfu se s tem konča. Brez posebnega novega naslova ga avtorica nadaljuje z zanimivim primerom iz zgodovine slovenskega protestantizma in z njim opozarja na pomen rodoslovnih raziskav.

Opombe:

- 1 Gre za kraje v Kanalski dolini ob reki Beli, kjer še danes živijo Slovenci; med prebivalci Naborjeta jih npr. najnovejši podatki navajajo okrog 10 %.
- 2 F. Walker je svojo knjigo Hugo Wolf objavil pri graški založbi Styria leta 1953; v njej zatrjuje, da je bil Slovenj Gradec/Windischgraz branik nemške kulture, kar je danes že dokaj zastarelo velikonemško mišljenje, za Wolfovo družino pa trdi, da je pretežno nemška, dasiravno je mati nedvomno bila slovenskega porekla.
- 3 Večinoma prevedeno dosledno po izvorniku. Nenavadno je, da avtorica o svojem delu piše v 3. osebi, torej 'je ugotovila' namesto 'sem ugotovila', ali pa uporablja neosebno izražanje v obliki trpnika; v nekaj primerih sem si zaradi natančnejšega pomena vendarle dovolil uporabo 1. osebe; domnevamo pa lahko tudi, da gre zgolj za njen povzetek kakšne daljše zadevne raziskave).

Že samo dejstvo, da imata oba moža prednike, ki izvirajo iz Mojstrane, je močno povečalo verjetnost, da sta si lahko v sorodstvu.

KULTURA

GOSTOVANJE RAZSTAVE V SLOVENJ GRADCU

Ime Ite Rine sem najpogosteje povezovala z geslom iz križank, iz katerih sem se tudi seznanila, da je bila filmska igralka s pravim imenom Ida Kravanja. To je bilo do nedavnega vse moje vedenje o njej.

Konec prejšnjega leta smo kot spremljevalno prireditev ob praznovanju 70-letnice Kina Slovenj Gradec v Koroškem pokrajinskem muzeju na pobudo in v sodelovanju s Kulturnim domom Slovenj Gradec pripravili gostovanje dokumentarne razstave o življenju in delu filmske igralk svetovnega slovesa - Ite Rine (1907 - 1979).

Javnost je vedela o njej malo, saj jo je jugoslovanska filmska zgodovina preprosto prezrla. Leta 1993 jo je v albumu Slovenske filmske zvezde (izdal ga je Slovenski gledališki in filmski muzej) predstavil Silvan Furlan. S slovensko filmsko zgodovino je bila povezana le kot Slovenka, ki je kot filmska igralka naredila največjo kariero med slovenskimi filmskimi igralkami doslej.

Scenarist in režiser Silvan Furlan je lani posnel dokumentarno-igrani film Deklica s frnikulami, kjer mlada slovenska igralka z obiskovanjem krajev in prostorov, kjer je odraščala in se oblikovala Ita Rina, z vključevanjem dokumentarnega gradiva in komentarja, sledi njeni življenjski zgodbi.

Z ogledom filma in predstavitvijo avtorja smo pripravili primeren uvod v otvoritev gostujoče razstave, ki so jo ob 90-letnici rojstva Ite Rine izoblikovali sodelavci Slovenske kinoteke, avtorica razstave je Lilijana Nedič. Z njo so se predstavili v Ljubljani, Divači in Gorici, pri nas pa je bila na ogled od 12. 11. 1998 do 31. 1. 1999. Le nekaj dni pred otvoritvijo pri nas so v rojstni hiši Ite Rine v Divači odprli še stalno spominsko razstavo.

Življenjska zgodba Ide Kravanje si do bliskovitega uspeha deli usodo mnogih Primorcev, ki so se zaradi vojne med Avstro-Ogrsko in Italijo umaknili. Družina se je preselila v Ljubljano, tu je tudi končala šolanje. Bila je zmagovalka lepotnega tekmovanja leta 1926 v Ljubljani, razpisala ga je ameriška distribucijska hiša Fanamet za miss Evrope. Finalnega tekmovanja v Zagrebu se ni udeležila. Kljub temu pa je dobila ponudbo hiše Peter Ostermayr Film iz Berlina za poskusno snemanje. Kljub nasprotovanju matere se je šla komaj dvajsetletna Ida preizkusit v Berlin.

Po preizkusnih snemanjih, statiranjih, stranskih vlogah, učenju in napredovanju je uspeh dosegla v nekaj letih. Združevala je talent in lepoto filmskih igralk.

»Že 21. oktobra 1927 je bila v Berlinu premiera filma *KAR ZAMOLČE OTROCI SVOJIM STARŠEM* (*Was die Kinder von der Eltern verschweigen*), kjer se

je v špici filma prvič pojavilo ime Ida Kravanja. V filmu *DVA POD NEBESNIM SKLONOM* (*Zwei unterm Himmelszelt*), premierno prikazanem 21. novembra 1927, pa je že nastopila z umetniškim imenom Ita Rina. Male vloge je igrala do jeseni 1928 v filmih *ŠTUDENT PLESALEC* (*Der Tanzstudent*), *REVICA SUŽNJA* (*Die kleine Sklavin*), *ZADNJA VEČERJA* (*Das letzte Souper*), ko ji je češki režiser Gustav Machaty ponudil glavno vlogo v filmu *EROTIKON*.

Z vlogo mlade in nezkušene železničarjeve hčerke, ki doživi bridko razočaranje v ljubezni, je Ita Rina zaslovela. Leta 1929 je prisostvovala slavnostnim premieram filma *Erotikon* od Pariza do Ljubljane. O njej so pisali vsi evropski filmski časopisi. Po nedolžni, nežni Andrei v *Erotikonu* in v »valovih strasti« izgublajoči se Elzi v Oswaldovi ekranizaciji Wedekindovega *POMLADNEGA PREBUJENJA* (*Frühlings Erwachen*, 1929) je dosegla svoj igralski vrh z vlogo prostitutke v filmu *OBEŠENJAKOVA TONČKA* (*Tonka Šibenice*, 1930).

Machatyjev *Erotikon* in prvi češki zvočni film *Obešenjakova Tončka* režiserja Karla Antona sta bila na vrhu lestvice gledanosti tujih filmov v Ameriki. Ita Rina je dobila povabilo za nastop v Hollywoodu, ki se mu ni odzvala. Leta 1930 je igrala še v nemškem zvočnem filmu *KRALJ VALČKA* (*Walzerkönig*) Manfreda Noaja, v Estoniji pa je nastopila v režijskem prvencu igralca Vladimira Gajdarova *VALOVI STRASTI* (*Wellen der Leidenschaft*).

Leta 1931 se je Ita Rina poročila z Miodragom Dorđevićem in se naselila v Beogradu. Odigrala je še dve stranski vloge v nemško - jugoslovanskih koprodukcijah filmih *FANTOM DURMITORJA* (*Das Lied der schwarzen Berge*, 1933) in *PRINCESA KORAL* (*Die Korallenprinzessin*, 1937) ter glavno žensko vlogo v češko - jugoslovanskem filmu ... *IN ŽIVLJENJE TEČE DALJE* (...a život ide dal, 1935). V nemškem filmu je zadnjič nastopila leta 1939 v filmu *TRGOVCI Z DEKLETI* (*Zentrale Rio*). V jugoslovanskem filmu je igrala le enkrat, v filmu *VOJNA* (*Rat*) Veljka Bulajića leta 1960.«

(Povzeto po filmskem listu *Deklica s frnikulami* avtorice Lilijane Nedič).

Sredi največjega uspeha, potem ko je v štirih letih posnela dvanajst filmov, z dvema dosegla svetovno slavo, ko se ji je obetala hollywoodska kariera, je leta 1931 s poroko, stara štiriindvajset let, prekinila silovit vzpon. S poroko je prestopila v pravoslavno vero, se preimenovala v Tamaro Dorđević in se odselila v Beograd. Njena sijajna kariera je bila zaključena, posvetila se je možu in otrokoma. Do leta 1939 je igrala še v štirih filmih. Povojni čas ji ni bil preveč naklonjen; kljub temu da je veljala za filmsko divo, je odigrala samo eno filmsko vlogo.

Na razstavi so prepričljivo izpostavljene njene portretne fotografije, ki kot mozaik sestavljajo podobo mlade lepoticke, ki je v času filmske kariere mnoge umetniško navdihovala in bila njihova zornica.

Brigita Rapuc

Vira:
Lilijana Nedič: Ita Rina, Slovenska kinoteka, Ljubljana 1998
Deklica s Frnikulami, filmski list, Ljubljana 1998

STANKA BLATNIK

performance - likovni dogodek

Rojena leta 1973 v Slovenj Gradcu. Leta 1998 je diplomirala na Fakulteti za oblikovanje tekstilij in oblačil v Ljubljani; istega leta je tudi vpisala študij na tretji stopnji ALU - oddelka za oblikovanje.

Oblikovalka tekstilij, Stanka Blatnik, ni neznano ime v svetu mode, uveljavila se je že kot kreatorka, modna svetovalka in stilistka. Pogumno pa je tudi prestopila mejo med modo in oblikovanjem, ki želi biti več kot le trendovski način - modus - kako in kaj nositi. Presegla je običajno delo modne kreatorka, kar je dokazala prav z diplomskim delom (Metamorfoze), ki smo ga v obliki performancea lahko doživeli decembra 1998 v Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu. Šlo je za likovno doživetje med estetično gledališko predstavo v smislu scenjskih in koreografskih rešitev; ob tem je bilo dejstvo, da so telesa "posodila" Stankine prijateljice in ne manekenke, vajene modnih pist, prednost, ki je poudarila organskost tekstilij. Še več: tekstilije so postale

na mladih telesih druga koža, transformirale so se v živo tkivo in pred seboj smo doživljali mit o nimfi Dafne, ki se spreminja v drevo. Tudi sicer se je performance zdel baročno poln, a khrati subtilen in krhek kot slavna Berninijeva skulptura (Apolon in Dafne, 1621; vila Borghese v Rimu) iz zlahtnega belega marmorja. Tako kot je kipar zmožgal v kamnu upodobiti nemir prestrašene nimfe, je tudi Stanka Blatnik ujela

utripanje teles in tekstilne "kože". Prosojnosti marmorja so adekvatne prosojni tkanini, ki ovija telo. Teksturo pa poudarjajo šivi, ki kakor žile prepredajo prosojno kožo (podobnost s teksturo lista), kar daje celoti videz vegetabilij. "Skulpture" Stanke Blatnik so tako oživele v prostoru, ga zapolnile in razgibale; ritem so jim narekemale oblike tekstilij, ki so zaobjele telo, svetlobe in sence pa so bile v sozvočju z materialom in inscenirano lučjo.

Performance Stanke Blatnik torej ni bil doživetje modnega ali unikatnega oblikovanja, temveč je bil več. Bil je likovni dogodek, vreden prostora, kjer se srečujemo z umetnostjo. Presegel je razsežnosti ideje in domišljije, ki jih ponujajo oblikovalci tekstilij, ter vzpostavil diskurz, ki ga vodimo ob dožemanju likovnega dela.

Milena Zlatar
foto: Tomo Jeseničnik

KULTURA

Performance Stanke Blatnik ni bil doživetje modnega ali unikatnega oblikovanja, temveč je bil več. Bil je likovni dogodek, vreden prostora, kjer se srečujemo z umetnostjo.

SPOMINSKI KONCERT

KULTURA

Med izjemnimi osebnostmi, ki so pomenile v Šmartnu identiteto kulturnega dogajanja, je bil organist in pevec, pobudnik in organizator številnih kulturnih, telesnokulturnih dejavnosti in gasilstva Ivan Krpač (1898-1953).

V Šmartnu so sredi januarja oznamenovali 100-letnico rojstva domačina Ivana Krpača, ki se je vpisal v krajevno kulturno zgodovino kot velik ljubitelj petja, organizator društvenega življenja in človek, ki je ob različnih priložnostih nesebično pomagal sokrajanom.

Šmartno je kljub bližini Slovenj Gradca, razgibanega kulturnega mesta, razvijalo živahno kulturno dejavnost, več, na svojevrsten način iskalo svoj obraz in iz svojih moči gradilo pomembno kulturno žarišče, kar pomeni, da je znalo in želelo ohranjati kulturni vzgon in identiteto. To velja še danes. Ob neugnani delovni volji posameznikov in srčni ljubezni je raslo v eno izmed kulturnih središč v Mislinjski dolini. Že od začetka tega stoletja, najbrž pa tudi prej, vsaj od tedaj, ko je bila ustanovljena šola (1811), je vzpon kulturnih hotenj vse močnejši in razvidnejši. Še v prejšnjem stoletju je bilo ustanovljeno gasilsko društvo (1881), leta 1900 pa bralno društvo (pozdravni nagovor je imel Jože Kac, veleposestnik, domoljub in podpornik šole). Razgibano je bilo kulturno vrenje med obema vojnama, in to predvsem pevska in gledališka dejavnost.

Po 2. svetovni vojni je Šmartno spet zbralo moči in obnovilo društveno dejavnost, od gasilcev do kulturnih skupin (kulturno društvo so ustanovili 1949). Celo več: delati je pričela kmetijska nadaljevalna šola (1947), vpisanih je bilo 75 učencev, ustanovili so poskusno ljudsko univerzo (1948), pozneje so organizirali šolo za starše, celo tamburaški orkester so sestavili - a vse tovrstne pobude so zaradi hitro se spreminjajočih razmer kmalu zamrle. Kulturno delo je našlo streho v obnovljeni osnovni šoli, najuspešnejši sta bili dramska in pevska dejavnost, pozneje tudi folklorna skupina Rej. Šmartno je spodbudilo z besedo in zgledom, nekaj je bilo tudi tekmovalnega duha, kulturne moči v sosesčini, da so razvile ljubiteljsko kulturno dejavnost, in to igralske sekcije PGD - Legen in Golavabuka. Te so pripravile več gledaliških predstav, na Legnu je dozorela tudi zamisel o ustanovitvi pevskega zbora. To je vsekakor bil še čas, preden je začela zmagovit pohod televizija, ki je hitro in neustavljivo spreminjala odnose v strukturi predvsem ljubiteljskih kulturnih prizadevanj: še ob drugih razlogih so posamezne oblike hitro izgubljale sodelavce, njih delo je pešalo, nazadnje so usahnile - recimo, gledališka dejavnost. Trdoživost pa je dokazala pevska tradicija, ki je imela ves čas podporo v šolskih programih oziroma otroških in mladinskih pevskih zborih. Podobno velja še danes.

Med izjemnimi osebnostmi, ki so pomenile v

Šmartnu identiteto kulturnega dogajanja ob svojem času, je bil organist in pevec, pobudnik in organizator številnih kulturnih, telesnokulturnih dejavnosti in gasilstva Ivan Krpač (1898-1953). Razdajal se je za napredek kraja, organiziral društva, vodil pevske zборе, organiziral gostovanja in glasbene predstave, skoraj dve desetletji poveljeval domači gasilski enoti, napisal gasilsko himno (1949 na besedilo šolskega ravnatelja E. Rössnerja), ki so jo leta 1993 gasilci na kongresu v Slovenj Gradcu sprejeli kot slovensko gasilsko himno, pripravil Vodopivčevo spevoigro Kovačev študent, Rössnerjevo Kdo je požigalec, za katero je napisal glasbo, Naprej zastava slave za otroške glasove - z velikim uspehom so jo izvajali njegovi otroci itd. Vsemu hotenju in delovanju je vdahnil moč humanistične in človeške širine in izžareval neuničljivo voljo do dela. Tudi po njegovi smrti je zasejano seme klilo in rodilo: poteze kulturnega obraza sta še naprej oblikovali trdno ukoreninjeni pevska in gledališka dejavnost, vse organizacijske naloge pa je prevzelo kulturno društvo.

Ivan Krpač je imel razgibano življenjsko pot. Oče Gregor Krpač je bil organist, tudi sin Ivan se je izučil za ta poklic. Že kot petnajstleten je šel v službo v Prihovo, bil avstrijski vojak, po vojni sodeloval v bojih za severno mejo, kjer je poveljeval artilerijskemu oddelku, po odpustitvi je opravil izpit za državnega uradnika, bil občinski tajnik v domačem kraju in organist, delal v različnih društvih, kot rečeno, vodil pevske in instrumentalne skupine, sodeloval z ljubiteljskimi odri, pri telovadni organizaciji Orlov bil okrožni poveljnik za Koroško pa domala dve desetletji poveljnik domačih gasilcev itd.

Sredi tridesetih let se je poročil in si ustvaril družino: rodilo se je pet otrok, ki so vsi vzljubili glasbo in razvili veselje do petja.

Med vojno je pomagal partizanom, reševal domačine pred izselitvijo, naučil cerkveni zbor, da je pel domače in cerkvene pesmi v latinščini (slovenska pesem je bila prepovedana, nemških ni hotel peti), tudi zaprli so ga. Po vojni je bil predsednik krajevnega ljudskega odbora: ker se ni strinjal z obvezno oddajo, je bil za kratek čas zaprt. Organizator kulturnega življenja, pevec in organist pa je bil do prezgodnje smrti. Ljudje so ga imeli radi in spoštovali in še mnogo let so mu na predvečer rojstnega dne hodili prepevat na grob.

(Podatki so iz publikacije Ivan Krpač, 1898-1953.)

Ljubezen do petja in slovenstva so podedovali otroci, ki so to žlahtnost vzeli s seboj v svet in jo negovali in razvijali naprej. Sinova Ciril in Ivek sta že

na ravenski gimnaziji ustanovila fantovski zbor, v Ljubljani pa Koroški akademski oktet, in ta je več desetletij prepeval otožne in razposajene koroške pesmi doma in v tujini, še posebej tiste, ki jim je Ciril s priredbami vdahnil pridih koroške starožitnosti in lirske izraznosti. Koroška pesem, pesem iz zibelke slovenstva!

In nemalo nostalgije je zbudil jubilejni koncert ob Krpačevi stoletnici rojstva v šmarški telovadnici, kamor so prihiteli poslušalci iz Mislinjske doline in sosednih krajev. Občinstvo in goste je pozdravila Helena Horvat, predsednica območnega odbora Sklada RS za ljubiteljsko dejavnost, z izbranimi besedami pa ogovorila Krpačeve - Štefko Kučan z možem Milanom, predsednikom države, Marijo Žagar z možem ter Iveka in Cirila Krpača z ženama in Lizo Krpač, vdovo po Francu Krpaču, najmlajšem sinu Ivana Krpača, ter vnuke, vnukinje in druge sorodnike. Med gosti so bili predstavniki Mestne občine Slovenj Gradec, slovenski in slovenjgraški kulturni delavci in predstavniki Gasilske zveze Slovenije ter nekaj pevcev, ki so pred davnimi leti prepevali z Ivanom Krpačem.

Pristno in slovesno ozračje s prijaznostjo davnih spominov so ustvarili napovedovalec in zbori: Moški pevski zbor Kope z Legna (zborovodja Janja Kresnik), Mešani pevski zbor nadžupnije Šmartno (Ivan Ridl), tenorist Matjaž Stopinšek, pri klavirju Vlasta Šmon, Ženski pevski zbor Tenuto Šmartno (zborovodja Polona Krpač Gornjak), solo pevci - Sonja Škrabec, Janez Kolerič in Marko Čoderl (pri klavirju Janja Kresnik), Oktet Lesna (Tone Gašper), Moški pevski zbor Šmartno (Janez Kolerič), duet Marko Kragelnik (čelo) in Vlasta Šmon (klavir) ter nonet Črnjanski pobi (Marjan Tepina). Vrhunec je prireditve dosegla, ko je MoPZ Šmartno zapel Ivana Krpača Gasilsko himno, predstavniki gasilcev pa so ponesli spominski venec na njegov grob na šmarško pokopališče.

Preprosto domača in prisrčna je bila tudi čestitka, nič protokolarna, enostavna in neponarejena: Marjan Cokan, predsednik Primestne vaške skupnosti Šmartno, je oznanil, da je Milan Kučan pred nekaj dnevi slavil rojstni dan, mu čestital in zaželel še mnogo mnogo zdravih let v imenu prisotnih, mu izročil lepo oblikovano steklenico črničevca in pleterček platičev (suhih krhljev), darov domače zemlje in dela: zatem pa so pevci in dvorana spontano namenili slavlencu staro zdravico - Kolkr kapljic, tolko let... Pesem, ta praznična pesem dedov in babic, je zblížala srca in spremenila trenutek v veselje in ponos!

Šmartno danes ob spodbudah mladih kulturnih delavcev živi novo kulturno identiteto: največji ugled si je ustvarilo petje. Zdaj delujejo štiri zbori, enega izmed njih vodi Krpačeva vnukinja - Polona Krpač Gornjak. Nenapisana zaveza družinski dediščini!

A pesem domača je pohitela tudi iz Šmartna v svet. Pred desetletjem se je hitro uveljavil Dekliški pevski zbor Šmartno (pod vodstvom Janeza Koleriča) in se prebil na mednarodno pevsko sceno - najprej na pevsko srečanje v Celju, nato pa na mednarodno tekmovanje v Grčiji, kjer je osvojil prvo mesto v tekmovalni skupini. Zbor se je razšel, a izbrane dosežke je ohranil na kaseti!

Mlade generacije se v šoli seznanjajo s krajevno kulturno preteklostjo v kulturnih krožkih, dekleta in fantje pojejo v šolskem zboru, plešejo v folklorni skupini, sodelujejo v šolski igralski skupini, zgodovinskem krožku, tekmujejo za bralno značko, pomagajo uresničevati projekte, ki spoštljivo opozarjajo na ljudsko kulturno dediščino ali ekološka vprašanja itd. To so semena za nove kulturne naloge, ki bodo določale v naslednjem stoletju identiteto kraja, upoštevaje izzive in zglede tudi tistih, ki so živeli svoj čas za napredek, več, širili prostor ustvarjalnih in poustvarjalnih možnosti in svobode!

Prireditve se je udeležil tudi predsednik države s soprogo

Kakor so v skladu s potrebami, možnostmi, viziji orali ledino posamezniki za svoje in sokrajanov bogatejše življenje, doumevali trenutke, izgorevali za kulturne in druge naloge in cilje, tako današnji čas zastavlja enake izzive in ponuja uresničitve. A zgodovina preverja temeljne mejnike: eden izmed njih je bil v Šmartnu Ivan Krpač, mož plemenitosti, delavnosti, ljubezni do petja, vztrajnosti za napredek kraja. In ostaja zgled za današnji čas!

Potrdilo ga je tudi spoštovanje, izraženo s spominskim koncertom ob njegovi stoletnici rojstva!

Tone Turičnik

KRONIKA KULTURNIH DOGODKOV

od 15. oktobra 1998 do 15. februarja 1999

KRONIKA

OKTOBER

Ob dnevu Združenih narodov je bila v slovenjgraški galeriji osrednja slovenska proslava: slavnostni govornik je bil dr. Boris Frlec, zunanji minister Republike Slovenije. Kulturni spored so izvedli: Komorni trio (Romeo Druker, Igor Mitrovič in Matej Zupan), harmonikar Borut Zagoranski, vezno besedo, ki jo je pripravil prof. Andrej Makuc, pa je bral Robert Waltl, gledališki igralec iz Ljubljane. Prireditev je v živo prenašala TV Slovenija.

V Galeriji Kolar so odprli razstavo likovnih del slikarja Leona Zakrajška.

30. oktobra je v prometni nesreči umrl slikar Jože Tisnikar.

NOVEMBER

Vsekakor je bil osrednji kulturni dogodek oznamovanje 70-letnice kina Slovenj Gradec. V celotedenskem izbranem sporedu so se zvrstili slovenski celovečerni in risani filmi ter filmi iz Slovenske kinoteke in 9. Ljubljanskega mednarodnega filmskega festivala. Na osrednji slovesnosti v počastitev jubileja je govoril Silvan Furlan, režiser in direktor Slovenske kinoteke, kratko zgodovino slovenjgraškega kina pa je orisala Marjana Štalter, ravnateljica Kulturnega doma v Slovenj Gradcu.

Kontrabant v kulturnem domu Slovenj Gradec

Razstave Svetovnega grafičnega festivala Agart 1998 so odprli v času od 11. do 19. novembra v več slovenskih krajih (Škofja Loka - litografija in suha igla; Maribor - jedkanica in akvatinta; Celje - monotypija; Metlika - serigrafija in mezzotinta; Slovenj Gradec - lesorez in mešane tehnike; Rogaška Slatina - mala grafika; Domžale - računalniška grafika in druge grafične tehnike). V slovenjgraški galeriji je razstavo odprl Janez Komljanec,

župan Mestne občine Slovenj Gradec. Vsa razstavljena dela v vseh krajih so predstavljena v obširnem in zanimivem katalogu.

V prostorih slovenjgraške knjižnice je predstavila svojo knjigo Nonsens dr. Barbara Simoniti. Z avtorico se je pogovarjal Miha Mohor, slovenski poznavalec Lewisa Carrolla, angleškega pisatelja. Uvodoma je nastopila kitaristka Monika Krajnc.

V knjižnici je bila prav tako predstavitev Koroškega zbornika 2. Vsebino so razčlenili: Alojz Krivograd, predsednik Zgodovinskega društva za Koroško, Marko Košan, glavni in odgovorni urednik zbornika, in nekateri avtorji prispevkov.

Člani uredniškega odbora Andrej Makuc, Blaž Praprotnik in Tone Turičnik predstavljajo prenovljena Odsevanja

Na novo podobo in zasnovano Odsevanj so opozorili - prav tako v knjižnici - nekateri člani uredniškega odbora. Glasbeno je večer popestrila glasbena skupina Tantadruj.

Ljubitelji odrske umetnosti so si ogledali v Drami SNG v Ljubljani dramo Pedra Calderona de la Barca Življenje je sen.

Skupina Tantadruj je 20. novembra 1998 popestrila predstavitev Odsevanj

V kreacije Stanke Blatnik oblečene koroške manekenke, s frizurami Petre Maček iz Črne ter make upom Polone Rotovnik Lužnik iz Slovenj Gradca na otvoritvi razstave slikarja Marka Jakšeta v Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu decembra 1998

V prostorih osnovne šole Šmartno so odprli razstavo Od lanu do platna.

DECEMBER

V znamenju novoletnega razpoloženja so v Slovenj Gradcu odprli kar nekaj likovnih razstav: v Galeriji likovnih umetnosti se je predstavil Marko Jakše, otvoritev je popestril performance Stanke Blatnik; v čajnici Peč smo videli dela Rudija Benetika; v Koroškem pokrajinskem muzeju so odprli razstavo Slovenske kinoteke o Iti Rini, Galerija Kolar pa je prikazala najnovejša dela Pavleta Sedeja.

V organizaciji ZKD, Kulturnega doma in Turističnega društva Slovenj Gradec je uspel kulturni program s sprevedom Božička in dedka Mraza na Glavnem trgu. Knjižnica Ksaverja Meška je pripravila vsakodnevne popoldanske pravljične ure za najmlajše obiskovalce. Kulturno društvo Dolič pa je organiziralo predstavitev živih jaslje v Hudi luknji.

V prostorih knjižnice je bilo predavanje Grajske stavbe v Mislinjski dolini (gradovi, graščine, dvorci): predaval je Marko Košan, umetnostni zgodovinar. Predstavitev so dopolnili številni diapozitivi.

Kulturni dom Slovenj Gradec - 70 let kina

V okviru abonmaja smo videli komedijo Zbrana dela Williama Shakespeara (okrajšano) v režiji Borisa Cavazze. Avtorji: J. Borgeson, A. Long in D. Singer. Komedijo so zaigrali: Maša Derganc, Gregor Bakovič, Bojan Emeršič in Marko Mandič.

V decembru sta predstavili svoji pesniški zbirki: Milena Cigler zbirko Maučice, in to v knjižnici v Dravogradu, in Anka Matvoz zbirko (prvenec) Mala pohorska čarovnica v Doliču.

Društvo H. Wolf in Glasbena šola sta organizirala božično-novoletni koncert.

Utrinek z božičnega koncerta v Glasbeni šoli: Breda Zakotnik in Branko Čepin

Mozartova klavirska dela je igrala Breda Zakotnik, profesorica na akademiji Mozarteum v Salzburgu (doma iz Maribora). Odlična pianistka vodi tudi mednarodne šole solopetja v Avstriji, Švici, na Japonskem in v Sloveniji (v Slovenj Gradcu). Je častna članica Društva H. Wolf v Slovenj Gradcu.

Tudi Pihalni orkester Slovenj Gradec je koncertiral v okviru božično-novoletnih praznikov. Koncert je bil v Športni dvorani. Praznični program so popestrili še člani Glasbenega izobraževanja Sonček in Vesele Štajerke. Ob tej priložnosti so predstavili kaseto koračnic Alojza Krajncana. Poslušalcev: okrog tisoč.

Uspešno božično-novoletno prireditev je pripravilo KUD Mislinja v kulturnem domu v Šentilju.

JANUAR

Razstavišče prim. dr. S. Strnada je dalo prostor razstavi likovnih del Jožeta Krambergerja, v kulturnem sporedu je sodeloval moški pevski zbor Fran Berneker iz Starega trga pod vodstvom Janeza Koleriča. V Galeriji likovnih umetnosti so odprli spominsko razstavo likovnih del in iskanj Petra Murka; izšla je tudi drobna knjižica njegovih pesmi in zapisov z naslovom ∞. Pri izvedbi otvoritvenega programa je sodelovalo društvo M.A.K.U.R.C.

Jože Kramberger

Kulturno društvo Šmartno, Zveza kulturnih društev Slovenj Gradec in Primestna vaška skupnost Šmartno so pripravili spominski koncert ob 100-letnici rojstva Ivana Krpača (1898-1953), zavzetega šmarškega kulturnega delavca in odličnega pevovodje. Nastopili so vsi šmarški pevski zbori ter gostje: tenorist Matjaž Stopinšek in čelist Marko Kragelnik (pri klavirju Vlasta Šmon) ter Oktet Lesna in nonet Črnjanski pobi. Ob tej priložnosti je ZKD Slovenj Gradec izdala drobno knjižico o jubilarntovem življenju in delu.

Carinthia cantat

Drugi samostojni koncert je pod vodstvom Toneta Gašperja imel mešani komorni zbor Carinthia cantat. Zbor je z velikim znanjem izvajal domače in tuje umetne pesmi, v drugem delu pa slovenske in koroške ljudske pesmi. Kot gost je nastopil Matjaž Stopinšek ob klavirski spremljavi Vlaste Šmon.

FEBRUAR

Prireditve v počastitev Prešernovega dne so bile v vseh krajih Mislinjske doline, osrednja pa je bila v Slovenj Gradcu, kjer so podelili letošnja Bernekerjeva odličja. Bernekerjevo nagrado je dobil Pihalni orkester Slovenj Gradec za več kot polstoletno poustvarjalno vztrajnost, strokovno rast in odlične tekmovalne dosežke, Bernekerjeve plakete pa: Milan Dreu iz Starega trga za poustvarjalno in organizacijsko delo v ljubiteljski kulturi; Peter Hergold iz Radelj ob Dravi za inova-

Bernekerjevi nagrajenci '99

Quattro sax

tivne likovne postopke in razstavo INTERIM v Galeriji likovnih umetnosti v letu 1998; Franc Murko st. iz Slovenj Gradca za dolgoletno strokovno in organizacijsko delo pri uveljavljanju dosežkov filmske umetnosti v Slovenj Gradcu; Ivan Ridl iz Šmartna za organizacijsko in poustvarjalno delo v pevski dejavnosti; Mira Strmčnik iz Šmartna za organizacijske dosežke pri razvijanju ljubiteljske kulturne dejavnosti med mladimi. Praznični govornik: Lojze Pogorevc, lanskoletni dobitnik Bernekerjeve nagrade. Nagrado in plakete je podelil Janez Komljanec, župan Mestne občine Slovenj Gradec. V kulturnem programu je nastopil kvartet saksofonistov Quattro sax. Po prireditvi je sledil županov sprejem za kulturne delavce in udeležence proslave.

V Galeriji likovnih umetnosti so odprli v okviru meseca fotografije razstavo fotografij Toma Jeseničnika, Aleša Gregoriča in dr. Tihomira Pinterja (Drugačni?, Minljivost, Retrospektiva portretne fotografije), v prostorih Kluba Nove revije v Ljubljani pa razstavo koloriranih risb Jožeta Tisnikarja. Umetnika sta predstavila slikar Karel Pečko in umetnostni zgodovinar Milček Komelj. Ob tej priložnosti je bral svojo poezijo pesnik Dane Zajc.

Razstavišče prim. dr. Staneta Strnada pa je predstavilo najnovejša likovna dela članov likovne sekcije KD Splošne bolnišnice Slovenj Gradec. Razstavljajo: Breda Celcer, Greta Mohorko, Vera Petrič, Nada Tretjak, Štefan Merčnik, Lojze Pogorevc in Bogomir Celcer. Na otvoritveni slovesnosti je pel mešani pevski zbor KD Splošne bolnišnice Slovenj Gradec pod vodstvom Kazimire Lužnik.

V dravograjski knjižnici so pripravili pogovor o novih knjigah, in to o knjigi esejev in zapisov Študije in drobiž dr. Silvije Borovnik ter romanu Obletnica mature mag. Vinka Ošlaka. Z avtorjema se je pogovarjal prof. Andrej Makuc. V slovenjgraški knjižnici pa je bil pogovor o zbirki kratke proze dr. Barbara Simoniti. Naslov knjige: Razdalje. Avtorici je zastavljala pronicljiva vprašanja Matej Bogataj, urednik DZS. Uvodno razpoloženje je zasnovala kitaristka Monika Krajnc.

Andreja Goligranc Fišer

BIBLIOGRAFIJA ODSEVANJ 1-30

20 let kulturnih prizadevanj

UVODNIKI

- Gašper Tone: Kam bi s to kulturo? 1987, št. 15/16, str. 1
Greganovič Branko: Mladi in kulturna politika. 1989, št. 18, str. 1, 2
Humer Jože: Srečanje s Prešernom. 1990, št. 19, str. 1, 2
Kolar R. Niko: ČZP Voranc - dosežki in načrti, 1994, št. 23, str. 1
Makuc Andrej: Déjà vu - vu de nouveau. 1994, št. 24, str. 1, 2
Naša možnost je le v samospoštovanju in odprtosti. 1998, št. 30, str. 1, 2, 3
Prapótnik Blaž: Cerdonis. 1996, št. 27, str. 1, 2
Partljič Tone: Beseda o Prešernu. 1988, št. 17, str. 1
Pečko Karel: Vizije so se stekale v sotočje. 1997, št. 28, str. 1, 2
Pelhan Sergij: Ne dovolimo propada hiše kulture. 1996, št. 26, str. 1
Pogačnik Bogdan: Uvodnik. 1980, št. 5/6, str. 1
Poggi Pino: Izziva okolje ali umetnik? 1997, št. 29, str. 1, 2
Potočnik Jože: 40 let Osvobodilne fronte slovenskega naroda. 1981, št. 8/9, str. 1, 2
Pungartnik Marjan: Kaj pa morem, če smo bili. 1992, št. 21, str. 1
Stopar Vojko: Nekaj malega o mali kulturi. 1993, št. 22, str. 1
Strokovna služba OKS Slovenj Gradec: Načrt razvoja kulturnih dejavnosti v občini Slovenj Gradec za obdobje od leta 1986 do 2000. 1985, št. 13/14, str. 1, 2
Turičnik Tone: Hoteli smo biti. 1995, št. 25, str. 1, 2
Obračun za načrt. 1982, št. 11/12, str. 1, 2
Uvodnik. 1979, št. 2/3, str. 1
Uvodnik. 1980, št. 4, str. 1
Uredništvo: Časopisu na pot. 1979, št. 1, str. 1
Gaj svobode - Titov gaj. 1981, št. 10, str. 1
Uvodnik. 1980, št. 7, str. 1, 2, 3
Zlobec Ciril: Mi ob ideji OZN. 1991, št. 20, str. 1, 2

POEZIJA

- Anželak Franček: Iz mesta, Prašne tipke. 1997, št. 29, str. 7
Črte radosti, Izumitelj, Ne veži snopov. 1992, št. 21, str. 15
Klici stopal, Puščice, Izumitelj, Pričakovanje. 1994, št. 24, str. 10
Planika, Poten čakam, Kdo, Čivkanje, Vzetek iz teme, Drugi časi. 1995, št. 25, str. 18
Robidje, Imena na razpotju. 1996, št. 27, str. 21
Zijala, Igra, Pete gloriije, Veriga. 1996, št. 26, str. 5
Želja, Koliba, Propad. 1993, št. 22, str. 16
Barovič Ljubiša: Cena. 1980, št. 4, str. 16
Bončina Borut: Avtoportret, Coca Cola blues. 1979, št. 1, str. 13
Ko sem bil, sem bil drugje. 1980, št. 4, str. 16
Brešar Dušan: Bajka, Konflikt. 1979, št. 1, str. 10
Brezočnik Stojan: Pesmi. 1998, št. 30, str. 28
Brkanlić Marica: Pre no što nestane ponoč. 1980, št. 4, str. 16
Celcer Maja: Odstrta zavesa III. 1979, št. 1, str. 11
Celcer Meta: Mehko je med naju prišel dan. 1979, št. 1, str. 12
Cigler - Gregorin Milena: Tri pesmi: Rekel si, Sanje, Sliki. 1998, št. 30, str. 9
Očka je vedno rezljav rožne vence. 1997, št. 28, str. 3
Cigler Milena: Cvrčanje ptic, Toni. 1987, št. 15/16, str. 19
Kdaj ne napišeš pesmi. 1993, št. 22, str. 18
Moj čmrlj, To je obsedenost, Toni je bolan. 1996, št. 26, str. 13
Opoldanski sliki. 1988, št. 17, str. 18
Pesmi. 1992, št. 21, str. 8
Pismo Toniju, Včeraj, Zakaj ljubim delavski razred. 1991, št. 20, str. 10
Skozi nasmeh. 1985, št. 13/14, str. 16

- Toni - če ni dvojnik, Pomanjkanje, Toni - dvojnik, Martin Kojc se ni zmotil. 1995, št. 25, str. 17
Tvoj hrbet, Preprosto je. 1989, št. 18, str. 11
Zakaj bi morala ves čas pisati, Tonija so obsedle babe. 1994, št. 23, str. 10
Zdrava družba. 1990, št. 19, str. 20
Zlomljeno rebro pride prav, Medtem ko Toni meče po mizi. 1994, št. 24, str. 15
Cimerman Ivan: Nespečnost I., Nespečnost II. 1981, št. 10, str. 20
Sonja s srpom, Orjak pod lipo. 1981, št. 10, str. 14
Cokan Alenka: Tudi, Kako sama je, Še sreča. 1996, št. 26, str. 25
Dolinar Marko: Naše mesto je žalostno mesto. 1980, št. 4, str. 16
Fras Gregor: Fenomenologija metuljev, Zadnja večerja, Noč po koncu sveta, Prednost tega, da sem pesnik, in ne, denimo, tip z mobitelom. 1996, št. 27, str. 26
Mož, ki bi rad letel, Polzja umetnost, Preobrazba - VII.. 1996, št. 26, str. 16
Prazne misli, Novorojenček na Harley - Davidsonu, Ples v maskah. 1993, št. 22, str. 11
Zopet poskus pobega - IX.. 1994, št. 23, str. 14
Fužir Saška: Njiva je zorana, Norci se plazijo, Saj je samo list. 1991, št. 20, str. 20
Gajšek Vladimir: Pisave 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. 1995, št. 25, str. 22, 23
Germ Herman: O politiki. 1997, št. 28, str. 19
Godec Irma: Greh, Skrb. 1979, št. 2/3, str. 15
Vera, Kesanje. 1980, št. 5/6, str. 17
Golec Sonja: Že let trinajst te koroška zemlja krije, Spomin (L.S.), Bele poti, Moje srce bedi, Po cestah stoje luže. 1992, št. 22, str. 7
Goll Ernst: Večer, Življenja tek, Ahasver, Venčni listi. 1990, št. 19, str. 24
Vselej srečen, Pesem, Umetnost in sreča, Pravljica, Hrepenече sanje, Prolog, Napis na vratih. 1995, št. 25, str. 9
Golob Irena: Razbol. 1980, št. 7, str. 19
Gregorin Milena: Dragi, spet me muči nizek pritisk. 1997, št. 29, str. 18
Haderlap Toni: Zanka!. 1997, št. 28, str. 19
Hafner Gema: Razsvetljeno oko. 1985, št. 13/14, str. 17
Obrovnik Irena: Streha moje hiše. 1981, št. 10, str. 13
Jandl Mateja: Prvi spomin, Odit 1. 1993, št. 22, str. 11
Januš Gustav: Oči, Mir na zemlji, Dokumenti. 1980, št. 4, str. 14
Rojstvo. 1980, št. 5/6, str. 12
Jovanovski Alenka: Lucifer, Beli, Ihtiš, Endless peace. 1993, št. 22, str. 10
Jurič Janez: Slovo. 1992, št. 21, str. 15
Juričan Franc: Odhod. 1993, št. 22, str. 4
Juričan Jur: Avgust, Varanje (varianete), Kvartanje. 1979, št. 2/3, str. 13
Ekvivalent, Spominčica za Dobrana, Dežni plašč. 1991, št. 20, str. 16
Muskontar Nac. 1979, št. 1, str. 16
Najsijajnejši začetek, Rojstvo, Kako me obišče pesmica. 1985, št. 13/14, str. 11
Ni kaj rohneti. 1980, št. 7, str. 14
Postopek. 1985, št. 13/14, str. 4
Smisel nekega piva, Pljunek na parketu. 1980, št. 7, str. 21
Žrebec, Pozdravljen mladeč, Skoraj bo kapljanje. 1985, št. 13/14, str. 12
Kac Stanislav: Človek je sesalec. 1980, št. 5/6, str. 16
Dnevnik koroškega Slovenca, Sanje II., Sanje IV., Stopnice spoznanj. 1979, št. 1, str. 16
Hodila sva ob jezeru. 1980, št. 4, str. 16
Kamenik Majda: Sanje. 1979, št. 1, str. 10

- Kampuš Ivana: Tišina, Orfej, Trenutek. 1998, št. 30, str. 18
 Knjplič Darja: Dvaindvajseti dan, Današnja noč, Neke noči. 1989, št. 18, str. 16
 Metulj v meni, Mirno z očmi metuljev, Ropajoč čas. 1994, št. 24, str. 20
 Sedim tukaj, Slava osvoboditelju, Jaz ne vem. 1988, št. 17, str. 18
- Kokot Andrej: Majske trave, V mojih poljanah. 1979, št. 1, str. 15
 Porušeni dom. 1982, št. 11/12, str. 21
 Ura vesti, Moji besedi, Vztrajanje. 1998, št. 30, str. 19
 Vračanje. 1982, št. 11/12, str. 19
- Kovač Dunda-Tatjana: Luna se je zajedla, Temno je še nedozorelo jutro, Pod zakritim obrazom. 1980, št. 4, str. 12
- Krajnc Inga: Desant. 1988, št. 17, str. 27
- Krevh Zora: Za lahko noč vam bom zapela. 1988, št. 17, str. 27
- Krivograd Anita: Celó v ponedeljek zjutraj si lepa, Pričakaš, V porcelanu beline. 1993, št. 22, str. 11
- Krof Jernej: Blažu Mavrelu v spomin. 1981, št. 10, str. 12
- Kukovec Marjan: Nepotešena obličja. 1996, št. 26, str. 33
 Polagala v jasli sva otroke, V travje siplje se, Na shojenih poteh sadiva križe. 1993, št. 22, str. 10
- Kunter Tone: Kakšni so to časi, Dobrodošli, Saj res, V hiši, Ni dobro, Dobro je. 1995, št. 25, str. 23
- Kupper Lenčka: Umetnik risar. 1997, št. 28, str. 19
- Legradič Smiljana: Sij, Hrepenenje. 1990, št. 19, str. 17
 V mislih. 1996, št. 27, str. 21
- Leskovar Dušan: Glasbene slike: Katedrala, Nedolžni utrinki, Tišina, Nebesni vihar, Tolmun neizrečenosti. 1980, št. 4, str. 13
 Osrčje. 1981, št. 8/9, str. 18
 Razblinjam se. 1981, št. 10, str. 13
 V daljavi - 1. 1980, št. 7, str. 20
- Levovnik Viktor: Koroška prelepa. 1985, št. 13/14, str. 14
- Martinc Andreja: Čebelica, Zahod, Idila, Resničnost, Vrnitev, Jutro, Veje. 1988, št. 17, str. 20
- Mauko Marijan: Bolna zdravljica, Tovarišija. 1988, št. 17, str. 27
 Breza. 1990, št. 19, str. 17
 Haiku. 1992, št. 21, str. 15
 Lov, Sol. 1994, št. 23, str. 18
 Mali. 1980, št. 7, str. 20
 Moje roke, Na svetu. 1987, št. 15/16, str. 18
 Na moji gmajni je zraslo jezero. 1987, št. 15/16, str. 18
 Na moji gmajni, Mimava, Pobi, adijo. 1991, št. 20, str. 10
 Novi haikuji 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. 1993, št. 22, str. 16
 Odšla si, Anita, Včasih, Glej, čudež. 1989, št. 18, str. 11
 Otok, Danes, Kako sva si različna. 1985, št. 13/14, str. 14
 Sanje. 1981, št. 10, str. 13
 Studen. 1994, št. 24, str. 15
 Svet je. 1994, št. 24, str. 5
 Vidim ga, vidim, Nisem pijan, Sklepi. 1988, št. 17, str. 20
 Zakaj so zvezde na nebu in ne v moji postelji, Imeli smo, Bela lepota. 1997, št. 29, str. 23
 Zgini, Naj te pokličem, Čevlji. 1995, št. 25, str. 22
- Meh Duška: Ostala bi s tabo, Malemu rožnatemu medvedku, Sama. 1991, št. 20, str. 13
- Messner Janko: Fičafajke. 1980, št. 7, str. 22
- Mlakar Janez: Realizmi. 1979, št. 2/3, str. 20
- Mrzel Jerica: Vročje žito, Vsaka ura, mili moj. 1982, št. 11/12, str. 11
- Nikolić Ž. Duško: Budućnost je u našim očima... 1980, št. 4, str. 17
- Osojnik Jana: Dremam, Vonj osvežil je prostor. 1994, št. 24, str. 13
 Kako je v nebesih?, Vem, da ni ta pravi. 1994, št. 23, str. 10
- Pavdler Niko: V gluhi noči. 1981, št. 10, str. 20
- Pavlinec Berta: Mlad paver, Ko pride Abraham. 1991, št. 20, str. 20
 Vikend. 1991, št. 20, str. 17
- Pečnik Franc: Haiku. 1979, št. 1, str. 13
 Hej, starci, Nič več, Tekmujeva. 1987, št. 15/16, str. 23
 O nedokončanem pomenku z mrtvimi. 1987, št. 15/16, str. 18
 Oporoka, Tožba iskrenega samoupravljalca, Če si postaja, Kako prepoznaš pravega obešenca. 1988, št. 17, str. 17
 Saj si. 1989, št. 18, str. 19
 Starec, Leta, Skrinja. 1981, št. 8/9, str. 16
- Pernat Janez: Beli galebi. 1980, št. 7, str. 20
 Lepa si, naša Koroška. 1979, št. 2/3, str. 19
- Peršolja Aleksander: Med tistim in med svojim je čas, Lepa reč, Čez noč te peljem v nekaj, Prišel je tisti čas, Smejal sem se ti. 1995, št. 25, str. 20
- Petrovič Peter: Blodnje, Utrinek, Ne vem (črna vdova), Iz dneva v dan. 1997, št. 29, str. 20
 Zlati fazan, Zvezdi, Od kod? 1991, št. 20, str. 12
- Pirtovšek Jerica: Reka, Svetnik, Ponovno rojstvo. 1991, št. 20, str. 20
- Plajnshek Irma: Premor, Led in plamen, Ob 02.07, 1996, št. 27, str. 9
- Planinc Irina: a, 4. 1993, št. 22, str. 10
- Plevnik Valerija: Trenutek misli, Nekoč in danes, Konec. 1979, št. 2/3, str. 17
- Prapótnik Blaž: Grešna molitev. 1992, št. 21, str. 15
 Instant prijatelj, »Moje pesmi - moje sranje«, (Jutri bom) egoist. 1991, št. 20, str. 19
 Moj kamen, Mozaik iz črepinj, Nihaj nehanja, Ognjevita improvizacija, Sončna nedelja, Kažipot za nikamor, Liter literature. 1998, št. 30, str. 23, 24
 Mozaik iz črepinj, Izomirajoči, Imam te, Moj kamen. 1995, št. 25, str. 36
 Odrešitev, Optimistični pejsaž. 1993, št. 22, str. 18
 Usedlina časa, Nihaj nehanja. 1994, št. 24, str. 12
- Preželj Cveto: Spremenila si se, Moje so vse poti. 1981, št. 8/9, str. 16
- Pungartnik Marjan: Čudim se aprilu, Žoltovina, bezek in akacija, Zdaj ti gre lepo, Hegel, Čemerni galjot. 1980, št. 5/6, str. 16
 Dekor blodenj. 1980, št. 7, str. 11
 Koroška, Akacije, Cveti asparagus. 1992, št. 21, str. 8
 Sobotni strah, Študija, Lerna malorum. 1979, št. 2/3, str. 11
- Rader Anica: V koticu. 1990, št. 19, str. 22
- Razboršek Irena: Tista prava, Kako naj slikar, Življenje. 1991, št. 20, str. 19
- Razgoršek Irena: Moj Kristus, Labirint, Jeza. 1994, št. 24, str. 12
- Rezman Peter: Fuga (Drugi spev), Tišina, Dražba. 1985, št. 13/14, str. 20
 Nula, Izkopanine. 1988, št. 17, str. 18
 Pesmi za otroke. 1981, št. 10, str. 12
 Rud., Rud. 2. 1982, št. 11/12, str. 17
 Sonet, Mrvice na krogli. 1980, št. 7, str. 19
- Rifel Jani: Nocoj smo shodili, Trenutek, O čem naj pišem? 1980, št. 5/6, str. 18
- Roger Vesna: Čas teme se lesketa, V živo senco, Morda nekoč bi poskusila, Nemogoče je ljubiti te. 1996, št. 26, str. 12
 Zdaj vse drugače je. 1993, št. 22, str. 14
 Zjutraj v postelji, Ujeta sem med dvema mejama, Pogled žarilen. 1997, št. 29, str. 20
- Senica Majda: V mlin, Domačije. 1992, št. 21, str. 7
- Simoniti Barbara: Razhajanje, Dajanje, Besede, Tih večer. 1996, št. 26, str. 17
- Skornšek Luka: Prazna. 1981, št. 8/9, str. 26
 Z veseljem. 1981, št. 10, str. 17
 Z vlaka. 1981, št. 8/9, str. 14
- Smolar Albina: Bodoči pesnik, Do zadnje, Dobri stari časi, Brezdelje. 1992, št. 21, str. 14
- Smolčnik Jerica: Dedek Mraz prihaja. 1985, št. 13/14, str. 18
 Naš Matjaž. 1985, št. 13/14, str. 18
 Otrok mami. 1985, št. 13/14, str. 17
 Skozi čas, Tvoje besede, Molitev. 1996, št. 26, str. 11
 V senci tvojega telesa, Razcvetele češnje, Čas. 1994, št. 23, str. 17
 V tvojih dlaneh bi se, Soncu sem obljubila, Bil si noč.

1997, št. 29, str. 18
 Smolnikar Valentina: Prav ničesar ni potem, Življenje, Oči slepca. 1993, št. 22, str. 9
 Srebot Valentina: Pesem. 1998, št. 30, str. 18
 Stanič Iva: Moje knjige in ljubezen, Vzkliki. 1994, št. 24, str. 15
 Stefanović Tanja: Možda smo rodeni iz patnje. 1980, št. 4, str. 16
 Stermec Perovec Aleksandra: In memoriam. 1998, št. 30, str. 8
 Sami ponaredki. 1997, št. 28, str. 22
 Stermec Aleksandra: Hrepenenje mi je načelo pamet, Razdelila bom svoje telo, Teško je. 1994, št. 24, str. 17
 Stropnik Tomaž: Pesem mojega življenja. 1988, št. 17, str. 27
 Šalej Matjaž: Odrešitev. 1991, št. 20, str. 17
 Spoznanje. 1991, št. 20, str. 15
 Špegel Hribovšek Marija: Kakor školjke, Ali čuješ?, Kako bedne so besede!, Nova gomila, Pod mrzlico. 1995, št. 25, str. 11
 Šporar Mojca: Vedno bezim pred, Korak nekoga... vedno samo korak. 1994, št. 24, str. 18
 Šumah Štefan: Stopnjevanje. 1989, št. 18, str. 16
 Tacer Aleš: Na krilih ljubezni, Hodim na ozare, Korzetna stabilizacija. 1998, št. 30, str. 18
 Tomič Tomislav: Asociativna pesem. 1980, št. 4, str. 16
 Valdek B.: Triptih 2.. 1987, št. 15/16, str. 19
 Vančy: Vizija. 1989, št. 18, str. 10
 Višnar Andrej: Non sum dignus, Postrgal sem jo z duše, To, kar slišiš, so njegove grožnje. 1994, št. 24, str. 18
 Pločnik odbija, Dovolj je vsega je dovolj. 1996, št. 26, str. 11
 Vogel Herman: Obujenke 2, 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. 1995, št. 25, str. 18
 O lepem vedenju, Kako pride bolezen. 1981, št. 8/9, str. 16
 Vončina Marijana: Bodi luč, Misel, Rast. 1998, št. 30, str. 19
 Moj koledar, Travniki želja. 1997, št. 29, str. 21
 Moja pesem, Poti, Iskanja. 1994, št. 24, str. 5
 Pepel spomina, Mavrica, Noč spomina. 1994, št. 23, str. 5
 Pričakovanja, Uokvirjanje, Klas. 1992, št. 21, str. 12
 Vončina Marijana: Rišem, Moja pesem, Besede. 1996, št. 27, str. 6
 Rosa na pajčevini, Jesenska pomlad, Pristan. 1990, št. 19, str. 15
 Solza, Jesen, Glas, Hodim v dežju. 1996, št. 26, str. 25
 Vujanovič Karolina: Oh, kako se mi toži, Pozdravljena, vasica. 1980, št. 5/6, str. 19
 Iluzija, Pod brajdo. 1979, št. 2/3, str. 19
 Wakounig Sonja: Čudno potovanje, Moji pridni otroci, Težave s papagajem. 1998, št. 30, str. 19
 Zagrnik Bernarda: Zdaj lahko spet plovem na svojo senci, Odlagališče II. 1982, št. 11/12, str. 13
 Zajelšnik Martina: Želja po smrti, Očetova misel. 1994, št. 24, str. 17
 Zupanič Brina: Pozdravljena, Une barque sur l'océan, Korenine besed. 1993, št. 22, str. 10
 Žehelj Aleksandra: Utrujen od milijonov teh laži, Gorelo eno samo sonce pravo, Edino to se prav lahko zgodi. 1993, št. 22, str. 11

PROZA

Anželak Franček: Čez lisičje pasti. 1997, št. 29, str. 21
 Arih Rok: Rotenturn. 1990, št. 19, str. 16, 17
 Artelj Lidija: Zlodej in palčki. 1993, št. 22, str. 12
 Blajs Jože: Krivica. 1980, št. 5/6, str. 15, 16
 Borovnik Silvija: Ženska duša. 1998, št. 30, str. 34, 35
 Brandstetter Alois: Svetovni vojni. 1988, št. 17, str. 23
 Cajnko Mira: Abra Čmrk je kriv, da rožnata plastična kokoška dobesedno ponori. 1995, št. 25, str. 21
 Abra Švrk je kriv, da je Lisasta togotna na ves svet. 1994, št. 23, str. 17
 Ena figa je biti Mavriček, če si napihnjena Izolda domišlja, da se ves svet vrti le okoli nje. 1997, št. 29, str. 13
 Ena figa je biti Mavriček, če si napihnjeni Izolda

domišlja, da se ves svet vrti le okoli nje. 1991, št. 20, str. 16, 17
 Cimerman Ivan: Prva klasa. 1979, št. 1, str. 16, 17
 Čertov Jožica: Nesporazum. 1980, št. 5/6, str. 14
 Dragolič Slavka: Kralj Matjaž Karantanski iz province Sclavorum. 1992, št. 21, str. 13
 Kralj Matjaž Karantanski iz province Sclavorum. 1994, št. 23, str. 13
 Mačka po italijansko. 1989, št. 18, str. 17
 Poletje na peči. 1991, št. 20, str. 15, 16
 Polzja dirka. 1994, št. 24, str. 19
 Punčka s kanglo. 1990, št. 19, str. 23
 Včeraj za jutri. 1995, št. 25, str. 19, 20
 Zimske dogodivščine. 1996, št. 26, str. 30
 Dragulič Stana: Pečene hruške. 1988, št. 17, str. 24, 25
 Druškovič Drago: Rajmi. 1981, št. 8/9, str. 19, 20
 Zala. 1981, št. 8/9, str. 17, 18
 Falonga Ingrid: Obdobje. 1981, št. 10, str. 12
 Filipič France: Tod je hodila. 1995, št. 25, str. 14, 15
 Fras Gregor: Prolog. 1994, št. 24, str. 18
 Gams Ivan: Spomini. 1996, št. 26, str. 32, 33
 Globočnik Bernard: Tudi idioti se kopajo... 1993, št. 22, str. 12
 Golob Vlasta: Golob, znamenje miru. 1987, št. 15/16, str. 13
 Hovnik Stanko: Nepredvideno srečanje. 1996, št. 26, str. 29
 Hudl Anita: Bele gladiole. 1998, št. 30, str. 24
 Kako sem doživela prave dame. 1997, št. 28, str. 19
 Jurič - Vonči Janez: Golubova Hana, 1988, št. 17, str. 27
 Kljajič Mateja: Sašo. 1991, št. 20, str. 18
 Knez Mirko: Zakaj? 1980, št. 7, str. 20
 Knez Tatjana: Sumljive brčice. 1979, št. 2/3, str. 16, 17
 Kniplič Darja: Fačka. 1992, št. 21, str. 14
 Kolar R. Niko: Tretji obraz lune. 1985, št. 13/14, str. 10, 11, 12
 Vrh Brinove gore. 1987, št. 15/16, str. 14, 15
 Kolmičin Ivan: Brundo. 1980, št. 5/6, str. 15
 Kralj Irina: Tinčkova Zalika. 1993, št. 22, str. 12
 Krevh Karlo: Družina železnega zmaja. 1981, št. 10, str. 13
 Spopad svetov. 1979, št. 2/3, str. 18
 Lipuš Florjan: Izjava. 1979, št. 1, str. 15
 Pevci in pogrebci. 1980, št. 5/6, str. 12, 13
 Makuc Andrej: Čarovnija iz Pariškega Grand Cafeja 1895 pa kar ne jenja. 1996, št. 26, str. 20, 21, 22
 Čodra. 1996, št. 27, str. 16, 17, 18, 19
 Jočeve. 1998, št. 30, str. 16
 Klistir. 1993, št. 22, str. 19
 Konjska štorija. 1994, št. 23, str. 15, 16
 Miklavž. 1994, št. 24, str. 11, 12
 Malamud Bernard: Poletno branje. 1980, št. 4, str. 14, 15
 Matvoz Anka: 9. prebuditev. 1992, št. 21, str. 15
 Mauko Marijan: Zalili smo rojstvo deklice. 1993, št. 22, str. 15, 16
 Messner Janko: Riti ali ne riti - to je vprašanje. 1995, št. 25, str. 16, 17
 Slika I, II, III, IV, V, VI. 1980, št. 5/6, str. 9, 10, 11, 12
 Messner Mirko: Poročilo o zaskrbljivem stanju gospoda C.. 1980, št. 5/6, str. 13, 14
 Meško Ivica: Moj prvi »prvi april«. 1988, št. 17, str. 14
 Mlinar Rudi: Češnja. 1991, št. 20, str. 18
 Ulica brez dreves. 1980, št. 7, str. 19
 Vstopite. 1994, št. 24, str. 13
 Moškon Miha: Ne bom te pozabila. 1994, št. 24, str. 17
 Oserban Ciril: Spoštovani predsednik Amerike. 1987, št. 15/16, str. 12
 Pečnik Franc: Copatar. 1989, št. 18, str. 12, 13
 Sivček Bruno in njegov poštar. 1987, št. 15/16, str. 20, 21
 Strah z brki. 1985, št. 13/14, str. 12, 13, 14
 Utrinki. 1980, št. 4, str. 6
 Zgodba o lepi Nuši, njeni mami in glinasti glavi. 1988, št. 17, str. 21, 22, 23
 Pečovnik Marjana: Marija. 1980, št. 4, str. 17, 18, 19
 Pepevnik Ivica: Premor ob glasbi. 1979, št. 1, str. 11, 12
 Pernat Janez: Spomini. 1979, št. 1, str. 12
 Plevnik Tatjana: Nevaren skok. 1979, št. 2/3, str. 17
 Prapótnik Blaž: »Kam grema?«. 1996, št. 26, str. 28, 29
 Človek se navadi. 1994, št. 24, str. 20, 21

- Marmeladna seansa. 1994, št. 23, str. 12, 13
 Samotni rob konca. 1997, št. 29, str. 22
 Utihi, muza. 1992, št. 21, str. 9, 10
 Remic Štefan: B.V. v nekaj točkah. 1981, št. 8/9, str. 20, 21, 22
 Repnik Mira: Črna tančica življenja. 1979, št. 2/3, str. 15, 16
 Konec enakih dni. 1980, št. 5/6, str. 17
 Rezman Peter: Joža, nikoli Jožica. 1980, št. 7, str. 19
 Nacovi pogrebci. 1981, št. 10, str. 13
 Rifel Jani: Čopič. 1992, št. 21, str. 12, 13
 Iskanje izgubljenega dne. 1995, št. 25, str. 19
 Jata golobov. 1990, št. 19, str. 21, 22
 Jata golobov. 1994, št. 24, str. 16
 Ločitvi. 1998, št. 30, str. 25
 Magični krog. 1991, št. 20, str. 14, 15
 Oblatnica samote. 1985, št. 13/14, str. 17
 Poštarjev strah. 1989, št. 18, str. 18
 Pravljica o gobah. 1993, št. 22, str. 17
 Skrivnostna jablana. 1996, št. 27, str. 21
 Soline. 1996, št. 26, str. 27
 Trepet. 1997, št. 29, str. 17, 18
 V žabji deželi. 1994, št. 23, str. 14
 Z vlakom. 1988, št. 17, str. 27
 Zakleto jezero. 1997, št. 28, str. 17, 18
 Rotovnik Zoran: Naravni talent povprečnega Slovenca za smučanje. 1980, št. 7, str. 20
 Sark Vid: Tisočletni hrast in enodnevnica. 1994, št. 23, str. 18
 Suhodolčan Primož: Dvorišče je dirkališče. 1996, št. 27, str. 22
 Žepna muca. 1998, št. 30, str. 17
 Šaloven Blaž: Rad bi... 1987, št. 15/16, str. 13
 Thurber James: Noč, ko se je pojavil duh. 1980, št. 4, str. 13, 14
 Turičnik Tone: Balade. 1996, št. 26, str. 26
 Balade. 1997, št. 28, str. 16
 Glas stotih kolen. 1979, št. 1, str. 13, 14
 Iveri prelomljenih moči. 1991, št. 20, str. 11, 12, 13
 Kandidat z vajo in zlato iglo. 1994, št. 23, str. 11
 Košček njenega risa. 1979, št. 2/3, str. 14, 15
 Krik tihega minevanja. 1990, št. 19, str. 18, 19, 20
 Kriza, tovariš. 1987, št. 15/16, str. 16, 17
 Krog temne samote. 1988, št. 17, str. 15, 16
 Maja. 1992, št. 21, str. 11, 12
 Natočimo čistega vina! 1997, št. 29, str. 19
 Nekakšen znižani ostanek. 1993, št. 22, str. 20
 Ostaja kot orumeneli spomin. 1982, št. 11/12, str. 11, 12
 Poračun na koncu. 1985, št. 13/14, str. 14, 15, 16
 Rak materinega znamenja. 1989, št. 18, str. 14, 15
 Teta Slava in zgovorna gospa. 1996, št. 27, str. 19, 20
 TTV. 1994, št. 24, str. 14
 Zavzemanje z ovinki. 1980, št. 7, str. 14, 15, 16
 Verdnik Vladimir: Človek s tremi profili. 1985, št. 13/14, str. 18, 19, 20
 Oglledalo in pisalni stroj. 1979, št. 2/3, str. 12, 13
 Po stopnicah vzrokov. 1980, št. 7, str. 21, 22
 Po stopnicah vzrokov. 1981, št. 8/9, str. 14, 15
 Popoldan in igra in smrt in popoldan. 1988, št. 17, str. 19
 Smrt gospoda Telerja. 1982, št. 11/12, str. 18, 19
 Tri slike Maurina Godena. 1979, št. 1, str. 9, 12, 13
 Zajc Martina: Sarmi naproti. 1996, št. 26, str. 31
 Zmagaj Ksenija: Pri petnajstih. 1979, št. 1, str. 10, 11
 Žmavc Janez: Na Jožefovem hribu. 1998, št. 30, str. 20, 21

DRAMATIKA

- Božič Peter: Nad nami so znamenja tri. 1981, št. 10, str. 14, 15, 16, 17
 Nad nami so znamenja tri. 1982, št. 11/12, str. 13, 14, 15, 16, 17
 Makarovič Svetlana: Mrtvec pride po ljubico. 1987, št. 15/16, str. 10
 Makuc Andrej: (Tri?) večere dolga pravljica o zabitih vratih. 1980, št. 7, str. 17, 18
 Žmavc Janez: Bučnice in sončnice za 3 moške in 6 žensk. 1996, št. 27, str. 23, 24, 25, 26

ESEJI

- Borovnik Silvija: Humor in ironija v poeziji nekaterih sodobnih slovenskih pesnikov. 1996, št. 27, str. 29, 30, 31, 32
 Maja Novak in kriminalka oživljena. 1994, št. 23, str. 19, 20, 21, 22
 Položaj ženske v socializmu, s posebnim ozirom na njeno literarno ustvarjanje. 1994, št. 24, str. 24, 25, 26
 Sodobna slovenska esejistika: Alenka Puhar. 1995, št. 25, str. 29, 30, 31, 32
 Druškovič Drago - Arih Rok: Ustvarjalci obrobne krajine. 1980, št. 4, str. 9, 10, 11, 12
 Vračanje v rojstni kraj. 1995, št. 25, str. 7
 Freljih Tone: Razmišljanje enega od članov žirije. 1982, št. 11/12, str. 6
 Godnič Stanko: Od hleba do knjige. 1982, št. 11/12, str. 6
 Horvat Helena: Spomini - Ljuba Prenner. 1995, št. 25, str. 10
 Juričan Franc: Biti pesnik. 1993, št. 22, str. 5
 Knjiga, ki sem jo nazadnje prebral. 1994, št. 23, str. 7
 Juričan Francišek: Človek in kič. 1980, št. 4, str. 7
 Razmišljanje o snobizmu. 1979, št. 2/3, str. 9, 10
 Juričan Jur: Deset. 1991, št. 20, str. 21, 22
 Kolar R. Niko: Sivo zelene refleksije. 1995, št. 25, str. 4, 5
 Križnar Naška: Amaterski film in etnologija. 1982, št. 11/12, str. 6
 Messner Janko: Ideje niso krive, če se umažejo v rokah sleparjev. 1993, št. 22, str. 23, 24, 25
 Ošlak Vinko: Abeceda filmske lepote. 1980, št. 4, str. 23, 24
 Esej o komunizmu. 1995, št. 25, str. 24, 25, 26, 27, 28
 Iz dnevnika. 1994, št. 24, str. 22, 23, 24
 Kaj je esperanto - čemu prav esperanto? 1996, št. 27, str. 32, 33, 34, 35, 36
 Odpotovati k sebi. 1997, št. 29, str. 24, 25, 26, 27
 Pozabljeni pesnik iz Slovenj Gradca. 1995, št. 25, str. 9
 Spornost sprave. 1998, št. 30, str. 31, 32, 33
 Zakaj težko prenašamo drugega. 1996, št. 26, str. 23, 24, 25
 Pogačnik Bogdan: Rezervni Slovenjgradčan. 1995, št. 25, str. 3
 Potočnik Jože: Vtisi s poti po SR Srbiji. 1979, št. 2/3, str. 19, 20
 Vtisi s poti po Srbiji. 1980, št. 4, str. 21, 22
 Vtisi s poti po Srbiji. 1980, št. 5/6, str. 21, 22
 Praprotnik Blaž: Pomotoma na pravem mestu. 1993, št. 22, str. 5
 Suhodolčan Leopold: Črte mojega življenja. 1995, št. 25, str. 12, 13
 Sušnik Tone: Gospa Sveta. 1995, št. 25, str. 5, 6
 Moje srečanje s Kuharji po uršljegorskih globačah... 1993, št. 22, str. 21, 22
 Šipek Mitja, ing.: Amaterski film - poslanec kulture. 1982, št. 11/12, str. 6, 7
 Tomašević Nebojša: Filozofija slikanja. 1979, št. 1, str. 8, 9

AFORIZMI

- Cimerman Ivan: Aforizmi. 1980, št. 4, str. 19
 Besedizmi. 1979, št. 1, str. 13

INTERVJUJI

- Borovnik Silvija: Optimistična vera, da pravica in red lahko zmagata... 1998, št. 30, str. 12, 13, 14
 Kniplič Darja: 850 LET kraja Radelah (Marinberch, Radlje). 1992, št. 21, str. 6, 7
 Makuc Andrej: Mostovi za trdnejši korak. 1985, št. 13/14, str. 5, 6
 Pogovor z Vinkom Ošlakom. 1997, št. 28, str. 12, 13, 14, 15
 Turičnik Tone: Beseda ob 60-letnici Draga Druškoviča - zanj in z njim. 1981, št. 8/9, str. 9, 10
 Bogdan Pogačnik - rezervni Slovenjgradčan. 1989, št. 18, str. 5, 6
 Češnjev cvet za Marijo Medved. 1994, št. 23, str. 4, 5
 Najboljše slike še nisem ustvaril. 1998, št. 30, str. 26, 27
 Pravljičice so njen pravi svet. 1997, št. 29, str. 12, 13
 Razgovor z Marjano Vončina. 1981, št. 10, str. 5

Razpetost med domom, šolo in ljubiteljsko kulturo. 1996, št. 27, str. 4, 5
 Semena tehniške kulture v naši dolini. 1990, št. 19, str. 8, 9
 Setev in žetev. 1987, št. 15/16, str. 7
 Večje potrebe terjajo premike. 1979, št. 2/3, str. 3
 Za človečnost in razumevanje. 1988, št. 17, str. 12, 13
 Združeno poustvarjanje. 1979, št. 1, str. 6, 7
 Življenje z glasbo in zanjo. 1996, št. 26, str. 8, 9
 Življenje z naravo in za naravo. 1994, št. 24, str. 7, 8

PORTRETI LIKOVNIKOV (PISNI)

Brejc Tomaž: Jože Tisnikar. 1981, št. 10, str. 24
 Kolar R. Niko: Dr. Werner Berg praznoval 75-letnico življenja. 1979, št. 1, str. 14
 Nikolič Rade. 1980, št. 5/6, str. 28
 Košan Marko: Andrej Grošelj. 1988, št. 17, str. 36
 Jože Kramberger. 1989, št. 18, str. 24
 Ossip Zadkine. 1991, št. 20, str. 28
 Krivec Judita: Bogdan Borčič. 1987, št. 15/16, str. 28
 Franc Berhtold. 1985, št. 13/14, str. 28
 NN: Božidar Jakac 80-letnik. 1979, št. 1, str. 20
 Franc Berneker. 1980, št. 4, str. 28
 Henry Moor. 1979, št. 2/3, str. 28
 Lojze Logar. 1993, št. 22, str. 28
 Sešel Silva: Kumprej Benjamin. 1990, št. 19, str. 32
 Turičnik Tone: Karel Pečko. 1980, št. 7, str. 24
 Zlatar Milena: Bogdan Borčič. 1996, št. 27, str. 40
 Gustav Gnamuš. 1994, št. 24, str. 28
 Janko Dolenc. 1981, št. 8/9, str. 32
 Luka Popič. 1997, št. 28, str. 28
 Naca Rojnik. 1992, št. 21, str. 4
 Oskar Von Pistor. 1996, št. 26, str. 36
 Peter Hergold. 1997, št. 29, str. 36
 Repnik Anton. 1982, št. 11/12, str. 24
 Stojan Brezočnik. 1998, št. 30, str. 40
 Vida Slivnik - Belantič. 1994, št. 23, str. 24

LIKOVNE OCENE

Damjan Alenka: V Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec, Pušelj Ratimir. 1990, št. 19, str. 30
 Durjva Iztok, dr.: Retrospektivna razstava slikarjev Franja Goloba in Lojzeta Šušmelja. 1992, št. 21, str. 21, 22
 Gabršek Prosenec Meta: V Galeriji Kolar, Šubic Jože. 1990, št. 19, str. 29
 Jakopič Rihard: Anton Ažbe. 1982, št. 11/12, str. 23
 Jama Matija: Slovenski slikarji v Monakovem. 1982, št. 11/12, str. 23
 Kolar R. Niko: Tadeusz Lapinski. 1981, št. 8/9, str. 30, 31
 Košan Marko: V Galeriji Kolar, Berhtold Franc. 1990, št. 19, str. 29
 Kovič Brane: Darko Slavec v Galeriji Kolar. 1989, št. 18, str. 21
 Kožar Jernej: Andrej Grošelj, pregledna razstava. 1997, št. 28, str. 3
 Branko Suhy: Iz cikla španska palma 1994 - 1997. 1998, št. 30, str. 29
 Krivec Dragan Judita: V Galeriji Kolar Silvester Komel. 1991, št. 20, str. 25
 Lasbaher Franček: Občina Slovenj Gradec v krajevem leksikonu Slovenije (I - IV, DZS 1968, 1971, 1976, 1980). 1981, št. 10, str. 6, 7
 NN: France Slana v Mladinski knjigi. 1981, št. 10, str. 22
 V Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec, Rabuzin Ivan. 1990, št. 19, str. 30
 Pečko Karel: Bogdan Borčič. 1981, št. 8/9, str. 31
 Planinc Mica: Tone Lapajne. 1982, št. 11/12, str. 22
 Vrišer Sergej: Življenje in delo Janeza Jurija Mersija. 1979, št. 2/3, str. 23, 24, 25
 Zlatar Milena: Klavdij Tutta v Galeriji likovnih umetnosti. 1989, št. 18, str. 21
 Likovno srečanje Pohorje - Kozjak, Radlje 79 v likovnem salonu na Ravnah na Koroškem. 1980, št. 4, str. 27

Ob razstavi akvarelov Petra Petroviča. 1991, št. 20, str. 27
 Pomen likovne razstave »Za boljši svet«. 1979, št. 1, str. 20
 Razstava del Klavdija Tutte v Galeriji Kolar. 1998, št. 30, str. 30
 Razstava kiparskih del Lojzeta Pogorelca. 1991, št. 20, str. 27
 Umetniki iz Gornjega Milanovca so se predstavili v umetnostnem paviljonu. 1980, št. 5/6, str. 26, 27
 V Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec 3. koroški likovni bienale. 1991, št. 20, str. 26

KNJIŽNE OCENE

Borovnik Silviya: Zakaj se skrivajo za Prežiha in trepečejo pred literaturo? 1994, št. 23, str. 8
 Glazer Alenka: Dve novi knjigi Marjana Pungartnika. 1997, št. 29, str. 32, 33
 Grmič Vekoslav: Nostra maxima culpa. 1997, št. 28, str. 20, 21
 Kodrin Miran: Po stopinjah Anželakove poezije. 1994, št. 24, str. 10
 Skozi soteske, roman. 1997, št. 29, str. 29
 Kovačič - Peršin Peter: Pesniški svet Barbare Simoniti. 1998, št. 30, str. 36, 37
 Lasbaher Franček: Dorchel Andreas - Hogo Wolf. 1990, št. 19, str. 26, 27
 Karel Pečko v našem kraju in prostoru. 1989, št. 18, str. 6, 7
 Linasi Marjan - Antifašistično in narodnoosvobodilno gibanje slovenske mladine na Koroškem 1938 - 1945. 1990, št. 19, str. 25
 Nova slovenjegraška monografija. 1992, št. 21, str. 17, 18, 19
 Nove knjige, nova Pečkova monografija. 1992, št. 21, str. 16
 Ovčar Marija - Vse visi na popkovini. 1990, št. 19, str. 25, 26
 Predstavitev knjige »15 let obrtnega združenja Slovenj Gradec«. 1988, št. 17, str. 35
 Tone Sušnik: Koroška. 1997, št. 28, str. 23, 24, 25, 26
 Vodnik po Mislinjski dolini. 1992, št. 21, str. 17
 M.A.: Kolar Marjan: Zvezde in križi. 1979, št. 2/3, str. 22
 Leopold Suhodolčan, Snežno znamenje. 1982, št. 8/9, str. 23
 M.K: Kokot Andrej: Kamen molka. 1980, št. 4, str. 20
 M.M.: Ivanka Hergold: Nož in jabolko. 1981, št. 8/9, str. 22
 MA: Mauko Marjan - Gorje pametnemu in druge neumnosti. 1991, št. 20, str. 23
 Milena Cigler - Regratov cvet. 1991, št. 20, str. 23
 Makuc A.: A ženske tudi pišejo? 1996, št. 26, str. 17
 Cajnko Mira - Frč v Frčloniji. 1990, št. 19, str. 24
 Darja Kniplič: Vrti se, se vrti. 1992, št. 21, str. 19
 Črna celina je tu, le dobro jo je treba pogledati. 1993, št. 22, str. 14
 Oprostite, ker motim. 1993, št. 22, str. 14
 Rezina limone za Mileno Cigler. 1996, št. 26, str. 15
 Zlatar Jože - Poti. 1990, št. 19, str. 24, 25
 Merkač Helena: Bili so - tudi za nas. 1996, št. 26, str. 13
 Dr. Ljuba Prenner (1906 - 1977); ob 90. letnici rojstva in 20. obletnici smrti. 1997, št. 29, str. 28
 Človeka nikar - za vse čase. 1996, št. 26, str. 14, 15
 Koroški zbornik. 1996, št. 27, str. 37
 Nevarne mreže - Zvonko Robar. 1997, št. 28, str. 21
 Nikomur v zgodovini ni bilo treba obžalovati širine in priznavanja dejstev. 1997, št. 29, str. 34
 Ob 50-letnici pihalnega orkestra Slovenj Gradec. 1997, št. 29, str. 24
 Pod košato lipico. 1997, št. 29, str. 28
 Prvenec, a zrelo pesniško dejanje. 1997, št. 29, str. 28
 V meni je toliko materiala, da me je strah. 1997, št. 29, str. 28
 Zbornik srednje strojnokovinarske šole Ravne. 1996, št. 27, str. 37, 38
 Messner Janko: Kartner Heimatbuch (Koroško domovinsko berilo). 1980, št. 7, str. 22

- N.R.K.: Mitja Šipek: Šentanel, moje življenje. 1979, št. 2/3, str. 22
- Nik: Leopold Suhodolčan: Trenutki in leta. 1979, št. 2/3, str. 22
- Nik: Rok Arih: Telemahova iskanja in drugi Krokiji. 1980, št. 4, str. 20
- Petek Miro: Tretja monografija o slikarju Jožetu Tisnikarju. 1987, št. 15/16, str. 22
- Prapótnik Blaž: Maukovi prsti med haikuji. 1997, št. 29, str. 29
- Zeleni prvenec, ki obeta. 1998, št. 30, str. 35
- Sešel Silva: O knjigah dveh Sušnikov. 1994, št. 24, str. 9
- T.T.: Slavka Dragolič: Punčka s kanglo. 1992, št. 21, str. 20
- V.A.: Dialogi: revija za kulturo v vseh oblikah. 1981, št. 8/9, str. 22
- V.V.: Marko Kravos: Tretje oko. 1980, št. 5/6, str. 18
- Vujanovič Dragica: Ocena knjige Odstranitev moje vasi. 1985, št. 13/14, str. 19
- Zlatar Milena: Štiri monografije o življenju in delu slikarja Jožeta Tisnikarja. 1996, št. 27, str. 12, 13
- Žmavc Janez: Zapis o ponovnem branju knjige Bili so Toneta Turičnika. 1996, št. 27, str. 15
- LIKOVNE PODOBE**
- Antič Siniša: Portret Tajlandskega dekleta. 1980, št. 5/6, str. 26
- Begić Mirsad: Prostorska postavitev. 1998, št. 30, str. 28
- Benetik Rudi: Vse je izgubilo svojo vrednost. 1991, št. 20, str. 14
- Berg Werner: Mlada in stara kmetica, Kmet, Žrebe II, Dežniki. 1979, št. 1, str. 15, 16
- Berthold Franc: »Three«. 1985, št. 13/14, str. 18
- Dve II. 1985, št. 13/14, str. 15
- Kontejner št. 275. 1985, št. 13/14, str. 10
- Park. 1990, št. 19, str. 29
- Pejsaž s plastičnimi svečami. 1985, št. 13/14, str. 9
- Samo lupine. 1985, št. 13/14, str. 13
- Školjka in kamen. 1995, št. 25, str. 19
- Školjke in kamen, Školjka, Čeri. 1985, št. 13/14, str. 28
- Vrata. 1985, št. 13/14, str. 1
- Berneker Fran: Žrtve. 1991, št. 20, str. 9
- Glava deklice. 1980, št. 4, str. 17
- Mladost (Ženska glava), Vodnjak Janeza Nepomuka, Portret dr. Pavla Turnerja. 1980, št. 4, str. 28
- Portret deklice. 1995, št. 25, str. 8
- Borčič Bogdan: »Črna slika V«. 1985, št. 13/14, str. 27
- Dve temni polji s tanko črto. 1992, št. 21, str. 10
- Fosili I., II. 1981, št. 8/9, str. 31
- Kronika nekega časa. 1987, št. 15/16, str. 18
- Kronika nekega časa. 1987, št. 15/16, str. 20
- Razmišljanje o školjki. 1987, št. 15/16, str. 23
- Školjka in prostor. 1987, št. 15/16, str. 22
- Tokrat malo več o školjki, Školjka in prostor. 1987, št. 15/16, str. 28
- Tokrat precej več o školjki. 1987, št. 15/16, str. 1
- BI - NM - 94 - 3. 1996, št. 27, str. 17
- BI - NM - 94 - 4. 1996, št. 27, str. 11
- Črno belo. 1996, št. 27, str. 15
- Kobaltov znak. 1996, št. 27, str. 40
- MGC - 4. 1996, št. 27, str. 7
- Plavi trikotnik. 1996, št. 27, str. 27
- Razmišljanje o meandru I. 1996, št. 27, str. 22
- Razmišljanje o meandru III. 1996, št. 27, str. 37
- Rdeča vrata. 1996, št. 27, str. 1
- Sinji vrh I. 1996, št. 27, str. 19
- Tokrat precej več o školjki. 1995, št. 25, str. 3
- Veliki »H«. 1996, št. 27, str. 18
- Znak II. 1996, št. 27, str. 20
- Boschitz Jože: Brez naslova. 1982, št. 11/12, str. 18
- Brezočnik Stojan: Druga zgodba. 1998, št. 30, str. 6
- In kako je oboje med seboj speto. 1998, št. 30, str. 1
- Na črnem je pogovor globji, 1998, Zadnja igra kot velika radost. 1998, št. 30, str. 40
- Pokrajina para dva. 1998, št. 30, str. 34
- Pokrajina para. 1998, št. 30, str. 15
- Chaplin Pjotr: Potovanje v vesolje. 1997, št. 29, str. 21
- Cherif Semia: Kameli. 1979, št. 2/3, str. 15
- Chu Gene: Ujetništvo. 1987, št. 15/16, str. 14

- Clullida Eduardo: Brez naslova. 1987, št. 15/16, str. 17
- Demšar Tone: Zloženka z riževo slamo. 1979, št. 2/3, str. 18
- Derovin René: N.Q.XXI. 1987, št. 15/16, str. 15
- Dolenc Janko: Koroški sekač, Dekle s Pohorja, Dve ženi. 1981, št. 8/9, str. 32
- Meta II. 1981, št. 8/9, str. 13
- Žena z mandolino. 1981, št. 8/9, str. 1
- Žene. 1981, št. 8/9, str. 21
- Ženi. 1981, št. 8/9, str. 3
- Domodenik Tatjana: 1987, št. 15/16, str. 12
- Dragan Srečo: Clavis urbis, 1 cerkev sv. Jurija, 1 - 2 cerkev sv. Pankracija, 1 - 2 - 3 cerkev sv. Duha. 1997, št. 29, str. 23
- Dražović Ilija: Pijanec. 1980, št. 5/6, str. 27
- E. Exler Christoph: Fasada v Krakovu. 1997, št. 29, str. 3
- Gnamuš Gustav: Brez naslova I. 1995, št. 25, str. 18
- Brez naslova. 1994, št. 24, str. 15
- Brez naslova. 1994, št. 24, str. 3
- Brez naslova. 1994, št. 24, str. 8
- Brez naslova. 1994, št. 24, str. 9
- Rdeča slika. 1994, št. 24, str. 1
- Risba. 1994, št. 24, str. 21
- Golob Franjo: Avtoportret. 1992, št. 21, str. 21
- Sem pobič rastov tam. 1992, št. 21, str. 18
- Graciansky George: Zgodba o dveh mestih. 1997, št. 29, str. 20
- Grošelj Andrej: »Lesarji«. 1988, št. 17, str. 33
- »Uljana«. 1988, št. 17, str. 13
- Figura iz kamna. 1995, št. 25, str. 29
- Lesarji. 1988, št. 17, str. 1
- Ptica. 1988, št. 17, str. 18
- Ptice. 1988, št. 17, str. 3
- Ženska figura. 1988, št. 17, str. 6
- Hergold Peter: Interier. 1991, št. 20, str. 26
- Mamma. 1997, št. 29, str. 36
- Pericarežeracirep. 1997, št. 29, str. 1
- Herman Anton: Skulptura. 1980, št. 4, str. 26
- Skulptura. 1980, št. 4, str. 26
- Jakac Božidar: France Prešeren. 1995, št. 25, str. 23
- Poslednje zvezde, Teranova trta, Triptihon »Danse macabre«. 1979, št. 1, str. 20
- Triptihon »Danse macabre«. 1979, št. 1, str. 1
- Januš Gustav: Brez naslova. 1982, št. 11/12, str. 16
- Jerčić Alojz: Moja dežela. 1997, št. 29, str. 32
- Jovanović - Jus Zoran: Tišina. 1980, št. 5/6, str. 27
- Karel Pečko: Domačija pri Uršlji gori. 1980, št. 7, str. 10
- Iz cikla Slovenjegraških dvorišč. 1980, št. 7, str. 6
- Iz cikla Slovenjegraških dvorišč. 1980, št. 7, str. 8
- Iz cikla Slovenjegraških dvorišč. 1980, št. 7, str. 9
- Iz cikla Slovnejgraških dvorišč. 1980, št. 7, str. 18
- Mati z otrokom. 1980, št. 7, str. 15
- Uršlja gora II., IV., I. 1980, št. 7, str. 24
- Komel Silvester: Nočna suita. 1991, št. 20, str. 25
- Kramberger Jože: Češnje. 1989, št. 18, str. 14, 15
- Gobe. 1989, št. 18, str. 13
- Počitek, Piskrovez. 1989, št. 18, str. 24
- Tihožitje s fižolo. 1989, št. 18, str. 10
- Tihožitje s suhim sadjem. 1989, št. 18, str. 1
- Tihožitje z likalnikom. 1989, št. 18, str. 12
- Tihožitje. 1995, št. 25, str. 30
- Violina. 1989, št. 18, str. 2
- Krašovec Metka: Poletje na Karibih. 1988, št. 17, str. 15
- Krtinič Ljiljan: Linorez brez naslova. 1979, št. 2/3, str. 2
- Kumprej Benjamin: Brez naslova. 1995, št. 25, str. 25
- Krajina zvečer. 1990, št. 19, str. 23
- Krajina. 1990, št. 19, str. 1
- Krajina. 1990, št. 19, str. 14
- Tihožitje. 1990, št. 19, str. 22
- Tihožitje. 1990, št. 19, str. 9
- Tihožitje, Tihožitje. 1990, št. 19, str. 32
- Lapajne Tone: Barjanec. 1980, št. 4, str. 25
- Orači. 1980, št. 4, str. 15
- Lapinski Tadeusz: Kontinuiteta. 1997, št. 29, str. 7
- Ognjena ptica. 1981, št. 8/9, str. 31
- Vesoljska gnezda. 1981, št. 8/9, str. 30
- Lavrenčič A.: »Aprilska slika«. 1979, št. 2/3, str. 27
- Ličen Tina: 1987, št. 15/16, str. 13

- Logar Lojze: Bazen. 1995, št. 25, str. 26
 Flora VI. 1993, št. 22, str. 24
 Iz Davidovega vrta. 1993, št. 22, str. 1
 Jutro. 1993, št. 22, str. 28
 Lesbos 80. 1993, št. 22, str. 25
 Padli steber. 1993, št. 22, str. 5
 Poletje. 1993, št. 22, str. 4
 Rdeči angel. 1993, št. 22, str. 21
 Spomenik. 1993, št. 22, str. 14
- Make Peace John: Stopnice za knjižnico. 1980, št. 4, str. 7
- Malmström Annika: Allegro. 1988, št. 17, str. 5
- Maraž Adriana: Brez naslova VI. 1988, št. 17, str. 26
- Mersij J. J.: Peter z oltarja na Ponikvi, Sv. Valentin z velikega oltarja v Libeličah, Prižnica v Slovenj Gradcu, Marija z oltarja na Hriberci. 1979, št. 2/3, str. 23, 24, 25
- Meško Kiar: Pred nastopom. 1980, št. 4, str. 8
- Meštrovič Ivan: Perzefona. 1979, št. 2/3, str. 25
 Perzefoni. 1979, št. 1, str. 2
- Mikhailov Anatoly: Okna rusije. 1997, št. 29, str. 26
- Miković Milinko: Ptič podzemlja. 1980, št. 5/6, str. 26
- Moore Henry: Delovni model za mater z otrokom. 1979, št. 2/3, str. 1
 Maketa za naslonjeno figuro, Delovni model za naslonjene povezane oblike. 1979, št. 2/3, str. 12, 13
 Pokončna mati z otrokom, Delovni model za pokončno notranjo in zunanjo obliko, Uho. 1979, št. 2/3, str. 28
 Uho. 1995, št. 25, str. 21
- Morina Zdenka: Figure. 1988, št. 17, str. 25
- Nadal Emilia: Embalaža. 1979, št. 2/3, str. 19
- Nikolič Rade: Heroj Franjo Vrnčič. 1980, št. 5/6, str. 8
 Mira, Andrejka, Gordana. 1980, št. 5/6, str. 28
 Nikola Tesla. 1980, št. 5/6, str. 4
 Obrazi I, II. 1980, št. 5/6, str. 14
 Obrazi III. 1980, št. 5/6, str. 17
 Rast navzgor. 1980, št. 5/6, str. 2
 Rojstvo forme. 1980, št. 5/6, str. 13
 Tektonski premik. 1980, št. 5/6, str. 9
 Portret dečka. 1995, št. 25, str. 22
- NN: Domačija Kopnik. 1980, št. 4, str. 27
- Oman Valentin: Omaha IX. 1982, št. 11/12, str. 19
- Pečko Karel: Iz cikla Slovenjegraških dvorišč. 1980, št. 7, str. 4
 Portret H.T. 1996, št. 26, str. 26
 Portret slikarja Jožeta Tisnikarja. 1996, št. 26, str. 31
 Portret. 1996, št. 26, str. 24
 Sin Otmar. 1996, št. 26, str. 28
 Speči deček, Portret študentke, Portret T.H. 1996, št. 26, str. 18
 Tatjana, Portret L.P. z Uršljo goro, Portret z Uršljo goro. 1996, št. 26, str. 19
 Tona. 1996, št. 26, str. 14
 Uršlja gora. 1980, št. 7, str. 1
 Uršlja gora. 1989, št. 18, str. 6
 Uršlja gora. 1995, št. 25, str. 1
- Petrovič Peter: Ljubljansko barje. 1998, št. 30, str. 7
- Poggi Pino: »S«. 1997, št. 29, str. 2
- Pogorevc Lojze: Kipi. 1998, št. 30, str. 3
- Pogorevc L.: Memento mori. 1991, št. 20, str. 27
- Popič Luka: Juta I, Juta III. 1997, št. 28, str. 28
 Juta II. 1997, št. 28, str. 25
- Puch Gonzalo: Brez naslova. 1997, št. 29, str. 18
- Pušelja Ratimir: 1990, št. 19, str. 30
- Rabuzin Ivan: Veliki bregovi. 1990, št. 19, str. 30
- Rakič Goran: Idoli. 1997, št. 29, str. 34
- Repnik Anton: Plevice. 1982, št. 11/12, str. 3
 Podoba naivneža. 1995, št. 25, str. 17
 Pravice in dolžnosti. 1982, št. 11/12, str. 1
 Prijateljstvo, Molitev, Žalovanje. 1982, št. 11/12, str. 24
- Robar Marjan: Portret ženske. 1982, št. 11/12, str. 13
- Rojnik Naca: Akt. 1992, št. 21, str. 2
 Portret B.M.. 1995, št. 25, str. 10
 Portret, Mati z otrokom. 1992, št. 21, str. 1
- Sanda Marin: »O zlatem jabolku«. 1979, št. 2/3, str. 5
- Shimazaki Kazushi: Žival. 1979, št. 2/3, str. 6
- Slavec Darko: Iz cikla »Kruh, svet in kozmos«. 1980, št. 4, str. 2
- Slivnikar Vida: 1995, št. 25, str. 32
- Slivnikar - Belantič Vida: Akril na papirju. 1994, št. 23, str. 24
 Cvet. 1994, št. 23, str. 13
 Polje. 1994, št. 23, str. 7
- Strauss Mihael Franc: Sv. Elizabeta. 1980, št. 4, str. 9
- Suhly Branko: 10., Kastanjeta. 1998, št. 30, str. 29
- Surya Sumorina Aelina: Dolga kriza. 1997, št. 29, str. 33
- Štefan Jože: Brez naslova. 1982, št. 11/12, str. 15
- Šubic Jože: Sediva v krog. 1990, št. 19, str. 29
- Šušmelj Lojze: Avtoportret. 1992, št. 21, str. 22
 Za brano. 1992, št. 21, str. 13
- Tereza Miszkin: »Obraz 36«. 1979, št. 2/3, str. 14
- Tichy Josef: Brazgotine. 1991, št. 20, str. 11
- Tisnikar Jože: Avtoportret z netopirji, Ljubezen, Enooka družina. 1981, št. 10, str. 24
 Dva vrana. 1981, št. 10, str. 1
 Jata vran IV. 1981, št. 10, str. 7
 Karneval I. 1997, št. 29, str. 25
 Po katastrofi, Vrček piva, V gostilni, Memento mori, Osamljeni. 1979, št. 1, str. 8, 9
 Ponosni vran. 1981, št. 10, str. 6
 Prstan II. 1981, št. 10, str. 3
 Prvi ljudje. 1980, št. 4, str. 11
 Umirajočo vran. 1981, št. 10, str. 7
 V prosekuri. 1997, št. 28, str. 2
 V prosekuri. 1998, št. 30, str. 27
 V prosekuri. 1981, št. 10, str. 2
 Vranji zbor. 1995, št. 25, str. 36
- Tretjakova zbirka: Obredna figura plemena Yoruba. 1980, št. 4, str. 11
- Tutta Klavdij: Iz cikla pravljnični pejsaži. 1998, št. 30, str. 30
- Vallazza Adolf: Oseba iz Dolomitske legende. 1987, št. 15/16, str. 8
- Vaserey Victor: Lapidarium II. 1997, št. 28, str. 2
- Veličković Vladimir: Štiri faze skoka. 1979, št. 2/3, str. 27
- Vilas Šime: Zaozbljena trdnjava. 1987, št. 15/16, str. 9
- Vodopivec Lujo: Freiburška statua. 1998, št. 30, str. 28
- Pistor Von Oskar: Otroka, Portret žene Ane. 1996, št. 26, str. 36
- Vovk Karl: Brez naslova. 1982, št. 11/12, str. 17
- Vrabič Sašo: Ekran. 1997, št. 29, str. 31
- Weis Zorka: Zima I. 1982, št. 11/12, str. 14
- Zadkine Ossip: Dekle z lutnjo, Violončelistka. 1991, št. 20, str. 28
 Ifigenija. 1991, št. 20, str. 4
 Pesnik Guillaume Apollinaire. 1995, št. 25, str. 15
 Spomenik pesniku Guillaume Apollinaire. 1991, št. 20, str. 1
 Veliki Orfej. 1991, št. 20, str. 21
- Žarković Milica: Poljub. 1988, št. 17, str. 17
- Živanović Mijo: »Žar ptica«. 1979, št. 2/3, str. 26
- Žuvela Gorski: Sedmi stavek. 1997, št. 29, str. 8

ČLANKI IN RAZPRAVE

- Bogatay Janez, dr.: Sodobnost z razsežnostjo dediščine. 1990, št. 19, str. 13
- Cigler Milena: O pisanju. 1989, št. 18, str. 19
- Curk Ivan, dr.: Arheološka preteklost Pohorskega Podravsja. 1981, št. 10, str. 20, 21
- Čarf Matevž: Berneško pod Malo Kopo na Gradišču, rojstni kraj kiparja Franca Bernekerja. 1991, št. 20, str. 7, 8
- Čepin Branko: »Mlada Evropa« na CD plošči. 1997, št. 29, str. 10
 Hugo Wolf in mlada Evropa »Junior Europa«. 1997, št. 28, str. 6
 Hugo Wolf. 1994, št. 23, str. 6
- Djura - Jelenko Saša: Dosežki arheoloških raziskav na trasi avtoceste. 1998, št. 30, str. 7
- Erjavec Aleš: Neliterarne oblike v literaturi. 1980, št. 7, str. 14, 15, 16
 Neliterarne oblike v literaturi. 1981, št. 8/9, str. 14, 15, 16
- Felle Miša: MPZ Fužinar ambasador slovenske kulture v Srbiji. 1980, št. 7, str. 4
- Grabner Valerija - Brigita Rapuc: Sokličev muzej Slovenj Gradec. 1997, št. 29, str. 11

- Horvat Andrej: Sponzor 26. številke Odsevanj Zeptr Slovenica, d.o.o. 1996, št. 26, str. 35
- Horvat Helena: Gledališki abonma 1992/93. 1992, št. 22, str. 8
Gledališki abonma. 1994, št. 23, str. 5
Ljuba Prenner - Puba (1906 - 1977). 1992, št. 21, str. 5, 6
Nova organiziranost ljubiteljske kulture. 1997, št. 29, str. 3
- K. R. N. (-ik): Srečanje z nagrajencema. 1981, št. 8/9, str. 4
- Kmecl Matjaž: O slovnjegraških razstavah domače in umetne obrti. 1987, št. 15/16, str. 5
- Kolar R. Niko: In memoriam: Leopold Suhodolčan. 1980, št. 4, str. 28
Rade Nikolič. 1988, št. 17, str. 35
- Kordež Karel: Šaleška dolina v pesmi, sliki in besedi. 1982, št. 11/12, str. 8
- Kos Marjan: Razstava, posvečena življenju športnika. 1994, št. 24, str. 6
Stranke in društva na območju koroške krajine od 1918 - 1945. 1994, št. 23, str. 3
- Košan Marko: Ali sme biti proslava umetniški dogodek. 1998, št. 30, str. 3, 4
Davorin Trstenjak ob 180-letnici rojstva. 1997, št. 29, str. 14, 15, 16
Post - art. 1991, št. 20, str. 22
Post - Jugoslavija. 1991, št. 20, str. 23
Slovenj Gradec v Mednarodnem združenju mest glasnikov miru. 1996, št. 26, str. 4, 5
Umetnine iz javnih in zasebnih zbirk na Koroškem. 1990, št. 19, str. 28
Vrednotenje simbolov preteklosti. 1996, št. 27, str. 11, 12
- Lasbaher Franc: Usmerjeno izobraževanje v koroških občinah. 1979, št. 2/3, str. 4, 5
Hugo Wolf v novejših tiskih. 1988, št. 17, str. 11
Jubilejni zbornik za 40 let Slovenske gimnazije v Celovcu. 1997, št. 29, str. 30, 31, 32
Rojstni kraj(i) slovenskega kiparja Franca Bernekerja. 1987, št. 15/16, str. 8
Zbornik ob 70-letnici Planinskega društva Slovenj Gradec. 1990, št. 19, str. 27
- Lasbaher Jure: Mesto Slovenj Gradec in njegove transnacionalne povezave. 1998, št. 30, str. 10, 11
- Lenasi Marjan: Antifašistično gibanje slovenske mladine na Koroškem 1941 - 1945. 1981, št. 8/9, str. 10, 11, 12, 13
- Leskovar Jože: Hugo Wolf (1860 - 1903). 1988, št. 17, str. 10
Prireditve v počastitev 130-letnice rojstva skladatelja Huga Wolfa. 1990, št. 19, str. 7
- Linasi Marjan, prof.: In memoriam Ferdo Fischer - Mojka. 1990, št. 19, str. 31
Po sili vojak. 1991, št. 20, str. 8, 9
- Linasi Marjan: Aktualnosti iz muzejskega življenja. 1990, št. 19, str. 12
Koroški Slovenci in protifašistični odpor. 1995, št. 25, str. 33, 34
Osemdeset let Bogdana Žolnirja. 1988, št. 17, str. 7
Spomeniki in znamenja NOB v občini Slovenj Gradec. 1985, št. 13/14, str. 9
Teh 45 let. 1996, št. 26, str. 6, 7
- M. F.: Kulturni dom smo potrebovali. 1985, št. 13/14, str. 7
- Majer Boris, dr.: Idejni tokovi v kulturi (I.). 1979, št. 1, str. 4
Idejni tokovi v kulturi (II.). 1979, št. 2/3, str. 4
Idejni tokovi v kulturi (III.). 1980, št. 4, str. 8
- Mauko Marijan: Bliža se 31. maj. 1998, št. 30, str. 37
Človek, ki je ustvaril Slovenijo. 1996, št. 27, str. 27, 28
Tatman. 1988, št. 17, str. 32, 33
Tatman. 1989, št. 18, str. 20
- Meh Anica: Folklor Mislinjske doline. 1981, št. 8/9, str. 27, 28, 29
Jajčarija. 1992, št. 21, str. 20, 21
- Mikic Marijan: Lep glasbeni večer v Vogrčah. 1985, št. 13/14, str. 5
- Mohor Miha: Mentorstvo v osnovnošolskem literarnem krožku. 1979, št. 1, str. 19
- Naglič Albin: Mešani pevski zbor KD Slovenj Gradec. 1979, št. 1, str. 6
- NN: I. mednarodni festival industrijskega, obrtnega in etnografskega amaterskega filma. 1982, št. 11/12, str. 6
10. obletnica sodelovanja z Gornjim Milanovcem. 1982, št. 11/12, str. 5
Bevkov kipec za poslovalnico MK Slovenj Gradec. 1980, št. 7, str. 5
Češnjev cvet, darilo SR Črne Gore. 1981, št. 10, str. 23
Darilo SR Srbije Gaju svobode. 1981, št. 10, str. 22, 23
Dejavnost občinskih kulturnih društev in skupin. 1987, št. 15/16, str. 11
Delegati o poročilu in programu ZKO Slovenj Gradec. 1979, št. 1, str. 2
Edvard Kardelj - predstavitev njegovega revolucionarnega dela. 1980, št. 5/6, str. 2, 3
III. mednarodni festival industrijskega, obrtnega in etnološkega amaterskega filma. 1985, št. 13/14, str. 9
IV. območno srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov v Dravogradu. 1981, št. 10, str. 12
Klub UNESCO v Slovenj Gradcu. 1988, št. 17, str. 5
Koroška poje 85. 1985, št. 13/14, str. 5
Kulturni utrip 1988/89. 1989, št. 18, str. 2, 3
Marjana Lipovšek s Hugom Wolfom. 1990, št. 19, str. 7
Mesto Slovenj Gradec in njegovo obzidje. 1981, št. 8/9, str. 30
Mladinska knjiga in kulturni utrip. 1982, št. 11/12, str. 4
Načrt mesta Slovenj Gradec. 1985, št. 13/14, str. 8
Odkritje stoletja. 1993, št. 22, str. 8
Okvirna usmeritev kulturnega razvoja Slovenije v obdobju 1981 - 85. 1979, št. 2/3, str. 2, 3
Pero za mir. 1987, št. 15/16, str. 4
Postavitev hrvaške plastike. 1981, št. 10, str. 22
Prispeli filmi. 1985, št. 13/14, str. 9, 10
Prva Ažbetova plaketa za Slovenj Gradec. 1982, št. 11/12, str. 22, 23
Razpis ob prireditvi »Za boljši svet«. 1979, št. 2/3, str. 22
Titov gaj je pridobil novo skulpturo. 1987, št. 15/16, str. 27
Večerna odsevanja. 1980, št. 5/6, str. 18
Vruncovo priznanje mladinskemu zboru. 1982, št. 11/12, str. 5
Založniški podvig. 1980, št. 7, str. 6
- Novak Tone in sodelavci: Soteska Huda luknja. 1980, št. 4, str. 22, 23
Soteska Huda luknja. 1980, št. 5/6, str. 22, 23, 24
- Občinska kulturna skupnost Slovenj Gradec: Usmeritev razvoja kulturne dejavnosti v letih 1981-85. 1980, št. 4, str. 2, 3
- Osojnik Miroslav: Knjiga in bralec v splošno izobraževalni knjižnici. 1980, št. 7, str. 8, 9
O nalogah in organiziranosti splošnoizobraževalnih knjižnic. 1980, št. 4, str. 12
Prežihov Voranc pisatelj revolucionar. 1979, št. 2/3, str. 8, 9
- Ošlak Vinko: Esperanto - jezik miru. 1997, št. 29, str. 8, 9
- P. M.: Zares hvaležno se je družiti z njimi. 1982, št. 11/12, str. 5
- Pečko Karel: In memoriam. 1979, št. 2/3, str. 28
Misli iz govora. 1979, št. 2/3, str. 25
- Petek Miro: Tisnikar in mediji. 1988, št. 17, str. 9
- Petrovič Peter: Prešernov praznik 1991. 1991, št. 20, str. 2
Slikarska kolonija Slovenj Gradec '97. 1997, št. 29, str. 9
- Plešivčnik Drago, dr.: Za boljši svet. 1979, št. 2/3, str. 27
- Pogorevc Drago: MPZ Svoboda Mislinja. 1980, št. 4, str. 5
- Potočnik Jože: Ob 35-letnici okrajnega odbora OF Slovenj Gradec. 1979, št. 1, str. 4, 5
Koroško šolstvo od preteklosti do sedanjosti. 1996, št. 27, str. 10
Partizanska gospodarska dejavnost v Mislinjski dolini od leta 1941 do 1945. 1989, št. 18, str. 8, 9, 10
Partizanska gospodarska dejavnost v Mislinjski dolini od leta 1941 do leta 1945. 1990, št. 19, str. 10, 11
Slovenj Gradec in gimnazija. 1995, št. 25, str. 35
Sponzor 21. št. Odsevanj Nova oprema. 1992, št. 21, str. 23
Sponzor 22. številke Odsevanj Nieros Niederbeger Slovenj Gradec od tovarne KOS do podjetja Nieros metal. 1993, št. 2, str. 26, 27

- Sponzor 23. številke Odsevanj Tovarna meril Slovenj Gradec. 1994, št. 23, str. 23
- Sponzor 24. št. Odsevanj Družba KO - SI Slovenj Gradec. 1994, št. 24, str. 27
- Sponzor 27. številke Odsevanj Johnson Control - NTU, d.o.o., Slovenj Gradec. 1996, št. 27, str. 38, 39
- Sponzor 28. številke Odsevanj Tus Prevent d.d., Slovenj Gradec. 1997, št. 28, str. 26, 27
- Sponzor 29. številke Odsevanj CMP, d.o.o., Slovenj Gradec. 1997, št. 29, str. 35
- Sponzor 30. številke Odsevanj Zavarovalnica Maribor, delniška zavarovalna družba (d.d.). 1998, št. 30, str. 38
- V spomin. Bogdan Zolnir (1908 - 1997). 1998, št. 30, str. 8
- Zbornik Slovenj Gradec in Mislinjska dolina. 1996, št. 26, str. 34
- Prapótnik Blaž: Poezija in glasba. 1998, št. 30, str. 11
- Kaljenje miru. 1992, št. 21, str. 3
- Matthaeus Cerdonis de Windischgretz. 1996, št. 27, str. 2
- Odsevanja - spremembe na obzorju. 1998, št. 30, str. 39
- Poezija & glasba. 1997, št. 28, str. 9
- Pot v zenit. 1997, št. 29, str. 2
- Pronicanje lepote. 1997, št. 28, str. 3
- Praprotnik Ivan: Mitja Schöndorfer. 1988, št. 17, str. 35
- Praprotnik Heda: Poklicna in amaterska kultura v občini Slovenj Gradec. 1981, št. 10, str. 4
- Sodelovanje z rojaki iz Švice. 1980, št. 7, str. 5
- Rapuc Brigita: Zapisano na rob. 1996, št. 27, str. 6
- Republiški komite za kulturo: Družbenoekonomski položaj, pravice in obveznosti samostojnega umetnika. 1979, št. 1, str. 5, 6
- Roncelli - Vaupot Silva: Gimnazija Slovenj Gradec - naš bogatejši vsakdan. 1996, št. 27, str. 8
- Ropič Draga: V redu kaos Blaža Prapótnika. 1996, št. 26, str. 16
- Rudolf Franček: Naš čas in ljubiteljska kultura. 1997, št. 28, str. 7
- Schondorfer Mitja: Brez svobodne menjave dela ne gre. 1979, št. 2/3, str. 6
- Problemi so stari. 1980, št. 7, str. 6
- Stojanovič Risto: Nekatera stališča o nadaljnjem raziskovanju samoupravljanja. 1979, št. 2/3, str. 5, 6
- Samoupravljanje in participacija. 1980, št. 7, str. 9, 10
- Samoupravljanje in participacija. 1981, št. 8/9, str. 8
- Samoupravno usklajevanje interesov tudi v kulturi. 1979, št. 1, str. 2
- Stališča o nekaterih konfliktih v samoupravnih odnosih in možnostih za njihovo razreševanje. 1980, št. 4, str. 8, 9
- Stališča o nekaterih konfliktih v samoupravnih odnosih in možnostih za njihovo reševanje. 1980, št. 5/6, str. 8
- Strmčnik - Gulič Mira: Gomilno grobišče na Legnu. 1980, št. 5/6, str. 19, 20
- Prispevek k prezentaciji zidanih rimskih grobov v Starem trgu. 1981, št. 10, str. 21, 22
- Šetinc Franc: 25-letnica Umetnostnega paviljona. 1982, št. 11/12, str. 10, 11
- Špegel Krevh Romana: Lirika zrelih let Marije Špegel-Hriberšek. 1995, št. 25, str. 11
- Štalekar Marjana: Ljubiteljska kultura ustvarjalnosti. 1988, št. 17, str. 3, 4
- T. T.: Pot k mojim ljudem. 1996, št. 26, str. 7, 8
- (GS Srednje šole) Zid ali novo trpljenje mladega W.. 1991, št. 20, str. 9
- (KUD Mislinja) Veriga. 1991, št. 20, str. 9
- 20 let Literarnega kluba Slovenj Gradec. 1987, št. 15/16, str. 6
- Jubilej ubranega petja. 1996, št. 27, str. 9
- Mladostni polet in trdno delo. 1987, št. 15/16, str. 9
- Pregled ljubiteljskih kulturnih dosežkov. 1990, št. 19, str. 3, 4, 5
- Tavčar Ivo: Beseda o kulturni vzgoji. 1979, št. 1, str. 1, 2
- Tomič Zora: Mednarodno leto otroka. 1979, št. 2/3, str. 26
- Turičnik Tone: Francu v spomin. 1985, št. 13/14, str. 26
- In memoriam - Jurij Bocak. 1980, št. 5/6, str. 27
- In memoriam Werner Berg. 1981, št. 10, str. 23
- Kulturna prizadevanja v krajevni skupnosti Mislinja. 1980, št. 4, str. 4
- Kulturna prizadevanja v krajevni skupnosti Slovenj Gradec. 1980, št. 5/6, str. 2
- Kulturna prizadevanja v krajevni skupnosti Stari trg. 1979, št. 2/3, str. 7
- Mednarodno pisateljsko srečanje »BITI«. 1990, št. 19, str. 15
- Mi za mir. 1985, št. 13/14, str. 8
- Peti zbor delegatov konference ZKO občine Slovenj Gradec. 1981, št. 8/9, str. 3
- Slovenj Gradec in Unesco. 1980, št. 7, str. 5
- Zgled, ki spodbuja. 1980, št. 5/6, str. 5
- Uršič Jasmina: Pregled ljubiteljske kulturne dejavnosti 1990/91. 1991, št. 20, str. 5, 6
- Valtl Alenka: »Ah, kako so bile lepe tiste poti, kako druge!«. 1994, št. 23, str. 8
- Knjižnica Ksaverja Meška v novih prostorih. 1996, št. 26, str. 3, 4
- Občinska revija otroških in mladinskih pevskih zborov občine Slovenj Gradec. 1982, št. 11/12, str. 4
- Varl Tine: Slovenske lutke in kraj Matjaž. 1989, št. 18, str. 3
- Verovnik Rudi: 40 let pihalnega orkestra. 1988, št. 17, str. 4
- Vodopija Nado: KUD Splošne bolnišnice. 1990, št. 19, str. 5
- Vončina Marija: Analiza stanja javnega knjižničarstva v občini Slovenj Gradec v srednjoročnem obdobju 1976 - 1980. 1981, št. 8/9, str. 25, 26
- Analiza stanja javnega knjižničarstva v občini Slovenj Gradec. 1981, št. 10, str. 19
- In memoriam: Dr. Franc Sušnik. 1980, št. 4, str. 28
- Vončina Marijana: 40-letnica knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec (1949 - 1989). 1990, št. 19, str. 14
- Novo razsežnosti knjižničarstva v občini Slovenj Gradec. 1982, št. 11/12, str. 9, 10
- Razvoj knjižničarstva v občini Slovenj Gradec od 1945. leta do danes!. 1980, št. 5/6, str. 3, 4
- Vrataša Anton, dr.: Nagovor ob otvoritvi likovne razstave »Za boljši svet«. 1979, št. 2/3, str. 26, 27
- Vrhovnik Oto: Vtisi o jubilejnem koncertu Slovenjgraškega pihalnega orkestra. 1997, št. 29, str. 7
- Vuk Vili: In memoriam Herman Vogel. 1989, št. 18, str. 23
- Zlatar Milena: Jordan Milanov Grabuloski (1925 - 1986). 1987, št. 15/16, str. 27
- Koroški likovni umetniki 82'. 1982, št. 11/12, str. 21
- Portreti Karla Pečka. 1996, št. 26, str. 18, 19
- Vera v sliko in kip. 1998, št. 30, str. 28
- Zobec Metka: Gledališče z ljubeznijo. 1994, št. 24, str. 2
- Zveza kulturnih organizacij Slovenije: Razpisuje 11. srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov. 1982, št. 11/12, str. 5
- Razpisuje 9. srečanja pesnikov in pisateljev začetnikov. 1980, št. 4, str. 20
- Žolnir Bogdan: O razvoju partije in SKOJ-a v Slovenj Gradcu. 1980, št. 7, str. 12, 13
- Ob 40-letnici osvoboditve. 1985, št. 13/14, str. 22, 23
- O razvoju partije in SKOJ-a v Slovenj Gradcu. 1980, št. 5/6, str. 6, 7
- Žvar Dragica: Koroška poje 94. 1994, št. 23, str. 6

POROČILA

- Hudl Anita: Društvo slovenskih pisateljev v Avstriji. 1997, št. 28, str. 5
- Kocjančič Vladimir: Tscheck Reinhold, III. mednarodni festival industrijskega, obrtnega in etnološkega amaterskega filma. 1985, št. 13/14, str. 9
- Komljanec Janez: O fundaciji akademskega slikarja Karla Pečka v Slovenj Gradec. 1998, št. 30, str. 9
- Koren Janja: Bit študent je lepo, pa čeprav... 1980, št. 5/6, str. 4, 5
- Kos Marjan, Stojanovič Risto: Ob zaključnih bojih v letih 1944 - 1945. 1985, št. 13/14, str. 24, 25
- K. P.: Stanko Arnold - trobenta. 1981, št. 8/9, str. 23
- Krivokapič Vlajko: Osamljeni zgledi. 1979, št. 1, str. 3
- Lasbaher Franček: Zbornik ob 30-letnici slovenjgraške srednje šole. 1991, št. 20, str. 24
- Lenasi Marjan: Antifašistično gibanje Slovenske mladine na

- Koroškem 1941 - 1945. 1981, št. 10, str. 8, 9, 10
 Pridobitve Koroškega pokrajinskega muzeja. 1992, št. 21, str. 3, 4
 O letošnjem delovnem načrtu in vizijah nadaljnega razvoja. 1988, št. 17, str. 6
- MA: KD Splošne bolnišnice - Komedija ljubezni. 1991, št. 20, str. 24
- Makuc Andrej: Literarno srečanje. 1991, št. 20, str. 17
 21. srečanje mladih pesnikov in pisateljev. 1993, št. 22, str. 9
 Gledališkemu abonmaju na rob. 1985, št. 13/14, str. 7
 Območno srečanje pesnikov in pisateljev. 1988, št. 17, str. 26
- Merkač Helena: Rosa na pajčevini - Marijana Vončina. 1997, št. 28, str. 22
- NN: 30-letnica glasbene šole. 1985, št. 13/14, str. 3, 4
 Bernekerjeva nagrada 1998. 1998, št. 30, str. 5
 Bernekerjeva nagrada in plakete 1992. 1992, št. 21, str. 4, 5
 Bernekerjeva nagrada in plakete. 1989, št. 18, str. 4, 5
 Bernekerjeva nagrada in plakete. 1991, št. 20, str. 6, 7
 Bernekerjeva odličja 1993. 1993, št. 22, str. 6, 7
 Bernekerjeva odličja 1994. 1994, št. 23, str. 9, 10
 Bernekerjeva odličja 1997. 1997, št. 28, str. 10, 11
 Bernekerjeva priznanja 1987. 1987, št. 15/16, str. 9
 Bernekerjeva priznanja v letu 1988. 1988, št. 17, str. 8
 Bernekerjeva priznanja v letu 1990. 1990, št. 19, str. 6
 Bernekerjeve plakete 1998. 1998, št. 30, str. 5, 6
 Bernekerjevi nagrajenci za leto 1980. 1980, št. 4, str. 3
 Bernekerjevi nagrajenci za leto 1981. 1981, št. 8/9, str. 5
 Bernekerjevi nagrajenci za leto 1982. 1982, št. 11/12, str. 3
 Bernekerjevi nagrajenci za leto 1985. 1985, št. 13/14, str. 4
 Bleščeči uspehi. 1980, št. 7, str. 4
 št. 4, str. 7
 Investicijski program za kulturni dom Slovenj Gradec. 1979, št. 1, str. 7, 8
 Ivan Minatti v MK Slovenj Gradec. 1985, št. 13/14, str. 8
 Koroški pokrajinski muzej revolucije v Slovenj Gradcu. 1981, št. 8/9, str. 2
 Občinska odličja 95. 1996, št. 26, str. 10, 11
 Odličja svobode. 1980, št. 4, str. 4, 5
 O nadaljnjem razvoju Slovenije. 1981, št. 10, str. 2, 3
 Poročilo organizacijskega odbora MI ZA MIR o prireditvah v počastitev 40-letnice OZN. 1987, št. 15/16, str. 2, 3
 Prispeli filmi. 1982, št. 11/12, str. 7, 8
 Prispeli filmi. 1985, št. 13/14, str. 9, 10
 Priznanja Zveze kulturnih organizacij Slovenije članom kulturnih društev in skupin v občini Slovenj Gradec. 1985, št. 13/14, str. 6
 Tretja slovenska razstava domače in umetne obrti. 1980, št. 7, str. 23
 XXIV. zvezni festival amaterskega filma Jugoslavije v Slovenj Gradcu. 1981, št. 8/9, str. 6, 7, 8
 Zlata plaketa pihalnemu orkestru Slovenj Gradec. 1985, št. 13/14, str. 6
 Odbor za podelitev priznanj OKS in ZKO razpisuje Bernekerjevo nagrado in Bernekerjeve plakete za leto 1982. 1981, št. 10, str. 4
 Odbor za podelitev priznanj OKS razpisuje Bernekerjevo nagrado in Bernekerjeve plakete za leto 1981. 1980, št. 7, str. 6
- Osojnik Miroslav: Društvo koroških knjižničarjev. 1981, št. 10, str. 11, 12
- Ošlak Vinko: Knjižne presoje - koroška scena slovenske literarne kritike. 1998, št. 30, str. 15
- Plešivčnik Drago, prim. dr.: Na obisku pri Henryju Mooru. 1979, št. 2/3, str. 10, 11
- Potočnik Jože: Ob 50-letnici pihalnega orkestra Slovenj Gradec. 1997, št. 29, str. 6
- Prapótnik Blaž: Triptih o literarnih delavnicah. 1996, št. 27, str. 14, 15
- Š. M.: Monografija občine Slovenj Gradec. 1981, št. 8/9, str. 4
- Štalekar Marjana: Področno srečanje naša beseda 82 - gledališki del v Slovenj Gradcu. 1982, št. 11/12, str. 2
- T. T.: Bernekerjeva priznanja 96. 1996, št. 26, str. 12
 Cerkev - arheološki muzej. 1994, št. 24, str. 3
 Dramska pripoved. št. 8/9, str. 4
 Linhartovo priznanje. 1994, št. 23, str. 3
- Turičnik Herta: Literarni prireditvi. 1979, št. 2/3, str. 6
 Mladinska knjiga v letu 1987. 1988, št. 17, str. 5
- Turičnik Tone: Bernekerjeva nagrada 1996. 1996, št. 27, str. 7
 Jubilej Koroškega radia. 1982, št. 11/12, str. 3, 4
 Poročilo. 1991, št. 20, str. 3, 4, 5
 Programsko-volilna konferenca ZKO Slovenj Gradec. 1990, št. 19, str. 2, 3
 Slovensko literarno gibanje. 1979, št. 1, str. 10
- Zlatar Milena: 1. koroški likovni bienale. 1985, št. 13/14, str. 26, 27
- Žmavc Janez: Gledališki abonma 1996/97. 1997, št. 28, str. 8

BIBLIOGRAFIJE

- Knjižnica Ksaverja Meška Slovenj Gradec: Nove knjige (od 1.1. do 31.5. 1985). 1985, št. 13/14, str. 21
 Nove knjige v letu 1986. 1987, št. 15/16, str. 24, 25, 26
 Nove knjige v letu 1987. 1988, št. 17, str. 28, 29, 30, 31, 32
 Knjižnica: Knjižnica »Ksaverja Meška« Slovenj Gradec. 1982, št. 11/12, str. 20, 21
 Knjižnica »Ksaverja Meška« Slovenj Gradec. 1979, št. 1, str. 17, 18
 Knjižnica »Ksaverja Meška« Slovenj Gradec. 1980, št. 7, str. 11
 Knjižnica »Ksaverja Meška« Slovenj Gradec. 1981, št. 10, str. 18
 Knjižnica »Ksaverja Meška«, Slovenj Gradec. 1979, št. 2/3, str. 20, 21
 Knjižnica »Ksaverja Meška«, Slovenj Gradec. 1981, št. 8/9, str. 23, 24
 Nove knjige v knjižnici »Ksaverja Meška« Slovenj Gradec. 1980, št. 5/6, str. 24, 25, 26
 Nove knjige v knjižnici »Ksaverja Meška«, Slovenj Gradec. 1980, št. 4, str. 25, 26

KRONIKE

- Glogranc - Fišer Andreja: Kronika kulturnih dogodkov. 1994, št. 24, str. 4, 5
 Kronika najpomembnejših kulturnih dogodkov - od maja do (vključno) novembra 1997. 1997, št. 29, str. 4, 5
 Kronika najpomembnejših kulturnih dogodkov od januarja do novembra 1996. 1996, št. 27, str. 3, 4
 Kronika najpomembnejših kulturnih prireditiv v letu 1995. 1996, št. 26, str. 2, 3
- Glogranc Andreja: Kronika kulturnih dogodkov. 1992, št. 21, str. 2
 Kronika kulturnih dogodkov. 1993, št. 22, str. 2, 3
 Kronika kulturnih dogodkov. 1994, št. 23, str. 2
 Kronika najpomembnejših kulturnih dogodkov od novembra 1996 do aprila 1997. 1997, št. 28, str. 4, 5
- NN: Mala kronika. 1980, št. 4, str. 5
 T. T.: Več kot kronika. 1990, št. 19, str. 27

PORTRETI LITERATOV

- Kodrin Miran: Pesnik je električna kitara... Blaž Prapótnik. 1998, št. 30, str. 22, 23

Sponsorja Odsevanj št. 33/34:

OBČINA DRAVOGRAD

SPONZOR

TISKARSTVO IN KNJIGOVEŠTVO

Brda 10a, 2383 Šmartno, telefon: (0602) 53-198, telefaks: (0602) 53-222

NAROČILNICA

Naročam revijo **ODSEVANJA**

Ime in priimek: .....

Naslov: .....

Telefon: .....

Pošta: .....

Naročnino bom poravnal(a) po prejemu položnice.
Naročnik(ca) revije bom do pisnega preklica.

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov uredništva;
če ne želite razrezati platnic revije, lahko naročilo pošljete
tudi na dopisnici.

Datum: .....

Podpis: .....

ODSEVANJA

Založba CERDONIS
Stari trg 278,
2380 Slovenj Gradec

